

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Doktorská disertační práce

Moderní český novozákonní překlad

(Nové zákony dvacátého století před Českým ekumenickým překladem)

Modern Czech New Testament Translations

(The 20th Century New Testaments before the Czech Ecumenical Translation)

Doktorský studijní program: Teologie

Studijní obor: Husitská teologie

Školitel:
prof. ThDr. Jan B. Lášek

Autor:
PhDr. Josef Bartoň

Praha 2008

Děkuji všem, kteří mi byli v průběhu práce jakkoli nápomocni – radou, konzultacemi, ochotným umožněním přístupu k obtížně dostupným publikacím (především některým vydáním českého Nového zákona), pomocí při korekturách a při redakčním zpracování.

Můj dík patří tedy zejména:

prof. ThDr. Janu B. Láškovi, děkanovi Husitské teologické fakulty UK v Praze,
doc. RNDr. Vladimíru Petkevičovi, CSc., z Ústavu teoretické a počítačové lingvistiky
Filozofické fakulty UK,
Mgr. Janu A. Dusovi, ThD., z Centra biblických studií Filozofického ústavu AV ČR,
PhLic. Vojtěchu Novotnému, ThD., z Katolické teologické fakulty UK,
PhDr. Josefu Šimandlovi z Ústavu pro jazyk český AV ČR,
Mgr. Hedvice Kuchařové, PhD., ze Strahovské knihovny,
Mgr. Jiřímu Kelblovi z Centrální katolické knihovny Katolické teologické fakulty UK,
bratřím knihovníkům z benediktýnských klášterů Břevnov a Emauzy,
obětavým pracovnícům a pracovníkům řady dalších knihoven
i vstřícným majitelům knihoven soukromých.

Prohlašuji, že jsem tuto doktorskou disertační práci s názvem *Moderní český novozákonní překlad (Nové zákony dvacátého století před Českým ekumenickým překladem)* napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 30. dubna 2008

PhDr. Josef Bartoň

Obsah

1. Úvod	8
1.1 Vymezení tématu	8
1.2 Struktura spisu	10
2. Edice českých překladů Nového zákona	14
Jan Ladislav SÝKORA	15
Jan Ladislav SÝKORA – Jan HEJČL	17
Rudolf COL	19
František ŽILKA	20
Pavel Vladimír ŠKRABAL	20
Pavel Vladimír ŠKRABAL – Ondřej Maria PETRŮ	20
3. Překladatelé a spolupracovníci	22
ThDr. Jarolím Adámek (1915–1969)	23
doc. ThDr. Rudolf Col (1902–1964)	24
Jan Čep (1902–1974)	24
prof. ThDr. Jan Hejčl (1868–1935)	24
prof. ThDr. Antonín Kleveta (1904–1969)	25
prof. PhDr. Oldřich Králík, DrSc. (1907–1975)	25
prof. ThDr. Jindřich Mánek (1912–1977)	26
Augustin Šimun Pavlović, S. Th. M. (1916–2004)	26
prof. ThDr. Ondřej Maria Petrů, ICD. (1915–1970)	27
PhDr. Václav Renč (1911–1973)	27
Augustin Scherzer, S. Th. Lect. (1901–1969)	28
prof. PhDr. Emil Smetánka (1875–1949)	28
prof. PhDr. Jan Sokol, CSc. (*1936)	28
PhDr. Jan Springer (1893–1978)	29
prof. PhDr. Ferdinand Stiebitz (1894–1961)	29
ThDr. Antonín Ludvík Stříž (1888–1960)	30
prof. ThDr. Jan Ladislav Sýkora (1852–1928)	30
ThDr. Pavel Vladimír Škrabal, S. S. L. (1904–1964)	31
prof. PhDr. Jiří Maria Leopold Veselý, S. Th. Lect. (1908–2004)	31
prof. ThDr. František Žilka (1871–1944)	32
4. Šest nových novozákonních překladů po roce 1900	33
4.1 Jan Ladislav Sýkora	34
4.1.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Sýkorova Nového zákona	34
4.1.2 Vydání Nového zákona Jana L. Sýkory	36
4.1.3 Geneze překladu	37
4.1.3.1 Vývoj překladového textu v jednotlivých edicích	38
4.1.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích	39
4.1.4 Sýkorův překlad očima autora (předmluvy 1909/1914 a 1922)	40
Předmluva 1909 a 1914	40
Předmluva 1922	42
4.1.5 Sýkorův překlad v dobové odborné reflexi	44
Drobné ohlasy	44
František Novotný 1915	46
František Valach 1918	49
4.1.6 K charakteristice Sýkorovy překladatelské práce	53
4.1.6.1 Cesta od Bible svatojanské	54

4.1.6.2 Další vývoj: čtyři evangelia 1921 a Bible česká 1922/1923	57
4.1.6.3 Sýkorův konzervatismus	58
4.1.6.4 Nepřiznaná inspirace: Sušilův Nový zákon	59
4.1.7 Význam Sýkorova překladu	60
Apendix: Ukázka textu (Mk 1,29–31)	61
4.2 Jan Ladislav Sýkora – Jan Hejčl	63
4.2.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Nového zákona Sýkora-Hejčl	63
4.2.2 Vydání Nového zákona Sýkora-Hejčl	65
4.2.3 Geneze překladu a spolupracovníci	65
4.2.3.1 Hejčlova revize a vývoj překladového textu v jednotlivých edicích	66
4.2.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích	68
4.2.4 Překlad Sýkora-Hejčl očima autora (předmluva 1933 a autoreferát 1934)	69
Předmluva 1933	69
Autoreferát 1933	69
4.2.5 Překlad Sýkora-Hejčl v dobové odborné reflexi	70
4.2.6 K charakteristice revidovaného textu Sýkora-Hejčl	71
4.2.6.1 Vztah k výchozímu textu Jana L. Sýkory	72
4.2.6.2 Inspirační zdroj pro evangeliář (1934): překlad Františka Žilky	74
4.2.6.3 Vyšehradská edice: samostatná úprava revidovaného textu	75
4.2.7 Význam Hejčlovy revize	75
Apendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–10)	76
Apendix 2: Ukázka textu (Ga 1,13–24)	77
Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)	78
4.3 Rudolf Col	79
4.3.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Colova Nového zákona	79
4.3.2 Vydání Nového zákona Rudolfa Cola	82
4.3.3 Geneze překladu a spolupracovníci	82
4.3.3.1 Vývoj překladového textu v jednotlivých edicích	84
4.3.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích	84
4.3.4 Překlad Rudolfa Cola očima spolupracovníka (autoreferát 1946) a autora (předmluva 1947 a 1961)	85
Oldřich Králík 1946	85
Předmluva 1947	87
Předmluva 1961	88
4.3.5 Překlad Rudolfa Cola v odborné reflexi	89
4.3.5.1 Překlad Rudolfa Cola v dobové odborné reflexi	89
Drobné ohlasy	90
Vladimír Sokol 1949	90
Alexandr Havránek 1962	92
4.3.5.2 Překlad Rudolfa Cola v moderní odborné reflexi	92
Josef Bartoň 2004	92
4.3.6 K charakteristice překladatelské práce Rudolfa Cola	93
4.3.6.1 Vztah k výchozímu textu Sýkora-Hejčl	94
4.3.6.2 Inspirační zdroj prvního vydání: překlad Františka Žilky	97
4.3.6.3 Další vývoj: druhé vydání 1961	98
4.3.6.4 Druhé vydání a překlady Škrabal 1948 a Škrabal-Petrů 1951/1954/1955	99
4.3.7 Význam Colova překladu	101
Apendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–9)	101
Apendix 2: Ukázka textu (J 13,3–10)	103
Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)	104

4.4 František Žilka	106
4.4.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Žilkova Nového zákona	106
4.4.2 Vydání Nového zákona F. Žilky	110
4.4.3 Geneze překladu a spolupracovníci	110
4.4.3.1 Vývoj překladového textu v jednotlivých edicích	113
4.4.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích	114
4.4.4 Překlad F. Žilky očima autora (předmluva 1933 a 1934, autoreferáty 1935 a 1936)	114
Předmluva 1933	115
Předmluva 1934	117
Autoreferát 1935 (Bible a český národ)	118
Autoreferát 1935 (Naše řeč)	120
Autoreferát 1936 (Slovo a slovesnost)	123
4.4.5 Žilkův překlad v dobové odborné reflexi	127
Drobné ohlasy	127
Tomáš Hudec 1934	129
Josef Bohuslav Souček 1934	131
Pavel Váša 1941	135
4.4.6 K charakteristice Žilkovy překladatelské práce	138
4.4.6.1 Moderní čeština Žilkova překladu	141
4.4.6.2 Inspirace v překladu Jana L. Sýkory	145
4.4.6.3 Zbytky „biblického stylu“ v Žilkově překladu	146
4.4.7 Význam Žilkova překladu	147
Apendix 1: Ukázka textu (Mt 6,9–13)	148
Apendix 2: Ukázka textu (J 13,3–10)	148
Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)	149
4.5 Pavel Vladimír Škrabal	151
4.5.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Škrabalova Nového zákona	151
4.5.2 Vydání Nového zákona Pavla V. Škrabala	154
4.5.3 Geneze překladu a spolupracovníci	154
4.5.3.1 Další osudy Škrabalova překladu	155
4.5.3.2 Rozsah výkladové části	156
4.5.4 Škrabalův překlad očima autora a spoluautora (předmluva 1948, autoreferát 1948)	157
Předmluva 1948	157
Ondřej M. Petrů 1948 (Na hlubinu)	158
4.5.5 Škrabalův překlad v odborné reflexi	162
4.5.5.1 Škrabalův překlad v dobové odborné reflexi	162
Drobné ohlasy	162
4.5.5.2 Škrabalův překlad v moderní odborné reflexi	163
Ladislav Tichý 2005	163
4.5.6 K charakteristice Škrabalovy překladatelské práce	168
4.5.6.1 Škrabalův český text: základní východisko a další návaznosti	169
4.5.6.2 Jazykové prostředky Škrabalova překladu	172
4.5.7 Význam Škrabalova překladu	180
Apendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–10)	180
Apendix 2: Ukázka textu (J 13,3–10)	182
Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)	183
4.6 Pavel Vladimír Škrabal – Ondřej Maria Petrů	185
4.6.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Nového zákona Škrabal-Petrů	185
4.6.2 Vydání Nového zákona Škrabal-Petrů	187
4.6.3 Geneze překladu a spolupracovníci	187
4.6.3.1 Vztah Pavla V. Škrabala k římské edici Škrabal-Petrů	189

4.6.3.2 Rozsah výkladové části	190
4.6.4 Překlad Škrabal-Petrů očima autora (předmluvy 1951 a 1954, autoreferáty 1953 a 1954)	190
Předmluvy 1951 a 1954	191
Autoreferát 1953 (Vinculum)	192
Autoreferát 1954 (Nový život)	194
4.6.5. Překlad Škrabal-Petrů v odborné reflexi	196
4.6.5.1 Překlad Škrabal-Petrů v dobové odborné reflexi	196
Drobné ohlasy	197
Alexander Heidler 1955	198
4.6.5.2 Překlad Škrabal-Petrů v moderní odborné reflexi	199
Ladislav Tichý 2005	200
4.6.6 K charakteristice textu Škrabal-Petrů	201
4.6.6.1 Škrabal-Petrů 1951: mírná revize Škrabalova evangeliáře	203
4.6.6.2 Škrabal-Petrů 1954/1955: radikální vykročení z „tradice“	206
4.6.6.3 Staronová inspirace: František Žilka a Rudolf Col	213
4.6.7 Význam překladu Škrabal-Petrů	214
Apendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–10)	214
Apendix 2: Ukázka textu (Sk 17,16–20)	215
Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)	216
Apendix 4: Ukázka textu (Sk 1,1–5)	216
5. Závěrem	218
5.1 Edice novozákonních překladů a osoby autorsky zainteresované na překladech	218
5.2 Shrnutí přínosu jednotlivých překladů	218
5.3 Charakteristika jazykových prostředků a vztahy mezi edicemi a překladovými typy	220
5.4 Autorské prezentace a odborná reflexe jednotlivých překladů	221
5.5. Perspektivy dalšího bádání	222
Seznam literatury	223
Rejstřík osob	232
Summary	236

1. Úvod

1.1 Vymezení tématu

Biblický překlad představuje mimořádně významný fenomén v kulturním a duchovním životě českého národa a je nepřehlédnutelným plodem i neodmyslitelnou součástí české teologické práce od počátku křesťanství u nás až do současnosti. Zájem badatelů se nicméně doposud soustředil především na staročeské a starší české biblické překlady a tomuto tématu byla také zasvěcena řada dílčích studií i několik souhrnných monografií.¹ Víceméně stranou zatím zůstávají biblické překlady devatenáctého a dvacátého století (i nejčerstvější překladatelské pokusy podniknuté po roce 2000). Soustavné a hlubší souborné zpracování moderních českých novozákonních překladů² dosud chybí. Českými překlady Nového zákona dvacátého století souhrnně se v přehledu zabývá několik statí, ty se však v podstatě omezují na vyjmenování některých z nich s minimálním komentářem.³ V dnešním českém obecném kulturním povědomí (tj. mimo úzké prostředí profesně specializovaných biblistů nebo malé části filologů) se o jiných nových překladech než o ekumenickém ví velmi málo, výjimku snad tvoří ještě tzv. Bognerův („liturgický“) překlad, užívaný oficiálně při liturgii mezi římskými katolíky. Příznačné je, že i poměrně erudované současné publikace často z moderních českých překladů hovoří pouze o Českém ekumenickém překladu nebo,

---

¹ Zásadní monografii k dějinám starých a starších českých novozákonních, resp. biblických překladů (která se soustředí nejvíce na dějiny textu) předložil Vladimír KYAS, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad, 1997. O něco starší práce Jan MERELL, *Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti*, Praha: Česká katolická charita, 1956, jen přehledově uvádí také české bible až do poloviny 20. století (s. 59–61; z neznámých důvodů pomíjí významný evangelický novozákonní překlad Žilkův). Podobně Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*, Praha 1975, se věnuje starším dějinám české bible a víceméně na okraj se zmiňuje o moderních překladech (s. 56–60).

² Moderním českým novozákonním překladem zde rozumím překlad vytvořený a publikovaný po roce 1900.

³ Např. Jaroslava PEČÍRKOVÁ, *Czech Translations of the Bible*, in: *Interpretacija Svetega pisma / Interpretation of the Bible*. Jože Krašovec (ed.). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti / Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998, s. 1167–1200. Článek (publikovaný ve sborníku uspořádaném u příležitosti vydání nového slovinského biblického překladu a obsahujícím důležité příspěvky k dějinám biblického překladu u jednotlivých národů) se opět soustřeďuje na staročeské a starší české překlady, z novozákonních překladů 20. století se pouze okrajově zmiňuje o překladech Sýkorově, Collově, Škrabalově, Petřů, Bognerově a Českém ekumenickém překladu. Vojtěch NOVOTNÝ, *Teologie ve stínu. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2007, s. 170–177, se přehledově věnuje několika (nikoli všem) biblickým překladům především druhé poloviny 20. století. Jiří HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*. Přednáška pro Pražský lingvistický kroužek na zasedáních dne 16. a 30. května 2005 (2. 4. 2008 na internetové adrese: <http://www.nbk.cz/file.php?id=217>), předkládá řadu obecných postřehů z oblasti teorie překladu pro překlad biblického textu, poněkud hlouběji se pak věnuje jen vybraným překladům (Starého a Nového zákona) z konce 20. a počátku 21. století.

pokud znají i další překlady, podávají o nich leckdy informace neúplné, zmatečné či dokonce chybné.⁴

Tato studie si vytkla za cíl poprvé podrobněji zmapovat české překládání Nového zákona v období po roce 1900 a před zahájením prací na Českém ekumenickém překladu (1961). Dolní mez je dána symbolicky přelomem století, ale hlavně skutečností, že první nově vytvořený novozákonní překlad ve dvacátém století (Nový zákon Jana L. Sýkory 1909/1914) vykazuje vůči předchozí tradici (která dosti pevně navazovala na starší významné bible Svatováclavskou, případně Kralickou) rysy nepřehlédnutelně novátorské. Počátek práce na Českém ekumenickém překladu jsem přijal jako přirozený mezník z několika důvodů: bylo to dílo od počátku výrazně týmové (na rozdíl od překladů předcházejících: jejich autorem je jednotlivec nebo u nich jednotlivec alespoň zastává jasnou roli protagonisty); je to dílo mezikonfesní; vzniká v době, kdy v mezinárodním měřítku do překládání bible výrazně vstupuje svěží inspirace moderní teorie překladu;⁵ z prostředí českých filologů v téže době vzchází zásadní a rozsáhlé práce z teorie překladu;⁶ vztahy k jiným českým překladům jsou u tohoto díla specificky komplikované.⁷ Soustavná pozornost bude věnována jen kompletním Novým zákonům,⁸ nikoliv perikopám, výborům a výtahům, ale ani dílčím překladům jednotlivých celých knih netvořícím součást konkrétní-

---

⁴ Původní česká religionistická encyklopedie Helena PAVLINCOVÁ, Břetislav HORYNA a kol., *Judaismus–křesťanství–islám*. Olomouc: nakl. Olomouc, 2003, v rámci stati o českých biblických překladech (s. 250) k překladům moderním uvádí pouze lakonické sdělení, že *dnes se užívá kolektivního ekum. překladu (1961–1983)*. Dostí rozšířená příručka James Dixon DOUGLAS a kol., *Nový biblický slovník*. Přeložila Alena Koželuhová a kol. Praha: Návrat domů, 1996 (v poměrně rozsáhlém hesle *České překlady Bible* na s. 129–133, vypracovaném speciálně pro českou mutaci tohoto encyklopedického slovníku), vůbec neuvádí některé důležité české Nové zákony dvacátého století (překlady Ondřeje M. Petrů) a o několika vydáních se tu předkládají chybné údaje, např. v textu na s. 132 je zavádějící informace o třetím vydání Colova překladu (1970), které prý je přepracováním vydání z r. 1947 (ve skutečnosti jde o zcela nepatrnou, v podstatě jen minimální redakční úpravu vydání druhého z r. 1961, tj. Colovy „poslední ruky“).

⁵ Nejvýznamnější práce Eugena A. Nidy týkající se problematiky biblického překladu vycházejí právě od počátku šedesátých let.

⁶ Byly to např. práce bohemisty a slavisty Karla Horálka (např. učebnice pro vysoké školy: Karel HORÁLEK, *Kapitoly z teorie překládání*. Praha: SPN, 1957). Symbolickým mezníkem ale byly zejména dvě monografie Jiřího Levého (Jiří LEVÝ, *České teorie překladu*. Praha: SNKLHU, 1957; Jiří LEVÝ, *Umění překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1963).

⁷ Např. v Římě vydaný jednosvazkový Nový zákon Ondřeje M. Petrů (1969), který vyšel o několik let dříve než celek ekumenického Nového zákona, vykazuje některá řešení převzatá z ukázek Českého ekumenického překladu publikovaných časopisecky od r. 1962 (srov. Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*. Praha: Katedra biblické teologie Husovy československé bohoslovecké fakulty v Praze, 1975, s. 73–78).

⁸ K upřesnění tohoto postulátu (týká se např. případů několika postupných vydání evangeliáře tvořících celek s jediným vydáním apoštoláře) viz úvodní pasáž bibliografického oddílu 2.

ho úplného Nového zákona.⁹ Podobně tato práce neregistruje texty nepublikované, i když několik takových rukopisných překladů existuje nebo existovalo.¹⁰ Konečně je třeba upozornit, že jsou ponechány stranou nové edice překladů starších než z r. 1900, byť by šlo o revize.¹¹

Tato práce chce přes své specifické důrazy aspoň neformálně navázat na syntetizující spisy zabývající se staršími dějinami českého biblického překladu, především na klasickou práci Vladimíra Kyase a jeho následovníků,¹² a svým dílem tak přispět k úplnějšímu zmapování rozsáhlé a dosud z velké části opomíjené práce českých překladatelů nedávné minulosti.¹³

1.2 Struktura spisu

Po tomto vstupním oddílu (*1. Úvod*), který má osvětlit vymezení tématu a záměr práce a uvést do struktury spisu, následuje hlavní část práce, tj. její druhý, třetí, čtvrtý a pátý oddíl.

Druhý oddíl (*2. Edice českých překladů Nového zákona*) je zaměřený bibliograficky a předkládá podrobné popisné údaje o českých Nových zákonech, které vznikly a byly poprvé publikovány v období mezi rokem 1900 a zahájením prací na Českém ekumenickém překladu (1961). Fakticky se jedná o šest překladů (přesněji spíše překladových typů, protože většina z překladů se dočkala více vydání, leckdy navzájem dosti odlišných) publikovaných celkem ve třiceti pěti knižních titulech, z nichž první se objevil r. 1909 (první vydání evangeliáře Jana L. Sýkory), poslední pak r. 1970 (třetí vydání překladu Rudolfa Cola a sedmé vydání překladu Františka Žilky). Základním vodítkem byl Vernerův sou-

---

⁹ Ve sledované době byla publikována řada takových dílčích překladů – z ruky autorů jako Jan Hejčl, Jan Merell, Konstantin Miklík, Josef B. Souček, Ferdinand Stiebitz, František Žilka.

¹⁰ Např. Martin C. PUTNA, „*Summy*“ a polemiky v rukopisném díle Bohdana Chudoby, *Souvislosti* 16 (2005), s. 216–237, se zmiňuje o existenci kompletního (?) novozákonního překladu z pera Bohdana Chudoby. Ve třicátých letech v brněnské Hlídce autor úvahy o překládání z hebrejštiny a řečtiny pravděpodobně signalizuje, že má již hotový rukopisný překlad celé bible (Josef VÁCLAVEK, *Překlad Písma z originálů*, Hlídka, 51 (1934), s. 398: *Podle této teorie... byl zpracován celý biblický text; s jakým výsledkem se to stalo, mohou posouditi sami laskaví čtenáři z malé ukázky II. listu sv. Petra.*).

¹¹ Množství nových vydání Kralických biblí, Karafiátova revize kralického textu (1915), ale také např. novější edice biblického překladu vzniklého (a poprvé publikovaného) v 19. století: *Písmo svaté Nového zákona a částky Písma svatého Starého zákona, které církve svatá, učitelka národů, ustanovila za liturgické čtení*. Podle překl. Innocence FRENCLA a Jana DESOLDY. Praha: Monsg. Fr. Tichý, 1916.

¹² Vladimír KYAS, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad, 1997. Kyasův rukopis (zemřel 1990) byl doplněn a připraven k vydání M. Bohatcovou, E. Michálkem, J. Pečírkovou, D. Šlosarem a J. Vintrem.

¹³ Bez zevrubnějšího prozkoumání zůstávají zatím také starozákonní překlady 20. století a novozákonní i starozákonní překlady 19. století. Každé z těchto tří témat by si zasloužilo samostatné monografické zpracování. Zpracování druhé části novozákonních překladů 20. století (od Českého ekumenického překladu) připravuje autor této práce.

pis¹⁴ (elektronické bibliografické databáze jako Česká národní bibliografie¹⁵ nebo Souborný katalog České republiky CASLIN¹⁶ se ukázaly jako zcela nedostačující). V průběhu vyhledávání a opatřování exemplářů všech jednotlivých titulů se nicméně ukázalo, že i Vernerovu práci (přes její poměrně značnou spolehlivost) je třeba v některých položkách korigovat a několik edicí k ní doplnit.¹⁷ Každá edice ve druhém oddílu bibliograficky zachycená a popsána je opatřena značkou, která je pak používána v dalších částech práce.

Autoři překladů, jejich blízcí spolupracovníci a osoby s významnějším podílem na přípravě pozdějších revizí (ať už jsou jejich jména známá ze samých edicí, nebo byl jejich podíl odhalen až dalším zkoumáním z jiných zdrojů) jsou představeni formou slovníku ve třetím oddílu (*3. Překladaťelé a spolupracovníci*). Hesla jsou vytvořena především s ohledem na jejich intelektuální zázemí, duchovní prostředí, z něhož vzešli, a odborné, případně i literární aktivity, které mohly mít souvislost s jejich překladatelskou prací.

Obsahové jádro práce, její nejrozsáhlejší oddíl čtvrtý (*4. Šest nových novozákonních překladů po roce 1900*) celkem v šesti kapitolách (*4.1 Jan Ladislav Sýkora, 4.2 Jan Ladislav Sýkora – Jan Hejčl, 4.3 Rudolf Col, 4.4 František Žilka, 4.5 Pavel Vladimír Škrabal, 4.6 Pavel Vladimír Škrabal – Ondřej Maria Petřů*) zevrubně pojednává o kompletních novozákonních českých překladech, které vznikly a byly poprvé publikovány v období po roce 1900 a před zahájením konkrétních prací na Českém ekumenickém překladu (1961).

První část každé kapitoly čtvrtého oddílu (*dobové kontexty, rozšíření a vliv*) se snaží ukázat, do jaké kulturní situace daný novozákonní překlad (v prvním vydání i v dalších edicích) přichází, jakým případným překážkám nebo konkurencím (starším nebo současně vzniklým překladům) musí čelit a jakého vlivu (v autorově mateřské církvi, v křesťanských církvích obecně, ve společnosti) mu bylo ve své době dopřáno dosáhnout. Druhá část (*vydání*) s cílem usnadnit čtenáři orientaci při četbě následujících subkapitol přehledově vyjmenovává jednotlivé edice daného Nového zákona (nebo jeho částí). Ve třetí části (*geneze překladu a spolupracovníci*) jsou podrobněji představeny bližší průvodní okolnosti vzniku překladu se zaměřením na jeho „prehistorii“ (autorské plány, související autorovy předchozí překladatelské počiny, zájem vydavatelů, zakázky zadavatelů atd.), samu genezi v užším smyslu (průběh práce a vydávání, vývoj překladového textu a rozsahu výkladových částí v jednotlivých edicích, stanovení pořadí edicí atd.) a eventuální zapojení

---

¹⁴ František VERNER, *Bibliografie českých překladů celé bible i jejích částí*, Praha: Česká katolická charita, 1987.

¹⁵ *Česká národní bibliografie* (2. 4. 2008 na internetové adrese: <http://aip.nkp.cz/>).

¹⁶ *Souborný katalog České republiky CASLIN* (2. 4. 2008 na internetové adrese: <http://sigma.nkp.cz/F>).

a roli případných spolupracovníků či těch, kdo se podíleli na důležitějších úpravách pozdějších (posmrtných) vydání. Čtvrtá část (*překlad očima autora*) si všímá, zda a jakým způsobem svou práci prezentoval (v předmluvách či autoprezentacích) sám autor. V páté části (*překlad v odborné reflexi*) jsou sledovány recenze, referáty a články (zpravidla je k dispozici spíše nemnoho dobových ohlasů a jen výjimečně se dá zaznamenat také odborný zájem o daný překlad s větším časovým odstupem, tj. z moderní doby), které se daným překladem zabývají, a významné z nich jsou podrobněji (kriticky) představeny.¹⁸ Hlavní podklad pro tyto části (tj. části 4. a 5.) byl získán excerpcí vzorku odborných časopisů relevantních pro náš účel.¹⁹ Úvodem šesté části každé z kapitol (*k charakteristice překlada-telské práce*) je vždy krátce prezentován překladatelův hlavní záměr a (nakolik je to možné) také co nejpřesněji určena předloha překladu. Jakožto jádro této části je pak představen příslušný výsledný překladový text, jak se jeví především z hlediska využití typických jazykových prostředků.²⁰ K ilustraci je využita řada konkrétních příkladů (i odkazů na delší textové ukázky umístěné v apendixech na samém konci kapitol). Formulované

---

¹⁷ Opravy a doplňky jsou signalizovány v příslušných položkách tohoto třetího oddílu.

¹⁸ Tato práce se soustředí (a totéž platí i o autoreferátech) na reflexi odbornou, nicméně bylo sem zařazeno i několik položek zaměřených spíše populárně – především pro nedostatek opravdových odborných ohlasů.

¹⁹ Pro soustavnou excerpci jsem zvolil tři prestižní filologické časopisy: *Listy filologické* (1908–1992), *Naše řeč* (1917–2007), *Slovo a slovesnost* (1935–1992); pro doplnění informací za období 1992–2007 byla použita elektronická databáze Ústavu pro jazyk český AV ČR v Praze obsahující data nejen uvedených tří časopisů, ale celé řady dalších odborných periodik a sborníků (Jana PAPCUNOVÁ – Alena NEJEDLÁ – Eva HRACHOVÁ, *Bibliografická databáze BCL (Bibliografie české lingvistiky)*, Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR).

Z teologických časopisů byly zvoleny následující: *Communio viatorum* (1958–2006), *Časopis katolického duchovenstva* (1900–1949), *Duchovní pastýř* (1950–1990), *Hlídky* (1908–1941), *Kalich* (1911–1941), *Křesťanská revue* (1927–2007), *Náboženská revue církve československé/českomoravské / Theologická revue ČČSH / Theologická revue* (1929–2005), *Theologia evangelica* (1948–1951), *Theologická příloha Křesťanské revue* (1952–1968), *Salve* (1990–2007), *Studia theologica* (1999–2007), *Studie* (Řím, 1952–1990), *Teologická reflexe* (1995–2007), *Teologické texty* (1990–2007), *Via* (1968–1970). Excerpce uvedených teologických časopisů byla doplněna informacemi z lístkové databáze zohledňující poměrně velkou šíři časopisů a sborníků (hlavně konfesně katolických včetně exilových, ale i náboženských nekatolických, historických, kulturních) dvacátého století: František VERNER, *Bibliografie české katolické literatury 20. století*, Praha: Centrální katolická knihovna, 2001 (lístkový katalog). Časové vymezení pro ohraničení provedených excerpcí nezohledňuje případné přerývky ve vydávání některých periodik (např. v důsledku několikaletého zastavení časopisu za německé okupace). Jako nejvyšší dolní mez jsem stanovil letopočet 1908 (tj. rok před vydáním evangeliáře prvního nového novozákonního překladu ve dvacátém století), horní mezí jsou roky 2005–2007 (případně rok ukončení vydávání periodika; u *Listů filologických* a *Slova a slovesnosti* je to rok 1992, od kterého byly tyto časopisy excerpovány pro zmíněnou elektronickou databázi).

²⁰ Pro určení charakteristických jazykových rysů a stanovení vztahů mezi vydáními nebo i mezi překladovými typy navzájem bylo v první řadě pracováno se základním textovým vzorkem (viz příslušné kapitoly; u celých Nových zákonů byl základním srovnávacím vzorkem tento soubor textů: Mt 1,18–25; Mt 2,1–12; Mk 6,17–29; L 1,1–4; L 10,30–37; L 16,19–31; J 1,1–18; J 21,1–14; Sk 1,1–3; Sk 6,8–15; Sk 8,26–40; Sk 17,16–34; Ř 5,1–21; 1K 15,1–19; Ga 1,11–24; Jk 2,14–26; 2J; Zj 22,1–21), zjištěné výsledky pak byly ověřovány, upřesňovány a doplňovány příklady za pomoci dalších sond.

charakteristické rysy také transparentně ilustrují případné výraznější proměny překladatelského přístupu, projeví-li se v průběhu postupného vydávání, a pomáhají ozřejmit známé nebo odhalit dosud neznámé vlivy a návaznosti mezi jednotlivými překlady a překladovými liniemi. Tyto subkapitoly nemají za cíl vyčerpávat všechny aspekty uplatnitelné v možných podrobných popisech, případně v kritice výsledného textu jednotlivých překladatelů. Necháávají proto víceméně stranou některé speciální subtilnější otázky stylistiky a teorie překladu, které by ostatně mohly být uchopeny a plně zodpovězeny jen v případě, že by byly zpracovávány podrobně jako samostatná témata.²¹ Sedmá část uzavírající teoretickou část každé kapitoly čtvrtého oddílu knihy (*význam překladu*) představuje shrnutí hlavního přínosu díla příslušného překladatele (a případných spolupracovníků). Po ní vždy následuje ukázková část kapitoly, tj. *apendixy* obsahující delší textové ukázky, jež pomáhají ilustrovat některé konkrétní jazykové jevy a problémy vztahů mezi texty.²²

Pátý oddíl (5. *Závěrem*) shrnuje zjištěné nové poznatky a přínos práce a naznačuje perspektivy některých dalších badatelských témat, která by se mohla právě na základě výsledků předložené práce rozvinout. Na samém konci spisu je připojen seznam literatury, jmenný rejstřík a stručné shrnutí v angličtině.

---

²¹ Je to například problematika zohlednění autorských stylů, tj. pokusů o přenesení stylistických zvláštností jednotlivých novozákonních knih do českého překladu. Například František Žilka už o tomto zajímavém problému uvažoval a výslovně se ho dotýká ve svých prezentacích. Zpracování této otázky by však vyžadovalo další, mnohem podrobnější zpracování překladového materiálu a znamenalo by neúnosné rozšíření rozsahu této práce.

²² Ukázky v apendixech jsou voleny primárně tak, aby posloužily jako vhodné ilustrace jazykových jevů a tendencí v konkrétním překladovém textu, a nebylo tedy účelné vybírat perikopy jednotně pro všechny překlady (překladové typy). Přesto může čtenář provést také zběžné porovnání všech hlavních překladových znění („původní“ Sýkorův text je uveden v kapitole o překladu Sýkora-Hejčl) alespoň na dvou ukázkách: jednoduchém narativním textu Mt 2,1–10 (vždy appendix 1) a syntakticky komplikovanějším spekulativním textu Žd 10,19–25 (vždy appendix 3).

2. Edice českých překladů Nového zákona

Do následujícího přehledu jsou zařazena všechna vydání kompletních českých Nových zákonů přeložených a poprvé vydaných mezi rokem 1900 a zahájením prací na Českém ekumenickém překladu r. 1961. Jedná se i o případy, kdy byly jednotlivé části vydány zvlášť, ale dohromady tvoří celek Nového zákona, např. evangelia a dvě části apoštoláře vydané ve třech svazcích a se vzájemným odstupem několika let. Někdy se jedna část (např. evangelia) objevila postupně v několika vydáních, třeba i textově vzájemně poněkud odlišných, ale tvoří stále celek s jediným vydáním zbylých částí Nového zákona (např. apoštoláře), což je signalizováno shodným formátem a podobnou sazbou. Zvlášť jsou uvedeny reprinty téhož textu, pokud jsou prezentovány jako samostatné edice (např. vlastním vrozením, místem vydání atd.).

Nebyla sem zařazena vydání překladů jednotlivých celých novozákonních spisů (ať vyšly jako samostatné knižní publikace nebo např. jako součást článku v periodiku), pokud nejsou součástí celku některé edice konkrétního kompletního novozákonního překladu. Stranou byly ponechány také jiné fragmenty novozákonních textů (perikopy v misálech, misálcích, lekcionářích, kazatelských příručkách nebo exegetických statích, populárně pojaté výběry z textů Nového zákona apod.).

Jednotlivé edice jsou zde představeny podrobněji, než je obvyklé ve standardních seznámech literatury (i než je tomu v bibliografickém soupise v této knize) – s cílem umožnit čtenáři snazší a rychlejší bezpečnou identifikaci daného vydání. Názvové údaje se uvádějí v plném, delším znění (např. *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista*, nikoli jen *Nový zákon*). Hlavní názvový údaj je v kurzívě. Podstatné popisující položky (především detailnější údaj o překladateli a často i předloze překladu) jsou převzaty z titulní stránky a v případě potřeby doplněny z tiráže nebo patitulu, za počtem stran je připojen údaj o pořadí vydání (pokud je k dispozici, a to přesně v té formě, jakou volí daná edice, např. *Vydání první* nebo *3. vydání*) a o případných přílohách. V petitu je zaznamenán formát stránky (není-li uvedeno jinak, jde o formát stránky po oříznutí) v milimetrech.¹ Někdy jsou doplněny další upřesňující informace (např. pokud je pochybnost o místě a době edice či vydavateli atd.). V petitové části je také

---

¹ Zvláště u starších edic (zhruba do r. 1945) je třeba zde uvedený údaj o formátu (pořízený na základě výtisků, které jsem měl fyzicky k dispozici) chápat spíše orientačně. Ořezávání knížky při vazbě se mohlo v důsledku práce jednotlivých vazáren (vazačů) nepatrně různit. Při velkém množství edic a dnešní vzácnosti, příp. velmi malé dostupnosti některých, hlavně starších vydání nebylo možné opatřit např. pouze neoříznuté exempláře. V každém případě se uvádění formátu v milimetrech jeví jako podstatně výhodnější pro identifikaci daného vydání než odkazy na zlomky tiskového archu (kvart, osmerka...), jak to dělá i u moderních tisků ještě František VERNER, *Bibliografie českých překladů celé bible i jejích částí*. Praha: Česká katolická charita, 1987.

upozorněno na případné doplnění položky nebo na opravu důležitého údaje, čímž se koriguje mezera nebo pochybení ve Vernerově soupise.²

Řazení je podobné jako u subkapitol 4. kapitoly, tj. zčásti podle konfesního východiska překladů, zčásti chronologicky, se současným zohledněním významných užších návazností mezi překladovými typy (např. Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col) a dalších souvislostí v rámci daných celků Nového zákona (např. pro každé „kapesní“ vydání evangeliáře Sýkora 1909, 1922, 1923, 1926 platí, že mělo či mohlo díky formátu a grafické úpravě i fyzicky tvořit celek s jediným vydáním apoštoláře Sýkora 1914). Každý překladový typ je nadepsán plným názvem (tj. jménem jediného nebo hlavního překladatele, např. *Jan Ladislav Sýkora*, nebo v případě výrazné revize spojením jmen autora původní verze a přepracovatele, např. *Jan Ladislav Sýkora – Jan Hejčl*). Jednotlivé položky (edice) jsou signalizovány zkratkou (používanou pak v celé této práci) a rokem vydání (např. SÝK 1926), v konkrétních případech speciální doplňující značkou, která pomáhá rychlejší identifikaci:

BČ – součást „Podlahovy“ Bible české,

E4 – evangelia vydaná ve čtyřech samostatných sešitech,

V – vydáno ve Vyšehradu (Praha),

F – vydáno ve Frýdku (redemptoristé),

řecké písmeno (α , β) – další odlišení v rámci edice, jejíž varianty mají též formát a vnočení.

Jan Ladislav SÝKORA

1909/1914, 1921E4, 1922, 1922E4, 1923, 1926, 1922/1923BČ, 1985BČ

SÝK 1909 (evangelia): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část první: Evangelia.* Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1909. 430 s.

Formát: 90x130 mm.

SÝK 1914 (apoštolář): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část druhá: Apoštolář.* Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1914. 636 s.

Formát: 94x135mm (formát nsvázaného exempláře bez oříznutí). Nsvázaný exemplář má na obálce *Apoštolář*, na hřbetě *Apoštolář a Zjevení*, na tit. listě má *Apostolář*.

Formát: 90x130 mm (formát svázaného exempláře). Vázané exempláře mají na titulním listě *Apostolář* (původní papírovou obálku nemají, protože se před svázáním odstranila).

---

² František VERNER, *Bibliografie českých překladů celé bible i jejich částí*. Praha: Česká katolická charita, 1987.

SÝK 1921E4 (evangelia v jednotlivých sešitech):

Nový zákon se stručnějším výkladem. Svazek I.: Svaté evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Matouše. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Péčí odboru sv. Jeronyma k vydávání a šíření knih Písma sv. při Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1921. 72 s.

Formát: 160x240 mm (formát nsvázaného exempláře bez oříznutí).

Nový zákon se stručnějším výkladem. Svazek II.: Svaté evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Marka. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Péčí odboru sv. Jeronyma k vydávání a šíření knih Písma sv. při Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1921. 32 s.

Formát: 160x240 mm (formát nsvázaného exempláře bez oříznutí).

Nový zákon se stručnějším výkladem. Svazek III.: Svaté evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Lukáše. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Péčí odboru sv. Jeronyma k vydávání a šíření knih Písma sv. při Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1921. 56 s.

Formát: 160x240 mm (formát nsvázaného exempláře bez oříznutí).

Nový zákon se stručnějším výkladem. Svazek IV.: Svaté evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Jana. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Péčí odboru sv. Jeronyma k vydávání a šíření knih Písma sv. při Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1921. 43 s.

Formát: 160x240 mm (formát nsvázaného exempláře bez oříznutí).

SÝK 1922E4 (evangelia v jednotlivých sešitech):³

Evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Matouše. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1922. 88s.

Formát: 90x130 mm.

Evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Marka. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1922. 52 s.

Formát: 90x130 mm. Verner uvádí chybný počet stran (32).

Evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Lukáše. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1922. 86 s.

Formát: 90x130 mm.

Evangelium Ježíše Krista podle sepsání sv. Jana. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1922. 70 s.

Formát: 90x130 mm.

SÝK 1922 (evangelia): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část první: Evangelia.* Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvodem i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1922. 290 s. Druhé vydání.

Formát: 97x143 mm (formát nsvázaného exempláře bez oříznutí).

Formát: 90x130 mm (formát svázaného exempláře).

---

³ Sazba všech čtyř sešitků byla beze změny převzata z vyd. SÝK 1922 (evangelia), od kterého se liší jen vlastními titulními listy a samostatným stránkováním u každého evangelia zvlášť. Imprimatur u každého z těchto evangelií je 10. Aprilis 1922, vyd. SÝK 1922 (evangelia) má uvedeno datum 9. Januarii 1922.

SÝK 1923 (evangelia): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část první: Evangelia.* Podle Vulgáty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1923. 290 s. Třetí vydání.

Formát: 97x143 mm (formát nesvázaného exempláře bez oříznutí).

Formát: 90x130 mm (formát svázaného exempláře).

SÝK 1926 (evangelia): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část první: Evangelia.* Podle Vulgáty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví svatojanské, 1926. 290 s. Čtvrté vydání.

Formát: 90x130 mm.

SÝK 1922BČ (evangelia a Skutky): *Bible česká. Díl druhý: Knihy Nového zákona. Svazek I.: Evangelia a Skutky apoštolské.* Podle Vulgáty se stálým zřetelem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha 1922. 436 s. Nestránkovaná mapová příloha: 4 listy.

Formát: 150x230 mm.

SÝK 1923BČ (listy a Zjevení): *Bible česká. Díl druhý: Knihy Nového zákona. Svazek II.: Listy apoštolské a Zjevení sv. Jana.* Podle Vulgáty se stálým zřetelem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1923. 359 s. Nestránkovaná mapová příloha: 2 listy.

Formát: 150x230 mm.

SÝK 1985BČ (evangelia a Skutky; listy a Zjevení): fototypický reprint SÝK 1922BČ a SÝK 1923BČ. Nestránkovaná mapová příloha: 4 listy.

Formát: 140x230 mm.

Celá tato „americká“ *Bible česká* byla vydána ve dvou svazcích: první obsahuje první část starozákonních knih původní *Bible české*, druhý obsahuje druhou část starozákonních knih a celý Nový zákon (tj. SÝK 1922BČ a SÝK 1923BČ) původní *Bible české*. 4 listy mapové přílohy zařazené na konci druhého svazku představují dohromady 2 listy map ze starozákonní části původní *Bible české* a 2 listy z původního SÝK 1923BČ. Jediná identifikace vydavatele je adresa uvedená na závěr předmluvy *Čtenářům* na začátku prvního svazku (obsahujícího první část Starého zákona) této *Bible české*: R. C. Czech Mission, 5322 Franklin Avenue, Los Angeles, Calif. 90027, U. S. A. Rok vydání neuveden, v roce 1985 převzato od Vernerera. Slavomír Pícha ve svém přehledovém článku⁴ uvádí, že se edice ujala *Česká katolická misie sv. Cyrila a Metoděje v Los Angeles a v roce 1984 vydání... dokončila*, což s Vernererovým v roce 1985 vydáním nemusí být v rozporu.

Jan Ladislav SÝKORA – Jan HEJČL

1934/1933, 1937, 1940/1940, 1946V, 1946F, 1947E, 1947Fα, 1947Fβ

SÝK-HEJ 1934 (evangelia): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část prvá: Evangelia.* Podle Vulgáty se stálým zřetelem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. K tisku znovu připravil Dr. Jan Hejčl. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1934. 385 s.

Formát: 90x135 mm.

---

⁴ Slavomír PÍCHA, *Osudy Písma v jazyce českém, jeho překlady, tisk a distribuce na Západě po roce osmačtyřicátém*, Theologická revue Církve československé husitské, 61 (1990), s. 131.

SÝK-HEJ 1933 (apoštolář): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část druhá: Apoštolář.* Podle Vulgaty se stálým ohledem na původní text (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. K tisku znovu připravil Dr. Jan Hejčl. Praha: Dědictví Svatojanské, 1933. 631 s.

Formát: 90x130 mm.

SÝK-HEJ 1937 (evangelia): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část první: Evangelia.* Podle Vulgaty se stálým zřetelem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. K tisku znovu připravil Dr. Jan Hejčl. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1937. 438 s.

Formát: 90x130 mm.

SÝK-HEJ 1940 (evangelia): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část první: Evangelia.* Podle Vulgaty se stálým ohledem na původní text (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. K tisku znovu připravil Dr. Jan Hejčl. Praha: Dědictví Svatojanské, 1940. 438 s.

Formát: 90x130 mm.

SÝK-HEJ 1940 (apoštolář): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Část druhá: Apoštolář.* Podle Vulgaty se stálým ohledem na původní text (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. K tisku znovu připravil Dr. Jan Hejčl. Praha: Dědictví Svatojanské, 1940. 751 s.

Formát: 90x130 mm.

Toto vydání apoštoláře chybí u Venera, který u SÝK-HEJ 1940 zaznamenává pouze evangeliář.

SÝK-HEJ 1946V (celý Nový zákon): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista.* Podle Vulgaty se stálým zřetelem na původní text řecký přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. K tisku znovu připravil Dr. Jan Hejčl. Praha: Vyšehrad, 1946. 791 s.

Formát: 100x153 mm.

SÝK-HEJ 1946F (celý Nový zákon): *Nový zákon.* Přeložil Dr. Jan Ladislav Sýkora. Upravil Dr. Jan Hejčl. Frýdek: Exerciční dům Frýdek pro Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1946. 990 s.

Formát: 100x160 mm.

SÝK-HEJ 1947F (celý Nový zákon): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista.* Přeložil Dr. Jan Ladislav Sýkora. Upravil Dr. Jan Hejčl. Frýdek: Exerciční dům Frýdek pro Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1947. 990 s.

Formát: 100x160 mm.

Jde vlastně o reprint SÝK-HEJ 1946F s nepatrnými úpravami.⁵ Liší se především vrocením na tit. listě a v tiráži (1947), delším názvem na tit. listě (...*Pána našeho Ježíše Krista*) a přidaným patitulním listem a listem před patitulem (s emblémem vydavatele). Na rozdíl od SÝK-HEJ 1947Fα a SÝK-HEJ 1947Fβ má shodné vrocení na titulním listě i v tiráži 1947. Toto vyd. chybí u Venera.

SÝK-HEJ 1947Fα (celý Nový zákon): *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista.* Přeložil Dr. Jan Ladislav Sýkora. Upravil Dr. Jan Hejčl. Frýdek: Exerciční dům Frýdek pro Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1947. 990 s.

Formát: 100x160 mm.

Jde vlastně o reprint SÝK-HEJ 1946F s nepatrnými úpravami. Liší se především vrocením na tit. listě (1947) a delším názvem na tit. listě (...*Pána našeho Ježíše Krista*) a přidaným patitulním listem a listem před pati-

---

⁵ K problematice vztahů mezi čtyřmi variantami frýdeckého vydání viz subkap. 4.2.3.1.

tulem (s emblémem vydavatele). Jedná se patrně o část nákladu SÝK-HEJ 1946F, ovšem s titulním listem z r. 1947. Toto vyd. chybí u Venera.

SÝK-HEJ 1947Fβ (celý Nový zákon): *Nový zákon*. Přeložil Dr Jan Ladislav Sýkora. Upravil Dr Jan Hejčl. Frýdek: Exerciční dům Frýdek pro Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1947. 990 s. Formát: 100x160 mm.

Jde vlastně o reprint SÝK-HEJ 1946F s nepatrnými úpravami. Liší se jen v ročením v tiráži (1947) a přidaným patitulním listem a listem před patitulem (s emblémem vydavatele). Jedná se patrně o část nákladu SÝK-HEJ 1947F, u níž je titulní list převzatý ze SÝK-HEJ 1946 (asi omylem) včetně v ročení 1946 a kratšího titulu. Toto vyd. chybí u Venera.

Rudolf COL

1947, 1947α, 1961, 1970

COL 1947: *Nový zákon*. Sýkorův překlad v revisi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr Rudolf Col. Olomouc: Velehrad, 1947. 799 s. Vydání I. Nestránkovaná mapová příloha: 2 listy.

Formát: 106x163 mm.

Verner uvádí chybně dvě vydání: 1945 (chybné v ročení patrně podle data z úvodního slova arcibiskupa olomouckého Leopolda Prečana na s. 5, případně podle data imprimatur k evangeliím na s. 12) a 1947 (zde navíc uvádí chybný počet stran 779).⁶ Verner přitom neví o variantách COL 1947 a COL 1947α.

COL 1947α: *Nový zákon*. Sýkorův překlad v revisi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr Rudolf Col. Olomouc: Velehrad, 1947 [=1948]. 799 s. Vydání I. Nestránkovaná mapová příloha: 2 listy.

Formát: 106x163 mm.

Tiráž (i s v ročením 1947) shodná s COL 1947, pouze chybí údaj o ceně. Od COL 1947 se dále liší přidanou poznámkou o schválení (jakožto učebního textu) výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne 6. února 1948 na rubu titulního listu, přidanou předmluvou arcibiskupa olomouckého Josefa Karla (Matochy) na s. 6 a nepatrnými tiskovými změnami (např. chyba v Colově předmluvě na s. 7 a změny v obsahu na s. 798–799). Navzdory v ročení 1947 v tiráži (na titulní straně v ročení není) vyšel jistě v r. 1948: mohl být vtištěn nejdříve v březnu 1948 (kdy byl Matocha jmenován arcibiskupem) a pravděpodobně nejpozději v létě 1948.⁷ Verner neví o variantách COL 1947 a COL 1947α.

COL 1961: *Nový zákon*. Z původního řeckého znění přeložil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr. Rudolf Col. Praha: Česká katolická charita, 1961. 806 s. Vydání druhé.

Formát: 106x163 mm.

COL 1970: *Nový zákon*. Z původního řeckého znění přeložil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr. Rudolf Col. Praha: Česká katolická charita, 1970. 693 s. Vydání třetí.

Formát: 106x163 mm.

---

⁶ Stejnou chybu v ročení (1945) jako Verner má také např. Milan HÁJEK, *První český ekumenický překlad Písma svatého*, Křesťanská revue, 40 (1973), s. 227: *katolický Sýkora-Hejčl-Col 1945*. Informaci, že *toto... vydání... bylo vydáno minimálně dvakrát*, má Ladislav TICHÝ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 4, s. 32. Podle ústního upřesnění měl však Tichý na mysli dvě verze s uvedeným rokem vydání 1947 (COL 1947 a COL 1947α).

⁷ Dne 21. dubna 1948 byl schválen zákon č. 95/1948 Sb. o jednotné škole, jímž se ruší měšťanské školy, zmíněné v citované vyhlášce. Se začátkem školního roku 1. září byly změny dané zákonem realizovány v praxi.

František ŽILKA

1933, 1934, 1940, 1946, 1951, 1966, 1970

ŽIL 1933: *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Praha: Jan Laichter, 1933. VIII, 422 s.
Formát: 107x168 mm.

ŽIL 1934: *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Praha: Jan Laichter, 1933. XII, 422 s. Druhé vydání.

Formát: 110x170 mm.

Toto vydání bylo realizováno také v bibliofilské verzi (240 číslovaných výtisků v celokožené vazbě), kterou se mi však nepodařilo fyzicky opatřit.⁸

ŽIL 1940: *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Praha: Jan Laichter, 1940. XII, 422 s. Třetí vydání.

Formát: 109x170 mm.

ŽIL 1946: *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Praha: Jan Laichter, 1946. XII, 422 s. Čtvrté vydání.

Formát: 108x165 mm.

ŽIL 1951: *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Praha: Kalich, 1951. XII, 422 s. Páté vydání.

Formát: 114x164 mm.

ŽIL 1966: *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil František Žilka. Praha: Kalich, 1966. 366 s. Šesté vydání.

Formát: 145x205 mm.

ŽIL 1970: *Nový zákon*. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Praha: Kalich, 1970. VIII, 422 s. Vydání sedmé.

Formát: 113x164 mm.

Pavel Vladimír ŠKRABAL

1948

ŠKR 1948: *Nový zákon*. Z původního textu přeložil a vyložil Dr. Pavel Škrabal O. P., licenciát Písma svatého. Olomouc: Krystal, 1948. 494 s. Nestránkovaná mapová příloha: 2 listy.

Formát: 175x230 mm.

---

⁸ Srov. anotaci k této edici *Bibliofilské vydání Žilkova Nového zákona*, Křesťanská revue, 8 (1935), s. 89 [b. a.].

Pavel Vladimír ŠKRABAL – Ondřej Maria PETRŮ

1951/1954/1955

ŠKR-PETRŮ 1951 (evangelia): *Evangelia*. Z původního textu přeložil a vyložil P. Dr Pavel Škrabal O. P. K tisku znovu připravil P. Dr Ondřej M. Petrů O. P. Vatikán: Křesťanská akademie, 1951. 549 s.

Formát: 93x145 mm.

ŠKR-PETRŮ 1954 (apoštolář I. část): *Apoštolář I. část*. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlil P. Dr. Ondřej M. Petrů, O. P. Řím: Křesťanská akademie, 1954. 562 s.

Formát: 93x145 mm.

Obsahuje knihy: Skutky apoštolů, List Římanům, První list Korint'anům, Druhý list Korint'anům, List Galatanům, List Efezanům, List Filippanům, List Kolossanům.

ŠKR-PETRŮ 1955 (apoštolář II. část): *Apoštolář II. část*. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlil P. Dr. Ondřej M. Petrů, O. P. Řím: Křesťanská akademie, 1955. 376 s.

Formát: 93x145 mm.

Obsahuje knihy: První list Thessaloničanům, Druhý list Thessaloničanům, První list Timothejovi, Druhý list Timothejovi, List Titovi, List Filemonovi, List Židům, List sv. Jakuba, První list sv. Petra, Druhý list sv. Petra, První list sv. Jana, Druhý list sv. Jana, Třetí list sv. Jana, List sv. Judy, Zjevení sv. Jana.

3. Překladaelé a spolupracovníci

Medailony na způsob slovníkových hesel představují všechny osoby, které se tvůrčím způsobem podílely na českých kompletních překladech Nového zákona vytvořených a publikovaných poprvé v období po roce 1900 a před rozvinutím prací na Českém ekumenickém překladu.¹ V první řadě sem patří samotní protagonisté jednotlivých překladů. Zároveň jsou zde podchyceni všichni, o nichž se podařilo zjistit, že měli na překladu podíl jako (v širším smyslu) spolupracovníci: buď s autorem přímo spolupracovali jako „vedlejší“ překladaelé nebo překladový text významně ovlivnili zásadnějšími konzultacemi, zvláště v závěrečné fázi tvorby textu jakožto přizvaní odborníci-stylisté, patří sem i ti, kdo případně do výsledného textu výrazněji samostatně zasáhli v roli upravovatelů především při posmrtných vydáních.

Nejsou zde naopak pojednání autoři publikovaných recenzí, posudků či zpráv, jejichž náměty sice překladaelé třeba v dalších upravených vydáních svých textů zohledňovali (někdy na ně i pozitivně nebo negativně reagovali v předmluvách a autoreferátech), ale kteří nepatřili přímo k okruhům překladaelů či spolupracovníků nebo upravovatelů ve výše vymezeném smyslu. Informace² jsou vybrány a uspořádány tak, aby jednotlivé osobnosti byly dostatečně představeny jednak v obecných datech, jednak s užším zřetelem na prostředí, ze kterého vzešly (významným faktorem je často příslušnost k církvi nebo spirituální tradici), vzdělání (především filologické nebo teologické³) a na profesní působení. Uvedené skutečnosti samy o sobě po-

---

¹ Tj. před r. 1961; prvním zde pojednávaným překladem je tedy SÝK 1909/1914, posledním ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955.

² V některých případech bylo nutno i základní data čerpat z nepublikovaných materiálů (archivní dokumenty, rukopisy), výjimečně i z internetových médií. Zdroje dat jsou uvedeny v poznámkách. U některých osobností se nepodařilo dohledat všechny žádoucí jednotlivé informace (např. téma disertační či habilitační práce, rok kněžského svěcení atd.).

³ České a moravské teologické fakulty prodělaly během dvacátého století některé významné strukturální změny a často zaznamenaly i změny v názvu, z nichž ty nejdůležitější jsou pro zpřehlednění uvedeny v následujících řádcích. Čeští katoličtí studenti měli k dispozici jako nejprestižnější ústav bohosloveckou fakultu na univerzitě v Praze. Po rozdělení pražské univerzity na českou a německou (1882) zůstala fakulta ještě 9 let na německé univerzitě nerozdělená. Od akademického roku 1891/1892 byla pak bohoslovecká fakulta zřízena také na české univerzitě. Za německé nacistické okupace (1939–1945) byly všechny českojazyčné vysoké školy zrušené, jejich činnost se obnovila až po válce. V roce 1950 byla pražská teologická fakulta vyloučena ze svazku Univerzity Karlovy a všechny ostatní české katolické teologické vzdělávací instituce (bohoslovecká fakulta v Olomouci a řádová i diecézní teologická učiliště) byly komunistickou legislativou zrušeny. Pražská fakulta pak existovala až do r. 1990 pod názvem *Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze* (1953–1989 „v exilu“ mimo Prahu, tj. se sídlem v Litoměřicích; s pobočkou v Olomouci 1968–1974). Studenti z protestantských denominací a z československé církve (v období okupace 1939–1945 tato církev nesla označení českomoravská církev, od roku 1971 se nazývá církev československá husitská) se teologicky na vysokoškolském stupni vzdělávali nejdříve především na *Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké* v Praze (založena 1919 jakožto samostatná vysoká škola, nezávislá na Univerzitě Karlově). Ta se potom (1950) rozdělila na *Husovu československou bohosloveckou fakultu* (primárně pro potřeby československé církve) a *Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu* (primárně pro potřeby protestantských církví). Po inkorporaci všech tří pražských

měrně transparentně ilustrují jejich intelektuální a duchovní zázemí a zaměření a nezřídka naznačují také přímo připravenost ke kvalifikovanému překládání novozákonního textu.⁴ V závěru každého medailonku je zkratkou odkázáno na příslušný novozákonní překlad, na němž se dotyčná osoba podílela, což umožňuje v příslušné kapitole snadno dohledat její konkrétní roli. U jedné osoby může jít i o více překladů (srov. např. heslo *Ondřej M. Petřů*).

ThDr. Jarolím Adámek (1915–1969)⁵

Římský katolík. Člen řádu redemptoristů (od 1933). Studoval na gymnáziu redemptoristů v Libějovicích a Československém arcibiskupském gymnáziu v Praze-Bubenči (maturita 1936). Teologii studoval na řádovém učilišti redemptoristů v Obořišti, na arcidiecézním bohosloveckém učilišti pražském (za okupace) a na Teologické fakultě UK v Praze. Absolvoval na Teologické fakultě UK v Praze (1946). Doktorát teologie v Praze (1947; disertace *Apokalyptický Kristus*, knižně Praha 1947). Vysvěcen na kněze (1941). Internován (1950), pak pracoval v dělnických profesích (1951–1961), opět vězněn (1961–1964). Člen novozákonní překladatelské skupiny ČEP (1967–1969). Lektor (externí učitel) biblické teologie na Cyrilo-metodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích (1969, tj. těsně před smrtí). Publikoval několik monografií a články z oboru starozákonní i novozákonní biblistiky.

COL

---

teologických fakult do Univerzity Karlovy (1990) se fakulty označují takto: *Katolická teologická fakulta*, *Evangelická teologická fakulta*, *Husitská teologická fakulta* Univerzity Karlovy. V Olomouci (katolická) bohoslovecká fakulta zůstala i po zrušení tamní univerzity r. 1860, r. 1919 přijala název *Cyriometodějská bohoslovecká fakulta*, 1939–1945 byla uzavřena, r. 1946 se stala součástí nově zřízené Univerzity Palackého, r. 1950 režimem zrušena, r. 1990 obnovena a opět přijata do svazku Univerzity Palackého, r. 1992 přejmenována na *Cyriometodějskou teologickou fakultu*. V Českých Budějovicích byla pak r. 1991 katolickou církví zcela nově zřízena *Teologická fakulta* v rámci Jihočeské univerzity.

⁴ Především se jedná o „řemeslnou“ znalost řeckého jazyka (zabezpečenou u starších autorů obvykle již absolutoriem klasicky zaměřených gymnázií, u mladších většinou alespoň absolvováním jazykových kursů v rámci studia na teologických fakultách), zčásti pak o určité užší zaměření filologické (směrem k bohemistice, klasické nebo moderní filologii), literárně tvůrčí, nebo i o mimobiblickou překladatelskou, autorskou či redaktorskou zkušenost s texty odbornými, populárně-náboženskými nebo uměleckými. Častá je profesní teologická specializace v biblistice, která na jednu stranu podtrhuje jazykovou připravenost v oblasti novozákonní řečtiny a širší rozhled v biblických kulturních a náboženských reáliích, na druhou stranu signalizuje zaměřenost na exegezi (což někdy může současně znamenat menší pozornost zejména v závěrečné, stylistické fázi překladu). Osobní angažovanost v církevní práci (obvykle v roli duchovního) může být pozadím pro tendenci více zohledňovat při tvorbě překladu určité praktickopastorační zřetel.

⁵ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); *Jarolím Adámek*. Osobní složka, Spisovna KTF UK Praha; Václav HOLAKOVSKÝ, *Dělník Boží (za ThDr. Lic. bibl. Jarolímem Adámekem)*, *Via* – časopis pro teologii, 3 (1970), č. 2, s. 17; Oto MÁDR, *Jarolím Adámek, biblista a mučedník*, *Teologické texty*, 3 (1992), s. 120; Jindřich MÁNEK, *Zemřel dr. J. Adámek*, *Český zápas*, 50 (1970), č. 1.

doc. ThDr. Rudolf Col (1902– 1964)⁶

Římský katolík. Absolvoval Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži (1923) a teologii na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. Vysvěcen na kněze (1927). Katecheta na středních školách (Ostrava, Olomouc). Doktorát teologie a docentura řečtiny (1936) na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci, po jejím zrušení (1950) v duchovní službě. Biblista, orientální filolog, překladatel. Publikoval několik monografií a řadu článků především z biblistiky, vydal také překlad staroarabských bajek do češtiny.

COL

Jan Čep (1902–1974)⁷

Římský katolík. Absolvoval reálné gymnázium v Litovli (1922), nedokončil studium (čeština, angličtina, francouzština) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Spolupracoval mj. s Josefem Florianem ve Staré Říši, působil v různých nakladatelstvích jako lektor. Prozaik, básník, překladatel z francouzštiny, španělštiny, angličtiny, němčiny, esejista, publicista. Po převratu v r. 1948 emigroval, do konce života žil většinou v Paříži (1951–1955 v Mnichově), hojně publikoval (po emigraci hlavně v Křesťanské akademii v Římě).

ŠKR

prof. ThDr. Jan Hejčl (1868–1935)⁸

Římský katolík. Absolvoval gymnázium⁹ v Hradci Králové (1887), teologii na diecézním semináři v Hradci Králové (1891). Vysvěcen na kněze (1891). Další studium teologie v Olomouci a ve Vídni (mj. se věnoval hebrejštině, aramejštině, syrštině, arabštině), doktorát teologie ve Vídni (1899; disertace *Slovní inspirace Písma svatého*), vedl katedru biblického

---

⁶ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Arnošt ČERVINKA, *Významné osobnosti Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži*. Kroměříž: Arcibiskupské gymnázium, 2007, s. 27; Bohumír KOLÁŘ a kol., *Slovanské gymnázium literární*. Olomouc: Slovanské gymnázium, 2000, s. 350.

⁷ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Pavel JANOUŠEK a kol., *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2. Praha: Brána, 1998, s. 99–101.

⁸ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Josef ČIHÁK, *Za zemřelým dr. Janem Hejčlem*, *Časopis katolického duchovenstva*, 76 (1935), s. 113–116; František NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*. Praha: KTF UK, 1999.

⁹ *Zde vyniká zvláštní zálibou v básnictví antických klasiků, v klasických řečech, neméně vynikaly jeho úkoly české, překlady z Viktora Huga a pod.* (František NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*. Praha: KTF UK, 1999, s. 8)

studia Starého zákona na semináři v Hradci Králové (od 1902); 1904–1905 studijní pobyty na Blízkém Východě (L'École biblique et archéologique v Jeruzalémě, jezuitská univerzita v Bejrútu: archeologie, biblické reálie, arabistika, asyrština) a v Mnichově (filozofická fakulta: babylónština a asyrština, archeologie, dějiny starověkých náboženství), 1906 studijní pobyt v Berlíně (srovnávací etika starého Orientu). Řádným profesorem biblického studia Starého zákona a semitských řečí na teologické fakultě v Olomouci (od 1909 do smrti 1935), několikrát děkanem fakulty. Jeho životním dílem byl překlad Starého zákona do češtiny (1917–1925)¹⁰. Kromě přepracování Sýkorova novozákonního překladu samostatně vypracoval a časopisecky i knižně publikoval překlady některých knih Nového zákona. Publikoval několik monografií a články především z oborů starozákonní a novozákonní biblistiky.

SÝK-HEJ

prof. ThDr. Antonín Kleveta (1904–1969)¹¹

Římský katolík. Absolvoval Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži (1923), teologii v Olomouci, ve Strassbourgu (absolutorium 1927; licenciát 1928; tamtéž zkouška z francouzštiny: certificat d'études françaises modernes 1928), stáž na L'École biblique et archéologique v Jeruzalémě (1928–1930). Vysvěcen na kněze (1927). Doktorát teologie v Olomouci (1933). Docent (1945) biblických věd a semitských jazyků v Olomouci, posléze profesor (1947 a znovu po rehabilitaci 1968). Průběžně vyučoval na bohoslovecké fakultě v Olomouci (1932–1939; 1945–1950; 1968–1969). Několikrát vězněn z politických důvodů (1942–1945 a 1957–1960). Znalec semitských jazyků, palestinolog, asyrolog.

COL

prof. PhDr. Oldřich Králík, DrSc. (1907–1975)¹²

Římský katolík. Absolvoval gymnázium v Kroměříži (1925) a bohemistiku a latinu na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně. Působil jako středoškolský učitel (do r. 1946),

---

¹⁰ *Bible česká*. Díl 1. Redigoval dr. Antonín PODLAHA. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1917–1925.

¹¹ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Arnošt ČERVINKA, *Významné osobnosti Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži*. Kroměříž: Arcibiskupské gymnázium, 2007, s. 27; *Antonín Kleveta*. Osobní složka, Spisovna KTF UK Praha.

¹² Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; Jiří DAÑHELKA, *Oldřich Králík šedesátiletý*, *Listy filologické*, 90 (1967), s. 180–181; Pavel JANOUŠEK a kol., *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1. Praha: Brána, 1995, s. 434–436.

posléze jako vysokoškolský pedagog. Doktorát (1931; disertace *Otakar Theer a Otakar Březina*). Docent (1946; habilitační práce *Otokar Březina. Logika jeho díla*) na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, akademický titul DrSc. (práce: *Tvůrčí proces u Vančury, Olbrachta a Bezručů*), profesor (1966). Publikoval monografie a články z české literární historie (v celé šíři: od počátků českého písemnictví až do 20. století), dějin překladu, textologie, literární kritiky, psal i eseje a novinové články.

COL

prof. ThDr. Jindřich Mánek (1912–1977)¹³

Člen církve československé (husitské). Absolvoval gymnázium v Místku, teologii na Husově československé evangelické bohoslovecké fakultě (1937). Knězem od r. 1937. Teologii studoval také v anglickém Durhamu (1946). Doktorát teologie (1946; disertace *Ježíš výrokových historií*). Habilitace (práce *Význam stolního společenství v Orientě, Izraeli a v raném křesťanství*), posléze řádný profesor novozákonní vědy (1950) na nově vzniklé samostatné Husově čs. bohoslovecké fakultě a o něco později i vedoucí její katedry biblické teologie. Děkan fakulty (1956–1958). Pracoval v interkonfesní skupině pro nový překlad bible (1961–1977), po smrti Josefa B. Součka jako její předseda v novozákonní sekci (1972–1977). Publikoval několik monografií a řadu článků především z oboru novozákonní biblistiky. Také mimobiblické překlady z řečtiny (novozákonní apokryfy).

ŽIL

Augustin Šimun Pavlović, S. Th. M. (1916–2004)¹⁴

Římský katolík. Absolvoval klasické gymnázium v chorvatském Bolu a Dubrovniku (1936) a teologii na dominikánském řádovém studiu v Olomouci (1942; lektor posvátné teologie), kde posléze také vyučoval (1945–1950). Člen řádu dominikánů (1936). Vysvěcen na kněze (1942). Internován (1950), posléze jako cizinec vypovězen z Československa (1951). Vyučoval filozofii a dogmatickou teologii na řádových studiích v Itálii (Torino) a v Chorvatsku

---

¹³ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: Jan FILIPSKÝ a kol., *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri, 1999, s. 312–314. Zdeněk SÁZAVA, *Prof. Jindřich Mánek*, Theologická revue Církve československé husitské, 49 (1978), s. 17–18. Zdeněk SÁZAVA, *Prof. Jindřich Mánek*, Theologická revue Církve československé husitské, 58 (1987), s. 116–122.

¹⁴ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: Marijan BIŠKUP OP, *Umro fr. Augustin Pavlović, svećenik-dominikanac* (14. 8. 2007 na internetové adrese chorvatské dominikánské provincie: http://www.dominikanci.hr/info/umro_fr_augustin_pavlovic.php); Petar Marija RADELJ, *Umro Augustin Pavlović*, Veritas – katolički magazin, 23. 4. 2004 (9. 2. 2008 na internetové adrese: http://www.veritas.com.hr/panorama/umro_augustin_pavlovic.php)

(Dubrovnik, Zagreb), získal nejvyšší vnitrořádrový titul magister posvátné teologie (1995). Publikoval v oborech filozofie a teologie, překládal hlavně z latiny (především díla Tomáše Akvinského).

ŠKR-PETRŮ

prof. ThDr. Ondřej Maria Petřů, ICD. (1915–1970)¹⁵

Vlastním jménem Josef Petřů (řeholní jméno: Ondřej Maria). Římský katolík. Člen řádu dominikánů. Absolvoval gymnázium v Praze-Bubenči, teologii na řádrovém učilišti v Olomouci. Vysvěcen na kněze (1941). Doktorát teologie v Olomouci. Od r. 1948 pobývá studijně v Římě, kde se také rozhodl pro emigraci. Na tamním dominikánském učilišti Angelicum (později Papežská univerzita sv. Tomáše) získal speciální oborový doktorát církevního práva (ICD.) i profesuru v tomto oboru. Zemřel ve Vídni. Také mimobiblické překlady, i literární (např. z latiny texty Bernarda z Clairvaux), jazykově korigoval mnoho českých titulů římské exilové Křesťanské akademie.

ŠKR-PETRŮ

PhDr. Václav Renč (1911–1973)¹⁶

Člen církve českolovenské, posléze (konverze asi 1932¹⁷) římský katolík. Absolvoval klasické gymnázium v Praze (maturita 1930), vystudoval filozofii a filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1936), doktorát (1936; disertace *Bergsonovo pojetí intelektu a životního vývoje*). Působil jako redaktor, divadelní dramaturg, publikoval řadu básnických knih, napsal několik divadelních her. Z politických důvodů vězněn (1951–1962). Překládal z němčiny, angličtiny, francouzštiny, italštiny, polštiny.

ŠKR

---

¹⁵ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 118 (heslo obsahuje matoucí údaj: *překladatel Nového zákona (1976)* – ve skutečnosti se první vydání jednosvazkového Nového zákona objevilo r. 1969, zatímco vydání z r. 1976 bylo už třetí v pořadí a navíc již posmrtné); Petr OVEČKA, *Zemřel P. Petřů*, *Nový život* 23 (1971), s. 16–17; Ladislav TICHÝ, *Ondřej Maria Petřů a jeho překlad Nového zákona*, *Studia theologica* 7 (2005), č. 1, s. 64–68.

¹⁶ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 128; Pavel JANOUŠEK a kol., *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2. Praha: Brána, 1998, s. 304–305.

¹⁷ Údaj 1932–1933 uvádí jako možné období konverze ke katolictví Zdeněk ROTREKL, *Skrytá tvář české literatury*. Brno: Blok, 1993, s. 118.

Augustin Scherzer, S. Th. Lect. (1901–1969)¹⁸

Římský katolík. Původem Rakušan. Člen řádu dominikánů (1920 v Olomouci). Vysvěcen na kněze (1925 v Olomouci). Vyučoval na řádovém učilišti v Olomouci církevní dějiny a pastoraální teologii. Přebor kláštera ve Znojmě (1936–1946). Pro svoji příslušnost k německé národnosti musel po druhé světové válce opustit Československo, do konce života působil v Rakousku.

ŠKR-PETRŮ

prof. PhDr. Emil Smetánka (1875–1949)¹⁹

Člen českobratrské církve evangelické. Absolvoval gymnázium v Německém Brodě a Kolíně (1893) a filozofickou fakultu české univerzity v Praze. Středoškolský profesor (od r. 1897). Doktorát na filozofické fakultě české univerzity (1901; hlavní rigorózum z moderní filologie²⁰). Habilitace (1904; habilitační spis *O staročeských Životech svatých Otců*). Profesor češtiny a staré české literatury na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (mimořádný profesor od 1908, řádný od 1915). Práce z bohemistiky, především ze staročeštiny, staré české literatury (včetně editorské činnosti), normativní české mluvnice, fonetiky, redaktor akademického *Příručního slovníku jazyka českého*.

ŽIL

prof. PhDr. Jan Sokol, CSc. (*1936)²¹

Římský katolík. Vyučil se zlatníkem, maturita po večerním studiu (1958). Pracoval v různých zaměstnáních, nejdéle (1964–1990) jako programátor a vedoucí výzkumný pracovník ve Výzkumném ústavu matematických strojů (VÚMS). Člen novozákonní překladatelské skupiny pro Český ekumenický překlad (1965–1979). Podepsal (1976) Chartu 77 a angažoval se v protikomunistickém disentu, publikoval v samizdatu. Po r. 1989 se angažoval v politice,

---

¹⁸ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: *Catalogus conventuum et fratrum sacri Ordinis Praedicatorum ad provinciam Bohemiae pertinentium anno Domini 1929*. Pragae, 1929, s. 10 a 25 [b. a.]; 7. října 1969 *zemřel ve Vídni P. Augustin Scherzer*, *OPusculum*. Měsíčník České dominikánské rodiny, 2004, č. 10, s. 11 [b. a.].

¹⁹ Informace jsem čerpal z tohoto zdroje: František RYŠÁNEK: *Za profesorem Emilem Smetánkou*, *Naše řeč*, 33 (1949), s. 1–7.

²⁰ Podle tehdy nového řádu, tj. bez klasické filologie.

²¹ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; Jiří GABRIEL a kol., *Slovník českých filozofů*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 524–525; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století*. Brno: Centrum pro

ministr školství ČR (1998). Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy (1993). Dosáhl titulu CSc. (1994; práce *Mistr Eckhard a středověká mystika*) a doktorátu filozofie (1995; disertace *Malá filosofie člověka*). Habilitace z filozofie (1997; práce *Čas a rytmus*) na Filozofické fakultě UK. Od počátku 90. let vyučoval na Pedagogické fakultě, Filozofické fakultě a Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, profesura (2000). Děkan Fakulty humanitních studií UK (2000–2006). Publikoval řadu monografií, studií a statí, vlastních i překladů, zvláště z filozofie, filozofické antropologie, religionistiky. Z řečtiny přeložil výběr z evangelních textů, také mimobiblické překlady z řečtiny (některé spisy apoštolských otců).

COL

PhDr. Jan Springer (1893–1978)²²

Římský katolík. Absolvoval gymnázium v Zábřehu (1912) a Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze (obory čeština a němčina). Středoškolský učitel (Šumperk, Olomouc), lektor češtiny na filozofické fakultě v Olomouci. Publikoval několik monografií a řadu článků z historie, literární historie a bibliografie.

COL

prof. PhDr. Ferdinand Stiebitz (1894–1961)²³

Římský katolík, asi na konci dvacátých let se s náboženstvím rozešel. Absolvoval gymnázium v Praze (1913) a klasickou filologii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (1920). Doktorát na FF MU (1922; disertace *K otázce iktu a akcentu v latinském hexamtru*). Vyučoval na gymnáziích v Praze, Košicích a Brně, posléze na Filozofické fakultě MU v Brně (interně od 1925). Docent (1931), profesor klasické filologie (mimořádný od 1936, řádný 1939). Děkan fakulty (1947–1948). Publikoval monografie, články, řadu překladů, především z klasických jazyků (zabýval se také řeckým Novým zákonem, přeložil knihu Zjevení a napsal o ní studii²⁴).

ŽIL

---

studium demokracie a kultury, 2005, s. 139–140; internetová stránka *Jan Sokol* (2. 4. 2008 na adrese <http://www.jansokol.cz/cv.php>).

²² Informace jsem čerpal z tohoto zdroje: Jaromír DVOŘÁK, *Prof. PhDr. Jan Springer, demokrat a vlastenec (1893–1978)*. Olomouc: vlastním nákladem, 1993.

²³ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: Radislav HOŠEK, *Život a dílo Ferdinanda Stiebitze*, *Listy filologické*, 118 (1995), s. 129–140; Jaroslav LUDVÍKOVSKÝ, *Ferdinand Stiebitz (1894–1961)*, *Listy filologické*, 85 (1962), s. 199–206.

²⁴ Ferdinand STIEBITZ, *Apokalypsa čili Zjevení apoštola Jana zvaného Theologos. O Janově Apokalypse*. Brno: Arno Sáhka, 1929.

ThDr. Antonín Ludvík Stříž (1888–1960)²⁵

Římský katolík. Absolvoval gymnázium v Brně, nedokončil studium práv v Praze. Spolupracoval s Josefem Florianem ve Staré Říši jako autor, překladatel a editor (do r. 1918). Vstoupil do arcibiskupského semináře v Praze, teologii dostudoval jako alumnus české koleje v Římě, po vysvěcení na kněze (1922) se vrátil jako diecézní duchovní do vlasti. Doktorát teologie na pražské bohoslovecké fakultě. Spirituál pražského semináře, vyšehradský kanovník (od r. 1939 do smrti). Publikoval překlady z řečtiny, latiny, angličtiny a románských jazyků, vyvinul bohatou činnost redakční a publicistickou.

SÝK-HEJ

prof. ThDr. Jan Ladislav Sýkora (1852–1928)²⁶

Římský katolík. Absolvoval gymnázium v Jičíně (1873), teologii na univerzitě v Praze (1877). Vysvěcen na kněze (1877). Doktorát teologie (1884; disertace z biblické teologie *Conspectus Theologiae catholicarum epistularum*). Docent katechetiky a pedagogiky (1887) na (nerozdělené) bohoslovecké fakultě v Praze. Mimořádný (1891) a vzápětí řádný (1892) profesor Nového zákona na české bohoslovecké fakultě v Praze. Děkan bohoslovecké fakulty (1895, 1901, 1904), rektor české univerzity (1901–1902). Publikoval několik monografií a řadu článků z katechetiky, pedagogiky a biblistiky. Také mimobiblické překlady z řečtiny (*Katechese sv. Cyrilla Jerusalemského* 1892).

SÝK, SÝK-HEJ

---

²⁵ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 145; Antonín PODLAHA, *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Část pátá. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1923, s. 2128; Marie ROUDENSKÁ, *Znal jediný smutek. Deset let od smrti kanovníka A. Stříže*, *Katolické noviny*, 22 (1970), č. 32, s. 1–2.

²⁶ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Antonín PODLAHA, *Jan Ladislav Sýkora*, *Časopis katolického duchovenstva*, 69 (1928), s. 824–827 (článek uvádí také podrobnou bibliografii); Antonín PODLAHA, *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Část pátá. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1923, s. 2130; *Jan Ladislav Sýkora*. Osobní složka, Spisovna KTF UK Praha; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891–1939*. Diplomová práce obhájená na Katedře pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 1999, s. 170–171. Upozorňuji, že rok úmrtí 1923, jak jej uvádí *Ottův slovník naučný nové doby*. Díl 6., svazek 1. Praha: Novina, 1940, s. 636 (i jeho novodobé digitální zpracování), je chybný.

ThDr. Pavel Vladimír Škrabal, S. S. L. (1904–1964)²⁷

Římský katolík. Absolvoval gymnázium na Velehradě (pobočku jezuitského gymnázia v Praze-Bubenči). Člen řádu dominikánů (od 1922). Filozofii absolvoval v Olomouci (1923–1926), teologii v Římě na dominikánské univerzitě Angelicum (1926–1929), kde také dosáhl doktorátu z teologie (1930; disertace *De connexione inter resurrectionem Christi et nostram*). Vysvěcen na kněze (1928). Dále studoval na jeruzalémské L'École biblique et archéologique (1935–1937) a v Římě, kde získal specializovaný (oborový) licenciát Písma svatého (1937). Vyučoval na řádovém učilišti v Olomouci. Z politických důvodů v období komunistické diktatury internován (1950–1955), potom až do smrti směl pracovat jen v manuálních zařazeních. V soukromí pracoval mj. na svém překladu Starého zákona z původních jazyků do češtiny.

ŠKR, ŠKR-PETRŮ

prof. PhDr. Jiří Maria Leopold Veselý, S. Th. Lect. (1908–2004)²⁸

Římský katolík. Absolvoval gymnázium v Brně (1930). Člen řádu dominikánů (od r. 1930). Filozofii a teologii studoval na olomouckém řádovém učilišti a na římské dominikánské univerzitě Angelicum (1933–1936). Vysvěcen na kněze (1937). Na řádovém studiu ve Walberbergu (Německo) získal lektorát teologie (1938), na Katolické univerzitě S. Cuore v Miláně doktorát z filozofie (1941) a docenturu na katedře slavistiky (1941–1944). Zapojil se do československého zahraničního odboje (major čs. armády), r. 1945 se vrací do Prahy, převor dominikánského kláštera. Z politických důvodů internován (1950–1955), po propuštění invalidní důchod a dělnické profese, v r. 1968 odešel do Itálie, kde působil jako duchovní a v akademických zařazeních (profesor na římském Angeliku, papežské pověření pro archeologický průzkum baziliky sv. Petra). V r. 1999 se vrátil do Olomouce, kde pobýval až do své smrti. Autor několika monografií a řady článků, především z historie, archeologie, teologie.

ŠKR

²⁷ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Pavel ČERNUŠKA, *Dílo, které nemohlo být završeno*, Katolický týdeník – příloha Perspektivy, 15 (2004), č. 31, s. 4 (stať obsahuje drobné nepřesnosti, např. zmiňuje *Papežský ústav sv. Cyrila a Metoděje pro misie slovan-ské na Velehradě*, kam Škrabal nastoupil v roce 1916; velehradská kolej však byla na papežský ústav povýšena až 1919; je ale cenná tím, že vychází mj. z přímých rozhovorů se Škrabalovými blízkými, zejména s bratrem Zdislavem); Pavel ČERNUŠKA, *ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 1, s. 26–31 (autor přebírá drobné nepřesnosti ze své stati předchozí, ale doplňuje závažné informace); Ondřej M. PETRŮ, *Zemřel P. Pavel Škrabal*, *Nový život*, 6 (1964), s. 99.

²⁸ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.); Jiří

prof. ThDr. František Žilka (1871–1944)²⁹

Reformovaný evangelík, člen evangelické církve augsburského a helvetského vyznání, posléze českobratrské církve evangelické, která vznikla (1918) také za jeho osobního přispění sloučením luterského (augsburského) a reformovaného (helvetského) proudu. Absolvoval české gymnázium v Brně (1890). Teologii a filozofii studoval ve Vídni, v Halle, v Edinburghu, v Lausanne. Duchovní evangelické církve (od r. 1896). Teolog spíše liberální orientace (svobodný protestantismus), biblista a církevní historik. Doktorát teologie v Paříži (1919). První řádný profesor novozákonní vědy na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké v Praze (1919). Děkan fakulty (1922/23, 1924/25, 1926/27, 1931/32, 1937/38). Publikoval monografie a články především z biblistiky, systematické teologie a církevních dějin, překládal také z němčiny a angličtiny odborné texty i beletrii.

ŽIL

HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 166.

²⁹ Informace jsem čerpal z těchto zdrojů: databáze *Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000*. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001; František BEDNÁŘ, *Profesor Žilka*, in: Jubilejní ročenka Kalicha. Praha: Kalich, 1930, s. 9–15; Antonín BOHÁČ, *Prof. Dr. Frant. Žilka*, Český bratr, 21 (1944), č. 3, s. 27–28; Jan DUS, *Za bratrem profesorem Dr. F. Žilkou*. Praha: Evangelické dílo, 1944; Jiří GABRIEL a kol., *Slovník českých filozofů*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 662–663; Jindřich HALAMA a kol., *75 let evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*. Praha: Karolinum, 1994, s. 50–51, 113–114; František KOVÁŘ, *Za prof. dr. Frant. Žilkou*, Náboženská revue církve československé 16 (1945), s. 21–25; Josef SMOLÍK, *Učitelé Evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, 1989, s. 29–30 (kapitola *František Žilka a J. B. Souček*); *Th. Dr. František Žilka*, in: Ročenka Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze za léta 1938–1946. Praha: nákladem Husovy fakulty, 1947, s. 46–47 [b. a.]. Josef TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník*. III. díl. Praha/Litomyšl: Paseka, 1999, s. 585.

4. Šest nových novozákonních překladů po roce 1900

Tento oddíl podrobně představuje kompletní novozákonní české překlady, které vznikly a byly poprvé vydány v období po roce 1900 a před zahájením konkrétních prací na Českém ekumenickém překladu (1961). Fakticky se jedná o šest překladů (přesněji spíše překladových typů: většina z překladů se totiž dočkala více vydání, leckdy navzájem dosti odlišných) publikovaných celkem ve třiceti pěti knižních titulech,¹ z nichž první se objevil r. 1909 (první vydání evangeliáře Jana L. Sýkory), poslední pak r. 1970 (třetí vydání překladu Rudolfa Cola a sedmé vydání překladu Františka Žilky). První vydání těchto překladů jsou ohraničena roky 1909/1914 (evangeliář/apoštolař Jana L. Sýkory) a 1951/1954/1955 (trojdílný Nový zákon Škrabal-Petrů).

---

¹ Počítají-li se jen za jeden titul také čtveroevangelia vydaná sice ve čtyřech samostatných sešitech, leckdy ale spojovaná do jednoho svazku.

4.1 Jan Ladislav Sýkora

4.1.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Sýkorova Nového zákona

Český katolický věřící na počátku dvacátého století četl Nový zákon nejčastěji v tehdy nejrozšířenějším překladu tzv. bible Svatojanské (1888/1889).¹ Protestantský křesťan² užíval obvykle bibli Kralickou, průběžně v dalších a dalších edicích různých formátů a úprav vydávanou a hojně rozšiřovanou především Biblickou společností britickou i zahraniční.³ Devatenácté století sice dalo vzniknout ještě několika dalším svébytným překladům Nového zákona (nebo i celé bible), ale žádný z nich nedošel rozšíření srovnatelného s tradiční protestantskou biblí Kralickou, nebo na katolické straně (ovšem – vzhledem k výrazně menšímu důrazu na soukromou četbu bible v katolické církvi – v podstatně menším počtu exemplářů) s populární a oficiálně šířenou biblí Svatojanskou.⁴

První desetiletí dvacátého století bylo pro světovou katolickou bibliotiku obtížným obdobím. Je to doba tvrdých střetů „integristů“ a „modernistů“, přičemž i jen mírně progresivnější bibliisté jsou posléze disciplinárními výroky nově zřízené (1902) Papežské biblické komise i papežskými dokumenty⁵ zatlačeni do defenzívy, a často i nadlouho vyhošťováni

---

¹ *Bibli česká čili Písmo Svaté Starého i Nového Zákona*. Podle obecného latinského, od sv. církve římské schváleného výkladu přeložené, poznovu s pilností přehlédnuté a výkladem opatřené. Praha: Dědictví Svatojanské, 1888/1889. Díl I., 1889, díl II., 1888. Nový zákon byl zařazen jako závěrečná část II. dílu. Jde o 3. (minimálně pozměněné) vydání této bible, přičemž předchozí dvě vydání (1851 a 1857) byla ještě sázena švabachem.

² Vcelku malé množství českojazyčných křesťanů pravoslavných (týkalo se to hlavně asi 30 000 českých usídlenců v Rusku, především v oblasti Volyně) mělo pro svoji potřebu dvojjazyčný Nový zákon (*Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista na církevně-slovanském i českém jazyce*. Petrohrad: Synodal'naja tipografija, 1892/1897. Svazek I: *Sv. evangelium*, 1892, svazek II: *Skutkové a epístoly sv. apoštolů se Zjevením sv. Jana*, 1897). Český text je tu velmi blízký svatojanskému, se specifickými úpravami vzhledem k církevněslovanskému znění (z typických lexikálních prvků např. *blahodat'* místo *milost*) a s malými změnami signalizujícími jistou modernizaci jazyka.

³ Svatojanská bible měla poměrně nevýhodný velký formát, takže také katolíci často sáhli po maloformátových a hlavně levných „kraličkách“, jak svědčí Julius Košnář ve své zprávě o vydání Sýkorova překladu 1909 (viz níže subkap. 4.1.5): „často i v rukou dobrých katolíků nacházíme bibli vydanou „britskou společností“. To co k tomu dosud svádělo, ač text jest velice pochybný, bylo to, že bible britské společnosti vynikaly nejen láci, ale i příručním kapesním formátem.

⁴ Českými biblemi 19. století se nověji pouze velmi přehledově zabývají Jan MERELL (*Bible v českých zemích*. Praha: Česká katolická charita, 1956, s. 56–59) a Jindřich MÁNEK (*Bible v českých zemích*. Praha: Katedra biblické teologie Husovy československé bohoslovecké fakulty v Praze, 1975, s. 53–55), který v této otázce spíše jen reprodukuje J. Merella; ze starších prací je nejpodrobnějším přehledem příslušná pasáž v encyklopedickém hesle Josefa VRAŠTILA, *České překlady biblické*, in: Antonín Podlaha (red.), *Český slovník bohovědný*. Díl III. Praha 1926, s. 338–339). Nejúplnější bibliografický soupis biblí 19. stol. podává František VERNER (*Bibliografie českých překladů celé bible i jejich částí*. Praha: Česká katolická charita, 1987). Téma českých Nových zákonů (nebo celých biblí) 19. stol. by zasluhovalo samostatné monografické zpracování.

⁵ Především dekret Posvátného officia *Lamentabili sane exitu* (1907) a encyklika Pia X. *Pascendi Dominici gregis* (1907).

z univerzitní výuky.⁶ Na pražské české univerzitě, jejíž biblisté vzhledem ke svému spíše nekonfliktnímu, konformnímu zaměření zůstali poněkud stranou bouřlivého ideologického tříbení (a tudíž i následné „integristické“ ofenzívy), se právě v této době konkretizovaly myšlenky na nový překlad Písma svatého a na další projekty v oboru biblistiky.⁷ V bezprostředně blízké době se však kromě dílčích podniků⁸ podařilo realizovat vlastně jen nový překlad Nového zákona, jakožto dílo jednotlivce, pražského profesora Jana L. Sýkory.⁹

Sýkorův překlad ve svých různých verzích (včetně pozdějšího Hejčlova přepracování z 30. let, které už nepatří do zorného pole této kapitoly) pak měl mít naprosto zásadní význam pro české římskokatolické prostředí v období mezi světovými válkami a zčásti ještě po roce 1945. Několik edicí ve snadno dostupném, „lidovém“ kapesním formátu (evangelia 1909, dvakrát 1922, 1923, 1926; apoštolář 1914) se přes poněkud rozpačité přijetí prvního vydání (rozprodání nákladu evangelií z r. 1909 se protáhlo na celých třináct let)¹⁰ poměrně rychle rozšířilo mezi intelektuály i běžné katolické věřící. Zlatý punc oficiálního církevního přijetí získal Sýkorův text především zařazením do monumentální „Podlahovy“ Bible české (1917–1925). Do běžného povědomí mnoha katolíků pronikl možná ještě víc prostě tím, že se jim ke čtení nabízel také ve formě českých mešních perikop (v poněkud upravené podobě)¹¹ – takto se objevil hlavně v liturgických lekcích široce rozšířených dvojjazyčných latinsko-českých

---

⁶ Celou problematiku se zvláštním zřetelem na české a moravské prostředí poměrně dopodrobna podchycuje Tomáš PETRÁČEK, *Výklad Bible v době (anti-) modernistické krize. (Život a dílo Vincenta Zapletala OP)*. Praha: Krystal, 2006.

⁷ Vůdčí organizační osobností zde byl především Jaroslav Sedláček (1860–1923), profesor Starého zákona na pražské teologické fakultě. V době okolo začátku století se (soustavně od r. 1904) snažil zorganizovat práci na novém českém překladu Starého zákona, nových biblických komentářích, specializovaném odborném biblickém časopise, případně i českém biblickém slovníku. Srov. Tomáš PETRÁČEK, *Výklad Bible v době (anti-) modernistické krize. (Život a dílo Vincenta Zapletala OP)*, s. 70–72.

⁸ Například Sedláčkovy překlady některých jednotlivých strožákonních spisů.

⁹ Další projekty se podařilo splnit jen zčásti a s určitým zpožděním, především Hejčlův překlad Starého zákona, dokončený a kompletně vydaný v rámci Bible České 1925. Pokud jde o vizi časopisu a encyklopedického slovníku, biblisté se dále realizovali především v Časopise katolického duchovenstva a v (posléze nedokončeném) Podlahově široce teologicky zaměřeném Českém slovníku bohovědném.

¹⁰ K vydání evangelií 1922 srov. Josef HANUŠ, *Nové kapesní vydání evangelií*, Časopis katolického duchovenstva, 64 (1923), s. 102: *Tak bylo vyslovováno toužebné přání, abychom měli kapesní vydání „Nového zákona.“ Dědictví Svatojanské s velikými oběťmi vydalo tedy v kapesním formátě r. 1909 evangelia, r. 1914 ostatní část NZ. Ač Evangelia, silná knížka o 430 str. pěkné úpravy, stála až do devalvace peněz pouze 1 K, přece nešla na odbyt. Z nákladu 20.000 exemplářů dáno 15.000 členům (t. Dědictví sv. Jana) zdarma jakožto podíl; zbývajících 5000 výtisků bylo rozprodáno teprve během třinácti let! Druhá část NZ vydaná r. 1914 leží dosud na skladě!*

¹¹ Např. *Perikopy čili výňatky Starého i Nového zákona, které církev sv. čísti velí o nedělích a svátcích i jiných důležitějších dnech v církevním roce*. Upravili Dr. Jan Lad. SÝKORA a Dr. Jan HEJČL. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1917.

misálů Mariana Schallera¹² a Antonína Stříže¹³ (některé další úpravy znění mešních lekcí přitom prováděli patrně sami překladatelé a pořadatelé misálů¹⁴). Současně byl přebírán do nejrůznějších teologických, populárně poučných i lidově náboženských publikací. V české biblické tradici dvacátého století sehrál nezanedbatelnou roli také tím, že se stal prvním členem návazné řady překladů Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col. Sám „původní“ kompletní Sýkorův text se pak na českojazyčné scéně překvapivě připomněl ještě jednou, když byl publikován v osmdesátých letech krajany v USA¹⁵ v rámci fototypického reprintu celku „Podlahovy“ Bible české, která byla do komunistického Československa následně přivážena – většinou ilegálně, ale v poměrně hojném počtu, jak o tom dodnes svědčí přítomnost těchto velkých bílých svazků na mnoha farách či v knihovnách „angažovaných“ laiků.

4.1.2 Vydání Nového zákona Jana L. Sýkory

První kompletní vydání Sýkorova českého novozákonního textu vychází ve dvou svazcích s odstupem pěti let. V roce 1909 se objevuje první malý svazek, překlad čtyř evangelií, 1914 pak druhý svazek obsahující ostatní knihy Nového zákona (apoštolů).¹⁶ Jedná se o knížky kapesního formátu určené především pro potřebu běžné („soukromé“) četby, které byly potom často spojovány do jediné vazby jako kompletní Nový zákon.

Překlad evangelií se pak objevuje ještě ve třech dalších podobných vydáních: 1922 (2. vyd.), 1923 (3. vyd.), 1926 (4. vyd.).¹⁷ Také tyto knížky svým kapesním formátem a podobnou sazbou odpovídají apoštolům z roku 1914, a byly s ním opět často spojovány do jediného

---

¹² *Římský misál*. Přeložil a poznámkami liturgickými opatřil P. Marian SCHALLER, benediktin v Emauzích. Praha: Dědictví Svatojanské, 1928. Poslední, páté vydání vyšlo v České katolické charitě v Praze 1952. M. Schaller (1892–1955) byl přední osobností českého liturgického hnutí, jehož významné ohnisko bylo právě v pražském klášteře Emauzy.

¹³ Střížův misál vycházel od konce třicátých let, a ještě poslední verze z r. 1945 (*Římský misál*. Přeložil a poznámkami opatřil Dr Antonín STŘÍŽ. Praha: Vyšehrad, 1945) má Sýkorovy lekce (s menšími úpravami). Srov. subkap. 4.2.3 a 4.2.6.3.

¹⁴ Praxe v publikování českého znění liturgických lekcí byla v ohledu „autorských práv“ zjevně poměrně volná: např. texty, které bychom snad mohli nazvat Schallerovou a Střížovou „varietou“ Sýkorova překladu (Sýkorův text je nicméně v obou misálech snadno poznatelný), se v jednotlivostech liší navzájem i od kteréhokoli vydání Sýkorova kompletního Nového zákona. Zajímavou skutečností je nicméně to, že i pozdější vydání Schallerova a Střížova misálu stále pracují se „starým“ textem Sýkorovým, nikoli s revizí Hejčlovou (od 1933/1934) nebo s textem Colovým (1947).

¹⁵ Tato edice byla realizována z podnětu Jaroslava Popelky (1917–1987), kněze české jezuitské provincie a pouťového emigranta, významného organizátora a misijního pracovníka mezi Čechy v Británii, Kanadě a USA (především v Kalifornii). (Informace z osobního rozhovoru s Popelkovým řádovým spolubratrem Petrem Ovečkou SJ (*1922) v lednu 2008.)

¹⁶ SÝK 1909, SÝK 1914.

¹⁷ SÝK 1922, SÝK 1923, SÝK 1926.

svazku. Navíc v r. 1922 vyšla čtyři evangelia ve čtyřech samostatných sešitcích,¹⁸ která jsou (s výjimkou stránkování, samostatného v každém sešitě) textem i úpravou identická s jednosvazkovým kapesním druhým vydáním evangelií (1922), takže i tato edice se dala s apoštolářem z r. 1914 chápat jako jediný celek (a technicky bylo případně možné i tato čtyři evangelia s apoštolářem spojit do jedné vazby).

Sýkorův text byl také zařazen do velké katolické Bible české¹⁹ (Starý zákon byl přeložen Janem Hejčlem a publikován jakožto první díl této bible postupně ve třech svazcích 1917, 1921 a 1925) jako její druhý díl, který vyšel ve dvou svazcích v letech 1922 (čtyři evangelia a Skutky apoštolů) a 1923 (apoštolské listy a Janovo Zjevení).²⁰ Celá tato Bible česká z let 1917–1925 se pak objevuje ještě o šedesát let později jako fototypický reprint pořízený římskokatolickou misíí pro americké Čechy r. 1985.²¹ Těsně před Novým zákonem Bible české z let 1922 a 1923 vydalo ještě Dědictví svatojanské v rámci svého projektu *Nový zákon se stručnějším výkladem* evangelia ve čtyřech sešitech²² (1921; vždy se samostatným stránkováním, ovšem se společným úvodem v sešitě prvním), ve formátu shodném a sazbě i úpravě téměř shodné s budoucí Biblí českou (poznámky v Bibli české jsou ovšem výrazně podrobnější). Z tohoto projektu nevyšlo víc než zmíněná čtyři evangelia.

4.1.3 Geneze překladu

O počátcích práce na novém novozákonním překladu sám Sýkora lakonicky konstatuje, že byl k překládání s *různé strany vyzýván* a že se k přijetí takového úkolu musel delší dobu rozhodovat (*váhal jsem dosti dlouho, jsa přesvědčen, že úplně nevyhovím nikomu* – Sýkora má na mysli rozpor mezi přáním mít *překlad zcela moderní* a naopak míněním, že by se mělo měnit *na dosavadním překladě co nejméně*).²³ Faktem je, že v době, kdy se začal intenzivně věnovat českému Novému zákonu (asi okolo r. 1905²⁴), byl již renomovaným profesorem Karlovy univerzity, měl za sebou mj. knižně vydaný překlad ze starořečtiny²⁵ a samozřejmě průběžně

---

¹⁸ SÝK 1922E4.

¹⁹ *Bible česká*. Redigoval dr. Antonín PODLAHA. Díl 1., 2. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1917–1925. Tato bible se někdy také nazývá podle hlavního redaktora „Podlahova“.

²⁰ SÝK 1922BČ, SÝK 1923BČ.

²¹ SÝK 1985BČ.

²² SÝK 1921E4.

²³ Citace z krátké překladatelovy předmluvy k evangelií (SÝK 1909, s. III–V).

²⁴ Pokud se Sýkorova zmínka o řecké předloze týká druhého vydání Hetzenauerovy edice z r. 1904 (viz níže subkap. 4.1.4), může být tímto letopočtem vymezen počátek překladatelských prací.

²⁵ *Katechese sv. Cyrilla Jerusalemského*. Z textu řeckého přeložil a poznámkami opatřil Jan Lad. SÝKORA. Praha: Gustav Franci, 1892.

vědecky pracoval v oboru (mj. i na odborných monografiích),²⁶ takže k překladatelské práci byl přinejmenším z hlediska hluboké znalosti starých jazyků²⁷ i zběhlosti v novozákonní biblistice nad jiné erudován. O případných spolupracovnících (např. nějakém odborníku z oboru bohemistiky) se Sýkora ani pozdější recenzenti nezmiňují. Je tedy velmi pravděpodobné, že jeho Nový zákon je dílem jediného překladatele.

Ani k průběhu své práce nebo k úpravám textu v dalších vydáních se překladatel příliš nevyslovuje. Pouze ve své stručné prezentaci v rámci „Podlahovy“ Bible české (1922) se zmiňuje o tom, že kladně reagoval na většinu námětů z kritických ohlasů.²⁸

V Sýkorově Novém zákoně, který sám sebe právem prezentuje jako samostatné dílo, nikoli jako pouhou revizi „dosavadního překladu“, je nicméně ještě dosti zřetelná (a sám překladatel na to několikrát upozorňuje)²⁹ stopa předchozí oficiální katolické překladové verze, bible Svatojanské. V textu se pak dá celkem bezpečně vysledovat také vliv jiného novozákonního překladu 19. století, verze Františka Sušila, o níž Sýkora kupodivu mlčí.³⁰

4.1.3.1 Vývoj překladového textu v jednotlivých edicích

Sýkorův text se v celém svém vývoji dá považovat za poměrně homogenní dílo, v období od prvního do posledního vydání evangeliáře (1909–1926) v něm autor neprovedl nějaké opravdu radikální systémové změny. Z podrobného porovnání textových vzorků³¹ nicméně vyplývají některá zjištění, která alespoň vztah jednotlivých edicí zpřehledňují a upřesňují. Větší vývojový zlom s patrnou řadou inovací se dá zaznamenat mezi Novým zákonem SÝK 1909/1914 na jedné straně a texty SÝK 1921E4 (jen evangelia) a SÝK 1922/1923BČ (kompletní Nový zákon) na straně druhé.³² Verze SÝK 1922/1923BČ (součást „Podlahovy“ Bible české) je jinak ve své evangelní části až na minimální korektury³³ shodná se SÝK 1921E4. Další korekce textu evangelií v kapesním vydání SÝK 1922 (a s ním textově shodném SÝK

²⁶ Především je třeba zmínit obsáhlou introdukci (Jan Ladislav SÝKORA, *Úvod do Písma sv. Nového zákona*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, díl I. 1904, díl II. 1907).

²⁷ Drobnou zajímavostí je i detail ze Sýkorových středoškolských studií. Sýkora absolvoval gymnázium v Jičíně, na němž právě v té době působil (od r. 1871 jako ředitel) významný grécista František Lepař (1831–1899), mj. autor dodnes nepřekonaného velkého (klasického) řecko-českého slovníku.

²⁸ Srov. níže subkap. 4.1.4. a 4.1.5.

²⁹ Srov. níže subkap. 4.1.4.

³⁰ Viz níže subkap. 4.1.6.4.

³¹ Texty jednotlivých edicí jsem porovnával na tomto vzorku: Mt 1,18–25; Mt 2,1–12; Mk 6,17–29; L 1,1–4; L 10,30–37; L 16,19–31; J 1,1–18; J 21,1–14; Sk 1,1–3; Sk 6,8–15; Sk 8,26–40; Sk 17,16–34; Ř 5,1–21; 1K 15,1–19; Ga 1,11–24; Jk 2,14–26; 2J; Zj 22,1–21. Celkem: 236 veršetů a cca. 4200 českých slov.

³² Srov. níže subkap. 4.1.6.2.

³³ V celém vzorku (z evangelií) je jediná oprava tiskové chyby.

1922E4) jsou už poměrně málo znatelné,³⁴ a překladový text vydání SÝK 1923 se již ve srovnání s edicí SÝK 1922 (až na drobné korektury³⁵) neměnil. Menší textové změny jsou patrné opět až v poslední verzi SÝK 1926.³⁶

Přesné pořadí edicí se dá na základě změn a korektur v překladovém textu určit takto:

a) evangeliář:

SÝK 1909 – SÝK 1921E4 – SÝK 1922BČ – SÝK 1922 (a 1922E4) – SÝK 1923 – SÝK 1926

b) apoštolář:

SÝK 1914 – SÝK 1922/1923BČ

4.1.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích³⁷

Nový zákon SÝK 1909/1914 má dosti obsáhlé komentující poznámky (pod čarou),³⁸ SÝK 1921E4 se rozsahem příliš neliší, zpravidla přímo přebírá znění výkladů z r. 1909. Verze SÝK 1922/1923BČ (novozákonní část „Podlahovy“ Bible české) většinu z nich také převzala a ještě je místy i poměrně významně rozšířila, takže vpsledku podává komentáře ještě o řád podrobnější³⁹ (vlastně jde o nejobsáhlejší kompletní novozákonní komentář vzešlý z českojazyčného prostředí od r. 1900 do současnosti). Ostatní vydání (evangelia: SÝK 1922, SÝK 1922E4, SÝK 1923, SÝK 1926) mají naopak proti prvotní verzi SÝK 1909 poznámky výrazně ztenčené. Stručné úvody k jednotlivým novozákonním spisům, v evangeliářích také společný úvod k evangeliím (*O evangeliích vůbec*) a v apoštolářích k listům pavlovským (*O listech sv. Pavla vůbec. Život sv. Pavla*) a ostatním (*O listech katolických vůbec*), jsou u všech edicí přibližně shodné nebo jen nepříliš variované, pouze SÝK 1922BČ někdy přidává obsáhlejší pasáže. Vydání SÝK 1909, SÝK 1921E4 a SÝK 1922BČ obsahují navíc krátké úvodní

³⁴ V celém vzorku (z evangelií) je pět rozdílů v interpunkci, dva v konstrukci věty (J 21,12 *A nikdo... se neodvážil otázati se ho* proti předchozímu *A nikdo... neodvážil se ho otázati*; J 1,1 *a Bůh byl Slovo* proti předchozímu *bylo*).

³⁵ V celém vzorku (z evangelií) šlo jen o dvě doplnění chybějící litery. Znatelnou korekturou (mimo vzorek) je vložení části textu (L 15,24–32), která „vypadla“ v sazbě SÝK 1922 (a potažmo v SÝK 1922E4). Jde tedy pouze o tiskové opravy.

³⁶ Změny jsou spíše jen kosmetické, ve sledovaném vzorku (z evangelií): 2x změna v interpunkci, 1x v lexiku (*zanechavše* proti předchozímu *nechavše*), 1x v morfologii (v *překladu* proti předchozímu v *překladě*), 1x v konstrukci (Mt 2,8 *a poslal je do Betlema, řekl* proti předchozímu: *a poslav ..., řekl*; nahrazení přechodníku *poslav* formou *poslal* je zde ale pravděpodobně pouhou chybou tisku – bezespoječné napojení slovesa *řekl* působí velmi neobratně), 1x tisková chyba (*sto padesát tří* proti předchozímu *sto padesátí tří*) důsledně forma *učedníci* (proti předchozímu *učenici*), 1x tisková oprava typu uvozovek, 1x přesun slova na předchozí řádek.

³⁷ Tato studie se soustředí na překladový text, nikoli na obsah komentářové části, zůstává tedy u jejího vnějšího popisu.

³⁸ Poznámková část (v petitu a hustším řádkování) zabírá v průměru polovinu tiskové strany.

³⁹ Poznámková část (v petitu a hustším řádkování) zabírá v průměru více než polovinu tiskové strany.

slovo týkající se obecně otázek vzniku bible, inspirace a kánonu (*Co jest Písmo sv., co Písmo sv. Nového zákona*), SÝK 1922BČ na ně navazuje ještě rozsáhlejším uvedením do Nového zákona v několika dalších kapitolách (*Pravost knih novozákonních vůbec, Neporušenost knih Nového zákona vůbec, Věrohodnost knih Nového zákona, Vážnost knihám novozákonním a biblickým vůbec příslušná, O čtení Písma svatého*).⁴⁰

4.1.4 Sýkorův překlad očima autora (předmluvy 1909/1914 a 1922)

Překladatel se podle mých zjištění v prezentaci svého díla omezil pouze na velmi stručné, a navíc spíš populárněji laděné předmluvy. Narozdíl od o generaci mladšího překladu z dílny evangelíka analogického akademického postavení, profesora Nového zákona na pražské protestantské bohoslovecké fakultě Františka Žilky (první vydání 1933), se Sýkora nijak nepokoušel šířeji zaujmout nebo vůbec oslovit odbornou teologickou či filologickou veřejnost prostřednictvím renomovaných časopisů. Zdá se, že tento přístup nebyl dán vnějšími okolnostmi, např. nějakými publikačními obtížemi v době první světové války. Jan L. Sýkora se totiž do širšího představování svého překladu či do odborné diskuse s recenzenty nepouští ani ve dvacátých letech, vyjma některé lakonické výroky v předmluvě v Bibli české (1922). Na podobně uzavřený postoj katolických autorů hraničící někdy téměř s nezájmem o veřejnou prezentaci (a s ní spojenou zpětnou vazbu) ostatně narážíme i u mnohem pozdějších překladů (Hejčlovo přepracování Sýkorova textu v 30. letech, v těsně poválečné době Col, v menší míře i Škrabal, Petru a Bogner). Mnoho skutečností nasvědčuje tomu, že katoličtí překladatelé usilovali především o získání církevního svolení k publikaci – a pokud byla jejich práce přijata ve významnějším katolickém nakladatelství, už měli cestu k většinové české katolické církvi a jejím věřícím za dostatečně otevřenou. Zdá se také, že se prakticky vůbec nesnažili najít svým textům cestu také k nekatolíkům, nebo k lidem bez církevního zařazení (opět na rozdíl od Žilkovy mimořádně otevřené „strategie“).

Předmluvy 1909 a 1914

Pravděpodobně jedinou poněkud relevantní tištěnou prezentací prvního vydání Sýkorova Nového zákona 1909/1914 přímo z překladatelova pera jsou stručný *Proslov* v úvodu vydání evangelíí⁴¹ a jen několikavětá *Předmluva* zařazená do o pět let pozdějšího vydání apoštoláře⁴²

⁴⁰ Sýkora využívá ve všech těchto úvodech informace a často i přímo formulace nebo celé pasáže ze svého velkého novozákonního kompendia (Jan Ladislav SÝKORA, *Úvod do Písma sv. Nového zákona*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, díl I. 1904, díl II. 1907).

⁴¹ SÝK 1909, s. III–V.

Proslov podává velmi zběžný pohled na tradici v dosavadním českém překládání Nového zákona. Jakožto relativně jednodušší a návaznou linii vidí překlady z latinské Vulgáty od staročeských rukopisných verzí přes první novozákonní tisk⁴³ a další české tisky (s výjimkou Optáta a Blahoslava, kteří se hlásí k nevulgátním předlohám) až do nových katolických biblí (tj. biblí 19. století). Jeho postoj je z hlediska dnešních poznatků a metody nepřipustně zjednodušující, nicméně asi dobově signifikantní. Sýkora totiž pojímá prakticky celou tuto překladatelskou tradici přímo jako jediný *překlad*, jenom průběžně opravovaný: *Překlad ten byv učiněn co možná doslovně na základě Vulgaty porřizené až na některé výjimky doslovně z textu řeckého, podává nejen latinský, nýbrž i řecký text Nového Zákona v překladě co možná doslovném, tak že není divu, že zůstávalo se při něm po jistých opravách po tolik století. Nicméně, jako žádný překlad spisu většího, tak ani on není zcela bezvadný.* (s. III).

Jako poslední verzi tohoto *překladu*, vůči níž pak vymezuje svoji vlastní práci, chápe tzv. Svatojanskou bibli (1888/1889), tehdy nejrozšířenější a katolickou církví oficiálně podporovaný překlad. Přestože ji přímo nejmenuje, vysvětluje to z několika krátkých textových ukázek ilustrujících typy jejích nedostatků, které uvádí jako příčinu potřeby vzniku nového překladu. Je snad na místě tyto problémy uvést, protože vlastně ve zkratce charakterizují hlavní důrazy, na něž se biblické překládání počátku 20. století soustředilo (jde o „věcnou“, tj. především bazálně lingvistickou, zčásti interpretační–kontextovou rovinu překladu, o problematiku předlohy překladu a o stylovou stránku výsledného českého překladového textu, arciť ve smyslu poněkud vágní „srozumitelnosti“ a „hladkosti“):

Jsou v něm některé nedostatky, jež vyšly z nesprávného neb nedosti jasného překládání... (jako příklady Sýkora uvádí: ...zplodil... Jechoniáše... v zajetí babylonském místo za stěhování babylonského v Mt 1,11 a ven ze škol vyženou vás místo ze synagogy (z židovské církve své) vyloučí vás v J 16,2) ...Jsou v něm nedostatky (ovšem řídké), jež vyšly z doslovného překládání textu latinského, také tam, kde Vulgata nepřekládá správně (uvádí příklad: noc předešla v Ř 13,12 z lat. praecessit místo pokročila, lat. processit) ...A jsou v něm též nedostatky jazykové. Neboť ač nelze upřít, že v překladě tom jest řeč po veliké části pěkná a čistá, shledávají se v něm přece také výrazy nyní již zastaralé, jež staly se nelibozvučnými, ba dostaly i jiný význam (uváděné příklady: děvka místo dívka v L 1,38 a na sněmy a ve školách místo

---

⁴² SÝK 1914, nečíslovaný list mezi imprimatur (rub titulního listu) a s. 1.

⁴³ Sýkora uvádí r. 1475, ale novější bádání koriguje dataci tohoto tisku (jde o tzv. *Nový zákon se signetem*) na dobu brzy po r. 1476 (srov. Vladimír KYAS, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad, 1997, s. 124).

soudům a v synagogách v Mk 13,9) ...mnohdy také jest sloh ze snahy po doslovnosti kostrbatý.

Je vidět, že Sýkora považoval přílišnou „doslovnost“ za hlavní slabinu předchozích překladů. Nakonec se nicméně rozhodl (také proto, že v jeho okolí se projevovalo příznačné napětí: *jedni přáli si míti překlad zcela moderní, jiní chtěli, aby se měnilo na dosavadním překladě co nejméně*) pro cestu střední a snažil se, aby podal překlad věrný řeči správnou a přece se neodchýlil od znění dosavadního překladu zbytečně.

Svoji předlohu Sýkora vcelku přesně definuje: *Překládal jsem sice podle Vulgaty tištěné (Klementske), avšak přihlížel jsem při tom stále nejen k nejnovějšímu kritickému vydání textu řeckého (Hetzenauerovu),⁴⁴ nýbrž i k nejstarším zachovaným rukopisům jak řeckým tak starolatinským i Vulgaty, a jmenovitě tam jsem se přidržel textu řeckého, kde sice odchyluje se od Vulgaty tištěné, ale srovnává se s vážnými rukopisy starolatinskými a Vulgaty (psané).*

V *Předmluvě k apoštoláři* vydanému o pět let později (1914) autor prohlašuje, že při práci postupoval stejně jako u překladu evangelií. O předloze upřesňuje toto (a patrně to má platit už pro evangeliář z r. 1909): *překládal jsem podle Vulgaty se stálým ohledem na text řecký, ale tak, že stejným, ano větším právem lze říci, že jsem překládal z textu řeckého se stálým ohledem na text Vulgaty.* K svému textu apoštoláře doplňuje noticku, která asi má být opatrným signálem o dalším posunu směrem k samostatnosti a nezávislosti na předchozí české překladové tradici (Sýkorovými slovy na „dosavadním překladu“, tj. Svatojanské bibli): *...zejména pro větší jasnost a zaokrouhlení vět, uchýlil jsem se častěji od znění překladu starého, nežli jsem to učinil při evangeliích, ovšem na podstatě smyslu nic neměně.*

Předmluva 1922

V Novém zákoně zařazeném do „Podlahovy“ Bible české (tj. v úvodu prvního ze dvou svazků, který vyšel r. 1922)⁴⁵ byla publikována krátká *Předmluva*. Ve skutečnosti většinu jejího obsahu tvoří text přímo převzatý ze zmíněného *Proslovu* k prvnímu vydání (1909), přece však je doplněno několik nových poznámek. Týkají se nejen odstranění drobných (většinou sazečských) chyb a přehlédnutí, ale chtějí prozradit i cosi málo ze Sýkorova překladatelského pří-

---

⁴⁴ Nejspíše jde o toto vydání: *Novum testamentum Graece*. Diligentissime recognovit P. Michael HETZENAUER. Oenipons [Innsbruck]: Wagner, 1904 (1. vyd. 1896–1898). Kapucín Hetzenauer (1860–1928) byl Sýkorův vrstevník, Rakušan (vyučoval na řádovém učilišti v Innsbrucku), od r. 1904 působil jako profesor novozákonní exegeze na Lateránské univerzitě v Římě, od 1914 konzultor Papežské biblické komise, v modernistickém sporu zastával nekompromisně konzervativní stanovisko.

⁴⁵ SÝK 1922BČ, dvě nečíslované strany před stranou 1; tato *Předmluva* se vztahuje i k druhé části tohoto Nového zákona (SÝK 1923BČ). Platí automaticky i pro americký reprint z 80. let (SÝK 1985BČ).

stupu systémově: učinil jsem některé změny po stránce jazykové, zejména odstraněním hebraismů, ponechav jen ty, které již jaksi zdomácněly, chtěje tak naznačiti, že novozákonní spisovatelé až na sv. Matouše, jenž psal aramejsky,⁴⁶ a překladatel aramejského originálu Matoušova nepsali řečtinou čistou, nýbrž různými hebraismy protkanou. Tato výpověď naznačuje, že Sýkora se přes další posun v modernizaci textu snaží (alespoň ve své východiskové teorii) rámcově a náznakem přenést do českého překladu určité stylové zabarvení originálu – ovšem pomocí spíše takových prvků (mírně „exotizujících“), které již jaksi zdomácněly.

V závěrečné části předmluvy Sýkora zběžně sděluje, že se snažil vyhovět přáním a výtkám, které zazněly vůči prvnímu vydání z r. 1909. Nicméně místy i poněkud apologeticky ostrým tónem ozřejmuje, proč jim nemohl vyjít vstříc všude, např.: *Nemohl jsem např. Mat. 3,12 dáti „spálí ohněm neuhasitelným“ (místo p á l i t i bude...) jak chtěl jeden kritik, poněvadž bych tím nevyjádřil pravdy o věčném trvání trestů pekelných, kterou sv. Jan⁴⁷ chtěl vyjádřiti, ani nemohl jsem u Jana 18,28 výraz p a s c h a přeložiti, jako jinde, slovem beránek, jak chtěl kritik jiný, poněvadž na tomto místě výraz onen beránka neznamená. Slovo Χριστός (Christos) pak u Mat. 2,4 přeložil jsem opět přes danou výtku slovem Vykupitel, poněvadž na tomto místě zřejmě není jménem vlastním (Kristus), nýbrž obecným (pomazaný, vykupitel)... Výtek, které byly činěny, jen aby se vytýkalo, jsem ovšem nedbal, na př. když se mi vytýkalo, že výraz vicus (ve Vulgátě) přeložil jsem u Mat. 6,2 a Luk 14,21 slovem u l i c e , u Mark. 6,36 a 6,56 však slovem v e s n i c e ; neboť v řeckém originále stojí na prvních dvou místech •ϋμη, jež značí ulici, na druhých dvou pak κ(μη, jež značí vesnici... Horšiti se však nad tím, že jsem v proslovu k prvnímu vydání se nezmínil o překladě Sušilově podaném v jeho komentářích, nebylo třeba, poněvadž jsem nemluvil o komentářích, nýbrž o vydáních Nového zákona.⁴⁸*

Jiná vydání Sýkorova textu Nového zákona (jde již pouze o různé edice evangelií) žádnou překladatelskou předmluvu neobsahují, a k samému překladu a překladatelské práci se tedy nijak soustavně nevyjadřují.

---

⁴⁶ Sýkora hájí „tradiční“ podání o semitském originále Matoušova evangelia. Srov. jeho pojednání *V které řeči bylo původně sepsáno evangelium sv. Matouše* (J. L. Sýkora, *Úvod do Písma sv. Nového zákona, díl II., část I.*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1907, s. 42–73).

⁴⁷ Sýkora patrně odkazuje na J 15,6.

⁴⁸ Týká se velmi pravděpodobně drobné, poněkud kritické recenze Pavla J. Vychodila (srov. níže subkap. 4.1.5). Zmíněné rozsáhlé novozákonní komentáře samozřejmě zahrnují také kompletní svérázný Sušilův překlad Nového zákona, jde tedy o vydání Nového zákona. Takto zdůvodněnému Sýkorovu ohrazení lze tudíž stěží dát za pravdu, navíc v souvislosti se skutečností, že Sýkora ze Sušilova překladu nepochybně přímo čerpal (srov. subkap. 4.1.6.4).

4.1.5 Sýkorův překlad v dobové odborné reflexi

Většina dobových reakcí na Sýkorův překlad v odborném tisku má výrazně přehledový charakter, mnohdy jde jen o informativní nebo doporučující glosu o rozsahu několika málo řádků. Přesto i v některých kratších příspěvcích, a to především těch, které reagují na první vydání (1909/1914), lze najít důležité formulace, které nastiňují priority v tehdejších představách o moderním českém novozákonním překladu. Odborné recenze v pravém slova smyslu – co do rozsahu i formy – jsem našel jen dvě, v Listech filologických (1915) a v Hlídce (1918).

Ve dvacátých letech, kdy vycházejí další edice Sýkorova Nového zákona (včetně zásadního vydání v rámci Bible české), se již v prestižních teologických a filologických časopisech významnější recenze nebo polemiky neobjevují, pouze se místy vyskytne kratičká zpráva zběžně upozorňující na dané vydání.

Drobné ohlasy

Menší ohlasy v odborných teologických časopisech se objevily hned vzápětí po zveřejnění Sýkorových evangelií 1909. Z této doby stojí za zmínku alespoň zpráva Pavla Julia Vychodila⁴⁹ v brněnské katolické Hlídce,⁵⁰ Julia Košnáře v Časopise katolického duchovenstva⁵¹ a Františka Bílka v latinskojazyčném recenzním časopise *Slavorum litterae theologicae*⁵², který vycházel souběžně s ČKD jako jeho přívazek.

Pavel J. Vychodil na vydání Sýkorových evangelií reaguje stručně a do jisté míry kriticky. Chválí erudici překladatele, avšak na okraj mu vytýká, že se ve svém Proslavu vůbec nezmiňuje o *velikém předchůdci svém, Sušilovi*.⁵³ O samotném vydání Sýkorova nového pře-

⁴⁹ Pavel Julius Vychodil (1862–1938), rajhradský benediktýn, kněz, teolog, literární kritik, zakladatel a dlouholetý redaktor Hlídky, jedna z nejvýznamnějších postav angažovaných v katolickém proudu akademického a kulturního dění.

⁵⁰ Pavel J. VYCHODIL, *Nový zákon P. N. Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Část I. Evangelia. Nákl. Dědictví Svatojanského, č. 108. Str. 430. Cena 1 K*, Hlídka, 26 (1909), Brno 1909, s. 26–27. Článek je signován pouhou šifrou V., avšak z jeho obsahu (především ze zmínky o autorství životopisu F. Sušila) lze bezpečně usoudit na autorství Vychodilovo.

⁵¹ Julius KOŠNÁŘ, *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil dr. Jan L. Sýkora, řádný professor theol. fakulty, kanovník atd. Část první: Evangelia. (Knih Dědictví Svatojanského č. 108. Podíl údů na rok 1909.) V Praze. Tiskem V. Kotrby. Str. 432 malé 8°. Krámská cena 1 K*, Časopis katolického duchovenstva, 50 (1909), s. 244–245. Zpráva je autonomní součástí obšírnější informace o titulech, vydaných v r. 1909 v Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

⁵² František BÍLEK, *Dr. Jan Ladislav Sýkora, Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista (Novum Testamentum D. N. Iesu Christi)*, *Slavorum litterae theologicae. Conspectus periodicus. Annus V. (1909), Praeae Bohemorum*, s. 130–131.

⁵³ Vychodil má na mysli Sušilův osmivazkový Nový zákon s velmi rozsáhlými komentáři: *Písmo svaté Nového zákona s výkladem dr. Františka SUŠILA*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1864–1872. Svazek I–VIII.

kladu Nového zákona (respektive jeho první části, evangeliáře) hovoří jako o závažné události, jež by zasloužila všestranného projednání, neboť sporných otázek naskytuje se tu velice mnoho: co do překladu a výkladu po stránce věcné, co do překladu po stránce jazykové. Nepřijímá bez výhrad Sýkorovo tvrzení, že volil cestu střední mezi přívrženci zcela moderního překladu a mezi těmi, kdo chtěli v dosavadním překladu měnit co nejméně. Vychodil má za to, že se Sýkora ve skutečnosti přiklonil k metodě překladatelsky konzervativní, a to jen s ohledem na „usus – tyrannus“, a dále konstatuje, že překlad jeho neuspokojí znalce latiny a řečtiny zároveň (narážka na fakt, že se překlad zakládá na Vulgátě „s přihlédnutím k řeckému originálu“), ač několik oprav dosavadních nesprávností podal, a že se většinou neodhodlal od ustálených obrátův odchýliti, ač to bylo někdy docela snadno. Po technické stránce by recenzent doporučil zestručnění poznámek (což se také v dalších „kapesních“ vydáních evangeliáře stalo), případně i zmenšení či úplné odstranění číslování versetů kvůli lepší plynulosti čtení (k zmenšení číslování Sýkora skutečně přikročil, a to už ve vydání apoštoláře 1914). Na závěr vyjadřuje naději, že k zevrubnému rozboru bude jindy a jinde zajisté vhodnější příležitost, a toto vydání Nového zákona přes své výhrady co nejdůtklivěji doporučuje.

Košnářův krátký referát je (kromě obširnějšího představení technických parametrů knížky) spíše jen obecným pozitivním zhodnocením a doporučením: *prof. dr. Sýkora tohoto úkolu se zhostil velice čestně i po stránce výkladu vlastního i po stránce mluvnické. Některé slovo, ano i některá věta zní snad z počátku trochu cize, ale to jest snadno vysvětlitelné; vždyť dosavadní text neměnil se po celých 100 let... Text prof. Sýkory zní moderně v dobrém slova smyslu a přece neuchyluje se zbytečně dále, nežli jest potřebí, což pokládáme za cestu rozumnou stejně s onou, kterou volil i při výkladu* (tj. ve výkladových poznámkách a úvodech).

Přejná latinská zpráva Františka Bílka, která v podstatě nijak nehodnotí překlad (kromě jediné výtky, že v Mt 13 je bez vysvětlení ponecháno české slovo *koukol*, ač v daném místě jde zjevně o *Lolium*, nikoli o *Agrostemma*), nýbrž obsahuje jen několik doplňujících kritických podotknutí k výkladu (v úvodech a poznámkách), je nicméně v kontextu doby příznačným tím, že se nezdržela apologetické zmínky ohledně pravověrnosti textu Sýkorových výkladů, že totiž: *...explicatio ... sano iudicio nititur et a modernismo abhorret.*

Po kompletaci Nového zákona vydáním apoštoláře 1914 o něm stručně referuje v Časopise katolického duchovenstva znovu Julius Košnář.⁵⁴ Několik vět zacílených na pře-

---

⁵⁴ Julius KOŠNÁŘ, *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora, řádný professor české fakulty bohoslovecké a kanovník král. kolleg. kapituly u všech Svatých na hradě pražském. Část druhá: Apoštolář či Skutky a listy apoštolské se Zjevením sv. Jana. Knih „Dědictví Svatoj.“ čís. 128. Podíl údů za rok 1914, čís. 1. V Praze. Nákl. „Dědictví Svatoj.“ Tiskem V. Kotrby. 16⁰ str. 636. Krámská cena 2 K 40, Časopis katolického ducho-*

klad (zbytek zprávy se věnuje spíše technickému popisu knížky, zčásti i pochvalnému zhodnocení výkladových poznámek a úvodů) docela dobře obráží rozšířený dobový náhled na žádoucí podobu českého novozákonního textu: *...těžká jest zde zodpovědnost podati to, co jest božského, pokud možno nejvěrněji a přece v rouše důstojném ... mnohým opět bylo líto textu starého* (tj. textu bible Svatojanské), *který se již vžil v naši duši, a to tím více, ježto byl vznešený a slohu zcela odlišného, než jakým odívají se knihy všedního obsahu...* Ve zkratce Košnář črtá vztah Sýkorova překladu k starší české Svatojanské bibli, vůči které právě Sýkora musel svoji práci „obhájit“: *Ostatně změny nejsou nápadné do té míry, aby nás snad přímo zarážely. Co bylo třeba opravit, stalo se, avšak ne na ujmu vznešeného stylu, takže mnohdy ani nepostihneme, co bylo pozměněno – ovšem vždy jen v zájmu překladové věrnosti. A přece tolik získala nejedna část na srozumitelnosti, jak zvláště toho dokladem jest nový překlad epištol.* Celkové vyznění zprávy o překladu a jeho tvůrci je výrazně pozitivní: *...úkol toho ujal se odborník tak vynikající a stilista tak šťastný.*

František Novotný 1915

Závažná a poměrně rozsáhlá úvaha nad prvním vydáním Sýkorovy práce (celého Nového zákona) vzešla z pera tehdy již slibně renomovaného klasického filologa Františka Novotného,⁵⁵ který tento text publikoval uprostřed první světové války (1915) v Listech filologických,⁵⁶ jež v té době byly nejprestižnější českou filologickou platformou. Novotného recenze je zajímavá už tím, že svými důrazy (mj. se důrazně hlásí se k pohledu ryze filologickému a zcela se zříká jakéhokoli hodnocení teologických výkladů v obsáhlých poznámkách a úvoděch) i kritickým zaměřením v podstatě dost věrně ilustruje ono „základní napětí“ mezi pohle-

---

venstva, 55 (1914), s. 264. Zpráva je autonomní součástí obšírnější informace o titulech, vydaných v r. 1914 v Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

⁵⁵ František Novotný (1881–1964), autor mnoha monografií a učebních textů, překladatel kompletního Platónova díla, zakladatel klasických studií na brněnské univerzitě (1918 habilitace na UK v Praze, 1920 profesor na Masarykově univerzitě v Brně) a jeden z mála špičkových klasických filologů, který se více zabýval Novým zákonem a odbornou literaturou z biblistiky. Před první světovou válkou působil jako gymnaziální profesor, naposledy na Královských Vinohradech v Praze. Brzy byl povolán na frontu, na podzim 1914 byl těžce raněn, ale v armádě zůstal až do konce války 1918. Citovanou recenzi napsal ve Velkém Varadíně v Sedmihradsku (Oradea, dnes Rumunsko), patrně během léčby svého zranění. Tato okolnost také vysvětluje i Novotného poznámku v recenzi, že neměl po ruce ani *Vulgaty* ani jiných překladů, a mohl přímo srovnávat jen s řeckým textem.

⁵⁶ František NOVOTNÝ, *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Část první: Evangelia. V Praze 1909, str. V a 430 za 1 K. Část druhá: Apoštolář čili Skutky a Listy apoštolské se Zjevením sv. Jana. V Praze 1914, str. III a 636 za 2.40 K. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem Dědictví svatojanského, Listy filologické 42 (1915), s. 465–470.*

dem filologa⁵⁷ a dobového teologa (byť oborově příbuzného – biblisty) ve věci biblického překladu. Jinými slovy: mimoděk podtrhuje určitou zaběhlou mimoběžnost přístupů těchto jinak v mnoha ohledech blízkých disciplín (zvláště malý ohled biblistů na filologickou stránku překladu), která ostatně bude český biblický překlad v určité míře provázet ještě přes hranici dvacátého prvního století.⁵⁸

Novotný nejprve upozorňuje na fakt, že se česká filologie obecně málo věnovala řeckému novozákonnímu textu,⁵⁹ spíše se zabývala výslednými biblickými překlady jakožto významnou součástí české literatury. Pokud jde o klíčový problém Sýkorovy předlohy (řecký text – Vulgáta), vyjadřuje ho téměř aforisticky: *Zdalo by se, že překladateli katolickému jest úkol velmi značně usnadněn tím, že může překládati z textu úředně privilegovaného, Vulgaty, nedbaje textové kritiky originálu; ale té věci, že se Vulgaty držeti musí, by mu arci žádný filologický pracovník nezaviděl.* Novotný podtrhuje, že Sýkora nakonec volil kompromisní řešení, a cituje předmluvu k druhé části (1914), z níž vyplývá, že překladatel pracoval spíše s originálem, zatímco na text Vulgáty měl „stálý ohled“.

Recenzent na příkladech odkazuje na řadu míst, kde Vulgátu nelze uvést v soulad s řeckým textem, a usvědčuje překladatele z metodologických pochybení, že totiž v pokusech dosáhnout souladu aspoň pomocí (filologicky laděných) poznámek *nešťítí se ani výkladů násilných*. Zde je na místě citovat alespoň jeden případ skutečně extrémní: *Nemožný a ve světské filologii neslýchaný jest i kompromis, jež překladatel připouští Pav. 1Thes. 2,6: slova $\delta\upsilon\nu\leq\mu\epsilon\nu\omicron\iota$ v $\beta\leq\rho\epsilon\iota$ ε $\nu\alpha\iota$ překládá sice podle Vulgaty (oneri esse) „býti na obtíž“, tj. požadováním výživy, ale poznamenává, že někteří je pojmají ve smyslu „vystupovati s vážností“, praví: „Možná však, že sv. Pavel oněmi slovy chtěl vyjádřiti oboje, i požadovati výživy i vystupovati s vážností apoštolskou, pokud by totiž žádaje výživy jako apoštol kladl také důraz na apoštolskou vážnost svou“. Nepochybujeme, že v $\beta\leq\rho\epsilon\iota$ tu znamená „ve vážnosti“, v „úctě“.* Naproti tomu Novotný ukazuje i mnohá místa, která jsou vědeckému stanovisku bližší, tj. taková, kde překladatel čtení Vulgáty přímo opouští, nebo i v poznámce vysvětluje vznik chybného latinského čtení. Nicméně v opozici k tomu recenze upozorňuje také na opačné případy a jako příklad uvádí místo nad jiné exponované, trojiční comma Ioan-

⁵⁷ Sám Novotný byl vyznáním katolík, a jeho kritičnost není nesena žádnými ideologickými animozitami.

⁵⁸ Příklad frapantního překladatelského pochybení opakovaného v řadě českých překladů a způsobeného právě zanedbáním filologického zaostření ze strany překladatelů-nefilologů viz např. Josef BARTOŇ, *Jak 2,18: řecký konektor $\acute{\alpha}\lambda\leq$ a moderní české novozákonní překlady*, in: Sborník Katolické teologické fakulty VIII. Jaroslav Brož a Mlada Mikulicová (editoři). Praha: Karolinum, 2006, s. 17–26.

⁵⁹ Srov. také František NOVOTNÝ, *Nový zákon problémem klassické filologie*. Listy filologické 47 (1920), s. 153–161; 266–278.

neum v 1J 5,7, kde se překlad (bez vysvětlení) drží vulgární interpolace *proti jistému podání řeckému*. Tato první část recenze zaměřená především na problematiku volby znění předlohy pro překládání je zakončena pozitivním konstatováním, že *přes to však jest po stránce textové kritiky viděti v překladě Sýkorově pokrok proti dosavadním překladatelům katolickým*.

Druhou část, v níž se recenzent soustřeďuje více na samotný překlad (a to jak po stránce věcného porozumění, tak zčásti i pokud jde o stylistickou stránku výsledného českého textu), uvozuje autor recenze také vcelku pochvalným soudem: *Neméně sluší uznati jeho* (tj. překladatelovu) *snahu o lepší interpretaci jednotlivých míst, ať již po stránce jazykové nebo i se změnou smyslu*. Poznámává, že některá řešení jsou u Sýkory přijatelnější ve srovnání s dřívějšími překlady už jen změnou slovosledu, přestože v tomto ohledu *jiné věty nejsou bezvadné* (k tomu jsou uvedeny dvě negativní ilustrace z Mt 2: *zaradovali se radostí velikou velmi a bude hledati dítěte, aby zahubil je*). Recenze však shledává, že na některých místech, zvláště *význačných a tradicí posvěcených, ostýchal se překladatel uplatniti své lepší poznání a ponechal text starý* (jde např. o L 2,14, kde má Sýkora podle Vulgáty *a na zemi pokoj lidem dobré vůle*, ale v poznámce vlastně v rozporu se svým překladem uvádí: *lidem dobré vůle či blahovůle Boží*, což odpovídá správnému překladu ř. $\nu\theta\rho\lambda\pi\omega\iota\phi\ \epsilon\lambda\delta\omicron\kappa\ \alpha\phi$). Další výtky se týká takového způsobu překládání, kdy výsledné české znění je natolik nesrozumitelné, že vyžaduje zvláštní výklad v poznámce (např. J 6,27 *toho zpečetil Otec s nezbytným výkladem t.j. důkazy nepopíratelnými... potvrdil*, nebo na více místech $\lambda\iota\omega\phi$ jako *svatý* s případným nutným výkladem pod čarou, že jde o *věřící*). Novotný to komentuje jako systémovou chybu: *Tak se ovšem překládati nemá. Podle našeho mínění má býti překlad pokud možno takový, aby se mu správně rozumělo bez výkladu*. Kritice jsou podrobeny také významově matoucí nebo stylově nepatřičné české lexikální ekvivalenty – *jde o jemné jazykové drobnosti, jichž správným užíváním si nikdo sice zvláštní chvály nezíská, jichž zanedbávání však se snáší tím neliběji* (např. pro $\gamma\upsilon\nu\alpha\kappa\lepsilon\rho\iota\alpha$ v 2Tm 3,6 místo *ženušky obtížené hříchy* navrhuje Novotný *ženštiny*, pro $\epsilon\lambda\nu\omicron\delta\chi\omicron\phi$ a $\epsilon\lambda\nu\omicron\upsilon\chi\ \zeta\omega$ v Mt 19,12 místo výrazu *panic* s výklady v poznámce navrhuje *lidé sňatku neschopní – byli zbaveni možnosti sňatku – sami se zbavili možnosti sňatku*, pro $\pi\epsilon\ \omicron\rho\chi\omicron\nu\tau\alpha$ v L 12,58 místo k *vrchnímu* navrhuje k *vrchnosti, k úřadu*).

Krátké odstavce jsou věnovány lexikálním zvláštěm a novotvarům (*za vadu pokládáme také slova neobvyklá, druhdy ad hoc tvořená...*; jde např. o výrazy *osep* – „dávka stravy“ L 12,42, *do peněžny* „směnárna, banka“ L 19,23, *oběti záhříšné* „smírné oběti, oběti za hříchy“ Žd 10,6.8.18, *cizoložňata* „nemanželské děti“ Žd 12,8), jednotlivým prohřeškům proti české jazykové normě (např. formy *nenaleznu*, *vyvrhnul* místo „nenalezl, vyvrhl“, lati-

nimus *pln Duchem svatým*, spojení s *prázdnem* místo „s prázdnou“, vazba *na něho pozorovali*), formám vlastních jmen (recenze akceptuje počeštěné formy *Jidáš*, *Šavel*, za méně vhodné považuje *Eneáš*, *Lysiáš*, upozorňuje na nedůslednosti typu *na Kypros*, *na Rhodus*, *z Cypru*), chyby tisku jsou shledány jen nepočtené a nepodstatné. K teologickým aspektům výkladových poznámek a úvodů se autor recenze nechce vyjadřovat (*předmětem filologické kritiky tyto výklady býti nemohou*), jeho postřehy k výkladům se týkají jen kritiky textu a věcné stránky – výtka padá na některá místa, která nejsou objasněna co do reálií (např. u Mt 5,41 *přinutí-li tebe někdo na míli jednu... není výklad pojmu ὀφειλεῖν*).

Celkové vyznění recenze je vyjádřeno v jedné větě, která opět nápadně podtrhuje recenzentovo metodologické hledisko: *Končíte svůj filologický posudek uznáváme, že nový Sýkorův překlad v mnohém vyniká nad katolické překlady dosavadní, i když se překladateli nepodařilo naléztí a důsledně podržeti pravou cestu mezi úctou k tradici a novým, lepším poznáním.*

František Valach 1918

Velmi podrobná recenze kněze Františka Valacha,⁶⁰ zamýšlená výslovně zároveň jako veřejná prezentace mnoha recenzentem posbíraných námětů k revizi Sýkorova překladu pro chystané nové vydání v rámci velké Bible české (první část starozákonního Hejčlova překladu byla již publikována v r. 1917), se objevuje v brněnském katolickém časopise Hlídka v r. 1918.⁶¹

František Valach úvodem proklamuje zacílení své práce: *Poznámky mé týkají se především vnější struktury překladu, ne tak vnitřního způsobu překládání aniž stránky exegetické.* Koncentruje se skutečně spíše na výslednou podobu českého textu, i když průběžně sleduje korespondenci s předlohou (pracuje především s textem řeckým, podobně jako Novotný), téměř vůbec se ovšem nevyjadřuje k teologickým otázkám, jeho hledisko je tedy zase víceméně filologické, ač je publikuje v periodiku zaměřeném primárně teologicky (teologicko-kulturně). Autor byl asi obeznámen s recenzí Františka Novotného, některé Valachovy výhrady se totiž kryjí s jejími postřehy.

Nejprve je uvedena řada míst, kde chybí slovo nebo skupina slov, a pak *četné chyby, ... které ruší a jichžto čtenář nemající po ruce textu řeckého nepozoruje* (Valach však nerozlišuje původ těchto pochybení – byly totiž způsobeny buď přehlédnutím, jako např. Mt 19,25

⁶⁰ František Xaver Valach (1880–1940), moravský katolický kněz, katecheta a pedagog, náboženský spisovatel.

⁶¹ František VALACH, *K revizi překladu Nového zákona*, Hlídka, 35 (1918), s. 27–30, 97–100, 164–167.

apoštolé místo „učedníci“, nebo někdy tím, že Sýkora zde vycházel z latinské, nikoli z řecké textové předlohy, např. Mt 18,16 *dva neb tři namísto jednoho nebo dva*).

Pomezí významové jasnosti a stylové únosnosti se dotýká poměrně dlouhý seznam asi padesáti slov a slovních spojení *zastaralých, nepřiléhajících nebo alespoň méně vhodných* (příklady: *darmotlach; humno; kancléř* za γραμματεῦφ ve Sk 19,35; *kasárna; massa; medle; z mušení; nehodný* za lat. abortivus v 1K 15,8; *pásli po něm; poslanec* o Kristu; *ženušky* místo „ženštiny“).

Jako závažný systémový nedostatek je předkládána *nestejnost a nedůslednost v překládání jednotlivých slov, rčení, ba i celých vět častěji se opakujících*. Recenzent ovšem nemá na mysli nějakou mechanickou konkordantnost za každou cenu, vysvětluje, že mu jde hlavně o výrazy terminologické povahy – z oblasti teologické, technické, vojenské atd., zvláště pokud se tyto nedůslednosti projevují v paralelních místech – *stírá se tím zbytečně patrná shoda jevící se ve zprávách různých evangelistů*. Autor se nejprve zaměřuje na problémové ekvivalenty jednotlivých slov (příklady: *ecclesia překládáno různě: církev, církevní obec, obec, shromáždění, často v témž smyslu a zbytečně; lilia Mt 6,28 kvítí, Lk 12,27 lilie (místa souhlasná!); νύμφη nurus Mt 10,35 nevěsta, Lk 12,53 snacha (místa souhlasná!); παῖς řecké výrazy tohoto pojmu jsou překládány výrazy českými: dítě, dítko, nemluvnátko, pachole, pacholík, syn, synáček, chlapec, maličký, nedospělý, nedospělec, ale střídavě a bez kteréhokoliv pravidla; thesaurus Mt 12,35 poklad, 13,52 zásoba (místa souhlasná); υἱοθεσῶν adoptio filiorum (název dogmatický) synovství Řím 8,15, 9,4; přijetí za syny Ef 1,5; přijetí za syny boží Gal 4,5; rozsahem přímo jakási malá studie – František Valach zde totiž vychází z rozboru úplně všech novozákonních míst k tématu – je věnována kritickým úvahám o ekvivalentech výrazů ἔθνη národové či pohané a Ἕλληνας Řekové či pohané, případně βεββαροφ cizozemec či Neřek; recenzent mj. problematizuje také překlad slov *vicus* a *pascha*, na což posléze výslovně reagoval odmítavě sám Sýkora ve své stručné předmluvě z r. 1922⁶²). Dále recenze poukazuje na případy opačné, kdy *za různá slova předlohy užívá překlad stále a stále jednoho a téhož slova českého; dává se tím na jevo buď nedokonalost překladu nebo slovní chudoba jazyka, do něhož se překládá* (příklady: *mistr; jedinému tomuto slovu českému odpovídají výrazy tři: rabbi..., praeceptor... a magister*). Následují ukázky různého překládání stejných ustálených spojení, rčení, hebraismů či celých vět (příklady: τῶν πραγμάτων τῶν θεῶν Žid 2,17: *v záležitostech u Boha, Žid 5,1: ve věcech, které se vztahují k Bohu; Mt 7,2 jakou měrou měříte, takovou bude vám oměřeno, ale Mk 4,24 kterou měrou**

⁶² Srov. výše subkap. 4.1.4.

měříte, tou bude měřeno vám; genera linguarum přeloženo 1Kor 12,10 dar rozličných jazyků, 1Kor 12,28 rozličnost jazyků), pak je ještě upozorněno na menší nestejnosti v překladu, jichž je velmi mnoho a které by měly býti vymýceny alespoň na místech souhlasných a ve verších téměř bezprostředně po sobě jdoucích (příklady: ticho Mt 8,23, Lk 8,24 – utišení Mk 4,36; přináším Mt 5,23 – obětuji Mt 5,24; na zem Lk 12,51 – na svět Mt 10,34; přemýšleli Mt 16,7 – uvažovali Mk 8,16; sursum respicio Lk 13,11 a hned erigor Lk 13,3: vzpřimuji se; κ@φινωφ Mt 16,9 a σπυρ φ Mt 16,10: košík). Zmíněným problémům „nestejnosti překladu“ (více českých výrazů za jeden řecký/latinský nebo naopak) věnuje Valachova rozprava téměř šest stran, tj. celou polovinu celého svého rozsahu, a mnoho desítek ukázek. Konstatuje, že za touto skutečností stojí někdy latinská předloha (naš překlad alespoň v mnoha případech se může právem odvolati na nestejnost překladu v latinské Vulgatě, ač její nesrovnalosti na jiných místech šťastně vyrovnává).

Další pasáže recenze se spíše příkladmo soustředí na některé stylistické aspekty. František Valach je uvádí slovy: *Krásá jednoduché a přece velebné mluvy Písma sv. nadmíru trpí kudrlinkovými přívěsky, jimiž se překlady dosavadní hemží.* Autor má na mysli různé postponované částice (-li, -liž, -ž, -koli) a uvádí přitom celou řadu příkladů, přestože výslovně upozorňuje, že překladu vytyká jen případy, kdy českému přívěsku, např. *-li, neodpovídá žádný suffix řecký nebo latinský, na př. -ne, num atd.* Odmítá i složenou formu 3. os. sg. minulého času (příklad: *Mt 21,20 kterak jest ihned uschl*) a kritizuje skutečnost, že je *přístavkové slovece t o tuze často a zbytečně kladeno, což nijak nepřispívá k jasnosti nebo kráse mluvy* (příklady: *Nikodém, náčelník to židovský Jan 3,1; pozdravte Urbana, spolupracovníka to našeho Řím 16,9*). Kritice jsou podrobeny *nelibozvučné skupiny slov* – je to doklad, že recenzent uvažoval o Sýkorově textu jako o materiálu určeném také pro hlasitý přednes (příklad: *Jiný jest, jenž rozsévá, jiný jenž žne Jan 4,37*), dále se konstatuje, že *nepěkně se čtou* mnohé přechodníky (např. *vzkřikše, vyvrhše, strhše*) a že *nejsou pěkné* některé větné konstrukce, patrně především kvůli krkolomnému slovosledu (příklady: *čím i vznešenější úmluvy jest prostředníkem Žid 8,6; vaše však i vlasý na hlavě jsou všechny sečteny Mt 10,30*).

Výtky jdou i na vrub nekorektního nakládání s vlastními jmény osob, např. v Mk 1,36 je *Petr* místo *Šimon*, v 1K 1,12 a jinde je *Petr* místo *Kefas*, směšují se jména Στ φανωφ a Στεφωv♥φ sjednocením na české *Štěpán*.

K samotným přepisům jmen se recenze nechce soustavně vyjadřovat – odkazuje na očekávané sjednocení jmen v celé připravované Bibli české podle Hejčlova Starého zákona. K aktuálnímu Sýkorovu textu zmiňuje jen jednotlivosti (nejednotnost přepisování jmé-

na $\alpha\lambda\kappa\omega\beta$ u Sýkory jako *Jakob* a *Jakub*, nevhodnost formy *Mikoláš*, nejednotné formy *Jair* – *Jairus*, *Lysiáš* – *Lysias*, *Judas* – *Juda*, *Epafras* – *Epafra* apod.).

Zastavuje se u nejednotnosti v překládání/nepřekládání slov – jmen jako *Christus* (většinou nepřeloženo, ale někdy: *Vykupitel*, *Pomazaný*), *Zelotes* (*Horlivec*), *Bar Jona* (synu *Jonášův*) atd., konstatuje, že i s cizími slovy pan překladatel nestejně zachází (*Amen* – výjimečně přeloženo v *pravdě*, jinak ponecháno; *philosophia* – *moudrost světská*, ale *philosophi* – *filosofové*; *sabbatismus* Žid 4,9 přeloženo (*odpočinutí*), ačkoli v celé kapitole téhož slova českého užito pro: *requies*).

Recenzent dále uvádí množství příkladů *nestejnosti a nedůslednosti u jmen cizích, at' se to týká přepisování, pravopisu nebo skloňování* (příklady: *saduceů*, *sadduceů*, *Sadduceů*; *Cyrena*, *Kyrena*; *Cilicie*, *Kilikie*; *herodián*, *Herodián*; *galilejské*, *Galilejské*; *Korneli!*, *Kornelie!*; *do Kafarnaum*, *do Kafarnaumu*, *do Kafarna*; v *Ikonium*, v *Ikonii*; *Cesareje*, *Caesareje*, *Cesarey*) i u slov českých (*Zákon* – *zákon*; *Zákon a Proroci* – *zákon a proroci*; *Písmo* – *písmo*).

V závěru recenzent na řadě ilustrací ukazuje některé *nedokonalosti jazykové, at' už se to týká tvarosloví nebo skladby*. Jde o chyby proti jazykové normě nebo rozkolísanost tvarů (příklady: *nohách*, *noh*; *věrou* i *vírou*; *čí ducha jste* Lk 9,55; *jejíž vínem* Zjev 17,2), problematické vyjadřování přivlastňovacího vztahu (příklady: *Jan 1,44 z Betsaidy*, *města to Ondřejova a Petra*; *Jan 1,45 Ježíš, syn Josefa z Nazareta (má býti: syn Josefův, z Nazareta)*), libovolné střídání nominativu a instrumentálu ve jmenném přísudku (příklady: *Sk 7,5: který slul Šavel... a Sk 13,9: Pavlem slove*), přílišné a zároveň nedůsledné užívání genitivu (příklady: *Řím 16,3 pozdravte Prisky a Akvily (genitivy)*; *Tit. 2,13 očekávající blahé naděje a příchod...*), zvláště genitivu záporového (*chybí genitiv mnohdy v záporu...*, *ač na jiných místech záporový genitiv kladen i tam, kde je to proti novočeskému zvyku*), chyby v užití pádů osobních zájmen (příklady: *poslyšte mně* Sk 15,3; *ve mně věří* Mt 18,6; *nikdo mně neměj za nemoudrého* 2Kor 11,16), zacházení s předložkami (zvláště u předložky *in*, kde se vyčítá *nestejné zacházení*, např. u konstrukcí typu *in Beelzebub* atd. má Sýkora někdy mechanické v *Belzebubu*, jindy překládá pouhým instrumentálem *prstem Božím*, někdy jinou předložkovou konstrukcí *skrze knížete*; dále *nepěkná frázovitá rčení* místo českých předložek, např. $\pi\rho\phi$ s *ohledem na*, $\pi\epsilon\rho$ v *příčině*), u sloves především o chybný vid nebo vyjádření slovesného rodu (příklady: *Jan 2,8 neste správci svatby. I nesli [zaneste... zanesli]*; *Mt 15,26 Není dobré vzít chléb dítek a*

dáti psíkům [bráti... dávati, vlastně házeti];⁶³ Lk 21,20 Jerusalem obléhá se od vojska [jest obléhán vojskem]; Mt 27,8 Proto nazváno jest... až do dnešního dne [nazývá se]), časté a nadbytečné užití času předminulého (příklady: Mt 18,11 aby spasil, co bylo zahynulo; Lk 15,9 drachmu, kterou jsem byla ztratila), nemístné užití kondicionálu (František Valach má termín *spojovací způsob*) v některých závislých větách (příklady: Lk 18,29 jenž by opustil; Sk 8,19 na koho bych vložil ruce (vložím); Mt 10,33 kdo by však mě zapřel (kdo mě zapře); recenzent zvláště naléhá na revizi překladu klasického místa 1K 13,1 εἴτε φῶς ἢ ἄστρος... λαλῶν... ἢ ἄστρος—v δὲ μὴ χῶ... ve smyslu změny dosavadního kondicionálu na indikativ: *Mluví-li..., lásky-li však nemám...*).

Valachova stať neústí do souhrnného zhodnocení Sýkorovy překladatelské práce, a jeví se tedy spíše jako prezentace kritických postřehů ilustrovaných bohatým ukázkovým materiálem, než jako formálně sevřená recenze ve vlastním slova smyslu. To, že zde téměř chybí nějaké výslovné kladně hodnotící vyjádření, pak neznamená, že by recenzent nahlížel celek posuzovaného díla negativně. Šlo mu zjevně spíše o to, vyvinout dostatečnými argumenty podložený tlak na možné, či spíše nutné vylepšení či dopracování Sýkorova překladu předtím, než by byl dán do tisku v rámci nové reprezentativní „Podlahovy“ České bible. A tento záměr se také do značné míry podařilo uskutečnit.⁶⁴

4.1.6 K charakteristice Sýkorovy překladatelské práce

Základním cílem autora byla široce pojatá (a navenek teoreticky formulovaná jen velmi přibližně) výraznější „modernizace“ českého Nového zákona s určením pro širokou katolickou veřejnost. Ta se týkala do jisté míry posunu k větší spolehlivosti textové předlohy (zohlednění novějšího textově kritického bádání, a vlastně obrácení pozornosti k řeckému originálu vůbec), především však aspektu jazykově stylistického (vyrovnání s problémem aktuální zastaralosti některých českých lexémů a stylové neúnosnosti určitých konstrukcí daných většinou doslovným kopírováním předlohy), ponecháme-li stranou rovinu bazálně lingvistického porozumění originálu (snaha o korekci vcelku nemnoha ne zcela srozumitelně nebo i chybně překládaných míst).

⁶³ V tomto konkrétním případě se ovšem recenzent ve své kategorické kritice mýlí. Snad dospěl k svému závěru tak, že dané místo srovnával jen s latinským textem (*non est bonum sumere panem filiorum et mitte-re catellis*), a nikoli s řeckým, ze kterého zde nejspíš vycházel Sýkora a který zde má aoristní infinitivy (...λαβῆ v ... βολῆ v...), u nichž se dá docela dobře předpokládat jejich primární význam dokonavý („jednodobý“, srov. Jindřich NIEDERLE –Václav NIEDERLE – Ladislav VARCL, *Mluvnice řeckého jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, § 420).

⁶⁴ Srov. výše subkap. 4.1.4.

Za hlavní předlohu Sýkora zvolil ještě latinský vulgátní text (jak to bylo obvyklé v katolické tradici), snažil se však mít alespoň „stálý ohled“ na řecký originál (reprezentovaný tehdy nejnovější katolickou kritickou edicí řeckého textu Michaela Hetzenauera), a jak sám naznačuje, často naopak spíše překládal z řecké předlohy „se zřetelem“ na Vulgátu.⁶⁵

Na počátku 20. století ještě nelze hovořit o podrobně zpracované vědě o překládání a kritice překladu ani v oblasti světské krásné literatury či literatury antické,⁶⁶ natož v otázkách překladu bible.⁶⁷ Bylo by tedy anachronismem příliš se pozastavovat nad tím, že ani Jan L. Sýkora nepřistupoval ke své práci vybaven soustavou pečlivě promyšlených a precizně formulovaných teoretických postulátů, které by veřejně proklamoval a v textu důsledně aplikoval. Pro rámcovou charakteristiku jeho překladu je však účelné alespoň identifikovat řadu českých jazykových prostředků typických pro Sýkorův text a rozkrýt tak lépe jeho autor-
ský záměr. Tyto charakteristické prvky vysvitnou především v konfrontaci s nejrozšířenějším „dosavadním textem“, tj. s Novým zákonem Bible svatojanské. S ním především bylo nutno se vyrovnat, chtěl-li překladatel (potažmo i „zadavatelé“, tj. příslušné odpovědné kruhy v české katolické církvi a prestižní církevní nakladatelství Dědictví svatojanské), aby jeho práce mohla být předložena jako nový text, který by onen „dosavadní“ úspěšně a hladce nahradil.

4.1.6.1 Cesta od Bible svatojanské

Se Svatojanskou biblí vykazuje Sýkorova verze na leckterých místech výrazné shody potvrzující, že překladatel se jistě nechtěl docela zřítci návaznosti na „tradiční znění“ (která je patrná v evangeliích více než v apoštoláři). Výmluvným příkladem takového těsného navázání může být kratičké souvislé vyprávění se zázrakem v Mk 1,29–31.⁶⁸

Jazykové prvky, jimiž se Sýkorův text vůči Svatojanské biblí naopak vcelku systémo-
vě vymezuje (většinou ne zcela důsledně, nicméně dosti znatelně), jsou především tyto:⁶⁹

- ústup forem **pasivního perfekta** konstruovaného podle latiny:

---

⁶⁵ Srov. výše subkap. 4.1.4, včetně odkazu na edici řeckého textu v pozn. 44.

⁶⁶ Přitom české uvažování o problémech překladu stojí již na prahu dvacátého století vcelku na vysoké úrovni – bok po boku ostatním evropským jazykům, srov. monografii (s antologií textů) Jiřího LEVÉHO, *České teorie překladu*. Praha: SNKLHU, 1957.

⁶⁷ Biblický text se běžné reflexi o literárním překladu dlouho vyhýbá i na mezinárodním poli, a s moderní teorií překladu se výrazněji setkává až v druhé polovině 20. století především zásluhou školy Eugena A. Nidy.

⁶⁸ Viz ukázka v appendixu na konci kapitoly.

⁶⁹ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze Svatojanské bible (1888), na druhém místě verze SÝK 1909/1914.

J 1,17: *zákon skrze Mojžíše dán jest – Zákon byl dán skrze Mojžíše*

Sk 1, 2: *až do dne, v kterémž... vzat jest – až do dne, ve kterém byl vzat*

- ústup „českého **subjunktivu**“:⁷⁰

L 21,5: *pravili o chrámu, žeby kamením dobrým a dary ozdoben byl – pravili o chrámě, že jest ozdoben krásnými kameny a dary*

J 21,4: *nepoznali, žeby to byl Ježíš – nepoznali, že to jest Ježíš*

J 21,19: *znamenaje, kterouby smrtí měl oslaviti Boha – naznačuje, kterou smrtí oslaví Boha*

- ústup **antepréterita** (plusquamperfekta):

Mk 12,34: *A vida Ježíš, že byl moudře odpověděl – Ježíš pak vida, že odpověděl moudře*

Ga 1,15: *kterýž mne byl z života matky mé... oddělil – jenž mě oddělil ze života matky mé*

Zj 22,8: *když jsem je byl uslyšel a uviděl, padl jsem – když jsem je uslyšel a uviděl, padl jsem*

- snaha o důsledné užívání **přechodníků** podle jazykové normy:

Sk 17,34: *muži přidržíce se ho, uvěřili – muži přidrževše se ho uvěřili*

Sk 24,25: *zatřesa se Felix odpověděl – Felix byv pojat strachem, pravil*

- místy tendence k **rozvedení přechodníků** do větné konstrukce (přechodníky tu nicméně jinak zůstávají jako běžný prostředek):

L 10,30: *upadl mezi lotry, kteříž i obloupivše ho i zranivše odešli, odpolu živého nechavše – upadl mezi lotry, kteří ho nejen oloupili, nýbrž i zranili, a odešli polomrtvým ho nechavše*

L 16,23: *Pozdvih pak očí svých, jsa v mukách, ... – Když pak v mukách pozdvihl očí svých, ...*

2J 5: *prosím tebe, paní, ne jako... tobě píšíc – prosím tě, paní, ne jako bych ti psal*

2J 12: *Maje vám více psáti – Ačkoli mám mnoho psáti vám*

- ústup od překládání **participií doplňkových předmětných** slovesnými adjektivy:

Mt 24,30: *a uzří Syna člověka přicházejícího – a uzří Syna člověka přicházeti*

J 1,33: *Nad kýmž uzříš Ducha sstupujícího a na něm zůstávajícího – Nad kým uvidíš Ducha sestupovati a na něm zůstávati*

J 1,37: *I slyšeli ho ti dva učenníci mluvícího – I uslyšeli ho ti dva učeníci praviti (to)*

- potlačení **vztažného zájmena v navazovací funkci** ve prospěch konstrukce se souřadícím konektorem (a případně ukazovacím/osobním zájmenem):

Mt 2, 13: *Kterížto když odjeli – Když pak odešli*

Sk 23,16: *O kterýchžto úkladech uslyšev – Uslyšev však o těch úkladech*

L 1,29: *Kterážto uslyševši, zarmoutila se – Ona pak (uzřevši jej) užasla nad řečí jeho*

---

⁷⁰ Specifická užití kondicionálu daná zpravidla kopírováním latinských konjunktivních konstrukcí a výrazně rozvinutá v době humanistické i v původní české próze. Srov. Vladimír KYAS, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad, 1997, s. 155.

- opouštění **delších tvarů zájmen** v nedůrazové pozici:

L 10,37: *I řekl jemu Ježíš – I řekl mu Ježíš*

L 7,50: *Víra tvá tebe spasenu učinila – Víra tvá tě spasila*

Mk 6,36: *ať... nakoupí sobě pokrmů – ať... a nakoupí si pokrmů*

- častější doplňování **zájmenného předmětu**:

L 10,34: *A přistoupiv, ovázal rány jeho, naliv oleje a vína: a vloživ jej na hovado své, vedl do hospody, a měl o něj péči. – I přistoupil k němu a ovázal jeho rány naliv na ně oleje a vína, a vloživ jej na své hovádko dovedl ho do hospody a měl o něj péči.*

1K 15,1–2: *evangelium... ač držíte-li, jak jsem vám kázal – evangelium... ač-li se ho držíte tak, jak jsem vám je kázal*

- zavádění „živějšího“ **slovosledu**:⁷¹

Mt 18,13: *a nahodí-liť mu se nalezti ji – A podaří-li se mu ji nalézti*

J 19,7: *My zákon máme, a podlé zákona... – My máme zákon, a podle zákona...*

Sk 25,18: *žalobníci... žádné příčiny nepřednášeli, o kteréž jsem já se domýšlel – žalobníci... nepřednášeli žádného obvinění, o kterém bych se domníval*

- opouštění výrazných **lexikálních, frazeologických a syntaktických semitismů a grécismů** daných doslovným kopírováním (latinské či řecké) předlohy:

Sk 17,26: *na vsí tváři země – na veškerém povrchu zemském*

2J 6: *abychom chodili... abyste v něm chodili – bychom žili... abyste žili v ní*

Ga 1,22: *Byl jsem pak tváří neznámý – Zůstal jsem však osobně neznám*

Mt 1,18: *nalezena jest mající v životě – nalezena jest... těhotnou*

Mk 2,17: *Nepotřebujít' zdraví ..., ale kteří se zle mají – Nepotřebujít' zdraví ..., nýbrž nemocní*

Mk 5,42: *i zděsili se divením prevelikým – I žasli a divili se velice*

Sk 5,28: *Přikazující přikázali jsme vám – Přísně jsme vám přikázali*

L 24,18: *jeden, kterémuž jméno Kleofáš – jeden z nich, jménem Kleofáš*

L 17,20: *odpověděl jim, a řekl: ... – odpověděl jim: ...*

Sk 12,16: *Ale Petr trval tluka – Petr však tloukl pořád*

- častější užití **navazovacího konektoru I**:

J 18,25: *Tehdy řekli jemu – I řekli jemu*

Sk 17,4: *A uvěřili někteří z nich – I uvěřili někteří z nich*

Sk 17,5: *a stojíce u domu Jásonova hledali – i postavili se k domu Jásonovu a hleděli*

---

⁷¹ Projevuje se v uplatnění modernějšího úzu kladení příklonek, kladení řídicího substantiva bezprostředně před vztažnou větou, a někdy asi také v (intuitivním) zohlednění aktuálního větného členění. Pro Sýkorův

- místo archaické částice **aj** je již někdy užívána částice **hle**:

Mt 10,16: *Aj já posílám vás – Hle já posílám vás*

L 10,25: *A aj jeden v zákoně učený vstal – A hle, jeden zákoník vstal*

Zj 22,7: *A aj, přicházím rychle – A hle, přijdu brzy*

- ústup postponovaných **částic -ž, -ť**:

J 1,33: *Nad kýmž uzříš Ducha sestupujícího a na něm zůstávajícího, tenť jest, kterýž křtí – Nad kým uvidíš Ducha sestupovati a na něm zůstávati, ten jest to, jenž křtí*

- opuštění výrazně archaických **lexikálních forem**, např.:

lodí – loď, učenníci – učenici, smrtedlný – smrtelný, plískač – pleskač („mluvka“; *mluvka* má potom i SÝK 1922BČ), *nebo – neboť*

Společným jmenovatelem změn, které Sýkora do svého Nového zákona uvedl nebo které výrazně rozvinul, je jazyková modernizace, snad s výjimkou posílení role konektoru *i*. Jedna charakteristická konstrukce (dá se najít už ve Svatojanské bibli, ale Sýkora ji častěji užíváním posiluje) je však jednoznačně archaizující a překladatel jí dává zelenou prostě proto, aby se vyhnul stylistické neobratnosti: pokud by dvě po sobě následující vedlejší věty ve vztahu závislosti měly být uvozeny spojkou **aby**, je druhá spojka jednoduše nahrazena kratší (archaičtější) formou **by**:

J 1,7: *přišel na svědectví, aby svědectví vydal o světle, aby všickni věřili skrze něho – přišel na svědectví, aby vydal svědectví o Světle, by všickni uvěřili skrze něho*

Sk 26,18: *aby se obrátili od temnosti k světlu, ... aby vzali odpuštění hříchů – aby se obrátili ode tmy ke světlu, ... by... obdrželi odpuštění hříchů*

4.1.6.2 Další vývoj: čtyři evangelia 1921 a Bible česká 1922/1923

Další výrazný posun je patrný ve vydáních 1921E4 a 1922/1923BČ (zatímco změny v následujících edicích budou už velmi malé).⁷² Nejviditelnější jsou tyto jednotlivosti:

- odstraňování stereotypní konstrukce **stalo se...** (kopírující předlohu):

L 5,17: 1909 *I stalo se jednoho dne, an seděl* – 1922BČ *Jednoho dne seděl*

L 9,37: 1909 *Stalo se pak následujícího dne, když sestoupili* – 1922BČ *Když pak následujícího dne sestoupili*

Sk 9,43: 1914 *Stalo se pak, že... zůstal v Joppe* – 1922BČ *zůstal pak... v Joppe*

- forma **všechen, všichni** nahrazuje téměř důsledně formu **všecken, všickni**:

---

text není (ve vztahu k Svatojanské bibli) nijak typické výrazně častější kladení shodného přívlastku před substantivum.

⁷² Srov. výše subkap. 4.1.3.1.

Mt 2,3: 1909 *všecken Jerusalem s ním* – 1922BČ *všecken Jerusalem s ním*

Mk 1,5: 1909 *všickni Jerusalemsťi* – 1922BČ *všichni Jerusalemsťi*

- místo částice **aj** je téměř důsledně užívána částice **hle**:

Mk 13,21: 1909 *Aj tuto jest Kristus, aj tamto* – 1922BČ *Hle, tuto jest Kristus, hle, tamto*

Sk 10,21: 1914 *Aj já jsem ten, jehož hledáte* – 1922BČ *Hle já jsem ten, jehož hledáte*

Kromě toho zde rozsahem dále pokročily inovační tendence popsané u prvního vydání 1909/1914, např. ústup forem „českého **subjunktivu**“ (Sk 17,20: 1914 *chceme zvědět, co by to bylo* – 1922BČ *chceme zvědět, co to jest*), ústup **antepreterita** (Mt 1,24: *učinil, jakož mu byl přikázal anděl* – *učinil, jak mu přikázal anděl*), opouštění výrazných **semitismů a grécismů** (L 11,19: *A vymítám-li já duchy zlé v Belzebubu, v kom vymítají je...* – *A vymítám-li já duchy zlé Beelzebubem, kým vymítají je ...*; L 13,8: 1909 *Ale on odpovídaje dí jemu* – 1922BČ *Ale on odpověděl jemu: ...*; L 21,7: 1909 *I otázali se ho, řkouce: ...* – 1922BČ *I otázali se ho: ...*; Sk 8,26: 1914 *pravil k Filipovi, řka: ...* – 1922BČ *pravil k Filipovi: ...*; Sk 8,37: 1914 *A on odpověděl řekl: ...* – 1922BČ *A on odpověděl: ...* L 11,8: 1909 *A jestliže on setrvá tluka* – 1922BČ *A jestliže on tlouci nepřestane*).

4.1.6.3 Sýkorův konzervatismus

V některých momentech zachovává Sýkorův překlad spíše konzervativní pozici. Za okrajovou kurozitu se dá považovat kupříkladu několikerý výskyt **supinové formy na -t** (po slovese pohybu, např.: Mt 2,2 *přišli jsme poklonit se jemu*⁷³) v protikladu k infinitivům zakončeným na *-ti*. Jsou zde ale skutečnosti viditelnější a zásadnějšího rázu. Náš překladatel se například ještě neodvažuje v českém znění rozbíjet **složitá souvětí**, typická zejména pro některé knihy apoštoláře. Pokud jde o možnost užití **prezentů historických** pro „oživení“ českého textu, Sýkora těchto forem nejen neužívá více, nýbrž ještě je poněkud potlačuje (ve Svatojanské bibli máme prakticky jen stereotypní formule *dí, řkou* jako běžná uvození přímé řeči, u Sýkory je významně potlačena forma *dí* ve prospěch minulého tvaru *řekl*). Velmi výrazným znakem, chápaným v době Sýkorově už jako určitý problém,⁷⁴ jsou četné **vazebné genitivy**,

⁷³ Supinový tvar na *-t* v tomto místě pochází ze Svatojanské bible, zatímco barokní Svatováclavská bible zde už měla infinitiv na *-ti*. Srov. další případy u Sýkory (1909/1914 i 1922/1923): J 21,3 *Jdu lovit* (jako ve Svatojanské; naproti tomu Svatováclavská a Kralická bible mají *loviti*); L 13,15 *nevede ho napájet* (Svatojanská má *k napájení*, Svatováclavská a Kralická *napájeti*, ale u Sušila je *nevedeli ho napojit*). Že se u Sýkory nejedná o systémový jev, ukazuje např. analogické místo ze Sk 24,11: *jsem přišel... se klanět*.

⁷⁴ Např. již František Sušil v 60. letech 19. stol. se zmiňuje o jevu *přílišného genitivování*, kterého ani *Bratři se neuchránili (Písmo svaté Nového zákona s výkladem dr. Františka Sušila. Svazek I, Evangelium svatého Matouše. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1864, s. 8)*. Ve skutečnosti se však jeho překlad s tímto jevem vypořádává jen výjimečně. Proti přemíře genitivních konstrukcí bude na zač. 30. let radikálně vystupovat František Žilka, opět v souvislosti se svým novozákonním překladem.

kteře zůstávají v rozsahu jen o málo menším než ve Svatojanské bibli, i **záporový genitiv**, který se u Sýkory vyskytuje také naprosto běžně. Jen v málokterých případech je vidět snaha se konstrukcím s genitivem vyhnout:⁷⁵

Mk 9,34: *A posadiv se, zavolal dvanácti, a dí jim – I posadil se a povolav dvanácte řekl jim*

Ř 16, 3–15: *Pozdravte Prisky a Akvily... pozdravte Tryfény a Trifósy... pozdravte Filologa i Julie, Nérea a sestry jeho – Pozdravte Prisky a Akvily... pozdravte Tryfénu a Trifosu... pozdravte Filologa a Julii, Nerea a sestru jeho* (Sýkora tu je nedůsledný!)

J 21,3: *Jdu lovit ryb – Jdu lovit ryby* (ve Svatojanské tu šlo snad ještě o starý genitiv supinový)

Sk 17,16: *A když jich Pavel... čekal – Mezitím co je Pavel... očekával*

Ř 5,8: *Dokazujet... lásky své – ukazuje svou lásku*

Mk 2,24: *čehož nesluší činiti – co není dovoleno*

4.1.6.4 Nepřiznaná inspirace: Sušilův Nový zákon

Kromě Svatojanské bible zde byl ještě jeden starší biblický text, kterým se Sýkora významněji inspiroval, ač se o tom v prezentacích svého překladu nezmiňuje a neregistrují to ani jeho recenzenti. Je to poměrně málo rozšířený překlad Sušilův z 60.–70. let 19. století.⁷⁶ Sušilova verze, ačkoli úmyslně koresponduje s „tradičním textem“ (v jeho době je to ještě text katolické bible ve „švabachovém“ vydání z r. 1857 nebo 1851, který však byl víceméně shodný s pozdější Svatojanskou biblí 1888/1889 tištěnou v latince),⁷⁷ někdy svým specifickým způsobem z této úzké návazné tradice vybočuje, což je na první pohled patrné hlavně v lexikální a frazeologické oblasti.⁷⁸

Už František Novotný ve své recenzi⁷⁹ si všiml několika velmi nezvyklých výrazů a obrátů v Sýkorově překladu, a píše o nich, že jsou *druhdy ad hoc tvořené*.⁸⁰ Srovnáním jsem

⁷⁵ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze Svatojanské bible (1888), na druhém místě verze SÝK 1909/1914 (a s ní se shodující SÝK 1922/1923BČ).

⁷⁶ *Písmo svaté Nového zákona s výkladem dr. Františka Sušila*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1864–1872. Svazek I–VIII. Jde o dílo zahrnující velmi podrobný komentář – s kompletním překladem Nového zákona. Ačkoli jde o úctyhodné exegetické dílo, už jen z technických důvodů (osm velkých svazků) a důvodů vysoké ceny nedošlo mimo kněžské kruhy nijak velkého rozšíření.

⁷⁷ *Pokud překlad starý stačiti se zdál, podrželi jsme ho; pokud ale buď nedostisprávně smysl písma vytknul, buď od slovosledu vulgáty se odšnul..., vidělo se nám záhodno věrněji a průměrněji přeložiti a slovosled dokonale podržeti. (Písmo svaté Nového zákona s výkladem dr. Františka Sušila. Svazek I, Evangelium svatého Matouše. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1864, s. 9).*

⁷⁸ Např. užívá řadu lexikálních prvků inspirujících se v starší češtině nebo církevní slovanštině: *sbornice* „synagoga“, *hornice* „místnost v horním patře“, *blahověstiti* „hlásat evangelium“, *křestiti* „křtít“, *samovidec* „očítý svědek“, *stolník* „organizátor hostiny“, *plet* „tělo“ (za ř. σ<ρ<ξ v J 1,13) atd.

⁷⁹ Srov. výše subkap. 4.1.5.

zjistil, že většina z nich má oporu právě a jenom u Sušila.⁸¹ Takovýchto vyhraněně „sušilovských“ lexikálních nebo frazeologických přejímek je však velmi málo. Z podrobnějšího porovnávání vyplynulo, že nicméně existují i další, méně nápadné shody mezi Sýkorovým a Sušilovým Novým zákonem: inspirace je pravděpodobná v lecceterých jednotlivých volbách slovníku a frazeologie, a dost možná také v některých systémových inovacích vůči jazyku Svatojanské bible (u Sušila se setkáváme např. s potlačením vztažného zájmena v napojovací funkci, opouštěním pasivního perfekta tvořeného podle latiny, „českého subjunktivu“, antepreterita, potlačováním užívání slovesných adjektiv při překladu participia doplňkového předmětného, ústupem částic *-ž*, *-t*). Přes některé jazykově progresivní tendence dost podobné těm, které se posléze široce rozvinuly u Sýkory, byl Sušilův překlad zatížen množstvím zastaralých nebo i zcela neobvyklých („sušilovských“) výrazů, frazeologických obrátů a konstrukcí, takže „moderním“ překladem se stává skutečně až text Sýkorův. Teprve v něm se zmíněné inovace projevíly ruku v ruce s nezbytnou modernizací lexika, a nikoli v poslední řadě stála otázka slovosledu, byť byla řešena pouze zčásti a patrně spíš intuitivně. Mám nicméně za velmi pravděpodobné, že Sýkora měl při své práci Sušilův text průběžně před očima.

V této souvislosti je pozoruhodné, že náš překladatel ještě po třinácti letech ve své autoprezentaci (předmluva v Bibli české 1922) reaguje odmítavě až podrážděně⁸² na vcelku nevinou výtku v někdejší recenzi Pavla J. Vychodila (uvedenou navíc doslova v závorce), který v předmluvě k Sýkorovu evangeliáři (1909) postrádal v přehledu starších českých překladů také zmínku o Novém zákonu Sušilově.⁸³

Zajímavé je také to, že v textu přepracovaného vydání (SÝK 1922/1923BČ, resp. už 1921E4) jsou některé nejkřiklavější lexikální či frazeologické shody se Sušilovou verzí potlačeny.⁸⁴

4.1.7 Význam Sýkorova překladu

Ačkoliv Jan Ladislav Sýkora ve své době patřil k předním postavám českého katolického církevního i akademického života, je osobnost dnes už v podstatě zapomenutá.⁸⁵ Nicméně právě

---

⁸⁰ Novotný psal svoji recenzi jako frontový voják (po těžkém zranění), a patrně tedy neměl Sušilův text k dispozici.

⁸¹ Např. L 12,42 *osep* „dávka stravy“, Žd 10,6.8.18 *záhříšné oběti* „oběti za hříchy“, Mk 12,3 konstrukce *s prázdnem* „s prázdnotou“, Sk 8,10 *na něho pozorovali*. Některé jiné Novotným kritizované výrazy jako *cizoložňata* „děti z cizoložství“ nebo *peněžna* „banka, směnárna“ byly převzaty ze Svatojanské bible.

⁸² Srov. výše subkap. 4.1.4.

⁸³ Srov. výše subkap. 4.1.5.

⁸⁴ Např. zmíněné *osep*, *s prázdnem*, *na něho pozorovali*.

jeho novozákonní překlad, který se do značné míry dokázal vymanit (ač patrně spíše cestou intuice) z tehdy ještě dost sevřeného potočiště stereotypů starší „české biblické překladové tradice“, se stal viditelným mezníkem počáteční fáze moderního českého novozákonního překládání. A to se pak i přes řadu překážek spojených se složitými dějinami dvacátého století posléze mělo rozrůst do impozantního pestrého záhonu dalších překladatelských počinů.

Appendix: Ukázka textu (Mk 1,29–31)

Ukázka slouží především ke srovnání textu bible Svatojanské a Nového zákona Sýkorova v úseku, kde Sýkorova práce není příliš inovační, a návaznost je tedy velmi zřetelná. Pro zběžné sledování starší linie „české biblické překladatelské tradice“ je předložen také text kralický, svatováclavský a Sušilův.

KRALICKÁ 1613

29. A hned vyšedše ze školy, přišli do domu Šimonova a Ondřejova s Jakubem a s Janem. 30. Šimonova pak svegruše ležela, majíc zimnici. A hned jemu pověděli o ní. 31. A přistoupiv, pozdvihl jí, ujav ji za ruku její, a hned přestala jí zimnice. I posluhovala jim.

SVATOVÁCLAVSKÁ 1677

29. A hned vyšedše ze školy, přišli do domu Šimonova a Ondřejova s Jakubem a Janem. 30. Šimonova pak švegruše ležela, majíc zimnici: a hned mu pověděli o ní. 31. A přistoupiv, pozdvihl jí, ujav ji za ruku její: a hned přestala jí zimnice, i posluhovala jim.

SUŠIL 1865

29. A hned vyšedše ze sbornice, přišli do domu Šimonova a Ondřejova s Jákobem a Janem. 30. Ležela pak svekra Šimonova zimnična a hned povídají mu o ní. 31. I přistoupiv pozdvihl ji ujav ji za ruku; a tudíž opustila ji zimnice, a posluhovala jim.

SVATOJANSKÁ 1888 (= 1857)

29. A hned vyšedše ze školy, přišli do domu Šimonova a Ondřejova, s Jakubem a Janem. 30. Šimonova pak tchyně ležela majíc zimnici, a hned mu pověděli o ní. 31. A přistoupiv, pozdvihl jí, ujav ji za ruku její: a hned přestala jí zimnice, i posluhovala jim.

SÝK 1909

29. A hned, vyšedše ze synagogy, přišli do domu Šimonova a Ondřejova s Jakubem a Janem. 30. Tchyně Šimonova pak ležela majíc zimnici; a hned mu o ní pověděli. 31. I přistoupil a pozdvihl ji, ujav ji za ruku, a hned přestala jí zimnice. I posluhovala jim.

---

⁸⁵ Vůbec jej např. nezmiňuje Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století (s antologií textů)*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, přestože jinak si výslovně všímá českého biblického překládání (i v rámci své antologie ukázek textů).

SÝK 1922BČ

29. A hned, jak vyšli ze synagogy, přišli do domu Šimonova a Ondřejova s Jakubem a Janem. 30. Tčyně Šimonova pak ležela majíc zimnici; a hned mu o ní pověděli. 31. I přistoupil a pozdvihl ji, ujav ji za ruku, a hned přestala zimnice. I posluhovala jim.

4.2 Jan Ladislav Sýkora – Jan Hejčl

4.2.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Nového zákona Sýkora-Hejčl

Když byl v letech 1933 (apoštolář) a 1934 (evangelia) poprvé kompletně publikován přepracovaný Sýkorův Nový zákon (Jan L. Sýkora zemřel r. 1928), měl už autor této revize, profesor olomoucké teologické fakulty Jan Hejčl, za sebou vydání svého životního překladatelského díla, nového českého překladu celého Starého zákona.

Ten vyšel v rámci monumentální „Podlahovy“ Bible české (1917–1925), a to právě ve spojení s Novým zákonem Jana L. Sýkory. Jan Hejčl se potom, už na začátku třicátých let, intenzivně připravoval také na vlastní nový překlad (celého) Nového zákona¹ a jako předzvěst plánovaného díla vydával své dílčí překlady několika jednotlivých spisů z apoštoláře² i speciální studie rozebírající některé z těchto textů.³ Náhlá smrt (5. února 1935) mu však nedovolila tuto práci ani zdaleka vykonat. Paralelně s tím, jaksi na okraji svých zájmů, nicméně stačil vypracovat aspoň zmíněnou úplnou revizi Sýkorova textu.

Hejčlova úprava Nového zákona se objevuje časově souběžně s Novým zákonem evangelíka Františka Žilky, respektive (v případě evangeliáře) těsně po něm.⁴ Z konfesních příčin si ovšem tyto texty na „lidové“ úrovni u drtivé většiny čtenářů vůbec nekonkurují. Sýkorovy-Hejčlovy Nové zákony v zásadě téměř automaticky přejímají prestiž, oblibu a rozšířenost mezi českými katolíky, jakou si už získalo předcházejících několik vydání textu Jana L. Sýkory, včetně podpory oficiálních církevních kruhů. O tom svědčí další, již posmrtná vydání z doby mezi válkami (evangelia 1937) a z okupace (evangelia i apoštolář 1940). Za zmínku stojí i to, že vojenská katolická duchovní služba v Anglii obstarala v r. 1944 pro české zahraniční vojáky vydání apoštolských listů právě v této verzi (malotirážním tiskem typu cyklostyl)⁵ a že Sýkorův-Hejčlův text byl přetiskován nebo citován i v dalších náboženských

¹ Hejčl ohlašuje svůj úmysl přeložit Nový zákon ve svém stručném referátu k revizi Sýkorova překladu (viz níže subkap. 4.2.4).

² Hejčl v letech 1931–1934 vydal tiskem své překlady těchto knih: Ja, 1J, 2J, 3J, Ju, 1Pt, 2Pt, 1Te, 2Te, Ga, Fm, 1K, 2K. Viz František VERNER, *Bibliografie českých překladů celé bible i jejích částí*. Praha: ČKCH 1987 a František NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*, Praha: KTF UK, 1999, s. 71–73.

³ Jan HEJČL, *K rytmičké skladbě listu sv. Jakuba*, Časopis katolického duchovenstva, 73 (1932), s. 10–24, 154–165. Jan HEJČL, *Eurytmie listu sv. Judy*, Časopis katolického duchovenstva, 73 (1932), s. 273–280.

⁴ Žilkův Nový zákon vychází poprvé na konci r. 1933, v r. 1934 se objevuje již jeho druhé vydání. Sýkorův-Hejčlův apoštolář se objevil ještě na konci r. 1933, evangeliář pak na přelomu let 1934/1935.

⁵ *Listy apoštolské. V Anglii: Vojenská duchovní služba, 1944. Jde o jednosvazkové vydání (samostatně stránkovaných) dvanácti brožurek vydaných voj. katol. duch. službou v Anglii 1943–44* (poznámka na titulním listě). Jak se píše v předmluvě knížky, tento text je *autentický překlad dra Jana Sýkory, v úpravě našeho nejlepšího znalce Písem – dra J. Hejčla, schválený pražským ordinariátem (vydání Dědic. Svatojanského, v Praze 1933). Text otištěn věrně podle originálu. Pro úsporu místa zkráceny však nadpisy*

publikacích.⁶ Pět edicí Nového zákona bylo pak v rychlém sledu publikováno brzy po válce (dvě 1946 a tři 1947),⁷ a to v dosti značném nákladu.⁸ Zmíněná preference se projevila také v poněkud kontroverzní události, kdy dobová církevní autorita (především olomoucké arcibiskupství) celé dva roky (1946–1948) oddalovala své imprimatur pro „konkurenční“, zcela nový, překladatelsky nezávislý český text dominikána Pavla V. Škrabala právě s odůvodněním, že je nutné podporovat překlad Sýkora-Hejčl.⁹ Na „tradičního“ Sýkoru-Hejčla, vůči němuž se nicméně (jakožto vůči textu stylisticky zastaralému) v poválečné katolické církvi zvedaly i některé významné kritické hlasy,¹⁰ posléze poměrně úzce a především proklamativně (i to svědčí o vysoké prestiži Sýkora-Hejčla!) navazuje další katolický překladatel, Rudolf Col. Rok 1947, kdy se objevuje první vydání tohoto Colova díla¹¹ (které samo sebe, arciž ne zcela právem, prezentuje jako pouhou revizi textu Sýkora-Hejčl), je zároveň rokem definitivně poslední edice Nového zákona Sýkora-Hejčl. Začátkem r. 1948 byla přejná pozornost biskupské konference zaměřena již ke zmíněné modernější Colově verzi.¹² Po únorovém převratu je pak celá česká katolická církev brutálním terorem a následujícím dlouhodobým tlakem na delší čas organizačně ochromena – a čtenářský a náboženský zájem o český Nový zákon „v katolickém vydání“ (tj. s církevním imprimatur, respektive i s komentujícími poznámkami) nebyl plně uspokojen až do politických změn daných zhroucením komunistického režimu na konci roku 1989.

Hejčlova úprava Sýkorova textu tedy našla početné čtenáře především v době, kdy oficiálně požívala preferovaného postavení v české katolické církvi (1933–1947), ale svůj vliv

---

odstavců, vynecháno číslování veršů a hlavně poznámky. Je možné, že tímto způsobem vyšly ještě některé další části Sýkorova-Hejčlova Nového zákona.

⁶ Např. v rámci čtyřsvazkového díla Augustina NAVRÁTILA *Čtení z Písma sv. Nového zákona*. (I., II. *Evangelium*. Bílá Lhota: Augustin Navrátil, 1940; III. *Skutky a Listy apoštolské*. Přerov: Katolická akce, 1947; IV. *Zjevení svatého Jana apoštola*. Loštice: Severomoravské nakladatelství, 1946) byla publikována větší část Sýkorova-Hejčlova Nového zákona (jako podklad pro exegeticko-spirituální úvahy).

⁷ K problematice těchto poválečných edicí viz níže subkap. 4.2.2. a 4.2.3.1.

⁸ Každý z vydavatelů (frýdečtí redemptoristé i pražský Vyšehrad) měl *od ministerstva informací dovolený náklad 100.000*. (*O českém vydání Nového Zákona*, *Dobry pastyř*, 2 (1946), č. 44, s. 689. Autorem nesignovaného článku byl asi vedoucí redaktor časopisu, frýdečtý redemptorista Rudolf Schikora). Neříká se zcela jasně, zda pozdější frýdečtí edice s vrocením 1947 (tj. SÝK-HEJ 1947Fα, 1947Fβ a 1947F) také náležely do tohoto počtu, či zda snad byly vydány ještě nad onen stotisícový náklad.

⁹ Viz subkap.4.5.1.

¹⁰ Srov. níže subkap. 4.2.5.

¹¹ COL 1947.

¹² *Výnosem ministerstva školství p. č. A-25.939/III-I ze dne 6. února 1948 byl Nový zákon v úpravě Dr. Rudolfa Cola zaveden jako pomocná kniha pro vyučování římskokatolickému náboženství na školách měšťtanských a školách středních*. (Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensis, 1948, č. 5, 1. 5. 1948, s. 30–31). Srov. kap. 4.3.

do jisté míry uplatňovala i dlouhou dobu potom, přinejmenším zprostředkovaně v překladech Rudolfa Cola (poslední vydání r. 1970).

4.2.2 Vydání Nového zákona Sýkora-Hejčl

První vydání Hejčlovy revize Sýkorova textu se realizovalo ve dvou svazcích s odstupem jednoho roku. V roce 1933 vychází první svazek (tj. druhá část), překlad apoštoláře, 1934 pak druhý svazek (tj. první část) obsahující čtyři evangelia.¹³ Jsou to knížky kapesního formátu (stejně jako tomu bylo u někdejších několika vydání Sýkorova textu) určené pro potřebu běžné („lidové“) četby, které byly potom často svazovány do jediné vazby jako kompletní Nový zákon.¹⁴

Po Hejčlově smrti se překlad evangelií ve stejném formátu a úpravě objevuje ještě v jednom dalším meziválečném vydání (1937).¹⁵ Také tato knížka je svým formátem a sazbou protějškem apoštoláře z roku 1933 a byla s ním opět často spojována do jediného svazku. V obdobné úpravě vycházejí evangelia a apoštolář (ve dvou oddělených svazcích) ještě roku 1940.¹⁶ Po osvobození Československa od německé okupace se objevují během jediného roku 1946 dvě navzájem nezávislé edice kompletního Nového zákona Sýkory-Hejčla, frýdecká („svatojanská“) a pražská („vyšehradská“).¹⁷ Obě mají téměř stejný malý formát (ovšem výrazně odlišný – větší v porovnání s předchozími kapesními vydáními z třicátých let a z roku 1940). V r. 1947 vychází Nový zákon ve Frýdku ještě třikrát (jde vlastně o tři další varianty frýdecké edice z r. 1946).¹⁸

4.2.3 Geneze překladu a spolupracovníci

Hejčlova revize Nového zákona vznikla na přímou zakázku vydavatele, pražského Dědictví svatojanského. Hlavním motivem byla aktuální nutnost – nedostupnost celku malého katolic-

---

¹³ SÝK-HEJ 1933 (apoštolář), SÝK-HEJ 1934 (evangelia).

¹⁴ Zpočátku se také spojoval Sýkorův-Hejčlův apoštolář (SÝK-HEJ 1933) se starším vydáním Sýkorova evangeliáře (ten byl vydán naposledy 1926), jak o tom píše sám Hejčl v *Předmluvě k novému vydání* (s. 3–4): *Formát ponechán skoro týž, jaký mělo vydání z r. 1914, aby nový Apoštolář mohl býti svázán v jedno s první částí N. z., s evangeliemi, jež jsou dosud na skladě.*

¹⁵ SÝK-HEJ 1937. Tato edice neuvádí číslo vydání, pouze vročení.

¹⁶ SÝK-HEJ 1940. Tato edice neuvádí číslo vydání, pouze vročení. Verner k vydání 1940 zaznamenává pouze evangeliář, apoštolář 1940 v jeho soupisu chybí.

¹⁷ Frýdecké vydání: SÝK-HEJ 1946F. Pražské (vyšehradské) vydání: SÝK-HEJ 1946V. Žádná z obou edicí neuvádí číslo vydání, pouze vročení.

¹⁸ SÝK-HEJ 1947F. Tato edice (na první pohled formátem a sazbou shodná s verzí SÝK-HEJ 1946F) není zachycena u Verneru, stejně jako její varianta SÝK-HEJ 1947Fα (s vročením 1947 na titulní straně a 1946 v tiráži) a další varianta SÝK-HEJ 1947Fβ (s vročením 1946 na titulní straně a 1947 v tiráži).

kého Nového zákona po vyprodání kapesního Sýkorova apoštoláře z r. 1914. Za krátký čas potom bylo zapotřebí vydat znovu také evangeliář, aby byl pokud možno stále v nabídce kompletní „lidový“ Nový zákon. Jak vyplývá z korespondence mezi ředitelem Dědictví Josefem Čihákem a Janem Hejčlem, vlastní revizní práce na apoštoláři proběhla velmi rychle, v rozmezí několika měsíců (asi od konce května 1933 do podzimu téhož roku, o vánocích se knížka objevila na trhu).¹⁹ Evangelia byla zpracována v trochu delší lhůtě (vyšla nicméně ještě s vročením 1934).²⁰ Hejčl revizní dílo vykonal sám, o nějakých spolupracovnících nebo konzultantech se nezmiňuje.

Z edicí, které se objevují po Hejčlově smrti, jsou poněkud výraznější zásahy do textu jen v poválečném vydání vyšehradském (1946). Jejich původcem byl asi vyšehradský kanovník Antonín Stříž, zároveň *ensor deputatus* této edice Nového zákona.²¹

4.2.3.1 Hejčlova revize a vývoj překladového textu v jednotlivých edicích

Podrobné porovnání textových vzorků²² potvrzuje, že podkladem pro Hejčlovu revizi byl skutečně Sýkorův text z vydání ve velké Bibli české (1922/1923),²³ a to i v evangelní části, kde

---

¹⁹ Čihák píše Hejčlovi 15. května 1933: *Dovolte, abych současně směl přednésti prosbu. Potřebuji co nejdříve, ještě letos před prázdninami – bude-li možno – vydati malé kapesní vydání Písma sv. Nového zákona, část II., tj. Skutky apošt., Listy apošt. a Zjevení sv. Jana (v 1 svazečku) v Dědictví sv. Jana. Nemohl byste zrevidovati dosavadní vydání Sýkorovo, nyní rozebrané? Snažně bych o to prosil. Myslím, že je třeba text ponechat jako je ve velkém vydání tohoto dílu Nov. zák., jen ty nejnnutnější opravy provést, a poznámky zredukovati na minimum, aby svazeček nebyl veliký a mohl býti laciný.* Dne 14. listopadu 1933 Čihák Hejčlovi děkuje za revizi apoštoláře (a zmiňuje detaily právě probíhajících tiskových prací) a žádá jej zároveň o rychlou úpravu evangelií: *Prosím ještě o dobrotivé sdělení, zdali byste mohl ještě v listopadu přehlédnouti a ... zrevidovati a zjednodušiti I. část kapesn. Nového zákona, pokusil bych se vydati ji na stejném papíře biblovém asi ve 3.000 jako je část II., aby mohl býti celý Nový zákon kapesního formátu v jedné knížce na slušném papíře.* (Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond Jan Hejčl, kart. 1, korespondence Čihák)

²⁰ *Dědictví svatojanské vydalo pak v nové úpravě tento Apoštolář k vánocům r. 1933. A po roce, k Novému roku 1935, vydalo též Dědictví i Evangelia v nové úpravě Hejčlově.* (Josef ČIHÁK, *Za zemřelým dr. Janem Hejčlem*, ČKD 76 (1935), s. 115–116.)

²¹ Antonín Stříž nedlouho předtím ve Vyšehradě vydal novou edici svého překladu misálu (*Římský misál*. Přeložil a poznámkami opatřil Dr Antonín STŘÍŽ, kanovník na Vyšehradě. Praha: Vyšehrad, 1945). V něm užívá liturgických perikop z Nového zákona v překladu Jana L. Sýkory (tj. „původního“ Sýkory, před Hejčlovou revizí), jejichž mírnou úpravu provedl patrně sám. Několik sond ukázalo shody některých těchto jeho zásahů se specifickými inovacemi, jež se pak objevují v SÝK-HEJ 1946V, např.: L 10,30 *polomrtvého* (proti jmenné formě *polomrtva* v ostatních vydáních SÝK-HEJ), 1K 15,8 *jako nedochůdčeti* (proti *nehodněmu* v ostatních vydáních SÝK-HEJ, která mají *nedochůdčeti* jen ve výkladové poznámce, stejně jako už SÝK 1923), J 1,11 *vlastní ho nepřijali* (proti *svoji ho nepřijali*).

²² Texty jednotlivých edicí jsem porovnával na tomto vzorku: Mt 1,18–25; Mt 2,1–12; Mk 6,17–29; L 1,1–4; L 10,30–37; L 16,19–31; J 1,1–18; J 21,1–14; Sk 1,1–3; Sk 6,8–15; Sk 8,26–40; Sk 17,16–34; Ř 5,1–21; 1K 15,1–19; Ga 1,11–24; Jk 2,14–26; 2J; Zj 22,1–21. Celkem: 236 veršů a cca 4200 českých slov.

²³ Hejčl na SÝK 1922/1923BČ odkazuje jakožto na výchozí text ve své předmluvě k apoštoláři (viz níže subkap. 4.2.4).

by býval Hejčl případně mohl vycházet z pozdějších mírně upravených (kapesních) vydání Sýkorova evangeliáře.²⁴

Hejčlův revidovaný text v celém svém vývoji je velmi homogenní dílo, v období od prvního do posledního vydání (1933/1934–1947) v něm autor ani pozdější redaktoři neprovedli žádné zásadní systémové změny, přestože edice SÝK-HEJ 1937, SÝK-HEJ 1940, SÝK-HEJ 1946V a SÝK-HEJ 1946F byly vždy nově sázeny (tisk ze stejné sazby byl pak proveden jen ve čtyřech variantách frýdeckého vydání: SÝK-HEJ 1946F, SÝK-HEJ 1947F, SÝK-HEJ 1947Fα, SÝK-HEJ 1947Fβ).

Z textových vzorků vyplývá, že všechny kapesní edice (celek 1933/1934, evangelia 1937, celek 1940) jsou textově prakticky totožné.²⁵

Poválečná vydání (1946–1947) přece jen vykazují vůči předchozím edicím určitý vývoj. Přitom je jasné, že verze vyšehradská (1946; tiskové práce však začaly ještě za okupace²⁶) na jedné straně a frýdecká (1946 a další tři varianty z r. 1947) na straně druhé šly každá cestou vlastních malých textových úprav. Ty mají charakter běžných redakčních zásahů,²⁷ především úprav interpunkce,²⁸ jen výjimečně vstupují hlouběji do textu.²⁹

Sám překladový text čtyř frýdeckých variant (vytištěných ze stejné sazby) nevykazuje v základním vzorku žádné vzájemné odlišnosti. Pořadí těchto edicí se nicméně dá určit (ovšem hlavně na základě malých rozdílů³⁰ v nepřekladových částech) takto:

---

²⁴ V úvahu by připadaly edice SÝK 1922 (a 1922E4) – SÝK 1923 – SÝK 1926. Hejčlova revize však nepřebírá řadu drobných změn, které se v těchto verzích realizovaly vůči textu SÝK 1922BČ. V rámci vzorku je zde výjimkou jen forma lexému *učedníci* (poprvé až v edici SÝK 1926; proti staršímu *učenici*), která však nejspíš není motivována ohledem na novější vydání Sýkorova textu, nýbrž je prostým příklonem k dobovému úzu (a spisovné normě).

²⁵ Evangeliář SÝK-HEJ 1937 nevykazuje vůči evangeliáři SÝK-HEJ 1934 v celém vzorku žádnou změnu; evangeliář SÝK-HEJ 1940 vůči SÝK-HEJ 1937 má jednu tiskovou chybu; apoštolář SÝK-HEJ 1940 vůči apoštoláři SÝK-HEJ 1933 má pět tiskových chyb.

²⁶ *Vyjednávali jsme s Dědictvím svatojanským a s nakladatelstvím Vyšehrad, které už za války začalo tisknout NZ a jenom pochopitelnými válečnými obtížemi bylo zdrženo v práci. (O českém vydání Nového Zákonu, Dobrý pastýř, 2 (1946), č. 44, s. 689. Autorem nesignovaného článku byl asi vedoucí redaktor časopisu, frýdecký redemptorista Rudolf Schikora).*

²⁷ Pomineme-li nečetné nové tiskové chyby.

²⁸ Do interpunkce podstatně více zasahuje SÝK-HEJ 1946F (to platí pro všechny frýdecké verze): dá se vysledovat obecná tendence k oddělování přechodníkových konstrukcí, a naopak k odstraňování čárky před spojkou *a*.

²⁹ Týká se to především SÝK-HEJ 1946V, kde byly provedeny některé změny v pravopisu, tvarech slov, v lexiku a frazeologii (srov. níže subkap. 4.2.6.3). Frýdecká vydání se naopak skoro zcela drží Hejčlovy ruky, vstupy do textu jsou výjimkou (v základním vzorku navíc pouze společně se SÝK-HEJ 1946V: *do Cesareje* proti Hejčlovu *do Cesaree*, *oběť* proti *obět*, *slunečného* proti *slunečního*, *jako by něčeho potřeboval* proti *jakoby...*).

³⁰ SÝK-HEJ 1946F má kratší titul *Nový zákon* s vročením 1946, v tiráži je také vročení 1946. SÝK-HEJ 1947Fα má navíc list před patitulem s emblémem vydavatele (tj. Exercičního domu ve Frýdku) a list patitulní, má delší titul *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista* s vročením 1947, v tiráži je vročení 1946. SÝK-

4.2.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích³²

Nový zákon SÝK-HEJ 1934/1933 má poměrně obsáhlé komentující poznámky (pod čarou). Jsou to redukované a mírně přestylizované poznámky Sýkorovy z vydání SÝK 1922/1923BČ.³³ V apoštoláři (1933) má poznámková část o poznání více prostoru než v evangeliáři (1934).³⁴ Stručné úvody k jednotlivým novozákonním spisům, v evangeliáři také společný úvod k evangeliím (*O evangeliích vůbec*) a v apoštoláři k listům pavlovským (*Život sv. Pavla*), jsou mírně upravené (zkrácené) texty Sýkorovy z vydání SÝK 1922/1923BČ.

Ve všech dalších vydáních jsou poznámky i úvody v zásadě shodné, s výjimkou drobných odlišností většinou jen redakčního a technického charakteru.³⁵

HEJ 1947F β má list před patitulem s emblémem, patitul, kratší titul *Nový zákon* s vrocením 1946, v tiráži je vrocení 1947. SÝK-HEJ 1947F má list před patitulem s emblémem, patitul, delší titul *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista* s vrocením 1947, v tiráži je také vrocení 1947.

³¹ K pořadí SÝK-HEJ 1947F α – SÝK-HEJ 1947F β – SÝK-HEJ 1947F jsem se přiklonil především na základě detailů úprav poznámkové části, výjimečně tiskařských úprav v samém textu. Např.: na s. 611 (pozn. k 1K 15,3.4) má SÝK-HEJ 1947F α poznámky k versetům 3 a 4 oddělené (stejně jako SÝK-HEJ 1946F), SÝK-HEJ 1947F β je má sloučené (stejně jako SÝK-HEJ 1947F); na s. 238–239 (pozn. k L 12,35–50) mají SÝK-HEJ 1947F β a SÝK-HEJ 1947F přidaných několik řádek vzhledem k SÝK-HEJ 1947F α a SÝK-HEJ 1946F; na s. 239–240 mají SÝK-HEJ 1947F β a SÝK-HEJ 1947F jiné zalomení překladového textu než SÝK-HEJ 1947F α a SÝK-HEJ 1946F. Zdá se být tedy velmi pravděpodobné, že varianta SÝK-HEJ 1947F α převzala celou sazbu beze změn ze SÝK-HEJ 1946F, jen přidala list před patitulem a patitul a změnila titulní list. Varianta SÝK-HEJ 1947F β nese v sazbě stopy redakčních (a tiskařských) úprav, ale přebírá (omylem?) titulní list ze SÝK-HEJ 1946F. Varianta SÝK-HEJ 1947F má stejnou sazbu jako SÝK-HEJ 1947F β , ale už také odpovídající titulní list (1947).

³² Tato studie se soustředí na překladový text, nikoli na obsah komentářové části, zůstává tedy u jejího vnějšího popisu.

³³ Ve srovnání s kapesními evangeliáři SÝK 1922 (a 1922E4) – SÝK 1923 – SÝK 1926 mají poznámky rozsah výrazně větší, avšak menší, než jaký měla prvotní verze SÝK 1909/1914. Srov. subkap. 4.1.3.2.

³⁴ V Sýkorově-Hejčlově kapesním apoštoláři (1933) zabírá poznámková část (v petitu a hustším řádkování) v průměru více než třetinu tiskové strany, v evangeliáři (1934) asi šestinu tiskové strany.

³⁵ Poslední z kapesních vydání (1940) se vůči předchozím liší jen nepatrně (hlavně tiskové chyby a opravy interpunkce). Nejnápadnější je odlišnost verze SÝK-HEJ 1946V, která je i formálně rozdělena (v rámci jednoho svazku) do dvou oddílů (*Evangelia* s. 9–306; *Apoštolář* s. 307–785). Poznámky má jako jediná z edicí nikoli průběžně pod textem, nýbrž souhrnně vždy na konci každého z obou oddílů, podobně i všechny úvody k evangeliím umísťuje společně na začátek prvního oddílu, úvody týkající se apoštoláře na začátek druhého oddílu. Občasné zásahy hlavně ve smyslu přesunů v poznámkové části či doplnění některých zcela nových poznámek se pak dají zaznamenat v edici SÝK-HEJ 1947F (a tudíž i SÝK-HEJ 1947F β). Jejich autorem mohl být někdo z okruhu redemptoristů, kteří frydecké Nové zákony vydali, snad bibliista Jarolím Adámek, jenž byl *ensor officialis* tohoto textu (a který se mj. o mnoho let později zapojil do práce na ekumenickém překladu).

4.2.4 Překlad Sýkora-Hejčl očima autora (předmluva 1933 a autoreferát 1934)

Jan Hejčl o své revizi informuje jenom velmi zběžně. Souvisí to jistě se skutečností, že jeho zásahy do textu nebyly nijak hluboké, a nepochybně také s tím, že Hejčlovou prioritou byla v té době spíše práce na zcela vlastním novém překladu Nového zákona.³⁶

Předmluva 1933

Předmluva k novému vydání, publikovaná ve vydání apoštoláře 1933³⁷ obsahuje extrémně stručnou autorskou prezentaci Hejčlova přepracování Sýkorova textu. Větší část předmluvy je věnována technickým záležitostem (papír, typografie, rozsah poznámek, formát), překladu samého se týkají jen tři kratičké odstavce v úvodu.

Jan Hejčl v nich informuje, že východiskem pro revizi mu bylo vydání apoštoláře v Bibli české 1922/1923,³⁸ připomíná přístup k předlohám u Jana L. Sýkory (jde spíše o překlad řeckého textu s přihlédnutím k Vulgátě než naopak) a ke své překladatelské práci konstatuje jen toto: *V této nové úpravě Sýkorova znění bylo měněno co nejméně. Jen tu a tam byl rozveden přechodník. Jinde dlouhá perioda rozložena v kratší věty. Někde zaměněno slovo výrazem čtenáři bližším. Hranaté závorky upozorňují na slova a věty, o něž má Vulgata více než kritické znění originálu.*

Autoreferát 1933

Druhý autoreferát předložil Jan Hejčl v Časopise katolického duchovenstva³⁹ souběžně s vydáním svého přepracování Sýkorova apoštoláře. Také tato autorská prezentace je dosti zběžná, obsahově se jedná v podstatě jen o mírně rozšířený text předmluvy k apoštoláři (včetně otázek technického řešení vydání), nicméně podává několik nových informací.

Hejčl svou knížku charakterizuje skromně jako *druhé vydání Sýkorova kapesního Apoštoláře z r. 1914, poněkud pozměněné* (vychází ovšem z textu Bible české 1922/1923, a to i pokud jde o vysvětlující poznámky, které byly podle potřeby výrazně zestručněny; Hejčlovo

---

³⁶ Srov. níže v této subkap.

³⁷ SÝK-HEJ 1933, s. 3-4. Předmluva je datována (1. listopadu 1933).

³⁸ Hejčl píše doslova: *...pořízeno toto vydání nové, a to podle veliké Sýkorovy »Bible české« II., 2. (Praha 1923).* Jeho informace je ve skutečnosti zčásti zavádějící, neboť se týká pouze druhé části apoštoláře. Skutky apoštolské byly totiž vydány v prvním novožákonním svazku Bible české, tj. ve svazku II, 1, který vyšel r. 1922.

³⁹ Jan HEJČL, *Dr. J. L. Sýkora, Apoštolář či Skutky a Listy apoštolské se Zjevením sv. Jana*, 16°, str. 632. 2. vyd. Upravil dr. J(an) H(ejčl). Praha 1933. Nákladem Dědictví sv. Jana Nep. v Praze IV, Časopis katolického duchovenstva, 74 (1933), s. 537–538.

označení *druhé vydání* tedy platí právě a pouze s ohledem na kapesní formát Sýkorova textu z r. 1914), sám sebe označuje slovem *pořadatel* a zdůrazňuje, že *při nové úpravě Sýkorova znění bylo měněno co nejméně, aby překlad zůstal překladem Sýkorovým*.

V autoreferátu je výslovně odkázáno na recenzi k Sýkorovu apoštoláři, kterou uveřejnil František Novotný (Hejčl neopominul dodat: *nynější profesor klasické filologie na Masarykově universitě*⁴⁰) v r. 1915 v Listech filologických,⁴¹ konstatuje se, že *zvěčnělý překladatel* (tj. Jan L. Sýkora v Novém zákoně Bible české 1922/1923) *většiny pokynů této kritiky dbal... a důsledně šetří jich i vydání nové, a to větší měrou*. To je doloženo několika málo ukázkami (jde hlavně o případy doplnění vynechaných slov, lepší řešení základní, „věcné“ roviny překladu, srozumitelnější či stylově přijatelnější lexikální ekvivalenty).

Autor se hlásí k ideji přiblížit text soudobému čtenáři, *jenž nemiluje dlouhých period ani přechodníků*: souvětí na některých místech rozdělil do kratších celků (např. Sk 1,1–3) a přechodníky rozvedl do vět. Místy provedl korekci ve volbě lexikálních a frazeologických prvků (uvádí např. Sk 2,37: *»bodlo je do srdce« místo »byli proniknuti v srdci«*⁴²), sjednocuje některé typy vlastních jmen podle latinských podob (důsledně např. *Cyrena, Cilicie, Cyprus*), upravuje *tu a tam* slovosled ve prospěch snazšího porozumění, opravuje některá česká slova, *jež se nezdají býti správná* (např. ve Sk 4,34 *majetníky* Hejčl nahrazuje slovem *majiteli*, ve Fm 18 a 19 místo *dluhuje, dluhuješ* dává *jest dlužen, jsi dlužen*).

Závěrem deklaruje úmysl dále pracovat na zcela vlastním překladu Nového zákona: *Pořadatel pocítoval na místě ne jednou potřebu hlubšího zásahu, avšak odepřel si pronikavější a četnější změny, jež si vyhradil svému samostatnému novému překladu podle kritického textu řeckého*.

4.2.5 Překlad Sýkora-Hejčl v dobové odborné reflexi

Hejčlova revize Sýkorova textu zůstala v odborných kruzích bez recenzních ohlasů, patrně především proto, že přepracovaný text zůstával svým charakterem stále velice blízko výchozí starší práci Sýkorově (o níž koneckonců svého času jistá debata proběhla). Byl zde ovšem ještě druhý důvod: revize zůstala ve stínu Hejčlovy práce na zbrusu novém novozákonním

---

⁴⁰ Zmíněnou recenzi psal Novotný tři roky před svou habilitací, zatímco Sýkora byl tehdy již dlouholetý univerzitní profesor.

⁴¹ Viz subkap. 4.1.5.

⁴² Hejčl ovšem necituje přesně, text SÝK 1914 i SÝK 1922BČ má: *byli protknuti v srdci*.

překladu, jemuž odborná veřejnost věnovala pozornost a očekávání, který však nakonec zůstal nedokončeným torzem.⁴³

Z drobných postřehů, které ovšem naprosto nemají povahu odborného recenzního textu, se dá zmínit aspoň lakonická zpráva v dominikánské revui Na hlubinu od jejího hlavního redaktora Silvestra Braitu,⁴⁴ reagující na poválečné vydání (1946) Sýkorova-Hejčlova Nového zákona.⁴⁵ Ač je celkově příznivá, neskrývá rozpaky nad stylistickou stránkou textu: *Překlad Sýkorův i v úpravě Hejčlově je hodně kostrbatý hlavně v epištolách svatého Pavla. Ale hlavně, že je vůbec.* Podobný náhled, stavící se skepticky k archaizujícím a knižním prvkům tohoto překladu, vyjadřuje drobná narážka jezuita Adolfa Kajpra⁴⁶ v široce populárním týdeníku Katolík:⁴⁷ *Sem patří na př. i otázka překladu Písma sv. ... Rozhoduje-li pro mě jedině to, zda mi lidé rozumějí, chci-li se k nim co nejvíce přiblížit, pak zvolím srozumitelný překlad, mám-li zásadu, že v náboženství musí být stále nějaký prvek nesnadno přístupného odstupu, taková pseudotajemnost, pro niž mají smysl jen sběratelé starožitností, pak zvolím překlad s přechodníky a jinými nesrozumitelnostmi.* U těchto dvou publicistů patřících k nejlivnějším osobnostem poválečného českého katolictví je vidět jasný odklon od setrvačností nesené ideje „tradičního biblického překladu“, který dlouhá desetiletí konzervuje stylové modely v ostatní literatuře zaniklé.

4.2.6 K charakteristice revidovaného textu Sýkora-Hejčl

Úkol autorovi zadaný nakladatelem byl *zrevidovati dosavadní vydání Sýkorovo*, v překladu *jen ty nejnutnější opravy provésti a poznámky zredukovati na minimum*,⁴⁸ a sám Hejčl skutečně nehodlá do textu zasahovat příliš, i když jej chce *přiblížiti... dnešnímu čtenáři*.⁴⁹

---

⁴³ K Hejčlovým postupně publikovaným překladům apoštolských listů možno porůznu najít recenze nebo aspoň drobné zprávy i v prestižních časopisech teologických (včetně nekatolických) a filologických.

⁴⁴ Silvestr Maria Brait (1898–1962), dominikán, kněz, teolog, zakladatel a dlouholetý hlavní redaktor revue Na hlubinu. Jedna z nejvýznamnějších postav angažovaných v katolickém proudu akademického a kulturního dění. V letech 1950–1960 z politických důvodů vězněn.

⁴⁵ Silvestr BRAITO, *Nový zákon, Vyšehrad, 1946 str. 800, cena 60 Kčs*, Na hlubinu, 21 (1947), s. 80.

⁴⁶ Adolf Kajpr (1902–1959), jezuita, kněz, teolog, novinář, náboženský, kulturní a politický organizátor, zakladatel a hlavní redaktor časopisu Katolík. Významná postava v katolickém proudu kulturního a politického dění. V letech 1941–1945 a 1950–1959 vězněn z politických důvodů.

⁴⁷ Adolf KAJPR, *Je lépe býti nepolitickým?*, Katolík, 10 (1947), č. 16, s. 2.

⁴⁸ Dopis Josefa Čiháka Janu Hejčlovi z 15. května 1933 (viz výše pozn. 19).

⁴⁹ Jan HEJČL, *Dr. J. L. Sýkora, Apoštolář či Skutky a Listy apoštolské se Zjevením sv. Jana. 16°, str. 632. 2. vyd. Upravil dr. J(an) H(ejčl). Praha 1933. Nákladem Dědictví sv. Jana Nep. v Praze IV, Časopis katolického duchovenstva, 74 (1933), s. 537–538.*

Hejčl se nezmiňuje o konkrétních vydáních řeckého a latinského textu, jež měl před očima, když procházel a upravoval překlad Jana L. Sýkory. Výchozím českým textem mu bylo vydání Nového zákona z „Podlahovy“ Bible české (1922/1923).⁵⁰

Z toho, co bylo řečeno, je zjevné, že výsledek nejen nenese znaky samostatného nového překladu, ale ani úpravy nejdou příliš do hloubky. Přestože sám upravovatel je nevymezil nijak ostře,⁵¹ dají se hlavní tendence (uplatňované ostatně nikterak důsledně) vysledovat přímým srovnáním Hejčlova revidovaného překladového textu se Sýkorovou předlohou.⁵²

Vzhledem k tomu, že překlad Sýkora-Hejčl ve svých jednotlivých vydáních s výjimkou poválečné vyšehradské edice nevykazuje vývoj hodný pozornosti,⁵³ budou se následující porovnání týkat nejprve vztahu textu východiskového (SÝK 1922/1923) a první edice revize Jana Hejčla, která je současně jeho textem „poslední ruky“ (SÝK-HEJ 1933/1934). Potom budou shrnuty hlavní inovace vydání vyšehradského (SÝK-HEJ 1946V) vzhledem k předchozí verzi (SÝK-HEJ 1940), která je nicméně s „poslední rukou“ prakticky shodná.

4.2.6.1 Vztah k výchozímu textu Jana L. Sýkory

Příkladem dobře ilustrujícím, jak mnoho si podržela Hejčlova revize z východiskového Sýkora textu, může být souvislé vyprávění Mt 2,1–10, extrémní polohu představuje pasáž Ga 1,13–24.⁵⁴

Jazykové prvky, jimiž se Sýkorův-Hejčlův text vůči výchozímu Novému zákonu Jana L. Sýkory víceméně systémově vymezuje (nikoli důsledně, ale znatelně), jsou především tyto:⁵⁵

- místy tendence k **rozvedení přechodníků** do větné konstrukce (všechny druhy přechodníků se v textu nicméně nadále běžně vyskytují):

Mt 2,8: *abych i já přijda poklonil se jemu – abych i já šel a poklonil se jemu*

Sk 8,30: *A Filip příběh uslyšel ho, an čte – Filip příběhl a uslyšel ho, an čte*

Jk 2,21: *nebyl ospravedlněn ze skutků, přines jako obět syna – nebyl ospravedlněn ze skutků, protože přinesl jako obět syna*

⁵⁰ Viz výše subkap. 4.2.3.1 a 4.2.4.

⁵¹ Srov. výše subkap. 4.2.4.

⁵² Základní srovnání bylo opět provedeno na stanoveném vzorku (viz výše pozn. 22) a doplněno dalšími sondami.

⁵³ Viz výše subkap. 4.2.3.1.

⁵⁴ Viz ukázky v apendixech 1 a 2 na konci kapitoly.

⁵⁵ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze SÝK 1922/1923, na druhém místě verze SÝK-HEJ 1933/1934.

- místy **rozbití složitě souvětí konstrukce** přestylizováním do několika samostatnějších celků:⁵⁶

L 1,1–3: *Poněvadž mnozí podjali se toho, aby uspořádali vypravování ..., vidělo se i mně... – Mnozí již podjali se toho, aby uspořádali vypravování ...; proto vidělo se i mně...*

- tendence k **vypouštění signálů návaznosti** (konektorů):

J 21,12: *A nikdo z těch učeníků... – Nikdo z těch učedníků...*

Sk 6,8: *Štěpán pak jsa pln milosti a síly... – Štěpán jsa pln milosti a síly...*

Sk 8,26: *Anděl Páně však pravil k Filipovi – Anděl Páně pravil Filipovi*

- opouštění **delších tvarů zájmen** v nedůrazové pozici:

L 16,29: *Abraham řekl jemu – Abraham mu řekl*

J 21,5: *Odpověděli jemu: „Ne.“ – Odpověděli mu: »Ne.«*

- nahrazování přívlastkové konstrukce s genitivem či s posesívním adjektivem nebo zájmenem (kopírující řeckou/latinskou předlohu) vhodnější českou konstrukcí s **dativem přívlastňovacím**:⁵⁷

L 16,21: *lízali vředy jeho – lízali mu vředy*

L 16,24: *ochladí jazyk můj – ochladí mi jazyk*

- zavádění „živějšího“ **slovosledu**:⁵⁸

L 16,31: *Tu řekl mu – Tu mu řekl*

J 21,11: *Ježíš řekl jim – Ježíš jim řekl*

Sk 6,9: *a se hádali se Štěpánem – a se Štěpánem se hádali*

Mt 2,1: *Když tedy Ježíš narodil se – Když se tedy Ježíš narodil*

Mk 6,28: *dala ji matce své – dala ji své matce*

L 16,19: *Byl jeden člověk bohatý – Byl jeden bohatý člověk*

J 21,11: *sít' plnou ryb velikých – sít' plnou velikých ryb*

Mk 6,21: *Přišel však den příhodný – Přišel však příhodný den*

Mk 6,26: *pro přísahu svoji – pro svou přísahu*

- místy užití **tvaru je za starší jest** (snad s motivací vyhnout se kakofonii při hlasitém čtení; avšak ani v takovýchto pozicích není nijak důsledné, zůstalo např. v J 1,19 *Toto jest svědectví*):

---

⁵⁶ K Hejčlovu zacházení s celkem komplikovanějšího souvětí viz ukázkou v appendixu 3 na konci kapitoly.

⁵⁷ K méně obvyklému, ale podle mého názoru vhodnému termínu *dativ přívlastňovací* viz Miroslav GREPL – Petr KARLÍK, *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986, s. 275–276.

⁵⁸ Projevuje se hlavně v uplatnění modernějšího úzu kladení příklonek a asi také v občasném (intuitivním) zohlednění aktuálního větného členění. Proti Sýkorovu překladu je už také dosti patrné častější kladení shodného přívlastku před substantivum, i když se zdaleka nestává pravidlem.

Mt 2,2: *Kde jest ten... – Kde je ten...*

Mt 2,5: *jest psáno – je psáno*

- častější volba **progressivnějších forem zájmena on**:

Mk 6,27: *sťal jej – sťal ho*

Sk 6,12: *obořivše se naň – obořivše se na něho*

- tendence k užívání **přísluvečných spřezek** místo předložkových spojení, např.:

z daleka – zdaleka, po té – poté, nad to – nadto

- opouštění jednotlivých archaických nebo knižních **lexikálních forem** a obecně pokusy o **modernizaci lexika a frazeologie** (včetně opouštění schémat doslovně kopírujících řeckou či latinskou předlohu), např.:

učeníci – učedníci, neb/aneb – nebo, jakož – jak, kterýž – který, všickni – všichni, odonud – tamodtud, dosavad – dosud, blahoslavený – blažený, hovádko – soumar

Mt 1,21: *nazveš jméno jeho Ježíš – dáš mu jméno Ježíš*

J 21,7: *opásal si roucho svrchní – přehodil si svrchní roucho*

L 16,22: *I stalo se, že ten žebrák zemřel – Ten žebrák zemřel*

4.2.6.2 Inspirační zdroj pro evangeliář (1934): překlad Františka Žilky

Při revizi apoštoláře pracoval Jan Hejčl patrně především podle své vlastní invence. Přestože *pronikavější a četnější změny ... vyhradil svému samostatnému novému překladu*,⁵⁹ náznaky jeho nových řešení se tu a tam vyskytnou i v textu revidovaném.⁶⁰ V době jeho prací na evangeliáři tu již byl k dispozici zbrusu nový moderní překlad Žilkův (jeho celý Nový zákon totiž vyšel na konci r. 1933, souběžně s Hejčlovým zpracováním Sýkorova apoštoláře) a zdá se být zřejmé, že se Hejčl, ač se o tom sám nikde nezmiňuje, inspiraci u svého protestantského kolegy tak docela nevyhýbal. V základním vzorku z evangelií (na rozdíl od textů apoštoláře) se totiž dá nalézt celá řada drobných shod s řešeními Františka Žilky. Jsou to někdy podobné zásahy systémové (úpravy slovosledu, vypouštění nadbytečných konektorů, prosazování dativů přivlastňovacích atd.) – na rozdíl od celkového novátorství Žilkova díla však Hejčl zasahuje do svého východiskového (Sýkorova) textu relativně málo a nedůsledně, a koneckonců při

⁵⁹ Srov. ukázkou v apendixu 2 na konci kapitoly.

⁶⁰ Např. Jk 2,21: SÝK 1923 *Zdaliž otec náš Abraham nebyl ospravedlněn ze skutků, přines jako obět syna svého Izáka na oltář?* – SÝK-HEJ 1933 *Zdaliž otec náš Abraham nebyl ospravedlněn ze skutků, protože přinesl jako obět syna svého Isáka na oltář?* – nový Hejčlův překlad: *Zdaliž Abraham, otec náš ze skutků nebyl ospravedlněn, protože obětoval Isáka, syna svého na oltáři?* (*Pastýřský okružní list prvního biskupa jerusalemského. List sv. Jakuba*. Podle řeckého kritického znění rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL, Moravská Ostrava: Kolej redemptoristů, 1931.)

jednoduchosti evangelních textů by snad mnohdy mohlo jít i o náhodné souběhy formulací. Ale některé nápadné lexikální a konstrukční shody (byť taková jednoznačně průkazná místa nejsou příliš hojná) nenechají pozorovatele na pochybách, že Hejčl s Žilkovým textem pracoval a místy jeho inspiraci přitakal (L 16,25: SÝK 1922 *že jsi obdržel své věci dobré... a Lazar podobně věci zlé* – SÝK-HEJ 1934 *že jsi dostal své dobré... a Lazar podobně zlé* – ŽIL 1933 *že jsi dostal své dobré... a Lazar stejně zlé*; J 21,7: SÝK 1922 *opásal si roucho svrchní* – SÝK-HEJ 1934 *přehodil si svrchní roucho* – ŽIL 1933 *přehodil si plášť*; J 21,11: SÝK 1922 *plnou ryb velikých, sto padesáti tří* – SÝK-HEJ 1934 *plnou velikých ryb, stotřiapadesát* – ŽIL 1933 *plnou velikých ryb, bylo jich stotřiapadesát*).

4.2.6.3 Vyšehradská edice: samostatná úprava revidovaného textu

Nepříliš hojné inovace⁶¹ poválečného vyšehradského vydání (1946), nejspíš z pera Antonína Ludvíka Stříže,⁶² se dají shrnout do následujících bodů: ponechá-li se na okraji otázka velkopísmennosti (*zákonu* – *Zákonu*, *se židy* – *se Židy*) a přepisů cizích jmen (*Cilicie*, *cilicijských* – *Kilikie*, *kilikijských*, *Isaiáše* – *Izaiáše*), jsou tu vidět pokračující inklinace ke **spřežkám** (např.: *nad míru* – *nadmíru*, *v brzku* – *vbrzku*, *ač-li* – *ačli*), další jednotlivé pokusy o **modernizaci forem** (např. *věrou* – *vírou*, *polomrtva* – *polomrtvého*), **lexika** (J 1,11: *svoji ho nepřijali* – *vlastní ho nepřijali*); proti starší spojce *jestli* se tu prosazuje *jestliže* a *-li*) a **frazeologie** (L 10,30: *I ujal Ježíš slovo* – *I ujal se Ježíš slova*; Sk 8,39 *komorník neviděl ho více* – *komorník ho již neviděl*), ojediněle i snaha o věcně výstižnější vyjádření (1K 15,8 *jako nehodnému ukázal se i mně* – *jako nedochůdčeti ukázal se i mně*), někdy úprava **slovosledu** (Sk 8,40 *Filip pak octl se v Azotě* – *Filip pak se octl v Azotě*) a překvapivě opět přibývá **konektorů** (J 21,11: *Ačkoliv bylo jich tak mnoho* – *A ačkoliv bylo jich tak mnoho*; Sk 8,26 *Anděl Páně pravil Filipovi* – *Anděl Páně pak pravil Filipovi*).

Tyto změny (vůči textu SÝK-HEJ 1940) se mnohdy kryjí s úpravami staršího textu Sýkorova, jak jsou předloženy v perikopách tehdy nově vydaného Střížova misálu (1945),⁶³ některé z nich také současně znamenají restituci „sýkorovského znění“, tj. návrat před Hejčlovu revizi (L 10,30: SÝK-HEJ 1940 *I ujal Ježíš slovo* – SÝK-HEJ 1946V *I ujal se Ježíš slova*).

⁶¹ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze SÝK-HEJ 1940 (která byla pro vyšehradského upravovatele patrně výchozí a jež je koneckonců téměř totožná i s „poslední rukou“ Jana Hejčla SÝK-HEJ 1933/1934), na druhém místě verze SÝK-HEJ 1946V.

⁶² Srov. výše subkap. 4.2.3.

⁶³ Srov. výše subkap. 4.2.3, zvláště pozn. 21.

4.2.7 Význam Hejčlovy revize

Pro Jana Hejčla byla práce na revizi Sýkorova Nového zákona při jeho hlavních aktivitách jakožto vysokoškolského pedagoga, teologa a překladatele spíš okrajovou záležitostí a skutečně nepřinesla o mnoho víc než relativně nerozsáhlé jazykové úpravy. Touto revizí směřující k mírné modernizaci českého textu, ale nepochybně také (a snad především) puncem své osobní autority renomovaného biblisty nicméně pomohl o více než dvacet let „prodloužit život“ pomalu zastarávajícímu textu Jana L. Sýkory. Současně připravil cestu pro dvě podstatně radikálnější přepracování z ruky Rudolfa Cola (1947 a 1961), který tuto „sýkorovskou“ návaznou linii (Sýkora – Hejčl-Sýkora – Col) přenesl až do hloubi druhé poloviny dvacátého století.

Apendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–10)

Ukázka představuje srovnání poměrně jednoduchého narativního textu z evangelia v Sýkorově znění a v Hejčlově revizi. Revize není příliš hluboká, avšak ukazují se zde některé její základní rysy (práce s přechodníky, slovosled).

SÝK 1922BČ

1. *Když tedy Ježíš narodil se v Betlemě judském za dnů Heroda krále, hle mudrci od východu přišli do Jerusalema, 2. řkouce: „Kde jest ten novorozený král židovský? Neboť viděli jsme hvězdu jeho na východě, i přišli jsme poklonit se jemu.“ 3. Uslyšev to král Herodes, vzrušil se, a všecken Jerusalema s ním. 4. I shromáždil všecky velekněze a znalce Písma v lidu, tázal se jich, kde se má Vykupitel naroditi. 5. Oni pak řekli jemu: „V Betlemě judském; neboť takto jest psáno skrze proroka: 6. A ty, Betleme, území judské, nikoli nejsi nejmenší mezi knížecími městy judskými: neboť z tebe vyjde vévoda, který bude spravovati lid můj israelský.“ 7. Tu Herodes, povolav tajně mudrce, vyptal se jich bedlivě na čas, kdy hvězda svítila, 8. a poslav je do Betlema, řekl: „Jděte a ptejte se pilně po dítěti a když je naleznete, zvěstujte mi, abych i já přijda poklonil se jemu.“ 9. Oni pak vyslechnuvše krále, odjeli; a hle, hvězda, kterou byli uzřeli na východě, předcházela je, až přišedši stanula nad místem, kde bylo dítě. 10. Uzřevše hvězdu, zaradovali se radostí velmi velikou.*

SÝK-HEJ 1934

1. *Když se tedy Ježíš narodil v Betlemě judském za dnů Heroda krále, hle, mudrci od východu přišli do Jerusalema, 2. řkouce: »Kde je ten novorozený král židovský? Neboť viděli jsme hvězdu jeho na východě, i přišli jsme poklonit se jemu.« 3. Uslyšev to král Herodes, vzrušil se, a všecken Jerusalema s ním. 4. I shromáždil všecky velekněze a znalce Písma v lidu, tázal se jich, kde se má Mesiáš naroditi. 5. Oni mu řekli: »V Betlemě judském; neboť takto je psáno skrze proroka: 6. A ty, Betleme, území judské, nikoli nejsi nejmenší mezi knížecími městy judskými: neboť z tebe vyjde vévoda, který bude spravovati lid můj israelský.« 7. Tu Herodes povolal tajně mudrce, vyptal se jich bedlivě na čas, kdy hvězda svítila, 8. poslav je do Betlema a řekl: »Jděte a ptejte se pilně po dítěti, až pak je naleznete, zvěstujte mi, abych i já šel a poklonil se jemu.«*

9. Oni vyslechše krále, odjeli; a hle, hvězda, kterou byli uzřeli na východě, předcházela je, až příšedši stá-
nula nad místem, kde bylo dítě. 10. Uzřevše hvězdu, zaradovali se radostí velmi velikou.

Appendix 2: Ukázka textu (Ga 1,13–24)

Ukázka slouží k srovnání textu z apoštoláře Sýkorova, Hejčlovy revize a Hejčlova (pouze započatého) nového novozákonního překladu. Je zřejmé, že revize v ukázce je jen kosmetická (několik změn v interpunkci) a že Hejčl si skutečně vyhradil většinu tvůrčích inovací pro svůj vlastní překlad.

SÝK 1923BČ

13. *Vždyť přece jste slyšeli o někdejším životě mém v židovství, že jsem nad míru pronásledoval církev Boží a ji hubil,* 14. *a že jsem prospíval v židovství nad mnohé vrstevníky (své) ve svém národě, jsa úsilnějším horlitem pro podání od svých otců přijatá.* 15. *Když však se zalíbilo tomu, jenž mě oddělil ze života matky mé a povolal svou milostí,* 16. *zjeviti ve mně Syna svého, abych ho hlásal mezi pohany, neobrátil jsem se hned k tělu a krvi,* 17. *ani jsem nešel do Jerusalema k těm, kteří byli přede mnou apoštoly, nýbrž odešel jsem do Arabie a opět jsem se vrátil do Damašku.* 18. *Potom po třech letech přišel jsem do Jerusalema, abych uzřel a poznal Petra, a pobyl jsem u něho patnáct dní;* 19. *jiného však z apoštolů jsem neviděl, leč Jakuba, bratra Páně.* 20. *A co vám píši – hle, před Bohem to pravím, že nelžu.* 21. *Potom jsem přišel do krajin syrských a cilicijských.* 22. *Zůstal jsem však osobně neznám církvím judským, které jsou v Kristu,* 23. *toliko slýchali: Ten, jenž nás někdy pronásledoval, nyní káže tu víru, kterou někdy hubil;* 24. *i velebili na mně Boha.*

SÝK -HEJ 1933

13. *Vždyť přece jste slyšeli o někdejším životě mém v židovství, že jsem nad míru pronásledoval církev Boží a ji hubil,* 14. *a že jsem prospíval v židovství nad mnohé vrstevníky (své) ve svém národě, jsa úsilnějším horlitem pro podání od svých otců přijatá.* 15. *Když však se zalíbilo tomu, jenž mě oddělil ze života matky mé a povolal svou milostí,* 16. *zjeviti ve mně Syna svého, abych ho hlásal mezi pohany, neobrátil jsem se hned k tělu a krvi,* 17. *ani jsem nešel do Jerusalema k těm, kteří byli přede mnou apoštoly, nýbrž odešel jsem do Arabie a opět jsem se vrátil do Damašku.* 18. *Potom po třech letech přišel jsem do Jerusalema, abych uzřel a poznal Petra, a pobyl jsem u něho patnáct dní;* 19. *jiného však z apoštolů jsem neviděl, leč Jakuba, bratra Páně. –* 20. *A co vám píši, hle, před Bohem to pravím, že nelžu. –* 21. *Potom jsem přišel do krajin syrských a cilicijských.* 22. *Zůstal jsem však osobně neznám církvím judským, které jsou v Kristu;* 23. *toliko slýchali: Ten, jenž nás někdy pronásledoval, nyní káže tu víru, kterou někdy hubil;* 24. *i velebili na mně Boha.*

HEJČL⁶⁴

13. *Slyšeli jste zajisté, kterak jsem se kdysi choval v židovství: Náramně jsem pronásledoval církev Boží a pustošil ji.* 14. *Vynikal jsem v židovství nad mnohé vrstevníky ve svém národě; vždyť jsem nadmíru horlil pro podání svých otců.* 15. *Svým časem však uznal Bůh za dobré – Ten, jenž (si) mě vyhradil v lůně mé*

---

⁶⁴ *Do Soluně a do Galatie. Dva listy sv. Pavla Thessaloničanům a jeden list Galatům.* Podle originálu přeložil a stručně vyložil Jan HEJČL, Olomouc: Sestry dominikánky v Repčíně, 1933.

matky a povolal svou milostí – 16. zjeviti Syna svého ve mně, abych jej kázal mezi pohany; tu neuchýlil jsem se hned (o poučení) k tělu a krvi, 17. ani jsem nešel nahoru do Jerusalema k těm, kteří byli přede mnou apoštolů, nýbrž odešel jsem do Arabie a vrátil jsem se zase do Damašku. 18. Poté, po třech letech, šel jsem nahoru do Jerusalema, abych osobně poznal Kefu, i pobyl jsem u něho patnáct dní. 19. Jiného však z apoštolů jsem nespatriil, leč Jakuba, bratra Páně. – 20. Co vám píše, hle, Bůh jest můj svědek, že nelžu. – 21. Poté přišel jsem do končin Syrie a Kilikie. 22. Zůstával jsem však osobně neznám církvím judským v Kristu (shromážděným). 23. Slýchaly jen: „Ten, jenž nás kdysi pronásledoval, nyní káže tu víru, kterou kdysi pustošil.“ 24. I velebili pro mne Boha.

Appendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)

Ukázka představuje Hejčlův pokus o zřehlednění textu rozdělením komplikovaného souvětí do kratších celků.

SÝK 1923BČ

19. *Majíce tedy, bratři, důvěru k vejítí do velesvatyně v krvi Kristově, 20. které nám zasvětila jako cestu novou a živou (vedoucí) skrze oponu, to jest skrze tělo jeho, 21. a (majíce) kněze velikého nad domem Božím, 22. přistupujme s opravdovým srdcem v plné víře, skropení jsouce na srdci od svědomí zlého a umytí na těle vodou čistou; 23. držme vyznání své naděje nezvratným, (neboť věrný je ten, jenž zaslíbil), 24. mějme pozor jedni na druhé, bychom se povzbudili k lásce a k dobrým skutkům, 25. a neopouštějme shromáždění svého, jakož někteří mají obyčej, nýbrž napomínejme, a to tím více, čím více spatřujeme, že den se blíží.*

SÝK-HEJ 1933

19. *Máme tedy, bratři, důvěru ve vstup do velesvatyně v krvi Kristově, 20. který nám zasvětila jako cestu novou a živou, (vedoucí) skrze oponu, to jest skrze tělo jeho. 21. (Máme) také kněze velikého nad domem Božím. 22. Přistupujme proto s opravdovým srdcem v plné víře, skropení jsouce na srdci od svědomí zlého a umytí na těle vodou čistou; 23. držme vyznání své naděje nezvratným, – neboť věrný je ten, jenž zaslíbil,⁶⁵ – 24. mějme pozor jedni na druhé, bychom se povzbudili k lásce a k dobrým skutkům. 25. Neopouštějme shromáždění svého, jakož někteří mají obyčej, nýbrž napomínejme, a to tím více, čím více spatřujeme,⁶⁶ že den se blíží.*

---

⁶⁵ V SÝK-HEJ 1933 je zde chybně tečka (*zaslíbil*.), SÝK-HEJ 1940 opravuje na čárku.

⁶⁶ Ve v. 25 je chyba z přehlédnutí (*spatřujeme* místo správného *spatřujete*, které bylo ještě v SÝK 1914). Ta pak přešla ze SÝK 1923BČ do SÝK-HEJ 1933 a odtud do všech vydání SÝK-HEJ a pak do COL 1947; opravena byla až v COL 1961.

4.3 Rudolf Col

4.3.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Colova Nového zákona

Biblista Rudolf Col, docent olomoucké teologické fakulty, prezentuje první vydání svého českého Nového zákona (1947) v podtitulu ještě jako pouhou revizi překladu Sýkora-Hejčl, na nějž vskutku celkem zřetelně navazuje. Colův text přichází do situace, kdy jsou z katolických překladů čerstvě k dispozici další nová vydání „původního“ Nového zákona Sýkora-Hejčl (r. 1946 edice „frýdecká“ a mírně inovující „vyšehradská“, r. 1947 znovu „frýdecká“)¹ a zanedlouho se má objevit zcela nový překlad Pavla V. Škrabala (1948).² Z evangelické strany zde byla také nová edice textu Žilkova (1946), ale ta měla z trvajících konfesních příčin v zásadě jiné příjemce než překlady katolické. Pravděpodobně i z důvodů svého proklamativního napojení na rozšířený a církevní autoritou protežovaný text Sýkora-Hejčl (ten už předtím ve třicátých letech sám automaticky přejal prestižní úlohu předchozích verzí Jana L. Sýkory), je výsledek Colovy práce ve směrodatných oficiálních kruzích katolické církve přijat pozitivně (na rozdíl od zcela „nezávislého“ textu dominikána Pavla V. Škrabala, který právě v té době musí na své biskupské imprimatur čekat, a to celé dva roky!). Od svých předchůdců tak v podstatě přirozenou cestou přebírá štafetu a dovršuje návaznou řadu verzí Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col.

Kompletní Nový zákon Sýkora-Hejčl po r. 1947 už znovu nevychází a Colovo dílo začíná zaujímat jeho místo, čemuž jistě napomohl i vcelku vysoký náklad.³ Získá solidní církevní podporu, takže je začátkem r. 1948 prohlášeno oficiálním školním učebním textem pro římskokatolické náboženství.⁴ Se slibným náběhem k tomu, že se stane hlavním římskokatolickým novozákonním překladem v českých zemích, nepochybně souvisí také pokračující edice (dotisk) tohoto prvního vydání Colova Nového zákona v r. 1948.⁵

¹ Možno hovořit celkem o pěti vydáních – pokud se počítají tři varianty frýdecké edice z r. 1947 (SÝK-HEJ 1947F, SÝK-HEJ 1947Fα a SÝK-HEJ 1947Fβ) každá zvlášť. K problematice frýdecké edice viz subkap. 4.2.2. a 4.2.3.1.

² O Škrabalově překladu se ví již od r. 1946, ale jeho vydání bylo protahováno až do druhé pol. r. 1948. Viz kap. 4.5, zvláště subkap. 4.5.1 a 4.5.3.

³ Tiráž uvádí 100 000 výtisků. Po sto tisících vyšel předtím v pražském Vyšehradě a u frýdeckých redemptoristů „tradiční“ text Sýkora-Hejčl.

⁴ *Výnosem ministerstva školství p. č. A–25.939/III–I ze dne 6. února 1948 byl Nový zákon v úpravě Dr. Rudolfa Cola zaveden jako pomocná kniha pro vyučování římskokatolickému náboženství na školách měšťtanských a školách středních.* (Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensis, 1948, 1. 5., č. 5, s. 30–31).

⁵ Byl to vlastně dotisk prvního vyd. z r. 1947 (jak napovídá i toto vročení v tiráži), náklad se pravděpodobně pohyboval stále v rámci oněch 100 000 kusů ohlášených v tiráži první edice. Liší se víceméně jen zařazením předmluvy nového olomouckého arcibiskupa Karla Josefa Matochy (do úřadu jmenovaného 23. března 1948) a poznámkou o zmíněném ministerském výnosu na rubu titulního listu. Časové určení této edice se dá pravděpodobně vymezit jmenováním biskupa Matochy a přijetím nového školského zákona,

V komplikované situaci po únorovém komunistickém převratu (1948), kdy se záhy mj. výrazně ztížily možnosti vůbec publikovat jakoukoli náboženskou literaturu, však již Colův překlad v praxi zdaleka nestačí přejmout někdejší absolutní prestižní roli textu Sýkorova a Sýkorova-Hejčlova. A v katolické církvi vzápětí výrazně ochromené politickým terorem počátku padesátých let⁶ pak vlastně setrvačností pokračuje situace z doby předchozí, např. i poslední (páté) vydání velmi rozšířeného latinsko-českého Římského misálu Mariana Schallera (1952)⁷ nemá české novozákonní lekce v „čerstvém“ znění Colově (ba dokonce ani v předchozí úpravě Sýkorově-Hejčlově), nýbrž stále je to dávná (jakkoli samým pořadatelem misálu poněkud revidovaná) verze Sýkorova z doby ještě před Hejčlovým přepracováním.

Colův Nový zákon potom vychází v druhém, změněném vydání až s odstupem řady let (1961), když se politická situace v Československu začíná poněkud uvolňovat. Rudolf Col se tentokrát již naplno přihlásil ke svému překladu jako jeho jediný autor a k řeckému textu jako předloze. Autorita Colovy verze je tentokrát navíc posílána skutečností, že její vydání v České katolické charitě přímo navazuje na nedávnou edici Starého zákona v překladu Josefa Hege-
ra,⁸ s nímž tak byl po dlouhé době⁹ aspoň neformálně vytvořen celek nové kompletní katolické bible.¹⁰

Několik let předtím je ještě publikován další český Nový zákon v římské emigraci, třísvazkový Škrabal-Petrů (1951/1954/1955), který se posléze v menším počtu ilegálně převáží (a zasílá) i do Československa. Avšak za takových okolností, kdy je zde moderních biblí (zvláště katolických, tj. s církevním schválením a poznámkami) stále citelný nedostatek, si tyto novozákonní edice na úrovni běžných věřících nikterak nemohou navzájem konkurovat. Zčásti podobná situace trvá ještě v r. 1970, kdy se šest let po Colově smrti (1964) objeví třetí vydání jeho textu. Tři mezitímní vydání Žilkova překladu (1951, 1966 a 1970) víceméně ne-

---

jímž se ruší měšťanské školy (21. dubna 1948, do praxe uveden v novém školním roce, tj. 1. září 1948), o nichž je zmínka v poznámce. Viz kap. 2.

⁶ V dubnu 1950 došlo mj. také k internaci arcibiskupa Josefa Matochy, který v druhé edici Colova textu (1948) publikoval svoji předmluvu.

⁷ *Římský misál*. Přeložil a poznámkami liturgickými opatřil P. Marian SCHALLER, benediktin v Emauzích. Praha: Česká katolická charita, 1952. Sám Marian Schaller (1892–1955), přední osobnost českého katolického liturgického hnutí, byl roku 1950 uvězněn (tudíž ani nemohl do textu posledního vydání zasáhnout) a v r. 1955 na následky mučení zemřel.

⁸ *Písmo svaté Starého zákona*. Přeložil Josef HEGER. Díl I.–III., Praha: Česká katolická charita, 1955–1958.

⁹ Poslední vydání kompletu katolické bible byla edice „Podlahovy“ Bible české (1917–1925).

¹⁰ Colův Nový zákon má stejný formát a podobnou vnější úpravu i sazbu jako Hegerovy tři starozákonní svazky. Zároveň na to naráží sám Rudolf Col v předmluvě svého Nového zákona: *Česká katolická charita ... po své edici překladu Starého zákona přistoupila k vydání překladu Nového zákona, aby tak náš věřící měl v rukou opět celé Písmo svaté – Knihu knih.*

vykročí z nekatolického hájemství.¹¹ V té době se však již do Československa ze zahraničí dostávají v poměrně velkém počtu další Nové zákony Ondřeje M. Petru (římské vydání 1969 a dvě vídeňské edice 1970). Ani Colův text, ani Nové zákony dovážené a zasílané z emigrace sice stále nedokáží nasytit zájem českých katolíků. Nicméně právě na oblíbený, „čtivý“ text Ondřeje M. Petru, nikoli na Rudolfa Cola, vbrzku naváže také domácí překladatel Václav Bogner. Jeho verze si posléze během sedmdesátých let vybojuje církevní přijetí jakožto oficiální text pro nedávno čerstvě zavedenou katolickou liturgii v českém jazyce. Nový zákon Rudolfa Cola jako celek po roce 1970 již znovu nevyšel.

Mezi širokou katolickou veřejností povědomí o existenci Colova překladu nicméně ještě jednou významněji ožilo, a to kolem poloviny sedmdesátých let. Bylo to v souvislosti s roztržkou mezi ekumenickou překladatelskou skupinou (jež r. 1973 vydala poprvé celý evangeliář ve znění ČEP) a katolickou překladatelskou komisí pro lecionář (kterou vedl Václav Bogner a která podle mínění kolektivu ČEP, zvláště jeho tehdejšího protagonisty Jindřicha Máňka, s českým ekumenickým textem zacházela s nepřipustnou svévolí).¹² Tehdy (v květnu 1974) přestaly v Katolických novinách (jediném režimem tolerovaném „lidovém“ týdeníku českých katolíků, široce rozšířeném mezi duchovními i běžnými věřícími) vycházet pravidelné nedělní liturgické evangelní lekce v (upravovaném) znění ČEP¹³ a po měsíční přerývce, kdy se biblické perikopy neotiskovaly vůbec, se (od 16. června 1974) začaly objevovat mešní lekce (z evangelií i apoštola) právě ve znění Colově (1961, resp. 1970). Tyto perikopy byly publikovány s označením *podle překladu dr. R. Cola* až do konce května 1977.¹⁴

---

¹¹ Katoličtí recipienti většinou respektovali církevní předpis o tom, že pro běžnou četbu má být užíváno Písmo s aprobační církevní autority (a aspoň s nejnětějšími poznámkami). Naopak vzhledem k trvající poptávce po moderním překladu mezi nekatolíky se tyto Žilkovy Nové zákony ani do katolického prostředí ve větším množství nemohly dostat.

¹² Roztržku odstartoval článek Václava Bognera, informující o vydání prvního svazku lecionáře jakožto výsledku *revizní práce překladatelské komise*, kde je mj. přímo řečeno, že (ekumenický) překlad evangelií *pro svou archaickou dikci musel být přepracován* (Václav BOGNER, *Lekcionář v knižní podobě*, Katolické noviny, 25 (1973), č. 13, s. 5). Celý spor stručně shrnuje Peter C. A. MORÉE, *The making of the Czech Ecumenical Bible Translation (1961–1979). Shaping a new ecumenical community in times of communist oppression*, in: Henk de Roest & Wolfgang Wischmeyer (Hrsg.), *Heiliger Text. Die identitätsbildende Funktion klassischer Texte innerhalb einer Gemeinschaft. Vorträge der fünften Konferenz der mittelsüdos- teuropäischen und niederländischen Theologischen Fakultäten in Leiden. Theologie zwischen Ost en West*. Bd. 5. Groningen: University Press, 2007. [V tisku].

¹³ Lekce z apoštoláře (který ještě ve verzi ČEP nebyl hotov) byly před roztržkou publikovány v upravovaném znění Ondřeje M. Petru (1969 či 1970).

¹⁴ Asi od poloviny (začátku července) r. 1975 v perikopách stále označených *podle překladu dr. R. Cola* neznámý redaktor prováděl rozsáhlé změny, v nichž jsou rozpoznatelné především texty Ondřeje M. Petru (1969 či 1970) a ČEP (u evangelií). Po 29. 5. 1977 se již žádné jméno u těchto textů v Katolických novinách neobjevuje.

4.3.2 Vydání Nového zákona Rudolfa Cola

Nový zákon Rudolfa Cola vychází poprvé v olomouckém nakladatelství Velehrad v roce 1947,¹⁵ pak znovu dotiskem v r. 1948¹⁶ (ale se stejným označením *první vydání* a týmž ročením 1947). Druhé vydání bylo publikováno v roce 1961¹⁷ v České katolické charitě, podobným malým formátem, sazbou i grafickou úpravou však jasně naznačuje kontinuitu s někdejší edicí velehradskou.¹⁸ Třetí vydání, co do formátu, sazby a grafiky v podstatě shodné s vydáním druhým, je už posmrtné a objevilo se roku 1970.¹⁹

4.3.3 Geneze překladu a spolupracovníci

Rudolf Col se začal systematicky věnovat překládání Nového zákona asi v roce 1940.²⁰ Jisté je, že se původně chtěl pustit po vlastní cestě výrazně „nezávislého“ překladu: pokud jde o předlohu, měl v úmyslu opustit Vulgátu a držet se originálu řeckého, a podle všeho se nechtěl ani příliš vázat na dosavadní většinový český text (tj. Sýkorův a Sýkorův-Hejčlův).²¹ Dobový tlak církevní autority²² však způsobil, že si Col přece jen nakonec zvolil český východiskový text, a to biskupskou konferencí preferovaný překlad Sýkora-Hejčl. Zacházel s ním vpsledku sice dost svobodně, nicméně to, že *na biskupské konferenci bylo vzato na vědomí*, že olomoucké nakladatelství Velehrad hodlá Colovu práci vydat²³ (v téže době, kdy dominikán Pavel V. Škrabal pro svůj překlad marně usiloval o imprimatur olomouckého arcibiskupa), šlo do značné míry asi na vrub právě onoho, dnes bychom řekli až okatě nápadného,

---

¹⁵ COL 1947.

¹⁶ COL 1947α.

¹⁷ COL 1961.

¹⁸ Vedle toho zde byl zjevný nakladatelský záměr prezentovat Colovu práci pomocí vnějších parametrů, shodných s třísvazkovým Starým zákonem Josefa Hegera (1955–1958), jako součást celku bible. Srov. výše subkap. 4.3.1.

¹⁹ COL 1970.

²⁰ Colův překlad byl pořízen *v sedmi letech nepřetržité práce* (Josef Marcol SVOBODA, *Nový český překlad Nového zákona, pořízený Dr. R. Colem*, Archa, 31 (1947), s. 260), imprimatur druhé části Nového zákona je datováno 27. listopadu 1946.

²¹ Rudolf Col na to naráží, když ve věci připravovaného druhého vydání svého překladu 13. dubna 1961 píše Janu Merellovi: *Dovolil bych si poznamenat, že překlad je pořízen z řečtiny. Hned v letech 1945–1947 jsem hodlal jej vydat, ale vyšší autorita lpěla stále na překladě Sýkora-Hejčl. Poopravoval jsem tedy překlad po celých deset let, takže vyjde s pomocí Boží podle mého dávného přání.* (Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Jan Merell, karta Korespondence přijatá, různé rkp. vlastní.)

²² Srov. problémy spojené s biskupským schválením Škrabalova překladu (viz zvláště subkap. 4.5.1 a 4.5.3).

²³ *O českém vydání Nového Zákona*, Dobrý pastýř, 2 (1946), s. 689. Autor nesignovaného článku (asi vedoucí redaktor časopisu, frýdecký redemptorista Rudolf Schikora) tu referuje o aktuální situaci, kdy se v rychlém sledu připravuje vydání textu Sýkora-Hejčl (Frýdek a pražský Vyšehrad) a Col (olomoucký Velehrad), přičemž s hotovým textem Pavla V. Škrabala se zatím nepočítalo.

proklamačního uznání supremacie překladové linie Sýkora – Sýkora-Hejčl: *Sýkorův překlad v revisi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr Rudolf Col.*²⁴

Nový zákon Rudolfa Cola v tomto svém prvním vydání (1947) vykazuje dvojí impri-matur (zvlášť pro evangelia 8. 11. 1945 a zvlášť pro apoštolář 27. 11. 1946), a autor tedy po odevzdání evangeliáře k církevní cenzuře nejspíš ještě nějakou dobu dále pracoval na dokončení překladu neevangelních spisů. Knížka pak fyzicky vyšla v říjnu 1947.²⁵ Na daném vydání s Rudolfem Colem spolupracovali dva tehdy již renomovaní bohemisté, Jan Springer a Oldřich Králík, kteří mu byli vydatně nápomocni *po stránce jazykové*, a kolega biblista z olomoucké teologické fakulty Antonín Kleveta. Jejich role se patrně týkala především prací na závěrečné podobě textu.²⁶

Prací na druhém vydání (1961), jimž se Col průběžně věnoval asi deset let,²⁷ se nejspíše žádní přímí spolupracovníci neúčastnili, autor však hleděl obstarávat si jakousi zpětnou vazbu a ohlasy, které se mu podařilo nashromáždit, bral v potaz.²⁸

Jisté je, že důležitým zdrojem inspirace byly Colovi mezitím vyšedší Nový zákon z pera Pavla V. Škrabala (1948) a římská edice Škrabal-Petrů (1951/1954/1955).²⁹ Pro posmrtné vydání (1970) pak provedli vcelku nepatrné úpravy Colova novozákonního textu a jisté změny v nepřekladových částech³⁰ Jan Sokol a biblista Jarolím Adámek.³¹

---

²⁴ Podtitul vydání z r. 1947 (titulní strana i tiráž).

²⁵ O tom, že knížka byla vydána *letos v říjnu*, se zmiňuje Josef Marcol SVOBODA, *Nový český překlad Nového zákona, pořízený Dr. R. Colem*, Archa, 31 (1947), s. 260.

²⁶ Rudolf Col v předmluvě ke svému Novému zákonu (1947) těmto třem mužům děkuje a říká výslovně: *Poslední revisi překladu a poznámek provedl se mnou p. univ. prof. ThDr. Antonín Kleveta*. Sám Oldřich Králík pak píše: *Byl jsem poctěn výzvou, abych se účastnil poslední revise Colovy úpravy*. (Oldřich KRÁLÍK, *O překlad Nového zákona*, Věstník jednot duchovenstva, 35 (1946), s. 330.)

²⁷ Viz výše pozn. 21.

²⁸ V předmluvě k druhému vydání (1961) Col píše: *...děkuji všem, kdo mi k překladu poslali své připomínky, rady, náměty a doplňky. Potěší je zajisté, když při četbě najdou tu a tam i svůj zlepšovací příspěvek*.

²⁹ Viz níže subkap. 4.3.6.4.

³⁰ *Vzhledem k termínu přípravy do tisku bylo možno provést jen nejnaléhavější revizi a zestručnění poznámkového aparátu a zařazení nových úvodních poznámek, které lépe odpovídají dnešnímu stavu biblické vědy*. (Poznámka na rubu titulního listu.)

³¹ Poznámka na rubu titulního listu jejich roli vymezuje takto: *K vydání připravil Jan Sokol, odborný poradce dr. Jarolím Adámek. Úvodní poznámky dr. Jarolím Adámek*. Jarolím Adámek (zemřel 1969, tedy ještě před publikováním třetího vydání Colova Nového zákona) byl současně i církevním cenzorem této knihy. Stojí za zmínku, že tou dobou se také významně angažoval (až do své smrti) v překladatelské skupině ČEP a o čtvrtstoletí dříve (ve čtyřicátých letech) byl cenzorem frýdeckého vydání Nového zákona Sýkora-Hejčl.

4.3.3.1 Vývoj překladového textu v jednotlivých edicích

Dvě edice označené jako *první vydání* (COL 1947 a 1947α) jsou v rámci sledovaného vzorku³² v textu zcela shodné.³³ Velmi významný inovační posun je zřetelný v druhém vydání COL 1961.³⁴ Naopak posmrtné třetí vydání COL 1970 vůči předchozímu vykazuje v překladovém textu jen velmi malé změny.³⁵

4.3.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích³⁶

Nový zákon COL 1947 (a COL 1947α)³⁷ má obsáhlé komentující poznámky (pod čarou), jež jsou zpracované nově a v porovnání s východiskovým vydáním Sýkory Hejčla (1940) jsou také výrazně rozšířené.³⁸ Stručné úvody k jednotlivým novozákonním spisům a společné úvody k evangeliím a k listům pavlovským jsou sice strukturovány v zásadě podobně jako analogické texty u Sýkory-Hejčla, avšak jsou pojaty samostatně, jsou podrobnější a obohacené o řadu informací.³⁹ Novinkou je poměrně podrobný rejstřík významných pojmů.⁴⁰ Druhé vydání (COL 1961) má poznámky i úvody přibližně stejně rozsáhlé jako první a co do obsahu a formulací se od prvního liší poměrně málo.⁴¹

---

³² Texty jednotlivých edicí jsem porovnával na tomto vzorku: Mt 1,18–25; Mt 2,1–12; Mk 6,17–29; L 1,1–4; L 10,30–37; L 16,19–31; J 1,1–18; J 21,1–14; Sk 1,1–3; Sk 6,8–15; Sk 8,26–40; Sk 17,16–34; Ř 5,1–21; 1K 15,1–19; Ga 1,11–24; Jk 2,14–26; 2J; Zj 22,1–21. Celkem: 236 versetů a cca 4200 českých slov.

³³ K odlišnostem v nepřekladových částech viz níže subkap. 4.3.3.2.

³⁴ Srov. níže subkap. 4.3.6.3.

³⁵ V rámci základního sledovaného vzorku je kromě 8 rozdílností v interpunkci (vše nové chyby tisku v COL 1970) jen 6 malých odchylek (pořadí: COL 1961 – COL 1970): J 21,8 *dvě stě loket – dvě stě loktů*; Sk 8,27 *vstal a odešel – vstal a šel*, ř. πορευθη; Sk 17,34 *přidrželi – přidržovali*, ř. κολληθη ντεφ; Ř 5,2 *honosme se – honosíme se*; Ř 5,3 *soužněními – soužením*; Jk 2,17 *je mrtvá – je mrtva*.

³⁶ Tato studie se soustředí na překladový text, nikoli na obsah komentářové části, zůstává tedy u jejího vnějšího popisu.

³⁷ Tyto dvě edice nevykazují v poznámkové části u základního vzorku žádnou odchylku. Kromě toho, že COL 1947α zařazuje navíc předmluvu nového olomouckého arcibiskupa Karla Josefa Matochy (s. 6) a poznámku o výnosu ministerstva školství na rubu titulního listu (viz výše subkap. 4.3.1), jsem několika sondami našel v nepřekladové části odchylky pouze technického charakteru: v tiráži COL 1947α chybí údaj o ceně, v obsahu (s. 798–799) je přidán odkaz na Matochovu předmluvu a doplněn odkaz na list Filipanům (chybou tisku není v COL 1947), naopak v autorově předmluvě tentokrát chybou sazby vypadl řádek (s. 8), v rejstříku je slovo *syn* přesunuto ze s. 795 na s. 796.

³⁸ Poznámková část (v petitu a hustším řádkování) zabírá v průměru kolem třetiny tiskové strany (v evangeliích méně, v apoštoláři více).

³⁹ Např. poznámky týkající se papyrologie, ale také odkazy na konkrétní výnosy Papežské biblické komise, pokud se vyjadřovala k některým závažnějším otázkám (např. synoptický problém).

⁴⁰ Na s. 779–797. Téměř nezměněný je pak i ve druhém a třetím vydání.

⁴¹ Odlišnosti v poznámkách leckdy odrážejí posuny v překladatelově přístupu k předloze (např. COL 1961 v poznámce předkládá a komentuje znění Vulgáty, COL 1947 má někdy v hlavním textu vulgátní verzi a řecké znění komentuje v poznámce).

Ve třetím vydání jsou nepřekladové části poměrně zdatně redukovány, což se týká hlavně úvodů.⁴²

4.3.4 Překlad Rudolfa Cola očima spolupracovníka (autoreferát 1946) a autora (předmluvy 1947 a 1961)

Pravděpodobně jediné publikované prezentace přímo z pera Rudolfa Cola představují dosti stručné předmluvy k jednotlivým vydáním⁴³ (přičemž třetí vydání obsahuje nezměněnou předmluvu z r. 1961⁴⁴). K nim se přidružuje nevelký článek Colova spolupracovníka, bohemisty Oldřicha Králíka, který vyšel ještě před publikováním novozákonního textu jako jeho předběžná prezentace (1946).

Oldřich Králík 1946

Oldřich Králík, ač sám filolog, otiskl svůj referát ve Věstníku jednot duchovenstva,⁴⁵ časopise určeném pro moravské diecézní duchovní, nepochybně především proto, aby právě v tomto prostředí novému překladu připravil cestu. Přínos článku je už v tom, že je ve zkratce vyjádřenou, ale živou a současně erudovanou reakcí na poválečnou situaci, kdy v českém katolickém prostředí vycházejí takřka současně tři Nové zákony.⁴⁶ Dobově příznačné je plédování za myšlenku jediného překladu: *Ideální by bylo, kdyby se spojili všichni povolání biblisté a kdyby se také dohodla nakladatelství... Mohla by vzniknout jakási česká vulgáta, text, který by byl obecně přijat...* Králík lituje, že připravovaným trojím vydáním Nového zákona *roztržitosti a kolísání neubude, spíše naopak*, a ve stručnosti shrnuje *objektivní historické podmínky, které vedly k dnešní bolestivé nejednotnosti v překládání Písma do češtiny* (ve skutečnosti se však rozepisuje jen o překladech katolických). Konstatuje, že u nás existují *dvě protichůdné tendence, konzervativní a pokroková*. Reprezentantem strany konzervativní je mu Josef Vašica (který v principu odmítal i Hejčlův a Sýkorův překlad Starého a Nového zákona a chtěl by

---

⁴² Druhé Colovo vydání (1961) má úvody k jednotlivým knihám a částem Nového zákona na 86 stranách, Jarolím Adámek jim v třetím vydání (1970) věnuje (pod souhrnným názvem *Úvodní poznámky k jednotlivým knihám Nového zákona*) jenom 15 stran: vychází z Colových úvodů, ale kromě zásadního zestručnění podává některé novější informace a jiná řešení (např. již nehájí časové prvenství Matoušova evangelia). Výkladové poznámky jsou poněkud redukovány, přeformulovány či obsahově pozměněny jsou jen mírně.

⁴³ *Předmluva*, COL 1947, s. 7–8; *Předmluva překladatelova*, COL 1961, s. 5–6.

⁴⁴ *Předmluva překladatelova*, COL 1970, s. 5–6.

⁴⁵ Oldřich KRÁLÍK, *O překlad Nového Zákona*, Věstník jednot duchovenstva, 35 (1946), s. 329–332.

⁴⁶ Tj. SÝK-HEJ 1946F, SÝK-HEJ 1946V a COL 1947. O variantách frýdeckého vydání SÝK-HEJ se Králík nezmiňuje.

vytvořit český *textus receptus* návratem ke starší tradici,⁴⁷ která má rozsah *od nejstaršího úplného překladu Písma... až do svatojanské bible*), u progresivní linie jmenuje frýdeckého redemptoristu Rudolfa Schikoru (jehož ideálem by byl *nový kritický libozvučný překlad z řečtiny*). Sýkorův novozákonní překlad (a zjevně sem je automaticky zahrnuto i Hejčlovo přepracování Sýkorova textu) Králík považuje za *dílo kompromisní, které neodpovídá ani konservativním názorům, ani volání po překladu Nového zákona do dnešního jazyka*. Uznává nicméně váhu tohoto překladu (tj. Hejčlova Starého a Sýkorova Nového zákona), kterou vydavatelé nemohou ignorovat, *zvláště když i episkopát se rozhodl, aby... byl východiskem k příštímu českému znění Písma*. Podstatné tedy je, *jakou míru volnosti si určí dnešní vydavatelé při úpravě tohoto textu* (zajímavé svědectví o dobovém zacházení s biblickým překladovým textem!). Na rozdíl od Rudolfa Schikory (který jej vydá *téměř beze změn*) bude *úprava dra Cola*, k jejíž poslední revizi byl Oldřich Králík přizván, *značně radikální*.

Referent potom slibuje nastínit Colovy zásady, *podle nichž je provedena jeho úprava, těm, kteří mají opravdový zájem, aby český biblický text byl dobrý a vyhovoval všem kritickým i praktickým požadavkům*. Uvádí dva motivy Colových změn v českém textu Nového zákona. První motiv je *věcný a vědecký*: Oldřich Králík má na mysli vztah k předloze, hlavně ve smyslu jistého posunu v poznání podoby původního textu, a odkazuje v této souvislosti na dávnou recenzi Františka Novotného⁴⁸ (ten již v r. 1915 tehdejšímu prvnímu překladu Jana L. Sýkory vyčetl, že toto *lepší poznání* dostatečně nezohlednil). Druhý motiv, dle Králíka *daleko choulostivější*, je pak snaha *najít pravou míru mezi ohledy na tradici a požadavkem co nejširší srozumitelnosti* a referent se tu opět opřel o autoritu recenze Františka Novotného, zvláště o jeho požadavek, že *„má býti překlad pokud možno takový, aby se mu správně rozumělo bez výkladu“*. Colův spolupracovník míní, že *Dr Col měl asi na mysli tuto zásadu a uplatnil ji celkem zdařile*. Referát rozhodně nezachází do velkých konkrétností a za uvedeným příkladem ohledně zacházení s přechodníky (*Dr Col podržuje přechodník v složitějších souvětích, v nichž napomáhá syntaktické přehlednosti, avšak právem rozvádí tvary jako „šedše“, které dnes působí nezvykle*) prosvítá jistá obezřetná diplomacie, jejíž argumentace není prosta zámlk (Col totiž ve skutečnosti např. odstranil téměř všechny přechodníky minulé).

Další odstavce článku pokračují v jemné, ale pevné obhajobě (vůči těm, kdo se ohlížejí *po gotickém obrazu staročeského překladu nebo po barokní malbě svatováclavské bible*): *I když se někomu budou zdát Colovy zásahy do znění Nového zákona smělé, nutno uvážit, že*

⁴⁷ Králík, ač neuvádí pramen, vychází z článku Josefa VAŠICI, *Český biblický styl*, Akord, 8 (1940–41), s. 12–15.

⁴⁸ K zmiňované Novotného recenzi podrobněji viz subkap. 4.1.5.

*potřeba dne by si je stejně vynutila... Národ se neskládá pouze z filologů, kteří lpí na původní literě (zjevná narážka na Josefa Vašicu!), nýbrž většinou z lidí, kteří chtějí slyšet všechno, i evangelium v přístupném jazyku. Nebo dokonce ani evangelium nechtějí slyšet a musí jim být přiblíženo. Srozumitelnou zkratkou je tu podána celková charakteristika práce Rudolfa Cola: *Překlad Colův představuje snahu dovršit dílo Sýkorovo a tlumočit... podle dnešního vědeckého poznání a současným jazykem.*⁴⁹*

V závěru se Oldřich Králík znovu kulantně distancuje od mentality nostalgického ohlížení do minulých dob, *kdy překladatel Písma byl zároveň zákonodárcem češtiny*. Uznává velkolepost kulturní syntézy doby Karla IV., která přinesla i první převod Písma do češtiny, ale má za to, že v současnosti je třeba *usilovat o novou syntésu, najít i z bídy a rozpolcenosti své slovo*, a vzletně uzavírá: *Překlad Sýkorův a Hejčlův byl velkým krokem k této syntési, Colův je dalším.*

Předmluva 1947

Sám Rudolf Col zde (podobně jako v samém podtitulu knihy) představuje své dílo jako *úpravu Sýkorova překladu Nového Zákona v revisi Hejčlově*. Současně však přece jen přiznává, že *proti revisi Hejčlově provedl značnější změny... zvláště v listech apoštolských...*, a upřesňuje, že změn bylo tolik, že upravený text *představuje vlastně nový překlad se stálým zřetelem k Sýkorovu překladu*.

Col se snažil *tlumočit Nový zákon podle dnešního vědeckého poznání a současným jazykem, ale se zřetelem k jazykové tradici našich českých biblických překladů, a to tak, aby se i dnešním čtenářům stala bible stravitelným pokrmem jejich duše*. Překladatel konstatuje, že *hlavním účelem bible je poučení náboženské, ale jedním dechem jí přiznává také formální krásu a ujišťuje, že estetický cit je velmi blízký náboženskému citu. Proto překlad v čistém znění moderního jazyka nesnižuje náboženskou působivost Písma sv., ježto také vznešené myšlenky a pravdy, jak je podává bible, a zvláště Nový zákon, mají také beze vší pochyby plný nárok, aby byly vyjádřeny krásnou formou, k níž patří vedle věrnosti překladu i jeho uhlazenost a rytmická plynulost*. Je tu zmíněna také odborná pomoc bohemistů Oldřicha Králíka a Jana Springera – *po stránce jazykové*, a teologa a znalce orientálních jazyků Antonína Klevety při poslední revizi překladu a poznámek.

---

⁴⁹ Tato formulace se pak objevuje v Colově předmluvě k vydání z r. 1947 (srov. níže).

V překladu jsou v hranatých závorkách slova a věty, o něž má Vulgáta více než kritické řecké znění vydání Merkova (z roku 1942)⁵⁰ – to je signál zohlednění „tradičního“ latinského textu, ale také odkaz na řecký text, který už byl asi hlavní předlohou pro Colovu práci (není to řečeno přímo, snad s úmyslem nerozjitřit konzervativně laděnou část katolických intelektuálů v Čechách a na Moravě, lpějící na vulgátním textu;⁵¹ v podobném až apologetickém duchu pak vyznívají odkazy předmluvy na slova papeže Pia XII. v okružním listě o časovém podporování biblických studií z roku 1943 a rozhodnutí Papežské biblické komise v Římě o překladech Písma svatého do moderních jazyků). Col také zřetelně vyznačuje (pomocí obyčejných, tj. kulatých závorek), kde bylo třeba některá slova doplnit k zřetelnějšímu porozumění. Již zmíněný preventivně obranný tón zaznívá i v informaci k výkladové části: *Úvody... a exegetické poznámky pod textem jsem zpracoval v duchu církevních předpisů se zřetelem k osvědčeným výkladům katolických exegetů a podle dnešního stavu vědy.*

Předmluva 1961

Pokud jde o stručné výpovědi naznačující cíle a přístup k překladu, Rudolf Col v nich nic nového nedoplňuje, nýbrž přebírá příslušné celé pasáže z prvního vydání. Překladatel také opakuje informaci o užití dvou typů závorek, jen upřesňuje, že *někde* (tj. nikoli všude – ovšem místa blíže nespecifikuje) ponechal v hranatých závorkách slova a věty, o něž má Vulgáta více než kritické vydání řeckého Nového zákona. Tentokrát už otevřeně uvádí jako předlohu své překladatelské práce čerstvé kritické vydání řeckého textu Augustina Merka z r. 1957.⁵²

Z podstatnějších informací je přidáno jen několik vět o historii tradičního členění Nového zákona do kapitol a veršů, k čemuž se váže sdělení o tom, že náš překladatel (v zájmu lepšího uchování myšlenkové souvislosti) rozděluje text *na větší nebo menší myšlenkově ucelené části*, ale zároveň ponechává *z praktického důvodu dosavadní rozdělení na kapitoly a verše.*

---

⁵⁰ *Novum Testamentum Graece et Latine*. Edidit Augustinus MERK, S. J. Roma: Sumptibus Pontificii Instituti Biblici, anno 1942. Editio quarta.

⁵¹ Srovnej např. někdejší ostrá vystoupení vlivného profesora pražské teologické fakulty Vojtěcha Šandy ve dvacátých letech proti Janu Hejčlovi, kterému ve věci jeho českého starozákonního překladu vytýká, že *falšuje text a smysl Písma...* mj. tím, že *překládá některá místa z původního textu a ne z Vulgáty* (ke sporu viz František NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*. Praha: KTF UK, 1999, s. 87–88, odkud také cituji); s touto otázkou možná souviselo i osudové zdržování církevního schválení pro nový překlad Škrabalův v letech čtyřicátých (srov. subkap. 4.5.1).

4.3.5 Překlad Rudolfa Cola v odborné reflexi

4.3.5.1 Překlad Rudolfa Cola v dobové odborné reflexi

Odborná teologická periodika si Colova novozákonního překladu všímají, i když snad překvapivě poměrně málo a dosti stručně. Přitom zájem o reflexi tu jistě byl, a to tím větší, že se v rozmezí 1946–1948 objevily čtyři různé moderní překlady (tři katolické a jeden evangelický) celého Nového zákona (v osmi edicích).⁵³ Příkladem lze uvést týdeník pro kněze Dobrý pastýř (i když stojí mimo striktní zónu odborných teologických časopisů), jehož šéfredaktor, frýdecký redemptorista Rudolf Schikora, v listopadu 1947 výslovně žádal renomovaného novozákonníka pražské katolické teologické fakulty Jana Merella o krátký srovnávací posudek na čtyři verze Nového zákona, které byly právě k dispozici, a o článek týkající se speciálně Colova překladu.⁵⁴

Zdá se, že na konci čtyřicátých let zabránily možné širší a hlubší diskusi na téma českých novozákonních překladů zlomové politické události po únoru 1948. Další dvě mnohem pozdější vydání Nového zákona Rudolfa Cola (1961 a 1970) pak zůstala, pokud jde o recenzní ohlasy, téměř bez povšimnutí.

Prestižní filologické časopisy se nevyjádřily ani k jednomu z vydání překladu Rudolfa Cola. V ruchu poválečných let 1945–1948, kdy se celá česká akademická humanitní obec snažila nejprve obnovit samé fundamenty svých oborů poničené ztrátami z okupace, ponechala poměrně speciální problematiku moderního novozákonního překladu mimo svůj zřetel. Po únorovém převratu už byl případný zájem filologů o biblická témata málo přijatelný pro vládnoucí ideologii.

---

⁵² *Novum Testamentum Graece et Latine*. Edidit Augustinus MERK, S. J. Roma: Sumptibus Pontificii Instituti Biblici, anno 1957. Editio octava.

⁵³ V roce 1946 vycházejí nezávisle na sobě dvě vydání (u redemptoristů ve Frýdku a v pražském Vyšehradu) staršího Hejčlova přepracování Sýkorovy verze Nového zákona, r. 1947 pak ještě třikrát vydání frýdecké a také první (velehradské) vydání Colova překladu (proklamovaného ještě jako další přepracování Hejčla-Sýkory), 1948 znovu Col (dotisk textu z r. 1947) a zbrusu nový překlad Škrabalův. Z evangelické strany je to pak r. 1946 čtvrté vydání Žilkova překladu (průběžně šířené edice kralického textu necháváme stranou).

⁵⁴ *Byl bych vděčný, kdybyste nám napsal pro přílohu O knihách posudky všech 4 vydání Nového zákona. (Žilka, Vyšehrad, Frýdek, Velehrad.) Snad by byl také dobrý článek do D. P.: Je Colův překlad N. Z. již definitivní na desetiletí?* (korespondenční lístek Rudolfa Schikory Janu Merellovi ze dne 1. listopadu 1947, Spisovna Centra dějin české teologie KTF UK Praha, fond Jan Merell, karton 1: Personalia, složka Publikace – smlouvy a záměry.) Čtvero vydání frýdecké (SÝK-HEJ 1946, 1947, 1947α, 1947β) je chápáno jako jediné. Merell však články patrně nestačil včas napsat a poslední číslo Dobrého pastýře vyšlo 29. února 1948.

Drobné ohlasy

Stručnou zprávu věnuje Colově práci Časopis katolického duchovenstva⁵⁵ (pod šifrou R). O překladu samém sděluje, že Col jej označuje za upravený překlad Sýkorův v revizi Hejčlově – ale je to překlad nový, jeho vlastní. Hlavní předností jeho práce je snaha vyjádřit text evangelia češtinou novou, moderní, přizpůsobiti znění Písma sv. řeči dnes obvyklé, bez archaismů, bez slovesných tvarů dnes méně užívaných, zkrátka podati překlad evangelia člověku 20. století jeho mluvou.

Dominikánská revue Na hlubinu překlad prezentuje v krátké recenzi zprávě (pod šifrou zk),⁵⁶ která o něm věcně praví jen to, že *nehledí tak na vědeckou stránku, jako spíše na naléhavou potřebu lidu číst Písmo*, a že *pokud se týče jazykové stránky, je překlad hodně osvěžen, takže čtení Nového zákona není již brzděno archaismy a jazykovými tvrdostmi*.

Pro dokreslení je snad namístě zmínit se aspoň o jednom ohlasu z prostředí zcela mimo odborně zainteresované kruhy. Vlivný katolický novinář jezuita Adolf Kajpr,⁵⁷ šéfredaktor „lidového“ listu *Katolík*, publikoval drobný příspěvek, kde několika větami se sobě vlastní aforistickou nadsázkou srovnává nový Colův text se starším překladem Sýkorovým (přesněji řečeno Sýkorovým-Hejčlovým) a uvádí zejména (na základě ukázky L 21,1–4), že *všechny přechodníky, všechna ana a ani, starobylé metání a vrhání je tedy pryč*, a několikrát s uznáním zdůrazňuje Colovu *snahu o prostý, srozumitelný výraz i snahu o přirozený slovosled*. Nesměle vyčítá jen několik maličností, zvláště to, že *má překladatel Písma sv. také dbáti na rytmickou funkci jeho slov, která se uplatňuje při veřejném přednášení a zpívání*, nebo že *někde by trochu povznešenosti přece jen neškodilo* – jako příklad dodává Colovo *Pán* proti dosavadnímu *Hospodin* v hymnu *Magnificat* (L 1,46–55).

Vladimír Sokol 1949

Nejrozsáhlejší recenzi publikoval Vladimír Sokol, a to opět v prestižním teologickém periodiku Časopis katolického duchovenstva⁵⁸. Zdůrazňuje *novost Colova překladu (vzešlého ze spolupráce s odborníky v řečtině i češtině) a jeho revolučnost, výbojnost*, které se projevují ve

⁵⁵ *Nový zákon, přeložil Rudolf Col*, Časopis katolického duchovenstva, 88 (1948), s. 185–186.

⁵⁶ *Nový zákon*, Na hlubinu, 22 (1948), s. 78–79.

⁵⁷ Adolf KAJPR, *Nová úprava překladu Písma sv.*, *Katolík*, 10 (1947), č. 42, s. 3. Týž časopis přinesl o rok dříve rozsáhlý inzerát nakladatelství Vyšehrad *Písmo svaté Nového zákona podle překladu Dr Sýkory a Dr Hejčla, upraveného docentem ThDr Rud. Colem*, *Katolík*, 9 (1946), č. 21, s. 4; neobsahuje však vůbec žádnou informaci, která by se týkala charakteru překladu.

⁵⁸ Vladimír SOKOL, *K Colovu překladu Nového zákona*, Časopis katolického duchovenstva, 89 (1949), s. 29–33.

srovnání se Sýkorou (přesněji: se Sýkorou-Hejčlem) zvláště v častém *nahrazování přechodníků*, v *přehledné úpravě dlouhých souvětí*, v *mluveném výrazu místo tvarů archaických a pod.* Je to podle Sokola nejvíce vidět v apoštolských listech: *celek epištol se dostává českému katolíku po prvé v srozumitelném překladu, k němuž razil cestu zvl. Hejčl svými epištolami.*⁵⁹ V některých momentech však recenzent očekával *přesnější vyjádření originálu*, a slibuje uvést příklady, *jak Sýkora je někdy přesnější nežli Col* (viz dále). Recenze se stručně zamýšlí nad problematikou předlohy (řecký originál – zřetel k Vulgátě a značná závislost na ní; výběr variant a řešení pomocí poznámek zde nejsou vždy důsledné) a vyslovuje naději, *že nám Col přeloží N. Z. zcela podle originálu*. Mezi Sokolovy významnější výhrady patří také výtky, *že na mnoha místech čteme spíše výklad než překlad* (jako příklad uvádí mj. Ř 1,4 $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\ \pi\nu\epsilon\delta\mu\alpha\ \Upsilon\eta\omega\sigma\nu\nu\eta\phi$: *podle ducha svatosti S*⁶⁰ – *podle božské přirozenosti C*; recenzent dodává: *v poznámce o tom nic!*) nebo *že někdy překládá Col originál výrazem nadbytečným* (jako příklad uvádí mj. Ef 1,18 $\nu\ \tau\omicron\ \phi\ \Upsilon\gamma\ \omicron\iota\phi$: *pro nás, kteří věříme*). Někdy není Sokolem uváděný příklad, který by měl daný problém (...*nebývá některé slovo originálu v češtině vůbec vyjádřeno...*) ilustrovat, zcela na místě: *...Mt 2,16 poslav (vojíny) dal usmrtit S x Dal usmrtit... C* (part. $\prime\pi\omicron\sigma\tau\epsilon\ \lambda\alpha\phi$ přitom vyjadřuje pouze prostřednictví, a Colova verze je tedy ve skutečnosti výstižnější); podobně nejsou jednoznačné ani všechny Sokolovy ilustrace jiného problému (...*na mnoha místech nepřeloženy přesně tvary ř. aoristu*): *...J 4,39 činila SC x učinila* (aorist $\pi\omicron\ \eta\sigma\alpha$ je zde v podstatě nutno chápat komplexivně!). Recenzent v konfrontaci s Colem namítá, že by bývalo žádoucí *důsledněji vyjádřit různé rozmanitosti originálu rozmanitým překladem* (má na mysli zejména promítnutí *rozmanitosti* do lexikální a frazeologické roviny, vidí např. jako problematické, že v Mk 5,39.40.41 ř. *to paidion – dítě* je přeloženo *dívka*, ačkoli *v perikopě řečtina sama rozlišuje oba výrazy*, nebo že *synonyma: epikalúmenos (Sk 10,18), hos epikaleitai (ibid. 32), epikléthenta (12,25) překládá Col jednotvárně: příjmením!*). Pokud jde o stavbu složitějších souvětí, autor recenze píše: *Je také zřejmo, že rozsekati rozevlátou periodu na samé krátké dýchavičné větičky (byť to i smysl připouštěl) znamenalo by setřítí vážně ráz originálu. A Col nemá krátké věty „za každou cenu“. Přesto bych však byl proti Colovi ještě úzkostlivější.* Námitka je vyslovena také proti tomu, že někde *Col uchovává ještě různé knižní a archaické výrazy... Moderní český překlad nahradí snad časem i slova, jež zatím Col ponechává a jež pocítujeme nemile* (např. místo *blahoslavení* navrhuje Sokol

⁵⁹ Sokol má patrně na mysli Hejčlovy svébytné překlady epištol, které samostatně publikoval ve třicátých letech, nikoli jeho nehlubokou revizi překladu Sýkorova. Srov. subkap. 4.2.1.

⁶⁰ Zkratka S v Sokolově článku znamená Sýkora (= Sýkora-Hejčl 1933/1934), C znamená Col (= Col 1947).

[pře]šťastní, blažení, navrhuje také pozměnit znění Otčenáše⁶¹). Jako námět k *diskusi* jsou předkládána Colova řešení překladu některých konkrétních výrazů (κκλησ α – *křesťanská obec*, Άγιοι – *křesťané* apod.). Recenze se zmiňuje i o redakční a technické stránce knihy a závěrem pochvalně shrnuje, že *se řadí k nejlepším pracím toho druhu v Evropě*.

Alexandr Havránek 1962

V evangelické Křesťanské revui se pak v roce 1962 objevuje krátká recenzní zpráva Alexandra Havránka⁶² reagující na druhé vydání Colova Nového zákona (1961). Vlastně ani nejde o skutečnou recenzi, protože s výjimkou stručného úvodu a závěru jde jen o rozsáhlejší citaci části předmluvy Jana Merella publikované v tomto vydání Colova textu (ta je však zaměřena spíše na povzbuzení katolických věřících k četbě Písma a o samém Colově překladu neříká víc, než že je *známý a oblíbený*).

4.3.5.2 Překlad Rudolfa Cola v moderní odborné reflexi

Z nejnovější doby je k dispozici jediný článek zabývající se novozákonními překlady Rudolfa Cola. Text je vlastně prohloubený a pro publikaci mírně dopracovaný referát, který jeho autor Josef Bartoň přednesl na semináři k biblickému překladu svolaném Českou biblickou společností na jaře 2004.⁶³

Josef Bartoň 2004

Pedagog Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy Josef Bartoň svůj text publikoval na stránkách Theologické revue⁶⁴ v souvislosti se čtyřicátým výročím Colova úmrtí. Vedle uvedení podstatných dat ze života a díla olomouckého biblisty článek nejprve zpřehledňuje a uvádí na pravou míru základní informace související s bibliografickou problematikou Colových Nových zákonů a představuje souvislosti, za nichž tyto texty vznikaly. Autor posléze

---

⁶¹ Za podotknutí stojí, že oba uvedené příklady řeší už František Žilka ve svém překladu z r. 1933 a prezentuje ve svém referátu *Starý a nový překlad Nového zákona*, Slovo a slovesnost, 2 (1936), s. 106–110.

⁶² Alexandr HAVRÁNEK, *Colův překlad Nového zákona*, Křesťanská revue, 29 (1962), s. 190.

⁶³ Seminář se konal 11. června 2004 v Domě Bible v Praze-Kobylisích, z iniciativy ředitele České biblické společnosti ThDr. Jiřího Lukla.

⁶⁴ Josef BARTOŇ, *Pozapomenutý překlad Nového zákona (příspěvek ke 40. výročí úmrtí českého biblisty Rudolfa Cola)*, Theologická revue, 75 (2004), s. 187–194.

poměrně podrobně portrétuje Colovu práci především za pomoci jeho vlastních autoprezentací a výpovědí významnějších dobových recenzí, které doplňuje několika vlastními sondami.⁶⁵

4.3.6 K charakteristice překladatelské práce Rudolfa Cola

Rudolf Col si klade za úkol *dovršit*⁶⁶ překladatelské dílo Jan L. Sýkory a Jana Hejčla, tj. modernizovat je pro potřebu katolíků své doby. Obecně se hlásí k současnému vědeckému poznání (zjevně má na mysli především textologickou problematiku) a k současnému jazyku – chce biblický text přiblížit modernímu čtenáři, ale současně proklamuje i loajalitu k tradici českých biblických překladů.

Ve vydáních, která sám autorsky připravil (1947 a 1961),⁶⁷ měl Rudolf Col jako předlohu ve své době novou katolickou kritickou edici řeckého Nového zákona (u prvního vydání edici Augustina Merka z r. 1942, u druhého verzi z r. 1957).⁶⁸ Vedle toho stále pracoval s latinským vulgátním textem, jehož zohlednění je vidět více u vydání prvního (ve srovnání s předchozím Sýkorou a Sýkorou-Hejčlem se tu ovšem dost vyjasňuje a zpřehledňuje vztah řeckých a vulgátních čtení),⁶⁹ zatímco druhé vydání již jednoznačně prohlašuje i v praxi přijímá řecký text za základní předlohu.⁷⁰ Z českých překladů Col výslovně a viditelně navazuje na Hejčlovu revizi překladu Jana L. Sýkory.

V charakteristice výsledků Colovy překladatelské práce mají podstatnou úlohu dvě porovnání⁷¹ týkající se textů vzešlých z jeho autorské ruky.⁷² Jakkoli Rudolf Col v klíčových podtitulech prvního vydání (1947) svoji autorskou roli „takticky“ umenšuje, jeho samostatný výkon je bezesporný, což ilustruje srovnání s východiskovou verzí Sýkorovou-Hejčlovou

---

⁶⁵ Podrobnější prezentace tohoto mého článku zde by byla nadbytečná, neboť jeho struktura i obsah se v jisté míře kryje s touto kapitolou 4.3, která do značné míry vznikla právě jeho přepracováním a rozšířením (především o podrobnější jazykovou charakteristiku výsledků Colovy práce).

⁶⁶ Srov. referát Oldřicha Králíka, subkap. 4.3.4.

⁶⁷ U posmrtného vydání (1970) není pro nepatrnou četnost změn v překladovém textu otázka předlohy relevantní.

⁶⁸ Viz výše pozn. 50 a 52.

⁶⁹ Vývoj vztahu překladu k předloze proběhl zhruba takto: východiskový text Sýkora-Hejčl (1940) častěji volí vulgátní znění, které většinou nedoplňuje vysvětlením řeckého protějšku v komentáři pod čarou, méně často naopak volí řecké znění (a vulgátní tradici také spíše nekomentuje). Rudolf Col má v prvním vydání (1947) častěji v hlavním textu zohledněno vulgátní znění a řeckou verzi obvykle komentuje, méně často naopak. Druhé vydání (1961) pak obvykle zařazuje řecké čtení do hlavního textu a vulgátní čtení komentuje (někdy i vulgátní znění zcela opomíjí).

⁷⁰ Srov. výše subkap. 4.3.4 včetně odkazu na konkrétní edice řeckého textu.

⁷¹ Základní srovnání bylo opět provedeno na stanoveném vzorku (viz výše pozn. 32) a doplněno dalšími sondami.

⁷² Z důvodů uvedených výše (subkap. 4.3.3.1) nemá smysl zde rozlišovat mezi edicemi COL 1947 a COL 1947α ani se zabývat posmrtným vydáním COL 1970.

(1940).⁷³ Následuje shrnutí hlavních inovací druhého vydání (1961) vzhledem k vydání prvnímu (1947), jež představují znatelný vývojový přelom v podobě Colova novozákonního překladového textu.

4.3.6.1 Vztah k výchozímu textu Sýkora-Hejčl

Dílo Rudolfa Cola má charakter dosti promyšleného a poměrně hlubokého textového přepracování východiskového Nového zákona Sýkorova-Hejčlova. Jazykové prvky, které se při tom víceméně systémově uplatnily, jsou zejména tyto:⁷⁴

- radikální omezení **přechodníků minulých** (je to nejzřetelnější Colova jazyková inovace; výjimkou jsou vzácná užití, např.: J 19,30 *A nakloniv hlavu, vypustil duši.*; Sk 17,30 *časy té nevědomosti Bůh přehlédnuv, ohlašuje nyní*; Žd 10,32 *v nichž jste, byvše osvíceni, přestáli*):

L 10,32: *... uzřev jej pomínul. – Spatřil ho, ale obešel ho.*

Mk 6,29: *Uslyševše to... – Když to uslyšeli...*

Mt 2,9: *až přišedši stanula – až došla a zastavila se*

Mt 2,12: *A dostavše napomenutí... – A protože dostali napomenutí...*

- místy také odstraňování **přechodníků přítomných** (jinak zde však přechodník přítomný jako běžně užívaná forma zůstává):

Mt 2,1–2: *přišli... řkouce – přišli... a tázali se*

Sk 8,39: *jel tedy svou cestou raduje se – jel tedy svou cestou radostně*

Sk 8,28: *... a (nyní) se vracel sedě na svém voze a čta proroka Isaiáše. – A na zpáteční cestě, sedě na svém voze, četl proroka Izaiáše.*

- využívání českého **prézentu historického**,⁷⁵ patrně jako prostředku k podtržení „živosti děje“ (jeho výskyt je však zatím celkem skrovný, za řecký historický přezens se zde stále výrazně přednostně užívá minulých dokonavých tvarů):

J 2,4: *I řekl – I praví*

J 4,9: *I rekla mu ta žena Samaritánka – I dí mu ta Samaritánka*

J 21,13: *I přišel Ježíš a vzav chléb, dával jim – I přichází Ježíš, bere chléb a dává jim*

---

⁷³ SÝK-HEJ 1940 je nejnovější vydání, které Col při své práci pravděpodobně mohl mít před očima (současně je prakticky shodné i s Hejčlovou „poslední rukou“ z let 1933/1934).

⁷⁴ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze SÝK-HEJ 1940 (která byla pro Rudolfa Cola patrně výchozí a jež je koneckonců téměř totožná i s „poslední rukou“ Jana Hejčla SÝK-HEJ 1933/1934), na druhém místě verze COL 1947.

⁷⁵ K jeho vzácnému výskytu v Sýkorově textu (a odtud i v Sýkorově-Hejčlově) srov. subkap. 4.1.6.3. Naopak k rozvinutí tohoto prostředku v mimořádně vysoké míře došlo u Františka Žilky (právě u něj Col snad našel inspiraci, i když Colovy výskyty prezentů historických jsou alespoň v tomto prvním vydání nesrovnatelné s mírou využití u Žilky), srov. subkap. 4.4.6.1.

- odstranění zastaralých **konstrukcí se zájmenem/spojkou an**:

Sk 8,13: *a vida, any se dějí divy a zázraky veliké* – *Když viděl, jak veliké se dějí divy a zázraky*

Sk 8,30: *uslyšel ho, an čte proroka Isaiáše* – *uslyšel ho, jak čte proroka Izaiáše*

Zj 13,11: *A uviděl jsem jinou šelmu, ana vystupuje ze země* – *A spatřil jsem jinou šelmu, jak vystupuje ze země*

- dost časté **rozbití komplikované souvětne konstrukce** přestylováním do několika samostatnějších celků:⁷⁶

1Kor 15,1–2: *Ohlašuji vám, bratři, evangelium, které jsem vám kázal, které jste také přijali, ve kterém těž trváte, skrze něž i ke spáse přicházíte, ač-li se ho držíte tak, jak jsem vám je kázal, leč byste byli uvěřili nadarmo.* – *Ohlašuji vám, bratří, evangelium, které jsem vám kázal, které jste také přijali a podle něhož také žijete. Jím docházíte i spásy, držíte-li se ho ovšem tak, jak jsem vám je kázal, jinak byste uvěřili nadarmo.*

- tendence k **vypouštění signálů návaznosti** (konektorů):

Mt 1,20: *Když však o tom přemýšlel* – *Když o tom přemýšlel*

Sk 8,32: *Bylo pak místo Písma, které četl, toto* – *Místo Písma, které četl, bylo toto*

- ústup **vazebných genitivů a genitivů záporových**:

L 16,23: *pozdvihl očí svých* – *pozdvihl své oči*

L 16,29: *těch ať poslouchají* – *ty ať poslouchají*

Jk 2,14: *skutků však nemá* – *ale nemá skutky*

L 16,21: *nikdo mu jich nedával* – *nikdo mu je nedával*

Zj 22,10: *Nezapečetuj prorockých slov* – *Nezapečetuj prorocká slova*

- postupující tendence v prosazování „živějšího“ **slovosledu**:⁷⁷

Mt 2,2: *přišli jsme poklonit se jemu* – *přišli jsme se mu poklonit*

J 21,1: *Potom zjevil se Ježíš* – *Potom se zjevil Ježíš*

J 21,1: *u jezera Tiberiadského* – *u Tiberiadského jezera*

Mk 6,28: *a přinesl hlavu jeho* – *a přinesl jeho hlavu*

L 16,23: *uzřel Abrahama z daleka a Lazara v lůně jeho* – *z daleka spatřil Abrahama a v jeho lůně Lazara*

J 21,5: *Tedy řekl jim Ježíš: ...* – *Řekl jim tedy Ježíš: ...*

⁷⁶ Srov. ukázkou v apendixu 3 na konci kapitoly.

⁷⁷ Projevuje se hlavně v uplatnění modernějšího úzu kladení příklonek, ve velmi častém (proti stavu v Sýkorově-Hejčlově překladu) kladení shodného přívlastku před substantivum a také v občasném (intuitivním) zohlednění aktuálního větneho členění.

Sk 17,18: *Ale někteří filosofové epikurejští a stoičtí hádali se s ním – Ale někteří epikurejští a stoičtí filosofové se s ním hádali*

Sk 17,31: *den, ve kterém bude souditi svět spravedlivě skrze muže, kterého (k tomu) určil – den, v kterém bude spravedlivě souditi svět skrze muže, kterého určil*

- další odstraňování zbytků **antepréterita**:

Mt 2,9: *hvězda, kterou byli uzřeli – hvězda, kterou předtím spatřili*

Sk 8,27: *Byl přijel do Jerusalema se klaněti – ... přijel do Jerusalema klanět se*

- časté užívání **tvaru je za starší jest** (ne zcela důsledně, např. Sk 17,20: *co to asi jest*; Jk 2,26: *tak jest i víra*):

J 1,18: *jest v lůně – je v lůně*

J 21,12: *že to jest Pán – že to je Pán*

Sk 17,16: *město jest plno model – v městě je plno model*

Jk 2,19: *že jeden jest Bůh – že je jeden Bůh*

- opouštění jednotlivých archaických nebo knižních **lexikálních forem**, např.:

přijmím – příjmením, dvořenín – dvořan, kterýž – který, přísáhl – přísahal, vrzte – vyhod'te, zbraňuje – zabraňuje

- všeobecně výrazná **modernizace lexika a frazeologie** (včetně znatelného opouštění schémat doslovně kopírujících řeckou či latinskou předlohu), např.:

J 1,12: *Kolikokoli však ho přijali, dal jim... – Všem pak, kteří ho přijali, dal...*

2J 4: *že jsem shledal... takové – že jsem našel... takové*

2J 1: *které miluji vpravdě – které upřímně miluji*

Sk 17,20: *Proto chceme zvědět, co to asi jest. – Proto bychom rádi zvěděli, co to asi jest.*

L 10,33: *pohnul se milosrdenstvím – byl jat soucitem*

Zj 22,7: *ostřihá prorockých slov – plní prorocká slova*

Sk 6,14: *Ježíš... zkazí toto místo – Ježíš... zničí toto místo*

Sk 8,26: *na cestu... tať jest pustá – na cestu... ta cesta vede pustinou*

L 10,34: *a měl o něj péči – postaral se o něj*

L 16,25: *že jsi dostal své dobré ve svém životě – že se ti vedlo dobře ve tvém životě*

Zj 22,16: *abych vám osvědčil tyto věci – abych vám to sdělil*

L 16,28: *ať jim svědčí – ať jim vážně domluví*

J 21,7: *a pustil se do moře – a skočil do jezera*

Jk 1,15: *kdyby... měli nedostatek denní výživy – kdyby... neměli na denní výživu*

1K 15,1 *evangelium... ve kterém též trváte – evangelium... podle něhož také žijete*

Mk 6,21: *Herodes učinil... hostinu – Herodes vystrojil... hostinu*

Sk 8,27: ...*který byl nade všemi poklady jejími – nejvyšší pokladník*

Sk 6,13: *nepřestává mluvit – ustavičně mluví* (ř. ολ πανετοι λαλ(ν))

Ga 1,11: *evangelium... není podle člověka – Evangelium... není lidského původu*

Ga 1,16: *neobrátil jsem se hned k tělu a krvi – neobrátil jsem se hned na lidi*

J 4,9: *ta žena Samaritánka – ta Samaritánka*

Sk 8,27: *muž Ethiop – Ethiop*

- zvláště svobodnější **zacházení s verby dicendi** (oprošťování se od schémat předlohy, využívání české synonymie), např.:

Mk 6,25: *prosila ho řkouc – prosila ho* (ř. Ὀτ=σατο λ γουσα)

L 9,41: *Odpověděv Ježíš řekl – Odpověděl Ježíš* (ř. 'ποκριθε φ... ε πεν)

Mk 6,24: *Ta řekla – Ta odpověděla* (ř. ≠ δ ε πεν)

V protikladu k uvedeným celkem jasně progresivním inovacím lze v Colově překladu najít také některé jednotlivé prvky, které jdou opačným směrem, tj. ke **stylistickému konzervativismu**:

- příklon ke knižnímu **tvaru bratří** (v nominativu/vokativu plurálu):

1K 15,1: *Oznamuji vám, bratři – Ohlašuji vám, bratří*

Jk 2,14: *Co prospěje, bratři moji – Co prospěje, moji bratří*

- časté užití vztažného **zájmena kdož** (v konstrukcích typu *ti, kdož*):

1K 15,18: *ti, kteří zesnuli – ti, kdož zesnuli*

Ga 1,17: *k těm, kteří byli – k těm, kdož byli*

Zj 22,15: *každý, kdo miluje a činí lež – všichni, kdož rádi lžou*

4.3.6.2 Inspirační zdroj prvního vydání: překlad Františka Žilky

Rudolf Col na svém překladu pracoval patrně především podle své vlastní invence (a samozřejmě s pomocí svých spolupracovníků) a nezmiňuje se o nějakých inspiracích v jiných překladech, než byl východiskový text SÝK-HEJ-Hejčlův. Avšak při podrobnějším porovnání⁷⁸ text vykazuje jisté drobnější shody s řešeními Františka Žilky. Skutečnost, že Col měl Žilkův Nový zákon průběžně při ruce, se dá doložit hlavně ve shodách jednotlivých lexémů, výjimečně také několikaslovných sekvencí (L 1,3: SÝK-HEJ 1940 *proto vidělo se i mně* – COL 1947 *proto jsem se rozhodl i já* – ŽIL 1933 *tu jsem se i já rozhodl*; J 1,14: SÝK-HEJ 1940 A *Slovo tělem učiněno jest* – COL 1947 A *Slovo se stalo tělem* – ŽIL 1933 *Slovo se stalo tělem*; Sk 6,11: SÝK-HEJ 1940 *Tu nastrojili muže* – COL 1947 *Tu navedli muže* – ŽIL 1933 *Tu navedli*

⁷⁸ Porovnával jsem v základním vzorku (viz výše pozn. 32) s vydáním ŽIL 1933.

muže; 1K 15,15: SÝK-HEJ 1940 poněvadž jsme osvědčili proti Bohu – COL 1947 poněvadž vydali jsme svědectví proti Bohu – ŽIL 1933 protože jsme vydali svědectví proti Bohu; Zj 22,16: SÝK-HEJ 1940 rod Davidův, hvězda jasná a jitřní – COL 1947 potomek Davidův, zářivá jitřenka – ŽIL 1933 potomek Davidův, zářivá hvězda jitřní).

4.3.6.3 Další vývoj: druhé vydání 1961

Viditelný vývoj, které Colův text prodělal po čtrnácti letech, znamená do značné míry další pokračování tendencí, které nastoupily již ve vydání prvním. Zcela nových systémových zásahů není příliš mnoho.⁷⁹ Nejnápadnější jazyková inovace druhého vydání je v plánu morfologickém, totiž definitivní nahrazení **infinitivů** na **-ti** progresivní formou na **-t**.⁸⁰ Druhá nejvíce patrná změna, tentokrát ze syntakticko-stylistického plánu, je velmi výrazné další rozšíření **prézentu historického**.⁸¹

Kromě toho se dá posun mezi vydáními COL 1947 a COL 1961 vymezit hlavně těmito nápadnými tendencemi:⁸²

- další ústup **přechodníkových konstrukcí** (přechodník přítomný tu však stále zůstává jako celkem běžně užívaná forma):

Sk 17,30: *Časy té nevědomosti Bůh přehlédnuv, ohlašuje nyní lidem – Časy té nevědomosti Bůh přehlédł, a nyní ohlašuje lidem*

Mk 6,20: *věda, že je to muž spravedlivý – neboť věděl, že je to muž spravedlivý*

- časté nahrazování **predikátového instrumentálu nominativem**:

Sk 17,18: *že je zvěstovatelem cizích bohů – že je zvěstovatel cizích bohů*

Sk 17,24: *ten, jsa Pánem – ten, jsa Pán*

Ř 5,14: *Ten byl předobrazem – Ten je předobraz*

Ga 1, 14: *jsa přílišným horlitem – jsa přílišný horlitel*

- nahrazování zbytků **tvaru jest novějším je**:

Sk 17,20: *co to asi jest – co to asi je*

Jk 2,26: *tak jest i víra bez skutků mrtvá – tak i víra bez skutků je mrtvá*

- odstraňování **zájmena kdož** (v konstrukcích typu *ti, kdož*):

⁷⁹ Vývoj velkopísmennosti (*Kandáke – kandáke, Zákon – zákon, Židé – židé*) a pravopisu cizích jmen (*Abraham – Abrahám, Arabie – Arábie, Betlem – Betlém, v Syrii – v Sýrii*) necháváme stranou.

⁸⁰ Tvary infinitivu na -t se sporadicky objevují už u Sýkory-Hejčla (Mt 2,19: SÝK 1926 *odhodlal se propustiti ji – SÝK-HEJ 1934 odhodlal se propustit ji*) a o něco více v prvním vydání Cola (Mk 6,26: SÝK-HEJ 1940 *nechtěl ji oslyšeti – COL 1947 nechtěl ji zarmoutit*). Naopak ve druhém vydání se už jen výjimečně vyskytne tvar na -ti (2J 12 *Ačkoliv vám mám mnoho co psáti*).

⁸¹ Viz ukázka v appendixu 2 na konci kapitoly.

Ga 1,17: *k těm, kdož byli – k těm, kdo byli*

2J 1: *všichni ti, kdož poznali – všichni ti, kdo poznali*

Zj 22,15: *všichni, kdož rádi lžou – všichni, kdo rádi lžou*

Dá se říci, že v oblasti **syntaxe složitějších souvětí** se příliš mnoho nového nestalo (srov. složitější pasáže z apoštoláře, kde není vidět nějaká významná tendence k další segmentaci, tj. zpřehlednění a zjednodušení),⁸³ Rudolf Col se totiž většinou drží svých řešení z prvního vydání. Zaměřil se spíše na cizelování v **lexikální a frazeologické rovině**, většinou ve smyslu určité další modernizace:⁸⁴

L 1,1: *se... pokusili urovnati vylíčení – se... pokusili sepsat vylíčení* (ř. ὡρατξασθα)

2J,9: *nemá Boha – nadrží se Boha*

L 10,30–37: *Kdo z těch tří se ti zdá, že jednal jako bližní s tím, jenž upadl mezi lotry? – Co myslíš, kdo z těch tří se zachoval jako bližní vůči tomu, jenž upadl mezi lupiče?*

2J,10: *ani ho nepozdravujte! – ani se s ním nepozdravujte!*

Leckteré jednotlivé zásahy však směřují spíše „konzervativně“, tj. buď k doslovnosti, nebo ke stylistickému pólu knižnosti:⁸⁵

L 10,30: *Ti ho oloupili, zranili... – Ti ho svlékli ze šatů, zranili...* (ř. κδσσαντεφ)

Sk 17,24: *Bůh, který stvořil svět – Bůh, který učinil svět*

4.3.6.4 Druhé vydání a překlady Škrabal 1948 a Škrabal-Petrů 1951/1954/1955

Z podrobnějšího porovnání s dobově novými českými překlady⁸⁶ vychází najevo překvapivá skutečnost: většina konkrétních textových inovací v lexiku, frazeologii i v konstrukci vět a souvětí⁸⁷ je přímo převzata z Nového zákona Pavla V. Škrabala (1948) nebo z emigračního

⁸² V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze COL 1947, na druhém místě verze COL 1961.

⁸³ Srov. ukázkou v apendixu 3 na konci kapitoly.

⁸⁴ Následující příklady jsou vybrány tak, aby inovace neměly předlohu v jiném dobově relativně novém českém překladu, a dá se jim tedy přiřknout přímo Colovo autorství. Řada nových řešení se stejnou (progresivní) tendencí byla převzata ze ŠKR 1948, ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955 (srov. dále).

⁸⁵ Následující příklady jsou vybrány tak, aby inovace neměly předlohu v jiném dobově relativně novém českém překladu, a dá se jim tedy přiřknout přímo Colovo autorství. Některá nová řešení se stejnou (konzervativní) tendencí byla převzata ze ŠKR 1948, ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955 (srov. dále).

⁸⁶ Porovnání bylo provedeno v základním textovém vzorku (viz výše pozn. 32) s dobově relativně recentními překlady ŠKR 1948, ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955 a ŽIL 1933. Většina společných znění je se ŠKR 1948, ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955 nebo oběma zároveň, případně někdy i zároveň se ŽIL 1933. Jediným místem vzorku, jehož znění mohlo být s pravděpodobností převzato přímo od Žilky (tj. bez prostřednictví ŠKR či ŠKR-PETRŮ), je asi: J 1,14 *a ubytovalo se mezi námi* (Žilka má jako jediný z překladů sloveso *ubytovalo se*).

⁸⁷ Stranou nechávám možnost cizí inspirace u některých výrazných systémových tendencí. Např. nahrazování predikátového instrumentálu nominativem mohlo mít vzor ve ŠKR 1948, zavedení formy infinitivu na -t

překladu Škrabal-Petrů (evangeliář 1951, apoštolář 1954/1955).⁸⁸ Oba tyto překlady mají leckdy společné znění,⁸⁹ ovšem v COL 1961 jsou i taková inovační řešení, která mají předlohu pouze v jednom z nich, a předpokládají tudíž nutně Colovu práci s oběma „škrabalovskými“ texty. Několik příkladů:⁹⁰

Mk 6,26: *I zarmoutil se král. Pro svou přísahu však... – Tu se král zarmoutil, ale pro...* (= ŠKR 1948 = ŠKR-PETRŮ 1951)

1K 15,19: *zasluhujeme více soucitu než všichni (ostatní) lidé – jsme nejubožejší ze všech lidí* (= ŠKR 1948 = ŠKR-PETRŮ 1951)

Ř 5,5: *je vylita v našich srdcích – je nám vylita do srdce* (= jen ŠKR 1948)

2J,12: *Ačkoliv mám mnoho vám psáti – Ačkoliv vám mám mnoho co psáti*⁹¹ (= jen ŠKR 1948)

Mk 6,27: *I poslal hned kata s rozkazem... – I poslal král hned kata a poručil...* (= jen ŠKR-PETRŮ 1951)

1K 15,1: *Ohlašuji vám, bratří – Chci vám, bratři,*⁹² *vyložit* (= jen ŠKR-PETRŮ 1954)

Sám Rudolf Col se o žádném svém inspiračním zdroji veřejně nezmiňuje, nemusí to však ještě nutně znamenat plagiátorství.⁹³ Zjištění tohoto poměrně silného vlivu „škrabalovských“ textů v každém případě přináší opět nový pohled na vztahy moderních českých novozákonních překladů, protože poněkud komplikuje dosud zažitou představu o dvou relativně „nezávislých“ liniích českých katolických překladů dvacátého století (Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col a Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner).

---

mohlo být inspirováno textem ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955 (kde se objevuje poprvé téměř důsledně), pro výrazné rozšíření prezentů historických mohl být impulsem ŽIL, ŠKR či ŠKR-PETRŮ.

⁸⁸ Srov. appendix 1 na konci kapitoly.

⁸⁹ To platí především pro evangeliář. Apoštolář byl výrazně nově zpracován Ondřejem M. Petřem.

⁹⁰ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze COL 1947, na druhém místě verze COL 1961.

⁹¹ Infinitiv *psáti*, odchýlný od formy na -t, jinak běžné v COL 1961, je podtržením faktu, že daný výsek je skutečně převzat právě z textu ŠKR 1948, pro nějž jsou naopak ještě příznačné spíše tvary na -ti. (S inovací tohoto místa se navíc zcela shoduje i znění Žilkovo; ostatní příklady inovací uvedené v této subkap. 4.3.6.4 se od Žilkova znění liší).

⁹² Tvar *bratři* je odchýlný od Colova běžného *bratří*, a je tak zdůrazněním faktu, že daný výsek je skutečně mechanicky převzat z některého ze „škrabalovských“ textů, protože pro ně je naopak příznačná právě forma *bratři*.

⁹³ V době, kdy Colův překlad vychází, je ještě Pavel V. Škrabal naživu, a bylo by dobře možné, že Col s ním své kroky konzultoval. Škrabal jakožto řeholník teprve nedávno (1955) propuštěný z komunistického vězení nesměl až do své smrti (1964) vykonávat duchovenskou službu, a uvedení jeho jména v oficiálně publikované knize by tudíž bylo pravděpodobně stěžejí myslitelné. Podobně dobově politicky nepřijatelné by bylo uvedení jména emigranta Ondřeje M. Petře.

4.3.7 Význam Colova překladu

Rudolf Col svým dílem posunul české novozákonní překládání o významný krok kupředu, především promyšlenou hloubkovou modernizací českého textu, a to (jako první z katolických překladatelů dvacátého století) v úzké odborné spolupráci se svými filologickými kolegy. Ve své době (1947) tak Colův Nový zákon svébytně a úspěšně navázal na starší texty Sýkorovy a Sýkorovy-Hejčlovy, římskokatolickou církví otevřeně favorizované. Za normálních okolností by tudíž byl nejspíš předurčen k tomu, aby se právě on časem (po reformě mešního řádu r. 1969 a následném zavedení češtiny do celé liturgie ruku v ruce s reformou lekcionáře) stal také textem nejprestižnějším – liturgickým. Zabránilo tomu však dramatické politické okolnosti v Československu, díky dlouhodobému oslabení církevních struktur byla kontinuita církevně protežovaných překladů v padesátých a šedesátých letech přetržena a církevní preferenci v konkurenci sedmdesátých let, kdy se jednalo o volbě definitivního textu pro nový lekcionář (a pro další liturgická užití), nakonec získal časově poslední text z druhé (mladší) katolické návazné řady Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner.

Appendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–9)

Ukázka představuje srovnání poměrně nekomplikovaného narativního textu v Hejčlově revizi a v podání dvou verzí Rudolfa Cola. Tato perikopa nese u Cola viditelně osnovu textu Sýkora-Hejčl, inovace COL 1947 zde nejsou příliš rozsáhlé. Přesto dobře vynikají některé typické rysy Colova překladu (práce s přechodníky, větnými konstrukcemi, prostředky napojení, slovosledem, lexikem a frazeologií).

Poslední (čtvrtý) oddíl této ukázky dokumentuje, že většina řešení, která vykazuje COL 1961 jako inovační vůči COL 1947, byla velmi pravděpodobně motivována zněním ŠKR 1948, případně ŠKR-PETRŮ 1951.

SÝK-HEJ 1940 (=1934)

1. Když se tedy Ježíš narodil v Betlemě judském za dnů Heroda krále, hle, mudrci od východu přišli do Jerusalema, 2. řkouce: „Kde je ten novorozený král židovský? Neboť viděli jsme hvězdu jeho na východě, i přišli jsme poklonit se jemu.“ 3. Uslyšev to král Herodes, vzrušil se, a všecken Jerusalem s ním. 4. I shromáždil všecky velekněze a znalce Písma v lidu, tázal se jich, kde se má Mesiáš naroditi. 5. Oni mu řekli: „V Betlemě judském; neboť takto je psáno skrze proroka: 6. A ty, Betleme, území judské, nikoli nejsi nejmenší mezi knížecími městy judskými: neboť z tebe vyjde vévoda, který bude spravovati lid můj israelský.“ 7. Tu Herodes povolal tajně mudrce, vyptal se jich bedlivě na čas, kdy hvězda svítila, 8. poslal je do Betlema a řekl: „Jděte a ptejte se pilně po dítěti, až pak je naleznete, zvěstujte mi, abych i já šel a poklonil se jemu.“ 9. Oni vyslechše krále, odjeli; a hle, hvězda, kterou byli uzřeli na východě, předcházela je, až přišedši stannula nad místem, kde bylo dítě. 10. Uzřevše hvězdu, zaradovali se radostí velmi velikou.

na východě, šla před nimi, až došla ⁹⁷ místo, kde bylo dítě, a zastavila se. 10. Když opět uviděli hvězdu, zaradovali se radostí velmi velikou.

Appendix 2: Ukázka textu (J 13,3–10)

Ukázka především ilustruje, jak se rozvíjí užití českého prezentu historického od jednotlivých izolovaných výskytů (Dí...) v překladu Sýkorově-Hejčlově (jde v podstatě o zbytky starého, velmi omezeného užívání historického prezentu, spíše setrvačností zachované ještě ze Svatojanské bible 1888/1889) přes nové „objevení“ tohoto stylistického prostředku v první Colově verzi až po jeho hojně rozvinutí ve vydání druhém.

SÝK-HEJ 1940 (= 1934)

3. (Ježíš) jsa vědom si toho, že Otec dal mu v ruce všecko, a že vyšel od Boha a jde k Bohu, 4. vstal od večere a odložil roucha svá a vzav šat lněný přepásal se. 5. Potom nalil vody do umyvadla a počal umývati učedníkům nohy a utírat je šatem, kterým byl přepásán. 6. Přišel tedy k Šimonu Petrovi. I řekl mu Petr: „Pane, ty mně myješ nohy?“ 7. Ježíš odpověděl a řekl jemu: „Co já činím, ty nevíš nyní, ale zvíš potom.“ 8. Dí mu Petr: „Nebudeš mně mýti nohou na věky.“ Ježíš mu odpověděl: „Neumyji-li tě, nebudeš míti podílu se mnou.“ 9. Dí jemu Šimon Petr: „Pane, netoliko nohy mé, nýbrž i ruce a hlavu.“ 10. Dí mu Ježíš: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje leč jen nohy si umýti, ale jest čist celý; i vy jste čisti, ale ne všichni.“

COL 1947

3. Jsa si (Ježíš) vědom toho, že mu Otec dal do rukou všechno a že vyšel od Boha a jde k Bohu, 4. vstává od večere a odkládá svůj šat. Pak vzal lněné roucha a přepásal se. 5. Potom nalil vody do umyvadla a počal umývati učedníkům nohy a utírat je rouchem, kterým byl přepásán. 6. Přišel tedy k Šimonu Petrovi. I řekl mu Petr: „Pane, ty mně myješ nohy?“ 7. Ježíš mu odpověděl: „Co já činím, ty nevíš nyní, ale pochopíš později.“ 8. Dí mu Petr: „Nebudeš mi mýti nohy na věky!“ Ježíš mu odvětil: „Jestliže tě neumyji, nebudeš míti podíl se mnou.“ 9. Dí jemu Šimon Petr: „Pane, nejen mé nohy, nýbrž i ruce a hlavu!“ 10. Dí mu Ježíš: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje si umýti víc než nohy, neboť je celý čistý; i vy jste čisti, ale ne všichni.“

COL 1961

3. Jsa si (Ježíš) vědom toho, že mu Otec dal do rukou všechno a že vyšel od Boha a jde k Bohu, 4. vstává od večere a odkládá šat. Vezme lněné roucha a přepáše se. 5. Potom nalije vody do umyvadla a počne umývat učedníkům nohy a utírat je rouchem, kterým byl přepásán. 6. Přijde tedy k Šimonu Petrovi. Ale on mu řekne: „Pane, ty mně chceš mýt nohy?“ 7. Ježíš mu odpověděl: „Co já činím, ty nevíš nyní, ale pochopíš později.“ 8. Dí mu Petr: „Navěky mi nebudeš mýt nohy!“ Ježíš mu odvětil: „Jestliže tě neumyji, nebudeš mít podíl se mnou.“ 9. Dí jemu Šimon Petr: „Pane, nejen mé nohy, nýbrž i ruce a hlavu!“ 10. Ježíš mu řekne: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje si umýt víc než nohy, neboť je celý čistý; i vy jste čisti, ale ne všichni.“

⁹⁷ ŠKR 1948: *nad* (užita jiná předložka).

Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)

Ukázka představuje Colovo překladové řešení (1947) vedoucí k zpřehlednění textu rozdělením komplikovaného souvětí do kratších celků. V této oblasti (práce se syntaxí složitějšího souvětí) text ukázky v dalším vydání (1961) nevykazuje žádnou inovaci.

SÝK-HEJ 1940 (= 1933)

19. Máme tedy, bratři, důvěru ve vstup do velesvatyně v krvi Kristově, 20. který nám zasvětila jako cestu novou a živou, (vedoucí) skrze oponu, to jest skrze tělo jeho. 21. (Máme) také kněze velikého nad domem Božím. 22. Přistupujme proto s opravdovým srdcem v plné víře, skropení jsouce na srdci od svědomí zlého a umyti na těle vodou čistou; 23. držme vyznání své naděje nezvratným, – neboť věrný je ten, jenž zaslíbil,⁹⁸ – 24. mějme pozor jedni na druhé, bychom se povzbudili k lásce a k dobrým skutkům. 25. Neopouštějme shromáždění svého, jakož někteří mají obyčej, nýbrž napomínejme, a to tím více, čím více spatřujeme,⁹⁹ že den se blíží.

COL 1947

19. Máme tedy, bratří, pro krev Kristovu důvěru, že můžeme vstoupiti do velesvatyně. 20. Ta krev nám otevřela vstup jako novou cestu k životu (vedoucí) skrze oponu, to jest skrze jeho tělo. 21. Také (máme) vznešeného velekněze, který spravuje dům Boží. 22. Přistupujme proto s upřímným srdcem plni důvěry, očištění v srdci od zlého svědomí a umyti na těle čistou vodou! 23. Neohroženě se držme vyznání své naděje, neboť věrný je Ten, jenž dal zaslíbení! 24. Snažme se, abychom jeden druhého povzbuzovali k lásce a k dobrým skutkům! 25. Nezanedbávejme své shromáždění, jak to mají někteří ve zvyku, nýbrž se navzájem povzbuzujme, a to tím více, čím více vidíme,¹⁰⁰ že se (ten) den blíží.

COL 1961

19. Máme tedy, bratří, pro krev Kristovu důvěru, že můžeme vstoupit do velesvatyně. 20. Ta krev nám otevřela vstup jako novou cestu k životu (vedoucí) skrze oponu, to je skrze jeho tělo. 21. Také (máme) vznešeného velekněze, který spravuje dům Boží. 22. Přistupujme proto s upřímným srdcem plni důvěry, očištění v srdci od zlého svědomí a umyti na těle čistou vodou! 23. Neohroženě se držíme vyznání své naděje, neboť věrný je Ten, jenž dal zaslíbení! 24. Snažme se, abychom jeden druhého povzbuzovali k lásce a k dobrým

⁹⁸ V SÝK-HEJ 1933 zde byla chybně tečka (zaslíbil.), SÝK-HEJ 1940 opravuje na čárku.

⁹⁹ Ve v. 25 je chyba z přehlédnutí (spatřujeme místo správného spatřujete, které bylo ještě v SÝK 1914). Ta pak přešla ze SÝK 1923BČ do SÝK-HEJ 1933 a odtud do všech vydání SÝK-HEJ a pak do COL 1947 (vidíme); opravena byla až v COL 1961 (vidíte). Chyba není ve Škr 1948 (pozorujete).

¹⁰⁰ Ve v. 25 je chyba z přehlédnutí (vidíme místo správného vidíte), přejatá ze SÝK 1923BČ (spatřujeme) do všech vydání SÝK-HEJ a odtud pak do COL 1947 (vidíme), opravena byla až v COL 1961 (vidíte). Chyba není ve Škr 1948 (pozorujete).

skutkům! 25. Nezanedbávejme své shromáždění, jak to mají někteří ve zvyku, nýbrž se navzájem povzbuzujeme, a to tím více, čím více vidíte, že se (ten) den blíží.

4.4 František Žilka

4.4.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Žilkova Nového zákona

Nový zákon přeložený evangeliíkem Františkem Žilkou a kompletně vydaný poprvé na sklonku roku 1933 v zavedeném a prestižním nakladatelství Jana Laichtera přichází do situace, kdy se v českém křesťanském intelektuálním prostředí dá již delší čas sledovat určitý zájem o moderní český novozákonní překlad ve smyslu nového překladu biblického textu bez těsné a nekritické vázanosti na předchozí tradici. O něco starší katolický překlad Sýkorův (první vydání 1909/1914 a několik dalších vydání ve dvacátých letech) má už jistou dobu vybojováno své pevné místo ve většinové katolické církvi – navzdory občas se vyskytujícími diskusím o tom, zda jeho „jazyková modernost“, tj. opouštění jistých specifických rysů tradiční archaické jazykové patiny, je patřičná. Debaty v tomto tónu budou v kruzích křesťanských intelektuálů s odmlkami ostatně trvat až do čtyřicátých,¹ ba v jistém měřítku až do padesátých² let a budou se z podobného úhlu dotýkat i překladu Žilkova.³ V roce 1920 se také objevuje svérázný pokus reformovaného duchovního Jana Karafiáta o mírnou revizi kralického textu,⁴ poměrně pozdní vyústění jeho starších úvah rozebírajících překladatelskou práci staré jednoty

---

¹ K pozdní diskusi, která v tomto konkrétním případě asi navíc souvisí s jistou zahleděností české katolické inteligence do minulých časů – v období druhé republiky a okupace, srov. Josef VAŠICA, *Český biblický styl*, Akord, 8 (1940–41), s. 14. Vašica míní (konkrétně hovoří o podobě textu ve velké „Podlahově“ Bibli české 1917–1925), že se Sýkora vědomě a velmi pronikavě vzdálil od tradiční základny archaické velebnosti a vznešenosti biblické řeči.

² Na protestantské straně byly názory ukazující až k *jakési kanonisaci Kralické* silné ještě v padesátých letech, jak o tom svědčí Josef Bohuslav SOUČEK (*O potřebě a způsobu revise Kralického překladu*, Theologická příloha Křesťanské revue, 21 (1954), s. 61). Podobně v českém katolickém exilu se v téže době debatuje na téma moderního překladu (v souvislosti s překladatelskou iniciativou Ondřeje M. Petru, srov. kap. 4.6.3) a objevují se i hlasy překvapivě konzervativní: *Proč nás rušit, řekněme v misálu, ale i vůbec ve vydání evangelií, novým textem? Neřku – kdyby starý byl omylný nebo nepochopitelný; ale o tom na daném místě (autor tu hovoří konkrétně o velkopátečních pašijích) nemůže být řeči. A podobně možno mluvit o evangelních perikopách.* (Jindřich STŘEDA, *Něco o překladech bible*, Nový život, 6 (1954), s. 120.)

³ Protagonista „jazykově konzervativního“ křídla v katolické církvi Josef Vašica na konci čtyřicátých let soudí o Žilkově textu: *...jde ve snaze přiblížit co nejvíce Písmo svaté modernímu člověku až příliš daleko a opouští to, co všichni ctíme jako drahocenný odkaz minulých věků, českou mluvu biblickou, i tam, kde je posud nezastaralá, jasná a srozumitelná.* (Josef VAŠICA, *Bible v české kulturní tradici*, Logos – časopis pro homiletiku a katechetiku, 1949, příloha Biblica, s. 19.)

⁴ *Nový zákon Pána a spasitele našeho Ježíše Krista. Text Kralický z roku 1613 podle původního textu opravený. Vydání jubilejní.* Praha: nakladem Britické i zahraničné společnosti biblické, 1915. Jako samostatná, ale nedílná součást je připojena kniha Žalmů (vlastní titulní list, ale stránkování kontinuální). Upravovatel textu Jan Karafiát není jménem uveden, vydání knihy nese v roce 1915 (jubileum smrti Jana Husa), ve skutečnosti se objevilo až v r. 1920. Tato revize vyšla znovu v r. 1925. Neprosadila se, protože je koncepcí přece jen *v podstatě theologicky i řečově konservativní* (Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1975, s. 50), a také biblické společnosti daly napříště jednoznačně přednost vydávání autentického kralického textu podle vydání 1613.

Českého ekumenického překladu (1973/1978), který (ač se na jeho přípravě dosti záhy podílela řada příslušníků různých denominací) koneckonců primárně vzešel také z českobratrského prostředí.

4.4.2 Vydání Nového zákona F. Žilky

Kompletní Žilkův český Nový zákon vychází za překladatelova života třikrát: poprvé v roce 1933,²⁰ podruhé 1934,²¹ potřetí 1940.²² Čtvrté vydání je už posmrtné (Žilka umírá r. 1944) a objevuje se těsně po válce v roce 1946,²³ páté vychází 1951,²⁴ šesté 1966²⁵ a poslední sedmé 1970.²⁶ Všechna vydání s výjimkou předposledního (šestého) jsou ve velmi podobné úpravě a v téměř shodném malém formátu a byla tištěna z téže sazby.²⁷ Jen šesté vydání bylo vysázeno zcela samostatně, má vůči ostatním odlišný větší formát a je vůbec po grafické stránce řešeno jinak.

4.4.3 Geneze překladu a spolupracovníci

Publikační doklady o tom, že František Žilka připravuje nový překlad Nového zákona, se začaly objevovat o několik let dříve, než vyšel kompletní text. V úvodu ke knížce *Dějiny novozákonní doby* (1925),²⁸ prvnímu svazku plánované knižní řady *Začátky a základy křesťanského náboženství*,²⁹ předběžně ohlašuje svůj plán zcela nově přeložit Nový zákon.³⁰

(Josef KREJČÍ, *Čtyři evangelia. Nový překlad Písma svatého sv. 15, Biblické dílo ERC pro edici Kalich, Praha 1973. Str. 255, Studie II/1974, s. 144.*)

²⁰ ŽIL 1933.

²¹ ŽIL 1934.

²² ŽIL 1940.

²³ ŽIL 1946.

²⁴ ŽIL 1951.

²⁵ ŽIL 1966.

²⁶ ŽIL 1970.

²⁷ Dosvědčují to drobnosti jako nepatrně vzhůru vysunutá litera *l* ve slově *titul* na s. 199 ř. 2 zdola (v poznámce **) ve všech vydáních kromě šestého, porušená dvojtečka v textu Sk 6,13 ve všech vydáních kromě (zvláště vysázeného) šestého, nebo tisková chyba v J 21,4 *Ježíš jem řekne* od druhého vydání do posledního – s výjimkou šestého (*Ježíš jim řekne*).

²⁸ František ŽILKA, *Dějiny novozákonní doby. První část Začátků a základů křesťanského náboženství*. Praha: Kalich, 1925.

²⁹ Žilka tento svůj velký projekt, který pojal hlavně jako bazální učebnicovou příručku pro studenty bohosloví, rozplánoval do těchto částí: 1. část: *Dějiny novozákonní doby*, 2. část: *Dějiny novozákonního písemnictví*, 3. část: *Dějiny náboženství nebo náboženských idejí v Novém zákoně*, 4. část: *Překlad Nového zákona*, 5. část: *Výklad Nového zákona*. V páté části počítal s účastí dalších biblistů: ve třicátých a čtyřicátých letech sem skutečně přispěl jeho žák Josef Bohuslav Souček exegezí některých listů. Projekt nakonec zůstal torzem (část 2. a 3. se nerealizovaly, část 5. pouze zčásti).

K závěrečné fázi prací na překladu patří přímý podíl dvou významných českých filologů, Ferdinanda Stiebitze a Emila Smetánky.³⁵ Jejich role nebyla zanedbatelná, jak to dosvědčuje sám Žilka v předmluvě k prvnímu vydání: *Než jsem se odhodlal se svou prací na veřejnost, předložil jsem hotový rukopis dvěma znalcům. Profesor Dr. Ferdinand Stiebitz z Masarykovy university v Brně, odborník v řečtině klasické i biblické, pilně a obětovně srovnal snad každé význačnější slovo s originálem a dal mi četné cenné pokyny; z nich jsem vděčně použil velmi mnohých. Profesor Dr. Emil Smetánka z Karlovy university v Praze si dal velkou práci přečísti můj rukopis, upravil jeho češtinu podle uznaných pravidel a velmi vydatně mi pomáhal s korekturami.*³⁶ Se Smetánkou ostatně překladatel úzce spolupracoval již nějakou dobu i na jiných projektech a především ve stylistice ho respektoval jako svůj významný vzor.³⁷ To se projevovalo také už v samém průběhu tvorby novozákonního překladu: *Přímo jsem se s ním předem neradil, ale poněvadž jsem měl úmysl požádati ho také o revisi svého překladu, pracoval jsem od počátku tak, aby obstál před jeho kritikou,*³⁸ a Žilka tedy právem prohlašuje: *Podíl prof. Smetánky při mém překladu Nového zákona je značný, přímo i nepřímý.*³⁹

V souhrnu osobností, které sehrály významnější roli v tvorbě výsledného textu po Žilkově smrti (1944), nelze opominout žáka Františka Žilky, bibliistu Jindřicha Mánka, který provedl menší úpravy pro poslední, sedmé vydání (1970). Za zmínku stojí také nenápadná postava Františka Laichtera, který sice nepatří do okruhu spolutvůrců textu ve vlastním smyslu, ale stál v bezprostřední blízkosti všech edicí jako vydavatel nebo jako redaktor.⁴⁰

---

³⁵ Spolupráce s Emilem Smetánkou se uplatnila již o několik let dříve. Ve své knize *Podobenství Ježíšova* (1930; viz výše pozn. 31) Žilka děkuje Emilu Smetánkovi *za to, že ochotně a obětavě přečetl celý rukopis, skontroloval překlad podle originálu a opravil i můj vlastní doprovod* (s. 7), podobně ve svazku *Ježíšovo kázání na hoře* (1931; viz výše pozn. 31) je děkováno *za péči, kterou laskavě věnoval jazykové stránce spisu* (s. 6).

³⁶ ŽIL 1933, s. VIII.

³⁷ *S velikou obětavostí... přečetl prof. Smetánka mé starší knížky a velmi pečlivě opravil mé chyby a upravil mé vazby. Z jeho oprav a pokynů jsem si sestavil věci nejdůležitější a podle toho jsem se řídil v nových pokusech.* (František ŽILKA, *O nový překlad Nového zákona. Prof. dru Emilu Smetánkovi k jeho 60. narozeninám*, Naše řeč, 19 (1935), s. 366.)

³⁸ František ŽILKA, tamtéž, s. 366.

³⁹ František ŽILKA, tamtéž, s. 371.

⁴⁰ František Laichter (1902–1985), syn nakladatele Jana Laichtera (1858–1946) a jeho následovník ve vydavatelském díle, po komunistickém převratu pracovník nakladatelství Kalich: *Po nuceném zrušení našeho nakladatelství jsem Žilkův Nový zákon v dohodě s pozůstalými přenesl do Kalicha, kde dosáhl několika dalších vydání. Zvláště rád vzpomínám na vydání z r. 1966 ve větším formátu v osobitě grafické úpravě Rudolfa Hály s Doležalovou vazbou a Švábovým přebalem.* (Z nepublikovaných Laichterových Pamětí; delší pasáž týkající se Žilkova Nového zákona byla v nedávné době otištěna v Křesťanské revui a odtud také cituji: František LAICHTER, *Nejkrásnější nadílka*, Křesťanská revue, 60 (1993), s. 50–51.)

4.4.3.2 Rozsah výkladové části v jednotlivých edicích⁴⁶

Nový zákon ŽIL 1933 obsahuje velmi stručné poznámky (pod čarou),⁴⁷ druhé autorské vydání (ŽIL 1934) je má nepatrně korigované a o málo rozhojňené.⁴⁸ K výkladové části je třeba započíst i zběžné uvedení do jednotlivých spisů Nového zákona, které autor nově zařadil od druhého vydání (jakožto součást předmluvy z r. 1934 K *druhému vydání*⁴⁹) a které pak už zůstává ve všech dalších edicích. Od druhého vydání až do sedmého se výkladová část prakticky nemění.⁵⁰

4.4.4 Překlad F. Žilky očima autora (předmluvy 1933 a 1934, autoreferáty 1935 a 1936)

Jak už bylo naznačeno v předchozí subkapitole, Žilkův náhled na možnosti autorské prezentace textu byl, jak se zdá, proklamovaně otevřený již v průběhu překladatelské práce a tato otevřenost se znásobila po publikování kompletního Nového zákona (1933). Ve srovnání s dobovými katolickými překlady (Sýkorův text a jeho „hejčlovská“ přepracování)⁵¹ máme od Františka Žilky k dispozici nejen extrémně stručné autorské předmluvy či na slovo skoupé heslovité prezentace, nýbrž také podrobné referáty v odborném (či populárně-odborném) tisku, nehledě na popularizaci.⁵² Zatímco tehdejšímu katolickému překladateli (ač jeho akademické a společenské postavení bylo – v případě obou profesorů Jana L. Sýkory a Jana Hejčla – přinejmenším srovnatelné s Žilkovým) šlo nepochybně v první řadě o to, aby pro své dílo získal církevní imprimatur, a spokojil se s jeho rozšířením směrem dovnitř církve (byť šlo

⁴⁶ Tato studie se soustředí na překladový text, nikoli na obsah komentářové části, zůstává tedy u jejího vnějšího popisu.

⁴⁷ Základní srovnávací textový vzorek má např. jen deset poznámek. V rámci celého novozákonního textu se pak vyskytuje zhruba jedna stručná (jedno až dvojřádková) poznámka na jednu stránku. Poznámky se týkají zpravidla textologie, některých problémů překladových a reálií, a není tu tedy prakticky žádná snaha o předložení exegeze s přímým systematickoteologickým dopadem (jako je to obvyklé v poznámkách katolických vydání).

⁴⁸ V základním vzorku je přidána jedna poznámka (ke Ga 1,18) a jednou odstraněny uvozovky (ke Sk 8,27).

⁴⁹ ŽIL 1934, s. V–VIII.

⁵⁰ Ukazuje to shodné znění všech vydání od druhého (1934) do sedmého (1970) v textu úvodů do novozákonních spisů i v poznámkové části u základního textového vzorku. Mimo srovnávací vzorek jsem zjistil nepatrnou změnu např. v jediném zcela nově sázeném) ŽIL 1966 (změněná poznámka k J 7,53 souvisí s tím, že redaktor ŽIL 1966 zařadil pasáž J 7,53–8,11 přímo do textu – na rozdíl od všech ostatních vydání, která ji mají pod čarou). Malé změny jsou v ŽIL 1970 (na čtyřech místech jsem našel změny v přímé návaznosti na revizi Jindřicha Mánka: Mt 11,6; Sk 23,30; 1Tm 5,23; Zj 14,20). (Srov. též výše subkap. 4.4.3.1, zvláště pozn. 45).

⁵¹ Srov. subkap. 4.1.4 a 4.2.4.

⁵² Z popularizačních autoprezentací je zajímavý např. již zmíněný rozhovor nakladatele Františka Laichtera s Františkem Žilkou publikovaný z Laichterovy iniciativy v týdeníku Pestrý týden (zařazen Laichterem do

o církve v českém národě výrazně většinovou), Žilka podle všeho hleděl cíleně vstoupit nejen do (početně minoritních) protestantských kruhů, ale s jistým razantním sebevědomím neváhal své dílo přímo a úmyslně vystavit chvále či kritice celého kulturního českého národa, zvláště jeho intelektuálních a akademických vrstev – a zjevně usiloval o co nejlepší zpětnou vazbu.

Předmluva 1933

František Žilka v *Předmluvě* k svému Novému zákonu (1933)⁵³ představuje svoji práci způsobem spíše popularizujícím a poměrně dosti stručně, nicméně v porovnání s lakonickými autoprezentacemi souběžně vycházející Hejčlovy revize Sýkorova Nového zákona⁵⁴ jde přece jen podstatněji do hloubky v odkrývání konkrétních problémů. S vědomím, že jako protestant podnikl velký novátorský krok, protože čeští evangelíci užívají v soukromém i liturgickém čtení stále starobylý kralický text petrifikovaný staletími a pocíťovaný jako „posvátný“, se do značné míry musí koncentrovat na vysvětlení, proč vůbec pořídil zcela nový překlad a v čem se podstatně liší od znění kralického. Uvádí analogie z prostředí německého a anglického: tyto jazyky přece mají vedle „tradičních“ reformačních textů (bible Lutherovy a krále Jakuba) také verze revidované i *pokusy o překlady nové*. Letmo (bez uvádění konkrétních edicí) zmiňuje také dosavadní české pokusy o revizi kralického textu, aby mohl konstatovat, že *pro nový překlad je tu místo*. Pro svou práci předkládá Žilka dvě zdůvodňující hlediska, *důvody věcné a požadavky jazykové*.

Prvním jeho důvodem je vývoj novozákonního textologického bádání (*nově zjištěný a dnes obecně ve vědě používaný text se na mnohých místech liší od textu dříve běžného*, tj. od předlohy Kralických): *změny zasahují tu i tam i do znění míst důležitých, jako je na příklad modlitba Páně*, určitá místa byla odhalena jako pozdější dodatky, a proto podle překladatele musejí být vynechána nebo odsunuta pod čáru, *jako na př. perikopa o cizoložnici, Jan 8,1–11*.

Druhý soubor důvodů je *jazykový*, Žilka má na mysli především napětí mezi starobylou kraličtinou a moderním českým jazykem. Vedle „povinných“ slov uznání vůči Kralické tak zhuštěně formuluje několik důležitých kritických postřehů k jejímu užití v moderní době: *Čeština Kralické bible... má na sobě ráz doby, je archaická, nezvyklá, tu a tam pro náš cit strojená, na př. v slovosledu namnoze přiliš latinská... dnes se takovou řečí nemluví ani na*

---

jeho nepublikovaných Pamětí a v ukázce z nich nově otištěn: František LAICHTER, *Nejkrásnější nadílka*, Křesťanská revue, 60 (1993), s. 51–52).

⁵³ ŽIL 1933, s. V–VIII. Tato *Předmluva* je pak obsažena i ve všech ostatních šesti vydáních Žilkova Nového zákona. V druhém a třetím vydání je na konci opatřena časovým určením a signem autora: *F. Ž. V listopadu 1933*. V ostatních vydáních toto určení není.

⁵⁴ Srov. subkap. 4.2.4.

kazatelně, jež arci zachovala největší měrou biblický spád a ráz, a nepíše ani ve vědeckých, také ne theologických knihách... Kdo je odchován Kralickou biblí, rozumí ovšem všemu, ale i on má jisté obtíže. Kdo však není v denním styku s biblí..., dá mu mnoho práce postihnouti smysl a někdy se mu to vůbec nepodaří.

Překladatel tedy chce, aby bible byla učiněna obecně přístupnou a srozumitelnou, aspoň aby její forma neztěžovala pochopení obsahu, a opět se odvolává na existující novější překlady do jiných jazyků. Na svoji podporu si vypůjčuje slova Karla Weizsäckera, autora německého překladu Nového zákona:⁵⁵ „...může posloužiti toliko překlad, který v dnešní mluvě a podle dnešních pravidel usiluje zprostředkovati čtenáři tytéž dojmy, jež měli nejstarší čtenáři z původního jazyka...“ Záměry překladu jsou dále všeobecně vyjádřeny takto: *Usiloval jsem o snadnější a hladší srozumitelnost... Snažil jsem se vystihnouti ducha Nového zákona a neváhal jsem někdy obětovati literu. Ale celkem bylo mým úsilím překládati docela věrně, i když ne otrocky... Trvám na tom, že překlad není mechanické přenesení slov, nýbrž přemyšlení pojmů. V tom smyslu je každý překlad trochu osobní. Mým úmyslem nebylo revidovati Kralický překlad a podržeti z něho co nejvíce. Byl jsem vždy veden myšlenkou, jak by dnešní člověk, theolog, vyjádřil pro dnešek řecký originál. Jako jakýsi pozitivní vedlejší následek četby nového překladu v porovnání s dosud zažitým kralickým Žilka předpokládá určitý čtenářský „šok“ vedoucí ke zcela novému uvažování nad textem: *Ostatně myslím, že neobvyklý, netradiční výraz přinutí mnohého, aby si přemyslel některé biblické pojmy.**

Důležitou informaci o své práci s originálním textem (tj. o práci s podobou předlohy ve smyslu občasného přeskupování textových částí jakožto pokusu o pravdivější rekonstrukci textu) podává autor překladu poněkud zběžně (bez konkrétních odkazů, takže na čtenáři zůstává, aby si případně daná místa dohledával): *Na některých místech, jmenovitě v evangeliu Janovu, jsem přemístil několik veršů do souvislosti, jež je logicky i věcně správnější. Chce-li je čtenář čísti v obvyklém pořádku, nebude mu to obtížné.*

Jako výchozí předlohu pro svůj překlad uvádí Žilka řecký text v edici Eberharda Nestleho⁵⁶ (s výhradou: *jen v několika případech jsem se rozhodl pro znění úchylné podle některé-*

⁵⁵ Žilka zde překládá několik vět z předmluvy k pátému vydání tohoto průkopnického novozákonního překladu (*Das Neue Testament in der Übersetzung von Carl Weizsäcker*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1892. 5. neu bearbeitete Aufl.).

⁵⁶ Eberhard NESTLE, *Novum Testamentum Graece cum apparatu critico ex editionibus et libris manuscriptis collecto*. Stuttgart: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt. První vyd. vyšlo 1898, 9. vyd. 1912. Od 10. vyd. (1914) přebírá roli editora Erwin Nestle. Žilka nspecifikuje vydání, ale uvádí jako editora jen Eberharda Nestle, dá se tedy snad předpokládat, že v zásadě od počátku pracoval především s vydáním devátým (nebo i starším). Velice pravděpodobně se mu však v průběhu práce a před definitivním dokončením do ruky dostala i vydání novější (jistý koncepční posun se dá zaznamenat u 13. vyd. 1927). Jindřich Mánek píše, že Žilka stavěl na tehdy nejnovějším Nestleho vydání řeckého Nového zákona (14. vydání z r.

ho uznaného rukopisu – a tento svůj krok obhajuje tím, že k němu někdy přímo nutí skutečnost rozmanitého čtení v rukopisech, a že tudíž jistá volnost v úsudku a rozhodování je tu vědeckým právem i povinností, protože textu absolutně jistého dosud nemáme).

Zvlášť pojednán a krátce zdůvodněn je způsob přepisu vlastních jmen. Autor se po dlouhém váhání a po poradě s odborníky rozhodl ponechat tvary vžitě (tedy např. *Barnabáš*, *Kaifáš*, nikoli *Barnabas*, *Kaiafas*); pouze tam, kde praxe není zcela ustálena, přiklonil se k znění spíš řeckému místo latinského přepisu (příklady nejsou uvedeny). Technická poznámka upozorňuje na použití hranatých závorek [ ], které ukazují na doplnění slova k lepšímu porozumění. Závěrem Žilka zběžně objasňuje charakter účasti dvou filologů, Ferdinanda Stiebitze a Emila Smetánky při závěrečných pracích na překladu⁵⁷ a předkládá své dílo naší veřejnosti s přáním, aby pomohla lépe porozumět základním myšlenkám křesťanství a rozmnožila lásku k jeho posvátné knize.

Předmluva 1934

V Novém zákoně vydaném r. 1934 Žilka ponechává nezměněnou původní *Předmluvu* a připouje za ni dodatek nadepsaný K *druhému vydání*.⁵⁸ Větší část tohoto dodatku (podkapitola *Co jest Nový zákon?*) je tu věnována shrnující informaci o jednotlivých knihách Nového zákona ve smyslu jakéhosi miniaturizovaného „speciálního úvodu do Nového zákona“ a k samému překladu se vyslovuje pouze kratičká pasáž úvodem. V ní Žilka jen obecně konstatuje, že realizoval některé změny, v celku nevelké a že podnikl jisté kroky k sjednocení překladu některých výrazů (tedy k tomu, čemu se později bude říkat „konkordantnost“): *Důsledněji jsem provedl jednotu ve vystižení některých výrazů, pokud je to vůbec možno bez mechančnosti*. Autor pak ještě upozorňuje, že v tomto vydání vypouští předtím běžný znak kulatých závorek ( ), protože *prý budily dojem, jako by místa takto označená nenáležela do pravého textu*.⁵⁹ Zmiňuje opravu tiskových chyb a prohlašuje, že se neuzavírá *dalším účelným a oprávněným opravám*.

1930), ale pro svou informaci neuvádí zdroj (Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1975, s. 57). Toto tvrzení možná opírá o výsledky své vlastní práce, protože se při své mírné revizi Žilkova textu (1970) soustředil právě na stránku textologickou.

⁵⁷ Viz výše subkap. 4.4.3.

⁵⁸ ŽIL 1934, s. IX–XII. Tento dodatek K *druhému vydání* (spolu s *Předmluvou* z r. 1933) je pak obsažen ve všech dalších vydáních Žilkova Nového zákona. Ve druhém a třetím vydání je na konci opatřen časovým určením a signem autora: *F. Ž. V září 1934*. V ostatních vydáních toto určení chybí.

⁵⁹ Žilka tu má patrně na mysli odstranění závorek jakožto prostého prostředku členění textu (např. v Ř 4,17), protože někde je i nadále ponechává – nejspíš ovšem jen jako označení míst, která jsou některými významnými rukopisy vynechávána (např. Mt 12,47).

Autoreferát 1935 (Bible a český národ)

Samostatný autoreferát Františka Žilky se objevuje v brněnském sborníku Bible a český národ⁶⁰ a autor v něm již reaguje na dvě vydání (1933 a 1934) svého novozákonního překladu.

Téměř polovinu příspěvku Žilka věnuje charakteristice významné role „klasického“ reformačního biblického překladu, Kralické bible, v duchovním a kulturním životě českého národa. Podotýká, že byla dílem ve své době „elitní“ menšinové církve, jednoty bratrské a že byla prací kolektivní (na rozdíl např. od překladu Lutherova, který jinak sehrál podobnou úlohu v německém prostředí). Připomíná, jak česká bible přispěla také k utváření mimonáboženských pojmů a obrazů i pevných frazeologických obrátů.

Na několika příkladech z biblického lexika (u nichž si již pomáhá řešeními svého vlastního nového překladu Nového zákona) se ukazuje, jak moderní čtenář vlivem jednak vývoje jazyka, jednak své celkově daleko menší obeznámenosti s biblickým textem a reáliemi může při četbě Blahoslavovy verze ze šestnáctého století narážet na značné obtíže. S pomocí několika dalších odkazů ilustruje napětí mezi starým překladem a novou češtinou v oblasti syntaktické a stylistické (Žilka podle dobového úzu hovoří dohromady o *slohu*). Problém shrnuje v zásadě těmito klíčovými formulacemi: *Jako překladatel Blahoslav tedy byl ovlivňován dvojím vzorem: vzorem slohově pohebrejšťené řečtiny novozákonního originálu a vzorem literární latiny, v které byl zvyklý jako učenec mysliti a psáti... ..my už neumíme tolik latinsky, abychom mimovolně podléhali slohovým zákonům latiny. Překladatel ovšem myslí dosud, že musí zachovávat sloh originálu věrně, až otrocky. Ale já tvrdím, že chce-li vystihnouti spád cizí řeči otrocky, zpronevřuje se duchu své mateřštiny a hřeší proti zákonům češtiny. Při překladu přece nejde o slovíčka a charakteristické obraty, nýbrž o ducha originálu a o jeho smysl.*

Jako první markantní příklad nesouměřitelnosti vnější „slohové“ stránky řečtiny a češtiny uvádí Žilka dlouhá Pavlova souvětí, kde by překladatel neměl usilovat o přenesení jejich složité stavby či dokonce o mechanické napodobování Pavlových anakolutů, naopak je spíše *vázán zřetelem na své čtenáře, aby jim přiblížil originál*. V té souvislosti také vysvětluje, proč sám zasáhl *radikálním řezem do přechodníkových vazeb: V klasické řečtině a latině má přechodník domovské právo. V češtině zdomácněl napodobením*. Přechodník se podle Žilky ob-

---

⁶⁰ František ŽILKA, *Nový zákon v novém překladě*, in: Bible a český národ. Uspořádala Hana Humlová. Brno: Dobročinný komitét v Brně, s. 147–154. Oborově pestrý sborník (filologie, literární věda, biblistika, kulturní dějiny) spojený ústředním tématem české bible obsahuje studie a menší příspěvky zpravidla dosti významných osobností, různých tradicí co do konfese či světonázoru (Vilém Bitnar, Josef Heger, Ferdinand Hrejsa, Arne Novák, Albert Pražák, Bedřich Václavek, Josef Vašica, Miloš Weingart, František Žilka aj.).

jevuje už jen v ustálených tradičních obratech (např. v závěrečné dopisní frázi „poroučeje se do Vaší přízně, znamená se s úctou“ – ačkoli jinak se v dopisech již přechodníků neužívá), je v dnešní češtině prakticky mrtev (zajímavé dobové svědectví!⁶¹) a náboženství nemá zájmu, aby jej násilně udržovalo neb oživovalo – což je zjevná narážka na mínění některých jazykově konzervativních intelektuálů, že k charakteristikám biblické mluvy patří automaticky jakási starožitná vznešenost a monumentalita. Podobně autor dokládá, jak vymizel nebo rychle mizí vazebný genitiv (u řady sloves, např.: „*pozdvihovati, očí, hlasu*“ ... „*hledati království božího*“) nebo genitiv záporový (říkáme stále ještě: „*Nemám peněz*“, ale píšeme již: „*Nevidím strom.*“). Proti vžitě iluzi o „biblické“ patině starobylosti a strojenosti ještě podtrhuje, že většina novozákonních knih je prostá, nestrojená, zvláště evangelia působí bezprostředněji, když jsou podána prostě tak, jak byla napsána.

Žilka sám se přitom výslovně hlásí k tradici Kralických: *Kdyby náš náboženský vývoj nebyl býval uměle přerušen, jistě bychom měli v češtině několik novějších překladů; každý by byl odpovídal své době a dnešní by se nezdál tak radikální. Neusiloval jsem o novotu... Pokračuji v kralické linii.* Je zřejmé, že svůj překlad dost jednoznačně zařazuje konfesně, do linie evangelické-reformační (a to mimo jiné bezděky i tím, že se na tomto místě vůbec nezmiňuje o situaci v katolickém prostředí, kde právě přesně vykryštovala tato Žilkou načrtnutá situace kontinuálního českého biblického revidování a překládání od doby protireformace s vyústěním do překladu Sýkorova 1909/1914 a čerstvého Sýkorova-Hejčlova 1934/1933), přestože o něco dále v jiné souvislosti říká: *Těšilo mě, když brzy po mém překladu vyšlo lidové vydání verse římskokatolické.*⁶² *Nový zákon je kniha obecně křesťanská, ne konfesijně církevní.*

Autor překladu má za to, že jeho práce v podstatě splnila svůj cíl, kterým bylo: *sloužiti lidem, hledajícím pevný základ mravního života, a posloužiti k porozumění, dáti lidem tuto svatou knihu ve srozumitelné formě.* Odkazuje na svoji *Předmluvu* (1933) a stejně jako tam, i zde se ztotožňuje se základním překladatelským stanoviskem německého překladatele Karla Weizsäckera spočívajícím obecně v úsilí o vyvolání týchž dojmů v moderním čtenáři, jaké text vyvolával ve čtenářích původních.⁶³ Z prostředků k tomuto cíli (tj. k srozumitelnosti) letmo uvádí ještě několik konkrétních ilustrací: záměrně se nerozhodl usilovat o vzájemnou provázanost (dnešním běžným termínem „konkordantnost“) českých výrazů (ř. *παῖδε α* pře-

⁶¹ Koneckonců neodporuje tomu ani polemické stanovisko (vůči vymýcení přechodníkových konstrukcí) posudku Tomáše Hudce z r. 1934 (viz níže subkap. 4.4.5), který, když chce přechodníky hájit, hovoří sice o jejich běžném výskytu, ale jen v *knižné češtině*.

⁶² Jde o překlad SÝKORA-HEJČL 1933/1934.

kládá jako *výchova* nebo *kázeň*, ř. σκῆνδαλον někdy jako *pohoršení*, jindy jako *svod*); dlouhá souvětí dělí do kratších samostatných vět; evangeliím *vrátil jejich lidovou prostotu*; ve Zjevení se záměrně snažil o *obraznost a vzornosť slohu, jak je dána mluvou, která se pokouší zachytiti vidění a vytržení mysli*; poetická místa usiloval vyjádřit *poeticky* a prózu nepřeváděl *do strojeného slohu klasické latiny*.

Závěr stati je cenný i tím, že s sebou už vlastně nese jistou reflexi přijetí překladu českým publikem. Žilka *prozatím* (!) neočekává, že bude jeho text užíván *na kazatelnách*, tj. v oficiálním církevním liturgickém dění. Bude spokojen, když ho budou *hledající lidé neoficiálně* používat *pro své poznání a povzbuzení* – ví, že překladu budou využívat učitelé při výkladu, chce jím především české inteligenci přibližovat hloubku křesťanství.

Autoreferát 1935 (Naše řeč)

Slavnostní číslo bohemistického časopisu *Naše řeč* věnované šedesátinám Emila Smetánky dalo prostor i Františku Žilkovi. Ten zde publikoval článek⁶⁴ představující jeho před nedáv-
nem dvakrát vyšedší novozákonní překlad,⁶⁵ a to s viditelným uctivým zřetelem k Smetánkovu podílu na výsledné podobě. V textu ovšem na některých místech prosvítá i jakési apologeticko-polemické zacílení, přičemž se autor průběžně v jednotlivých bodech zhusta opírá právě o Smetánkovu autoritu.

Žilka odkrývá leccos z širšího pozadí své osobní filologické a překladatelské přípravy, čímž ukazuje (ať už záměrně, či nikoliv), že pro svůj budoucí novozákonní překlad měl kvalitní, dlouho pěstovaná východiska v oblasti češtiny i řečtiny: vzpomíná na gymnazijní studia a svou zálibu v psaní slohových prací (v nichž zohledňoval různé stylistické důrazy a náklonnosti jednotlivých profesorů češtiny) a výslovně zmiňuje osobnost (mezi tehdejšími klasickými filology až legendární) grecisty Tomáše Šíleného.⁶⁶

Jako hlavní motivaci pro svůj nový překlad zde uvádí Žilka to, že *chtěl tuto vzácnou a bohatou knihu učiniti srozumitelnou dnešnímu čtenáři především po stránce literární formy, v níž jest vyjádřen její jedinečný obsah*.

---

⁶³ Srov. výše (k předmluvě vydání z r. 1933).

⁶⁴ František ŽILKA, *O nový překlad Nového zákona. Prof. dru Emilu Smetánkovi k jeho 60. narozeninám*. *Naše řeč* 19 (1935), s. 365–371.

⁶⁵ V poznámce pod čarou článek odkazuje na obě vydání (1933 a 1934).

⁶⁶ Tomáš Šílený (1856–1945), klasický filolog, gymnazijní profesor v Brně a Tišnově, autor široce rozšířených publikací o antice. Žilka k jeho výuce řečtiny říká (s. 366): *Vzbudil ve mně lásku k této řeči, takže jsem si rád nad školní četbu přeložil několik dialogů Platonových a lecco ze Sofokla. Tehdy jsem ovšem netušil, k čemu mi bude přísná škola Tomáše Šíleného dobrá. Jsem mu za ni vděčen*.

Když chce vymezit svou práci vůči Bibli kralické, formuluje zde opět, důrazněji a konkrétněji než v jiných prezentacích svého překladu (byť takřka jen mimochodem), některé důvtipné postřehy, jež jsou dodnes užitečné především jako příspěvek k české stylistice – pro lepší uchopení „biblického stylu“ (a potažmo „náboženského stylu“). Týkají se mimořádného vlivu latinské syntaxe, uplatňovaného ve starší době pro nejvyšší literární (a odborný) styl, na překladový styl české bible: *Jak polatinštěný je sloh Blahoslavův, jsem si jasně uvědomil, když jsem jeho překlad srovnával s řeckým originálem. Ať se jakkoli rozřeší vědecký spor o to, pokud je překlad Blahoslavův překladem přímo a výhradně z řečtiny a pokud mu byl předlohou vzor latinské Vulgaty, mně je jisto, že latinské slohové myšlení vážalo Blahoslava v jeho díle.*⁶⁷ »Slavnostnost« kralického překladu, o které se tolik mluvilo a která se tolik chválí jako přednost pro užívání hlavně bohoslužebné, je konec konců vlastně jen latinisující archaičnost. *Týmž slohem »slavnostním« je psán nejen Blahoslavův překlad Nového zákona, nýbrž také na př. jeho Gramatika. Tehdy, kdy tato díla vznikala, nebyl jejich sloh vědomě a schválně slavnostní, nýbrž byl to běžný sloh vědecké práce. U Luthera se chválí, že užíval co nejvíc lidové mluvy. Nemohu to v podrobnostech ukázat a dokázat, ale jsem přesvědčen, že také Blahoslav čerpal z pokladů lidové mluvy velmi vydatně. Po stránce slohu byl arcí v zajetí latiny.*

Článek již reaguje na některé výtky recenzentů.⁶⁸ Ohrazuje se proti tvrzení, že jeho práce stírá odlišnost slohu u rozmanitých autorů s výsledkem jakési slohové uniformity, zdůrazňuje, že pokud jde o slohovou osobitost autorů, vědomě usiloval zachovati ji nedotčenu (a odkazuje na čtenářské srovnání Janova evangelia se Zjevením nebo Markova evangelia s evangeliem Janovým).

Žilkův překladový text chtěl vyvolat *co možná tíž dojem, jaký měl před osmnácti sty lety čtenář, jehož mateřskou řečí byla řečtina*, což autor dále osvětluje a vlastně zároveň stručně představuje svůj „překladatelský klíč“:⁶⁹ *myšlenky Nového zákona musí být pro přítomnost vyjádřeny mluvou dnešního vzdělaného Čecha. Ovšem ne banální mluvou obyčejné*

---

⁶⁷ Spor o předloze Blahoslavova překladu byl v podstatě vyřešen právě v této době prací Jaroslava KONO-PÁSKA, *Řeckolatinická předloha Blahoslavova Nového zákona. Prolegomena textové kritiky kralického textu Nového zákona*. Praha: [b. n.], 1932.

⁶⁸ Srov. níže subkap. 4.4.5. Reakce se jistě týkají kritických připomínek recenze Hudcovy a Součkovy a nepochybně i diskusí na „nižší“, populární úrovni.

⁶⁹ Termín *překladatelský klíč* byl uveden o několik let později do české teorie překladu Bohumilem Mathesiem (Poprvé patrně: Bohumil MATHESIUS, *Překladatelství – umění a technika*, České slovo 21. 10. 1942). Podrobněji k vymezení pojmu: Bohumil MATHESIUS, *O překládání Rozrušené země*, in: *Knihy o překládání*. Red. Jaroslav Moravec. Praha: Nakladatelství Československo-sovětského institutu, 1953, s. 111.

*konversace nebo nedbalou řečí novin, nýbrž ušlechtilou, kultivovanou, pečlivou češtinou vědy a filosofie.*⁷⁰

Problematika přechodníků je zde pojednána dosti přímočaře až příkře (je zajímavé, že ve svém pozdějším referátu pro Slovo a slovesnost 1936 se už Žilka těchto jednoznačně ostřejších soudů o „mrtvosti“ přechodníků zdrží): *V nové spisovné češtině je přechodník mrtvý tvar, jen uměle udržovaný z tradice, tvar pseudoklasický.* Žilka se v této věci také poněkud zaštiťuje Smetánkovou autoritou (*Prof. Smetánka byl trochu překvapen mým radikalismem protipřechodníkovým. Ale sám mě v něm utvrdil, když mě poučil, že přechodník byl na vyměření již dávno a že jej teprve Dobrovský zase uměle oživil.*) a zdůrazňuje, že až na výjimečné obraty (uvádí příklady: L 1,54 »*jsa pamětliv svého slitování*« či L 1,74 »*abychom... jsouce vyvozeni, jemu sloužili*«), nad nimiž *prof. Smetánka přece jen držel ochrannou ruku*, byl v jejich odstraňování důsledný. Přimlouvá se také za vymýcení zakořeněného zvyku užívat přechodníku jakožto znaku slavnostního rázu v *náboženské mluvě, kde se jediné ještě uchovává, zvláště na kazatelně*, a velmi kriticky se vyslovuje proti vzcnosti a starožitné patině vůbec v biblické a náboženské řeči. Křesťanství by totiž podle Žilky zásadně nemělo *uměle udržovati tradičnost forem*, protože *ve své podstatě není konservativní, nýbrž radikálně revoluční*. V téže souvislosti obhajuje nahrazení futurálních forem prostým imperativem (»*nezabíjej!*« místo „tradičního“ »*nezabiješ!*«). Další oddíl poukazuje na vývoj lexika v češtině od Blahoslava do současnosti, který je v překládání nutné zohlednit (ilustrováno příklady: nové »*poznání*« za staré »*umění*« jako ekvivalent řeckého »*gnosis*«; nové »*budování, stavění*« proti staršímu »*vzdělání*«). Spontánní rychle postupující pronikání akuzativů ke slovesům, která se původně vázala s genitivem (z příkladů Kralické bible: L 16,23 »*očí svých pomažiz*«, Jk 5,7 »*oráč očekává drahého užitku*«), i do pozic po negaci (jako Mt 24,43 »*nedal by podkopati domu svého*«) je pro Žilku signálem k přijetí tohoto jevu i do české bible. V protikladu ke kralickému úzu (i obecně k latině a němčině, které mají pevnější slovosled než čeština) usiloval překladatel také v otázce slovosledu o *moderní českost překladu*, a tak obvykle neklade sloveso na konec věty (*Čech přirozeně mluvící položí určité sloveso hned po začátku, a každému je jasno, co chce říci*). Tuto zákonnost českého slovosledu využil především pro větší srozumitelnost u převodu pavlovských period spolu s rozbíjením souvětí do kratších celků. Autoreferát se dotýká i otázky vidu (v češtině *dovedeme určitým slovesným tvarem nebo videm vystihnouti trvání nebo jednorázovost, ukončenost děje... máme úplné obdoby řeckého imperfekta a aoristu*). Za tím účelem je prezentováno několik míst, v nichž Žilka oproti Bla-

⁷⁰ K podrobnější charakteristice Žilkova „jazykového klíče“ srov. dále (Autoreferát 1936).

hoslavovi volí ekvivalent vidově odpovídající více řecké předloze, přičemž někdy je to *věcně nutné* (např. za řecké »*eiselthete*« a »*agonizesthe eiselthein*« u Mt 7,13 a L 13,24 má Blahoslav »*vcházejte*« a »*snažujte se vcházeti*«, zatímco Žilka má »*vejděte*« a »*usilujte vejíti*«).

V závěru článku je uvedeno zajímavé svědectví o jednom výrazném místě (jehož si samozřejmě povšimla většina čtenářů a na které případně reagovaly i recenze, protože svou „netradičností“ působilo kontroverzně), jehož podobou je *vinen prof. Smetánka sám*. Žilka se sice v textu snažil klást *co možná důsledně* přivlastňovací zájmeno před podstatné jméno (např. »*na své pole*« a ne »*na pole své*«), ale v exponovaném úvodu modlitby Páně chtěl přece jen ponechat *tradiční a vžitý pořádek slov*: »*Otče náš*«. Nicméně v *poslední chvíli, již v korektuře, přišel prof. Smetánka s návrhem obrátiti pořad slov a říci důsledně* »*náš Otče*«.

Autoreferát 1936 (Slovo a slovesnost)

Dokladem vážného zájmu o nový překlad Nového zákona v mimoteologických akademických kruzích je i skutečnost, že František Žilka uveřejnil tři roky po úspěšném prvním vydání (a dva roky po vydání druhém) další poměrně obsáhlý referát o své práci, a to v dalším filologickém, především bohemisticky zaměřeném prestižním periodiku Slovo a slovesnost.⁷¹ Význam Žilkova referátu podtrhuje také skutečnost, že právě tento článek byl o dvě desetiletí později zařazen (v nepatrně zkrácené formě⁷²) doyenem českých teoretiků překladu, translato- logem světového formátu Jiřím Levým, do prestižní antologie ilustrující vývoj novočeské reflexe o překládání, a to jakožto jediný text zabývající se biblickým překladem.⁷³ V této nejzralejší autorské prezentaci Žilkova překladu přirozeně zaznívají leckteré nosné myšlenky jeho předchozích referátů (byť v jiných, někdy podrobnějších formulacích nebo s větším důrazem na filologickou stránku věci).

František Žilka v úvodních pasážích formuluje důležité myšlenky k otázce vztahu historických biblických překladů a vývoje literárního jazyka: biblické překlady (jako příklady uvádí německý Lutherův překlad, anglickou bibli krále Jakuba a českou bibli Kralickou) se stávaly *normou jazyka národního písemnictví...*, vžil se *ráz biblického vyjadřování, biblických obrátů, biblická skladba a styl, biblická gramatika, a to mělo vliv na ostatní literární tvorbu*.

⁷¹ František ŽILKA, *Starý a nový překlad Nového zákona*, Slovo a slovesnost, 2 (1936), s. 106–112.

⁷² Jiří Levý (s vyznačením, že část textu je vypuštěna) vynechává z vlastní studie jeden odstavec (exkurs týkající se přechodníku) a zkracuje textovou ukázkou 1K 13.

⁷³ Jiří LEVÝ, *České teorie překladu*. Praha: SNKLHU, 1957. Toto Levého dílo vyšlo znovu v devadesátých letech (rozděleno do dvou dílů): *České teorie překladu*, 2. díl, 2. vyd. Praha: Ivo Železný 1996, s. 221–229. Žilkův autoreferát tak vlastně až do dnešní doby zůstává pro zájemce o teorii překladu jediným běžně dostupným textem reprezentujícím reflexi moderního českého biblického překládání.

Nechce vykládat celý další proces rozvoje a ustálení českého literárního jazyka, ale ukazuje, jak se novodobá mluva liší od staršího jazyka stabilizovaného právě „klasickým“ (tj. především Blahoslavovým) biblickým překladem. Cestu k této odlišnosti a napětí črtá ve zkratce, ale pronikavě: *Ve vývoji české literatury od Blahoslava po stránce jazykové, skladebné, strukturální vidím mimovolné, podle určitých zákonů rostoucí oprošťování mluvy od vlivu renesančního klasicismu antického, zvláště latinského. Středověk byl vzdělán na latině... skladbu a sloh vytvořili pro českou řeč vzdělanci vychovaní latinou, zvyklí na latinu, prosáklí latinským slohem. Slohově je starší čeština imitací latinské skladby. Zlidověním písemnictví setřásala čeština toto dědictví pseudoklasických pout. Nacházela sama sebe. Rostla podle vlastních imanentních zákonů. Dnešní čeština se liší od mluvy kralických překladatelů bible svéráznějším slohem, skladbou. Stará latinizující skladba větná činí Kralickou bibli vzdálenou dnešnímu čtenáři. Žilka upozorňuje na častý dvojí přístup k jazyku: tradiční zbožný evangelík je stále zvyklý na „bibličtinu“, dokonce pociťuje řeč dneška v náboženských tématech jako něco překvapujícího, cizího, ano nenáležitého, profánního..., zatímco generace, která nevyrostla s biblí a které se biblická mluva nestala běžnou ze stálého užívání, má obtíže při čtení bible a při porozumění. Článek pozoruhodně pronikavě zachycuje tento dramatický rozpor, jak byl živě pociťován ve třicátých letech (ale v ohlasech i později, jak o tom svědčí příspěvky Josefa Vašici ještě z konce čtyřicátých let⁷⁴): *To, co znalci a milovníku bible zní slavnostně a vznosně, co naň činí dojem posvátnosti přiměřené náboženství, totéž pociťuje dnešní člověk, vychovaný řečí moderní literatury, filosofie a vědy, jako strojenost a nepřirozenost... Ostatně ta posvátnost a slavnostnost kralického textu jest více méně iluzí. V podstatě to není nic víc než patina starožitnosti. Tak jako v překladu Nového zákona, psal Blahoslav také ve svých ostatních spisech, i nenáboženských. Byl to prostě klasicizující sloh doby. Později se v jiných oborech literatury řeč od něho odkláněla a odklonila, v náboženství arci na něm setrvala.**

Žilka v několika jadrných formulacích charakterizuje svůj vlastní překladatelský přístup (zajímavé je, že se zde sám do značné míry opírá o překladatelskou autoritu kralického textu): *Mým předním cílem bylo učiniti tuto knihu tak srozumitelnou dnešnímu člověku, jako byl kralický překlad pochopitelný a běžný vzdělanému čtenáři oné doby... Snažil jsem se překládati tak, jak by psal ušlechtilou mluvou dnešní český spisovatel. Tak – podobně jako již v autoreferátu v Naší řeči (1935) – v podstatě obecně formuloval svůj „jazykový klíč“.⁷⁵ Současně, spíše pro úplnost, se zmiňuje o roli moderních biblických překladů do jiných jazyků – Žilka se s nimi seznámil, ale přímo napodobit je nemohl (*čeština má své jazykové prostředky**

---

⁷⁴ Viz výše pozn. 3.

odlišné od němčiny, od franštiny, od angličtiny...). Svoji stručnou proklamaci překladatelského „klíče“ pak ještě poněkud upřesňuje (a vlastně částečně relativizuje: nikomu se ovšem asi nepodaří *beze zbytku a bezvadně počeštiti novozákonní řečtinu*, vždy zůstanou *některé zvláštnosti*, nemělo by to však být *ve skladbě*, spíše je to *únosné ve věci, v pojmech*), rozvádí a podrobněji zdůvodňuje. Za tím účelem podává základní charakteristiky originálního jazyka Nového zákona (*běžná obecná mluva lidová („koiné“) helénistického období, zbarvená nadto vžitými reminiscencemi hebrejského Starého zákona, aramejské obcovací řeči a vedle toho i řečtiny ze Septuaginty*). Z toho pak dovozuje metodologické důsledky: *...fakt, že řečtina Nového zákona je řečí hovorovou, nejen nevyklučuje při překládání lidovou mluvu, nýbrž přímo ji činí příkazem* (přičemž precizuje, co v tomto kontextu míní lidovou mluvou: *Rozumí se, že to nesmí být řeč vulgární, pouliční, prostě konverzační. Jakmile člověk vezme pero do ruky a chystá se psát o předmětu, který je mu posvátný, vznešený, samo sebou se mu vnutí, aby se vyjadřoval ušlechtilé, ale ne strojeně, ne s okázalou snahou psát klasicky nebo pseudoklasicky*). Zdůrazňuje stylistické rozdíly u jednotlivých novozákonních knih dané jak žánrově (např. synoptická evangelia, *kteřá vypravují prosté příběhy..., přímo ukládají, aby byla překládána přirozeně a prostě*, ačkoli i v nich jsou *místa básnická a vznosná, která citlivý překladatel hned vycítí a pozná a přetlumočí je přiměřeně*), tak tím, že Nový zákon je soubor textů různých spisovatelů (což by se také mělo *přirozeně ohrážeti i v překladu*). Kralickým v této otázce vytýká stylovou unifikaci – ta se méně projevila ve Starém zákoně, kde pracovali jednotliví překladatelé odděleně, více však právě v převádění knih Nového zákona, kde Blahoslav podle Žilkova mínění *do jisté míry mimovolně stíral jejich odlišnost a trochu příliš harmonizoval a nivelizoval*. Sám Žilka ke své metodě pak píše: *Snažil jsem se vniknouti v ducha slohu a slovníka jednotlivých autorů a vystihnouti jej v překladu*. S jistou ostýchavostí vyjadřuje naději, že se mu to snad podařilo *přinejmenším tam, kde sloh je zcela svérázný* (má na mysli mj. Janovo evangelium a Apokalypsu), a výslovně uvádí, jak se pokoušel (ač si není *zcela jist zdarma*) v překladu *napodobit velmi charakteristické zvláštnosti slohu Pavlova*, přičemž tuto různorodost hleděl *napodobiti nikoli mechanicky*. Právě v souvislosti s převedením pavlovského stylu předkládá asi nejzávažnější konkretizaci své překladatelské praxe: *Odvážil jsem se jíti nad Blahoslava a za Blahoslava zpět, blíž k originálu, vžítí se v myšlenkový styl Pavlův a zpracovati jej ve věci pokud možno věrně, ale ve formě trochu volně tím způsobem, že jsem některou zvláště nespodnou periodu Pavlovu rozčlenil v kratší samostatné věty s odlišnou*

---

⁷⁵ Viz výše pozn. 69.

interpunkcí, s převedením přechodníků ve věty vedlejší nebo i hlavní. To jest asi můj nejradikálnější zásah do novozákonního stylu. Šlo mi o srozumitelnost, o českost, o mluvu dneška.

Na podporu své práce se Žilka odvolává také na aktuální německé pokusy přeložit Nový zákon „*in der Sprache von heute*“ a při té příležitosti mj. cituje významného německého biblistu Martina Dibeliusa, který se sám v tomto úsilí angažoval: „*Toho, kdo z přílišné obeznámenosti s Lutherovým textem jeho znění již nepociťuje v celé jeho vážnosti a v jeho velikosti, mají slova poselství⁷⁶ nově uchopiti, mají jej překvapiti, jím zatřásti, jej zarazit, neboť býti zaražen jest lépe než zůstatí lhostejným.*“⁷⁷

Překladatel kvituje s potěšením na základě recenzí a mnoha jiných ohlasů, že se mu alespoň zčásti podařilo přiblížit obsah Nového zákona (a zdůrazňuje právě slovo *přiblížit*) soudobému čtenáři, a přitom neopomene podtrhnout, že nemá v úmyslu vytlačovat či nahrazovat překlad Blahoslavův, ježž má rád a jehož vysokou hodnotu a klasičnost v rámci české literatury uznává. Zároveň však očekává, že jeho pokus tlumočit novozákonní text literární češtinou počátku dvacátého století *bude jen začátkem dalších snah* – tady ovšem vyvstává otázka, proč zcela opomíjí existující soudobé katolické novozákonních překlady (Sýkora, Sýkora-Hejčl). Toto Žilkovo mlčení se možná dá nepřímo osvětlit jakýmsi „ideovým odkazem“ jeho překladatelské práce, který je prezentován vzápětí a který ji současně letmo zařazuje do kontextu jazykových projevů okruhu tvorby literární a teologické první třetiny dvacátého století: *Můj překlad bude ukázkou překladatelského úsilí, když ne umění, ze začátku 20. století a příkladem teologické mluvy z této nehotové, málo výrazné, ale přece významné doby, kdy se evangelická řeč literární obnovuje.* Snad se tedy autor chtěl omezit jen na evangelické prostředí, i když to v celku článku nikde není výslovně uvedeno.

Aby své zásady a přístupy čtenáři článku prakticky přiblížil, Žilka předkládá tři poměrně rozsáhlé ukázky ve vlastním překladu, synopticky s kralickou verzí (Mt 5,3–12; Mt 6,9–13; 1K 13).⁷⁸ Na závěr stati ještě zmiňuje svoji předlohu, řecký text, *ktejž dnes většina odborníků pokládá za nejspolehlivější a jehož bez rozpaků se užívá, edici Eberharda Nestla.*⁷⁹

⁷⁶ *Poselství*, tj. zvěsti Nového zákona.

⁷⁷ Žilka neuvádí, odkud převzal tento Dibeliusův výrok (ani dalších několik citátů ze soudobých německých autorů).

⁷⁸ Srov. stručnější Součkovu recenzi ve spíše „lidovém“ církevním listu z r. 1934, kde autor jako ukázky zvolil taktéž Mt 6,9–13 a 1K 13,1–3 (*Nový zákon. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Vydal Jan Laichter v Praze 1933. Stran VIII a 422. Cena váz. 28 Kč, Český bratr, 11 (1934), s. 13; signováno Součkovou šifrou -č-*).

⁷⁹ Žilka opět nespecifikuje vydání, srov. výše pozn. 56.

4.4.5 Žilkův překlad v dobové odborné reflexi

Drobné zprávy jsou někdy rozsahem zcela nepatrné a mají zhusta za úkol prostě jen upozornit zájemce na skutečnost, že má vyjít nebo že právě vyšel překlad Nového zákona Františka Žilky. Vybírám z nich nicméně tři poněkud delší, které jsou přece jen obsahově zajímavé aspoň dílčími postřehy.

Obsáhlé odborné recenze jsou k dispozici tři, a to v tiskových platformách teologických. Ze strany katolické překvapuje úplné mlčení nejvýznamnějšího akademického periodika (Časopisu katolického duchovenstva), avšak hlubší úvaze o Žilkově překladu dává prostor alespoň brněnský časopis Hlídka (1934). Protestantské kruhy zastupuje Křesťanská revue (1934) a Kalich (1941).

Drobné ohlasy

Z méně rozsáhlých ohlasů se dá jistá váha přičíst nesignované⁸⁰ zprávě v dominikánské revui Na hlubinu (1933)⁸¹ a dvěma kratším referátům Aloise Spisara⁸² v Náboženské revui československé církve, které zaznamenávají první (1933)⁸³ a druhé (1934)⁸⁴ vydání.

Revue Na hlubinu předkládá nejzákladnější informace o Žilkově textu, a to vcelku výstižně a se smyslem pro podstatné: jádro překladatelovy metody (snaha přenést myšlenkový obsah originálu *tak, jak by jej vyjádřil dnešní člověk*) a předlohu, jíž je řecká edice Nestleova (katolický referent příznačně podotýká: *jeho vydání uznávají i katoličtí učenci*), s tím, že se ovšem překlad na některých místech od edice odlišuje (zde referent namítá, že Žilka měl na tato místa přesně upozornit). Konstatuje se, že *překlad je určen pro čtenáře Bible Kralické, ne pro katolíka*, avšak že překladatel na kralickém textu není závislý a chce *podati něco u nás zcela nového*. Takovou snahu recenzent chválí a dodává, že *čeština naší doby je v překladu vyzkoušená* (zjevná narážka na Sýkorův katolický překlad, který byl jinak protestantskými kruhy včetně samotného Žilky dost přehlížen). Konkrétní překladatelská výtku „věcná“ se uvádí jediná, překlad *„I porodila svého prvního syna“ místo „prvorozeného“* (L 2,7), s odvoláním na nálezy židovských náhrobních nápisů v Tell el-Jehúdíja (1922), *kteří jsou ve*

---

⁸⁰ Autorem je nejspíš sám zakladatel a hlavní redaktor revue Na hlubinu, moravský dominikán Silvestr Maria Josef Braitto (1898–1962), kněz, teolog, estetik, literární kritik, publicista.

⁸¹ *Nový zákon, z řečtiny přeložil F. Žilka. Jan Laichter, Praha 1933, cena 28 Kč*, Na hlubinu, 9 (1934), s. 127.

⁸² Alois Spisar (1874–1955), jedna ze zakladatelských postav československé církve, profesor československé systematické teologie na pražské evangelické fakultě.

⁸³ Alois SPISAR, *Žilkův překlad Nového zákona*, Náboženská revue čsl. církve, 5 (1933), s. 333–335.

prospěch slova „prvorozený“. Snad právě v důsledku tohoto recenzního upozornění už v dalším vydání (1934) Žilka dané místo opravil na *prvorozený*.⁸⁵

Dva malé Spisarovy referáty mají význam již tím, že jsou publikovány v jediném odborném teologickém periodiku mladé československé církve a že jejich doporučující vyznění má za sebou autoritu tehdejšího předního teologa této církve. Hlavně však ilustrují mimořádný respekt, jaký měl od počátku Žilkův text mezi jejími koryfeji, duchovenstvem a do jisté míry i běžnými věřícími. Zpráva o prvním vydání (1933) proklamuje některé ideové a teologické důrazy nedávno vzniknuvší československé církve (v té souvislosti podtrhuje východiska Františka Žilky, který *svým stanoviskem kritické teologie je naší církvi značně blízký*) a zdůrazňuje její výrazně pozitivní vztah k Žilkově textu: *Význam Nového zákona je jistě znám i příslušníkům československé církve, ač nelpí na jeho slovním znění... To právě opravňovalo naši touhu po novém rouše, po novém překladě Nového zákona, snad více, než bylo pocíťováno v jiných církvích evangelických*. Podtrhuje, že českoslovenští věřící jakožto bývalí katolíci nepocíťovali tak pevný tradiční vztah ke kralickému textu jako evangelíci, a tudíž mu *ani dosti dobře nerozuměli*. Českoslovenští si váží odkazu Kralické bible, ale v praxi raději sahají po překladu moderním.

Spisar pak už jen ve stručnosti reprodukuje Žilkova překladatelská stanoviska, jak jsou prezentována v jeho předmluvě k Novému zákonu, a i zde konstatuje jednoznačné sympatie své církve: *Překládat tedy otrocky věrně? Či přebásňovat? ... Třeba kombinovat, spojovat obě cesty... To je stanovisko CČS vůbec k Bibli a ke Kristu. Ne slova, ale duch*. Referát k dalšímu vydání (1934) vítá skutečnost, že první edice byla rychle rozebrána, a to zjevně z velké části díky zájmu věřících československé církve: *Máme zato, že naši příslušníci přispěli značným dílem k rozebrání I. vydání... U evangelíků, kde má kralický překlad velkou tradici, je láska k němu větší, mnohde nepřemožitelná*. K malým změnám textu ve druhém vydání Spisar odkazuje na druhou Žilkovu předmluvu (*K druhému vydání*) a oceňuje také její rozšíření o stručné úvody do novozákonních knih. Hodnocení této edice opět vyznívá jednoznačně kladně.

---

⁸⁴ Alois SPISAR, *Nový zákon. II. vydání. Z řečtiny přeložil F. Žilka. 1934. Vydal Jan Laichter v Praze. Cena v plátně váz. Kč 28.-*, Náboženská revue čsl. církve, 6 (1934), s. 359–360.

⁸⁵ O těchto nápisech z doby kolem přelomu letopočtu u nás referoval katolický biblista Josef MIKLÍK, »*Porodila syna svého prvorozeného*« (Luk 3,7), Časopis katolického duchovenstva, 73 (1932), s. 520–521. Jeden z nalezených textů dokládá slovo $\pi\rho\omega\tau\theta\omicron\kappa\omicron\phi$ ve významu „první a jediný (syn)“. V titulu tohoto Miklíkova článku je chyba tisku: ve skutečnosti jde o odkaz na L 2,7, nikoli 3,7.

Tomáš Hudec 1934

Závažnou recenzi na první vydání Žilkova textu publikoval biblista Tomáš Hudec⁸⁶ v brněnském katolickém časopise Hlídka v r. 1934.⁸⁷ Podává zde na poměrně malém prostoru vcelku bystrý náhled do problematiky biblického překladu.. V první části připomíná obecné teoretické požadavky (*Prvním úkolem překladatele jest vystihnouti myšlenky originálu... Než i v jazykové formě má překlad zachovati ráz originálu, jeho zvláštnosti, jeho charakteristické obraty, pokud to jen možno srovnati s duchem jazyka, do něhož se překládá. Čtenář překladu má míti stejný dojem, jako by četl text původní.*) a zkratkou, ale vcelku hutně načrtává stav dobové překladatelské praxe v evropských jazycích. Překladatele Nového zákona dělí do dvou skupin (přičemž obojí mají stejnou snahu podati pokud možno výstižně a srozumitelně myšlenky originálu): ...jedni, jež můžeme nazvat konservativci, hledí také ve formě překlad přizpůsobit dle možnosti originálu a snaží se v překladu reprodukovat zvláštnosti originálu, na příklad jeho semitské zabarvení... Druzí – radikáli... kladou hlavní důraz na myšlenku, které se forma musí podříditi. Hudec uvádí příklady z německé oblasti a upozorňuje na obecná rizika – překlad „konzervativců“ bývá těžkopádný, překlad „radikálů“ se na mnoha místech stává spíše *parafraší, targumem*. Podobným kritériem je Hudcovi vztah k starším překladům („konzervativec“ se snaží co nejméně měnit na překladu užívaném při bohoslužbách – spíše jen reviduje text *zvykem a liturgií posvěcený*, „radikálové“ překládají Nový zákon do *živého denního jazyka, nechávající stranou všechny cizí formy a obraty, třeba se zvykem a tradicí vžily*). Sub specie tohoto základního roztřídění autor recenze charakterizuje Žilkův překlad jakožto *radikální jak vzhledem k původnímu textu, tak i vzhledem k překladu kralickému, jenž je dosud u českých evangelíků platný*.

Jádro Hudcova posudku spočívá ve formulaci sedmi bodů, do nichž přehledně zhušťuje nejdůležitější charakteristiky Žilkova přístupu k překládání novozákonního textu a s nimiž potom vede do (jisté míry kritickou) diskusi:

1. *Přechodníky, tak časté v řeckém textu Nového zákona, Ž. rozvádí v celé věty. Také místo vět vedlejších často klade věty hlavní.*
2. *Částici κα, kterou věty v řeckém textu začínají, a rovněž částice μ v-δ zpravidla vynechává.*

⁸⁶ Tomáš Akvinský Hudec (1877–1951), moravský katolický kněz, liturgik a biblista. Stojí za připomenutí, že o deset let později (1945 a 1946) jakožto *sensor ex officio* udělil své *nihil obstat* čerstvému novozákonnímu překladu Rudolfa Cola (1947).

⁸⁷ Tomáš HUDEC, *F. Žilka, Nový zákon*. Nakl. Jan Laichter, Praha 1933. S. 423, Hlídka, 51 (1934), s. 54–58.

3. Řídí se běžným českým slovosledem ve větě. Přivlastňovací náměstky a přídavné jméno klade vždy před podstatným, ke kterému náležejí.
4. Do textu častěji vkládá vysvětlující slova, aby porozumění usnadnil nebo aby myšlenka jasněji vynikla.
5. Hebraismy a jiné nám nezvyklé řecké obraty nahrazuje opisy.
6. Podobně užívá opisu i tam, kde dosud v českých překladech byly výrazy, jež se dnešnímu člověku mohou zdát drsnými. Místo „zplodil“ překládá „měl syna“, místo „nepoznal ji“ překládá „nežil s ní jako manžel“. Místo *smilstvo* klade obyčejně *necudnost*, místo *po-horšení svod* *apod.*
7. Vysvětlivek a poznámek pod čarou je velmi málo, a ty, které tam čteme, týkají se jen textu. Text tedy dle úmyslu překladatele má být čtenáři sám sebou srozumitelný.

Recenzent uznává, že tyto zásady provedl Ž. ve svém překladu důsledně, že překlad má jednotný ráz, a jednotnost tato patří mezi jeho přednosti. Zároveň však se Hudec k zásadám sám staví poněkud polemicky. Nad téměř úplné odstranění přechodníků klade otazník (*i lid přechodníky zná a v knižné češtině jsou dosud běžné*), protože by přece dovolovaly mnohé místo *Nového zákona* doslovně přeložit, aniž by tím duch jazyka trpěl. Nezdá se mu správné úplně pomíjet zmíněné částice, protože *odávají textu jakési příjemné plynulosti* a jejich vynecháváním se hlavně překlad evangelií stává *jaksi úsečným a leckdy trhaným, čehož v řeckém originálu není*. K slovosledu adjektiv poznamenává, že pro vyjádření důrazu někde může být podobný jako v originále (např. pro Mt 7,17 navrhuje: *Tak každý strom dobrý nese ovoce dobré*; podobně pro začátek Otčenáše, kde Žilka má: *náš otče*). Žilkova praxe, kdy vysvětlující a doplňující slova v textu nejsou obvykle dávana do závorek, je přijata jako výhodná pro čtení, ale z vědeckého hlediska by recenze závorky uvítala, aby bylo zřejmé, *kte-ré slovo v originálu je a které není*. Podle Hudcova mínění se tím, že jsou *nezvyklá nebo drsná slova* nahrazována *opisy*, stává překlad více uhlazeným, ale v důsledku jde někde spíše o výklad (např. v Mt 16,19–29 $\delta\approx\sigma\varsigma\phi-\lambda\upsilon\sigma\varsigma\phi$ překládá Žilka *zakážeš–dovolíš*, zatímco obvyklé *svážeš–rozvážeš* má pod čarou). Obecně recenzent chválí zpravidla dobré vystižení smyslu původního textu, jen *na místech temných* (především u Pavla), kde se překladatel musí rozhodnout pro jednu interpretaci z více možností a kde se předpokládají čtenáři neznámé reálie, konstatuje, že je nutné doplnit věcné informace v poznámce, což u Žilky chybí. Jako stylisticky nepatřičné je shledáno (podle Hudce: *zní drsně*) české střídání historického přítomtu s minulým časem v těsné blízkosti. Uvádí se také několik příkladů, kde Žilka překládá řecké přítomné formy přítomností, ačkoli podle recenzenta je třeba je chápat futurálně (např.

*dosavadní překlad*⁸⁸ Mt 3,10: „Každý tedy strom... bude vyřat a na oheň uvržen“, je rozhodně správnější než Žilkovo „...bývá utínán a házen do ohně“). K problémům z okruhů lexikálních Hudec podává několik konkrétních výtek: Žilkovo *synedrium*, *pretorium*, *démon*, *bankéř*, *talent*, *tradice*, *sandály*, *četař* proti „vžitým“ slovům *velerada*, *soudní dvůr*, *zlý duch*, *penězoměnec*, *hřivna*, *podání*, *obuv*, *setník*; dále překládání ř. χιτ\ν jako *košile*, κολῳφ v Mt 13,8.24 jako *krásný* (ve spojeních *krásná země*, *krásné símě* – místo *dobrý*), ∠ πονηρῳφ jako *ten zlý* (což je viděno jako germanismus, podle „der Böse“), σῴζειν jako *zachrániti* (i tam, kde je význam *uzdraviti*), εἰς ἄνδρας jako *lidé k manželství nezpůsobilí*, ἡ πόλις σου καὶ ἡ γυναίκα σου jako *rozvésti se s manželkou* (místo věcně lepšího *propustiti manželku*).

Recenzent míní, že *překlad listů Pavlových je celkově zdařilejší než Evangelii* – při práci se spleťtými periodami se v zájmu srozumitelnosti dobře uplatnila *zjednodušující metoda* (tj. rozbití period do kratších celků) Františka Žilky. Žilkův překlad je obecně shledáván *plynnějším a příjemnějším než překlady dosavadní* pro toho, kdo není zvyklý na četbu Písma. Ten, kdo Nový zákon běžně čte v překladě a zvláště v originále, *překladem Žilkovým častěji uspokojen nebude*, nicméně úplný závěr posudku vyznívá vcelku příznivě: *překlad Žilkův je dílem podnětným, do něhož překladatel vložil mnoho osobní, poctivé práce*.

Josef Bohuslav Souček 1934

Velmi významná reakce na Žilkův text⁸⁹ se objevila také v r. 1934 na stránkách prestižního protestantského teologického časopisu *Křesťanská revue*.⁹⁰ Jejím autorem byl Žilkův žák, novozákoník Josef Bohuslav Souček, tehdy novopečený docent pražské evangelické fakulty (v budoucnosti jeden z nejvýznamnějších českých biblistů vůbec – a ve vzdálenějších souvislostech této studie potom především spiritus movens novozákoní části velkolepého projektu Českého ekumenického překladu).

⁸⁸ Hudec jakožto *dosavadní* cituje překlad Sýkorův. Kralický má: ...*vyřat a na oheň uvržen bývá*.

⁸⁹ S nejvyšší pravděpodobností tento recenzní článek reaguje na první vydání (1933) Žilkova Nového zákona. O existenci druhého vydání, které se objevilo zhruba ve stejné době jako recenze (tj. ve druhé polovině r. 1934), tu není žádná zmínka. Naopak sám Souček věnoval druhému vydání kratičkou zprávu na konci r. 1934 v časopise *Český bratr (Nový zákon. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Druhé vydání. Stran XII a 423. Vydal Jan Laichter v Praze 1934. Cena váz. 28 Kč, Český bratr, 11 (1934), s. 257; signováno šifrou -č-)*.

⁹⁰ Josef Bohuslav SOUČEK, *O překládání Nového zákona, zvláště o novém překladu Žilkově*, *Křesťanská revue*, 7 (1934), s. 209–213, 234–239.

Poměrně obsáhlá první část, téměř polovina článku,⁹¹ je vlastně jakýmsi širším úvodem k vlastní recenzi. V přehledu nastiňuje rozvoj staršího biblického překladu s jeho klasickými díly (především Vulgátou jako autoritativním překladem pro římskokatolickou církev), posléze nástup reformace a jí vyvolaný zájem – zčásti daný dobovým filologickým poznáním, zčásti novým teologickým pochopením – o nové překládání Písma. U reformačních překladů (na příkladu německém a anglickém a na příkladu české Kralické bible) podtrhuje jejich *klasičnost, ano v jistém smyslu i normativnost... v oblasti zbožnosti protestantské* a sílu jejich autority a nenahraditelnosti také skutečností, *že jejich jazyk se navždy vtiskl v náboženskou fraseologii a bohosloveckou terminologii, ano v celou liturgickou mluvu církví protestantských, a namnoze pronikl i do mimocírkevního pokladu jazykového*. Tyto úvodní pasáže v podstatě slouží jako podklad pro určitou dobově nezbytnou obhajobu moderní biblické překladatelské práce v českém prostředí: především biblický jazyk šestnáctého století *jest často těžko srozumitelný aspoň pro toho, kdo s ním důvěrně nesrostl*, dále během staletí byla vykonána značná práce vedoucí k lepšímu pochopení bible – jednak z hlediska rekonstrukce textu, jednak z hlediska věcného porozumění.

Souček však v souladu se svými konzervativnějšími teologickými východisky zdůrazňuje, že toto porozumění nevyplývá z *nového celkového nábožensky tvůrčího pochopení základního poselství Nového zákona*, a má na mysli hlavně pokrok v oblasti textové kritiky a *přesnější, jemnější a diferencovanější porozumění představového světa a pojmového aparátu novozákonního*. Jako nesnáze, které musí překonávat moderní překladatel, vidí autor *nehotovost a roztržitost dosavadních výsledků vědecké práce (překlady reformační zůstanou tu svou vnitřní uceleností ještě dlouho ve výhodě)*, dále skutečnost, *že překladatel i čtenáři jsou... pod silným pozitivním nebo negativním vlivem překladů klasických*, a jako specifický problém českého prostředí je uvedeno *předlouhé přerušení české exegetické práce vlastně po několik století* (tj. v důsledku potlačení nekatolických proudů po Bílé hoře). Pro celkové tehdejší Součkovo nahlížení místa Žilkova textu je významné toto konstatování: *Nahradit reformační překlady dnes ještě nelze, a pro jejich vžitost a zdomácnění v celém náboženském jazyku nebude to asi možné nikdy; jest však možné a nutné je doplnit a tím korigovat překlady novými*. Úkol takového doplnění a korekce Souček přičítá právě novému překladu Františka Žilky.

Začátek druhé části, totiž recenze ve vlastním smyslu, věnoval autor textologickým otázkám, tj. předloze Žilkova překladu. Schvaluje v zásadě Žilkovu volbu (i v českých zemích

---

⁹¹ Článek vyšel nadvakrát. Tato úvodní část je publikována na s. 209–213, druhá část (vlastní recenze) pak na s. 234–239.

velmi rozšířený text Eberharda Nestle – levné populární vydání virtemberské biblické společnosti), ovšem s vysvětlením, že v této edici je podán v podstatě *resultát textové kritické práce XIX. století, jež spoléhala hlavně na velké kodexy B (Vaticanus) a Alef (Sinaiticus)*, a s připomínkou novějších badatelských závěrů – už tak samozřejmě neodmítajících jiné typy textu: *Sám Nestle se klonil k velmi kladnému hodnocení „západního textu“, nedal však tomuto stanovisku výraz ve své práci, v níž vědomě navazoval na hotové již dílo uznávaných autorit.* V tomto světle Souček přitakává Žilkovu obecnému stanovisku svobodného přístupu vůči edici, naopak mu vyčítá, že *snad mohl této svobody užítí v míře ještě hojnější a aspoň v poznámkách pod čarou upozorniti na některá význačná různočtení do vlastního textu Nestlova nepojatá.*

Recenzent pak přistupuje k otázce *výstižnosti a zdařilosti vlastního překladatelského díla* (v této části je tedy pojednáno především o stylistické stránce výsledného českého textu) a podtrhuje, že překlad se odpoutal od kralické *slavnostní monumentality*, která často od četby odstrašovala. V té souvislosti je podán stručný, ale výstižný výčet nejdůležitějších prostředků, jimiž bylo dosaženo *velmi přístupného, hladce čitelného a srozumitelného znění*: *Žilka vymýtil všechny přechodníkové vazby, větám dal běžný český slovosled, ignoroval soustavně výplňkové spojky* (Souček má na mysli konektory; jeho slovy řečeno: *...to stálé „I odešel...“ a pod.*), *rozdělil dlouhé a složité periody... na řadu prostých souřadných vět, kopíroval značně důsledně řecké praesens historicum českým prezentem.* Hlavní výtku cílenou k míře a distribuci využití zmíněných Žilkových postupů, které v obecnosti vítá, formuluje Souček mírně, ale pronikavě: *Mám zejména dojem, že tímto uhlazením... jest do velké míry setřen rozdíl dikce, jaký jest na př. mezi zaokrouhlenými periodami nejliterárnější knihy Nového zákona, epištoly k Židům, a mezi živým, nejednou do anakolutů zabíhajícím spádem hlavních listů Pavlových; opakem slavnostnosti kralických jest tu dosaženo podobného účinku, totiž setření slohových rozdílů mezi jednotlivými knihami novozákonními.* Žádoucí by bylo také zmírnění Žilkovy razance a přílišné důslednosti při odstraňování přechodníků a při uplatňování zásady, že *v češtině je přívlastek pokud možno kladen před příslušné jméno.* Podle recenzenta by *střídmé užítí přechodníků a občasné kladení přívlastku za jméno (v důrazu)... jazyk překladu jistě nemálo obohatilo a nestalo by se to na úkor srozumitelnosti a přístupnosti.*

Dalším okruhem recenzního článku je *správnost překladu* (tj. problematika „věcné“ stránky překládání), která je hodnocena maximálně pozitivně (*Žilka podal dílo tak dobré, jaké za naznačeného dnešního stavu badání podati lze*), pouze s menší metodologickou výhradou: *Jest jen třeba, aby si i čtenáři byli jasně vědomi toho, že překlad, jež mají v rukou, podává na některých místech jen jednu z dvou či více možností. Snad by jim to mělo býti usnadněno tím,*

že by aspoň na několika nejdůležitějších místech byli pod čarou upozorněni na jiné možnosti.⁹²

Josef B. Souček také má za to, že by překladu prospěla ještě jedna revise, podniknutá se zřetelem na dosažení úplné důslednosti a vnitřní jednotnosti překladu, i když na této, řečeno mnohem pozdějším termínem, „konkordantnosti“, samozřejmě netrvá do absurdních důsledků: *Nemám ovšem na mysli neproveditelný požadavek, aby určité řecké slovo bylo vždy přeloženo tímž slovem českým; tomu by se přičily nejzákladnější poznatky o tom, co to znamená překládati.* Jde mu všeobecně o to, aby určité stejné vazby a ustálené termíny byly překládány pokud možno stejně, a na několika příkladech (jako Mt 11,25 *lidé dětské myslí* – L 10,21 *nemluvnata*) ukazuje k překladatelovým nedůslednostem a potřebě nápravy: *Zvláště naléhavé jest toto sjednocení tam, kde dvě (nebo všechna tři) synoptická evangelia mají v paralelách doslovně stejný text.*

V Součkově reflexi je pozoruhodné, že aspoň okrajově zmiňuje také kontext uznávaných jinojazyčných moderních biblických překladů podobného typu. Přímé a příklady doložené porovnání s nimi sice neprovedl (ani to nebyl cíl jeho recenze), ale aspoň zběžně hodnotí: *...srovnání by... pro Žilku nedopadlo nečestně. Promlouvá k nám stejně srozumitelně a životně, při tom však střízlivěji a opatrněji a tím i spolehlivěji.* Recenzentovy sympatie mají svůj základ i v předpokládaném značném dopadu misijním (*snad sta lidí teprve v tomto rouchu se seznámí s Novým zákonem, jenž jim byl v Blahoslavově překladu cizí a nestravitelný*) a v přesvědčení, že *i kovaným písmákům bude překlad Žilkův nepostradatelným pro nové prohloubení jejich úvah o smyslu biblického textu.*

Josef B. Souček shrnuje svůj velký respekt k Žilkovu Novému zákonu tím, že jej prohlašuje za *pevný základ pro každé příští úsilí o lepší poznání novozákonního náboženského světa v českém prostředí*, a s uspokojením kvituje jeho úspěšné přijetí. Jedním dechem ale dodává, že na tento základ *bude třeba navazovati se stejnou loyálností i kritičností, s jakou on sám navazoval na text Nestlův a Nestle zas na starší kritické edice*, čímž je snad již předznamenávána Součkova budoucí práce na samostatném biblickém překladu.⁹³

---

⁹² Tuto ideu potom Souček do značné míry realizoval v projektu českého ekumenického překladu.

⁹³ Souček ve svých dvou starších exegetických monografiích (Josef B. SOUČEK, *Epištola Pavlova Filipským*. Praha: Kalich, 1937; Josef B. SOUČEK, *První epištola Pavlova Korintským*. Praha: Kalich, 1940) ještě používá jako výchozí text Žilkův (ŽIL 1934). O něco později přichází s výkladem listu Kolosanům, který podložil svým vlastním překladem. (Josef B. SOUČEK, *Epištola Pavlova Kolosenským*. Praha: Kalich, 1947). V padesátých letech pak již publikuje úvahy o možnostech nového překladu Nového zákona (Josef B. SOUČEK, *O potřebě a způsobu revise Kralického překladu*, Theologická příloha Křesťanské revue, 21

Pavel Váša 1941

Brněnský bohemista, profesor tamní filozofické fakulty, evangelík Pavel Váša⁹⁴ napsal pro evangelickou nábožensko-kulturní revui Kalich⁹⁵ (redigovanou samým Františkem Žilkou) recenzní článek, k jehož napsání byl – jak to sám zmiňuje – inspirován nedávným třetím vydáním Žilkova Nového zákona (podzim 1940), sedmdesátinami Františka Žilky (1. červen 1941) a hlavně vděčností překladateli za jeho text, který je recenzentovi *denním průvodcem při četbě Písem v překladu mistrů kralických*.

Úvodem Pavel Váša připomíná dlouholeté dělné úsilí Jana Karafiáta, jež přes analýzu kralické verze⁹⁶ vyvrcholilo v její jazykové revizi.⁹⁷ Jako jednu z hlavních příčin neúspěchu tohoto počinu vidí to, že šlo právě jen o revizi (pouhé *nové záplaty v kralickém textu* – s odkazem na závěr Ježíšova podobenství v Mt 9,16) – při soudobé potřebě skutečné *české bible v novočeském rouše*. Zmiňuje i jméno Karafiátova kritického následovníka Jaroslava Konopáskaa.⁹⁸ Proti Karafiátovu pokusu klade Váša zcela nový překlad Františka Žilky, který se pro něj rozhodl z důvodu pokroku v kritickém zkoumání textu i proto, že od doby vzniku Kralické bible došlo k znatelnému vývoji v českém jazyce. Recenzent pak připomíná i *pomocníky při tomto díle*, filology Ferdinanda Stiebitze a Emila Smetánku, kteří svou účastí dodali Žilkovu textu *hned dvojí kolegiální autorisaci*.

Autor recenze v sobě nezapře lexikologické profesní zaměření: větší část článku je věnována stránce lexikálně-frazeologické, případně slovtvorné. Základní osou Vášova textu je přímé porovnávání podoby českého jazyka v Kralické bibli a v Žilkově Novém zákoně (Vášovo konfesní zakotvení je snad příčinou skutečnosti, že ve své práci nechává zcela bez povšimnutí celou českou katolickou překladatelskou linii,⁹⁹ včetně několika vydání Nového

---

(1954), s. 61–69) a po dalších několika letech (1961) se staví do čela novozákonní skupiny pro budoucí Český ekumenický překlad.

⁹⁴ Pavel Váša (1874–1954) proslul hlavně jako autor dvoudílného slovníku češtiny, významného díla české meziválečné lexikografie (Pavel VÁŠA – František TRÁVNÍČEK, *Slovník jazyka českého*. Díl 1, 2. Praha: František Borový, 1937).

⁹⁵ Pavel VÁŠA, *Žilka a Kraličtí*, Kalich, 19 (1941), s. 105–113.

⁹⁶ Jan KARAFIÁT, *Rozbor kralického Nového zákona co do řeči i překladu. S hystorií našeho biblického textu*. Praha: nákladem spisovatelovým, 1878.

⁹⁷ Viz výše subkap. 4.4.1.

⁹⁸ Viz výše subkap. 4.4.1.

⁹⁹ Stejnou slabinu je ostatně možno vytknout i práci o řadu desítek let pozdější: bohemistka Helena KURZOVÁ, *Biblický jazyk v ekumenickém překladu*, in: *Teorie a empirie. Bichla pro Krčmovó*. K vydání připravili Tomáš Hoskovec, Ondřej Šefčík a Radim Sova. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 91–101, zakládá

zákona Jana L. Sýkory) opřené o bohaté ilustrace ve formě desítek dokladů.¹⁰⁰ Pavel Váša utřídil charakteristické jazykové jevy Žilkova překladu takto:

- Žilka vymýtil z *Nového zákona středověké termíny, které nemají ovšem oporu v originále* (např.: *Pilát není u Žilky hejtmanem, ale vladařem; kníže farizejský nebo kníže židovské je přední muž farizejský nebo mezi židy*).
- Latinská slova přešla do českých biblí z *Vulgaty* se nahrazují domácími (např.: *centurio – četař; doktor – učitel; publikán – celník; summou – konečně*).
- Německá slova jsou odstraňována (např.: *falešný – lživý; křtaltování vlasů – pletence; lotrovská peleš – p. lupičů; mordovati – vraždit; pres – lis; rytíř – voják; šlakem poražený – ochromený*).
- Mnoho slov zastaralých je nahrazeno *běžnými slovy v nové češtině* (např.: *černidlo – inkoust; hovadí tělo – zvířecí; lebka spasení – přilba spásy; lůno Abrahamovo, Otce – náručí; jest ohyzda muži míti dlouhé vlasy – dlouhé vlasy jsou pro muže potupou (1. Kor. 11,14); osidlo – léčka; svegruše – tchyně; tovaryš – druh; úfati več – spoléhati nač; věječka – lopata; vykydla se střeva – vyvalila; žvác – mluvká*).
- Žilka upravil také *новоčesky některá slova po stránce hláskové nebo tvarové* (např.: *otevřín – otevřen; sousedá – sousedka; učedlník, -dlnice – učedník, -dnice; pí – pij*).
- Ve starší češtině hojně užití *přídavného jména přívlastkového* je nahrazeno *новоčesky přívlastkem podřadným* (*horlivost Boží – h. o Boha; pro strach židovský – protože se báli Židů; hrůza Páně – bázeň před Pánem*).
- U Žilky se odrážejí změny v jazyce, *které bychom mohli nazvat vnitřními přesuny mezi slovesnými třídami nebo jinými slovními skupinami* – Váša tu užívá jako příkladu v Kralické biblí častý výskyt *přídavných jmen na -tedlný, podstatných jmen na -tedlnost, jmen na -enství a sloves VI. tř.*¹⁰¹ (např.: *porušitedlný – pomíjející; ukázati neproměnitelnost rady – u., jak neproměnné jest rozhodnutí; protivienství – pronásledování; navracovati se – vraceti se; ukřívovati hlav – potřásati hlavami*).
- V souladu s obecnou tendencí v nové češtině (jež se prosadila – jak podotýká Váša – *částečně pod vlivem brusičů*) je v Žilkově překladu výrazně méně podstatných jmen slovesných (např.: *chtění i skutečné činění – vůle i čin; přemyšlování – myšlenky*).

---

svou (jinak nepochybně přínosnou) studii na srovnání kralického a ekumenického překladu, mlčky pomíjí řadu překladů, které vznikly před textem ekumenickým (včetně Nového zákona Františka Žilky) a které ho do jisté míry ovlivnily.

¹⁰⁰ V tomto přehledu cituji z Vášovy studie vždy jen několik transparentních příkladů. Pořadí ve srovnávací dvojici je vždy: kralické znění – Žilkovo znění.

¹⁰¹ V dnešní typologii jsou to slovesa III. třídy s inf. na -ovati.

- Početné *zněžňující zdrobněliny*, jež jsou *milou zvláštností kralického textu*, jsou odstraňovány, *pokud nemají oporu v originále* (*štěňátko–štěně; holoubátka–holoubata; kamének–kámen; lístek rozloučení – rozlukový list; maličko – na krátko*).
- Slovo, *které se nám, pokolení mnohem choulostivějšímu, zdá až příliš drsné*, bývá nahrazeno výrazem *mírnějším* (*blázen, bláznivý – pošetilý, -lec; smrděti–zapáchat; šířiti–vyjídati*), výjimečně je tomu naopak (např.: *za klamati má však Žilka vždy ostřejší slovo lháti; neutrální slovo činitelé nepravosti (Mat 7,23) nahrazuje příkřejším pachatelé*).
- V Kralické bibli častý prostředek *gradace (stupňování) předponou pře-* se nahrazuje jinými prostředky (např.: *přepevné potěšení – mocné povzbuzení; převelmi se diviti – žasnouti*).
- Překladatel *nahradil správně slova, jejichž význam se vývojem do nové češtiny změnil* (např.: *šetřiti – číhati, všímati si, dávati pozor, zachovávat; bouřka (nč. přírodní úkaz) – zmatek, vzpoura, hluk; kořist–zisk; mrzutá řeč – ošklivé slovo; pivnice–komora; pohádka–spor; strašlivý–zbabělý; zpozdilý (nč. bláhový) – váhavý*).
- *Žilka nechtěl být překladatelem konservativním, usilujícím zachrániti ze staršího překladu co možná nejvíce*, a dá se tedy nalézt *mnohem více příkladů docela nového překladu, než kolik jsme dosud ukázali úchylek od bible Kralické* (pro názornou ilustraci Váša uvádí řadu dokladů Žilkových nových překladových řešení – v kratších úsecích, ale i v delších sekvencích –, a to opět v konfrontaci s textem kralickým, např.: *1. Tes. 2,7: byli jsme tiší mezi vámi, jako když matka chová dítky své – my jsme si mezi vámi počínali tak něžně, jako když chůva hýčká své děti; 2. Tes. 2,2: abyste se nedali kormoutiti – abyste si nedali poplést hlavu; 2. Kor. 2,14:¹⁰² zjevováním pravdy v příjemnost uvodíme sebe u každého svědomí lidského – zřetelně mluvíme pravdu a tak se doporučujeme každému lidskému svědomí*).
- V některých případech se vyskytne *cizí slovo proti českým nebo zdomácnělým slovům Kralické*, protože překladatel *česká slova nepokládal za dosti výstižná* (*deštička–tabulka; honstadion; hřivna–talent; mouřenín–Ethiop; shromáždění – synagoga nebo synedrium*).

Autor článku upozorňuje i na to, že existují jisté rozdílnosti mezi překladem kralickým a Žilkovým dané *jinou řeckou předlohou*, tj. vývojem kritického náhledu na původní text (Váša uvádí jeden příklad: *Ef 5,30: jsouce z masa jeho a kostí – Ž. jsme údy jeho těla podle řec. melé tú sómatos autú, kdežto Bratří měli před sebou čtení ek tés sarkos autú kai ek tón osteón autú*).

---

¹⁰² Omyl v odkazu, má být: 2K 4,2.

Svůj celkový dojem *plynoucí z pozorného srovnání dvojího textu týchž biblických knih* shrnuje Pavel Váša do povšechné, ale výstižné zkratky: *kralický text je slavnostnější, velebnější, leckde poetičtější a citovější, Žilkův prostší, přirozenější a tím bližší dnešnímu člověku.*

Recenzent se potom krátce vyslovuje k samému třetímu vydání Žilkova Nového zákona. Především neskrývá své zklamání nad tím, že *vydavatelstvo neumožnilo prof. Žilkovi porýdit skutečné třetí vydání, pro které by byl mohl použít zkušeností zatím získaných.*¹⁰³

Nakonec se Pavel Váša vrací k Žilkovým předchůdcům Janu Karafiátovi a Jaroslavu Konopáskovi a konstatuje, že *překladatel jistě znal dobře jejich práce a byl oprávněn použít jejich výsledků, které pokládal za správné.* Pro dokreslení skutečnosti, že překladatel skutečně místy sáhl po této inspiraci, uvádí autor článku několik ukázek. Shody mezi Karafiátovou revizí Kralické bible a Žilkovým překladem ukazují na třech místech:¹⁰⁴ Zj 22,11 (KRAL *kdo smrdí, smrd' ještě* – Karafiát *kdo špinavý, špiň se ještě* – ŽIL *špinavý nechť se ještě pošpiní*), J 6,28–29 (KRAL *dílo Boží... dílo Boží* – Karafiát i ŽIL *skutky Boží... skutek Boží*) a Žd 11,1 (KRAL *nadějných věcí podstata, a důvod neviditelných* – Karafiát *podstata věcí, kterýchž se nadějeme, a důvod těch, kteréž se nevidí* – ŽIL *základ věcí, jichž se nadějeme, a přesvědčenost o věcech, jichž nevidíme*). Jako ilustraci toho, že existují *dosti četné shody mezi Konopáskovými Studiemi biblickými a Žilkovým překladem*, podává také několik dokladů: u Ž. *jako u Konopáska se Utěšitel jmenuje Přímluvcem, zákon usvědčuje přestupníky, netresce, služebníků je otrokem, slouha pomocníkem, cesta na čtyřech místech ve Skut., kde znamená asi sekta, nahrazena slovem náboženství aj.* Váša tento fakt přijímá jednoznačně pozitivně: *Studie biblické nebyly tedy psány nadarmo.*

Vášův příspěvek je velmi cenný – vedle množství konkrétních postřehů a řady dokladů už samou skutečností, že nabízí pohled na Žilkův novozákonní překlad ze zorného úhlu profesionálního filologa.

4.4.6 K charakteristice Žilkovy překladatelské práce

Hlavním cílem překladatele bylo vyjádřit novozákonní text pokud možno (věcně) přesně, avšak kultivovaným moderním českým jazykem, a to s ohledem i na takového čtenáře, který

¹⁰³ Sám František Žilka pak v dalším čísle revue Kalich uvádí tuto Vášovu kritiku na pravou míru. Nebylo tomu tak, že by překladatel *chtěl provést změny v textu, ale vydavatel k tomu nesvolil asi z důvodů úsporných.* Žilka podle svých slov zanesl všechny důležité opravy do druhého vydání. K úvaze o případných úpravách pro třetí vydání říká: *Ještě ani dnes bych se neodhodlal ke změnám, které by stály za řeč.* (František ŽILKA, *Redakční sdělení*, Kalich, 19 (1941), s. 160.)

¹⁰⁴ Pro přehlednost zde uvádím přesné znění daných míst ve všech třech verzích. Váša uvedené shody Žilky s Karafiátem představuje jen zkratkovitě a dopouští se zjednodušení, např. když píše, že Karafiát překládá v Žd 11,1 *kterých se nadějeme a které nevidíme.*

je vzdálený nejenom starému kralickému jazyku, ale často i biblickému poselství jako takovému.¹⁰⁵ Žilka nechce nejrozšířenějšímu kralickému textu (zatím) konkurovat v oblasti bohoslužby, ale uvědomuje si, že právě vůči němu musí svému překladu vybojovat místo v evangelickém církevním prostředí i v široké české společnosti. Přestože zná nové katolické překlady, nechce a asi ani nemůže se o ně opřít, jednak z důvodů metodologických (pracují stále s vulgátní předlohou a jejich jazyková koncepce je z Žilkova pohledu přece jen dost konzervativní), jednak snad i strategických (otevřené přitakání katolickým kolegům by jeho práci mohlo přivodit nedůvěru široké veřejnosti, která byla ve dvacátých a třicátých letech vůči katolické církvi naladěna velmi kriticky).¹⁰⁶

Jako předlohu si František Žilka vzal řecký text některé z tehdy běžně užívaných kritických edicí Eberharda Nestle (či Eberharda Nestle a Erwina Nestle),¹⁰⁷ přinejmenším v poslední fázi pravděpodobně pracoval s nejmodernějším textem čtrnáctého vydání.¹⁰⁸ Žilkův novozákonní text je mezi ostatními českými překlady specifický tím, že se do něj promítá autorovo výrazně samostatné jednání v textologické rovině, a to na české meziválečné prostředí nezvykle „radikálně“ (přičemž podčární poznámky na změny vůči obvyklému čtení většinou jen stručně upozorní, ale nezdůvodňují je do hloubky – a někdy dokonce vůbec). Například známá „nejanovská“ perikopa J 7,53–8,11¹⁰⁹ je přímo vyňata z hlavního textu a odsunuta pod čáru jakožto *pozdější vložka z Hebrejského evangelia*¹¹⁰ (jiné české překlady nechávají perikopu v „tradičním“ umístění a řeší tento problém pouhou poznámkou, nebo problém pomíjejí úplně mlčky¹¹¹), někde dává Žilka přednost minoritně doloženému čtení

---

¹⁰⁵ Srov. výše subkap. 4.4.4.

¹⁰⁶ Ve svých odborných prezentacích se Žilka o Sýkorově a Sýkorově-Hejčlově textu zmiňuje jen letmo, srov. výše subkap. 4.4.4.

¹⁰⁷ Srov. výše subkap. 4.4.4 a pozn. 56.

¹⁰⁸ *Novum Testamentum Graece*. Cum apparatus critico curavit Eberhard NESTLE, novis curis elaboravit Erwin NESTLE. Stuttgart: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1930. Ed. 14. O tom, že Žilka pracoval s tímto vydáním, se zmiňuje Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1975, s. 57.

¹⁰⁹ V dobových (protestantských) vydáních řeckého textu byla ostatně běžně odsouvána pod čáru (platí to i pro edice nestleovské).

¹¹⁰ Žilkova lakonická poznámka uvozující pod čarou tuto perikopu (všechna vydání kromě šestého). Je to odkaz k Papiovu výroku reprodukovánému Eusebiem (*Historia Ecclesiastica* III,39,17), což ale Žilka ve své poznámce čtenáři nesděluje.

¹¹¹ Např. SÝK 1922BČ, SÝK-HEJ 1934 nebo COL 1947 spor komentují, ŠKR 1948 jej mlčky přechází. Nově sázené vydání ŽIL 1966 perikopu vrací do textu, poslední vydání ŽIL 1970 (které užilo sazbu starších edicí), ji má opět pod čarou.

(např. J 9,11 *Já jsem pastýř ovcí.*¹¹²), jindy přesouvá textové úseky (např. v 1K 14 přesouvá v. 36 za v. 40, a po v. 36 klade vv. 34–35¹¹³).

Výchozí tvůrčí bod překladatele Františka Žilky se lišil od pozice soudobého překladatele katolického. O generaci starší katolík Jan L. Sýkora (a mutatis mutandis Jan Hejčl, který Sýkorův text posléze upravil) má chtě nechtě před očima katolické překlady devatenáctého století, které poněkud překlenují období od erbovní katolické české bible Svatováclavské, a s touto tradicí pozvolných malých textových úprav se musí vyrovnávat. Zároveň nemůže nebrat ohled na církevní autoritu, která měla v podstatě zcela v rukou klíč k rozšíření nového překladu (jednak imprimatur, jednak oficiální doporučení pro zařazení do misálů, výborů mešních perikop, učebnic atd.) a která měla velký zájem na zachování alespoň povšechného dojmu kontinuity. Protestant František Žilka naproti tomu stojí před petrifikovaným překladem kralickým (linií katolických překladů není ve své tradici vázán, tím spíše, že chce důsledně vycházet z řecké předlohy, navíc v moderní edici), a to již bez úvah o nějaké „revizi“, s jasným cílem vytvořit překlad nový a jazykově „moderní“. Odhodlal se k jednorázovému velkému skoku přes více než třísetletou propast, a do značné míry se tak dopředu osvobodil od komplikovaných úvah, na co z jazyka a stylu starých překladatelů ještě navázat a co potlačit. Dá-li se u Sýkorova překladu, přes jeho výraznou přelomovou novost, jednoznačně určit jakožto „východiskový text“ (jehož stopy jsou u Sýkory více či méně patrné) konkrétní Nový zákon bible Svatojanské,¹¹⁴ je Žilkův text skutečně nezávislý, vzniklý (cum grano salis) „na zelené louce“.¹¹⁵ Pro rámcovou charakteristiku Žilkovy práce by tedy nemělo smysl formulovat soustavné a podrobné porovnání s předchozími překlady: vzato do extrémních důsledků by to ostatně znamenalo mimo jiné shrnout celý jazykový vývoj od konce šestnáctého století do třicátých let století dvacátého. K vykreslení základních rysů metody a výsledků jeho díla je nicméně možné se jednak opřít o jeho vlastní dosti informativní výpovědi (viz subkap. 4.4.4) a o postřehy dobových recenzí, jež jdou ve svých sondách poměrně do hloubky (viz subkap. 4.4.5), jednak bude přece jen účelné na tomto místě aspoň zkratkou shrnout nejdůležitější prvky, jimiž se Žilkův text v jistém smyslu vymezuje vůči dobovému pomyslnému standardu

---

¹¹² S lakonickým komentářem (všechna vyd.): *Dohad: na toto místo se lépe hodí „pastýř“; „dveře“ teprve v. 9.*

¹¹³ S lakonickým komentářem (všechna vyd.): *Verše 34–35 se lépe hodí za verš 40, ke kterému se pojí verš 36.*

¹¹⁴ Srov. především subkap. 4.1.6.1.

¹¹⁵ Neznamená to, že by snad Žilka plánovitě zcela ignoroval dosavadní české překlady. Jeho dílo však nejen že není revizí některého předchozího textu, ale vykazuje už na první pohled velmi vysoké procento zcela nových a samostatných řešení ve všech jazykových plánech.

„biblického stylu“. Pro účel této práce není zapotřebí jej ostře definovat,¹¹⁶ postačí prostě postavit vedle ukázek Žilkova řešení znění bible Kralické nebo Nového zákona Sýkorova, tj. textů, které především měly pro ideu tohoto standardu v Žilkově době určující význam.¹¹⁷

Jak bylo ukázáno, Žilkův překladový text ve všech svých sedmi edicích až na nepatrné odlišnosti zůstává stále týž.¹¹⁸ Následující popis tedy systémově platí pro všechna vydání, ač se v nejpřísnějším smyslu týká vydání prvního (ŽIL 1933).

4.4.6.1 Moderní čeština Žilkova překladu

František Žilka chce, aby jeho nový překlad hovořil *mluvou dnešního vzdělaného Čecha. Ovšem ne banální mlouvou obyčejné konverzace nebo nedbalou řečí novin, nýbrž ušlechtilou, kultivovanou, pečlivou češtinou vědy a filosofie.*¹¹⁹ Tím je obecně stanovena jeho stylová platforma.¹²⁰ Je však samozřejmé, že na překladatele z cizího jazyka vždy působí také sama předloha a že překladatel bible (pokud je praktikující věřící křesťan) je současně (byť i jen podvědomě nebo dokonce proti své vůli) pod určitým stálým tlakem ideje „biblického stylu“. Žilka se také těmito dvěma tlakům snažil většinou vyhýbat. Jazykové prvky charakteristické pro Žilkův text jsou tedy zejména tyto:¹²¹

- v podstatě úplné potlačení všech druhů **přechodníků** (je to nejviditelnější Žilkova jazyková inovace; výjimkou jsou vzácná užití přechodníku přítomného, např.: Ga 1,14 *jsa mnohem více než oni horlitem*; 1Tm 1,8 *jsa si toho vědom*; Mk 2,3 *I přicházejí, nesouce k němu člověka*

---

¹¹⁶ „Biblický styl“ dosud v české stylistice nebyl uspokojivě definován a popsán (nezmiňuje se o něm např. ani moderní česká souhrnná stylistická práce Marie ČECHOVÉ a kol., *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003), podobně i slovenské stylistiky se jím zabývají jen velmi okrajově (Ján FINDRA, *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta, 2004, s. 31, obsahuje jen krátkou pasáž o lexikálních biblismech; o něco starší Jozef MISTRÍK, *Štylistika*. Bratislava: SPN, 1997³, pouze bez definice zmiňuje na s. 73 a 89 *biblizmy* a na s. 9 *náboženský štýl*; Jozef MISTRÍK, *Lingvistický slovník*. Bratislava: ŠPN, 1998, s.20–21, má jen velmi stručná hesla *biblický (sekundárny) štýl a biblizmy*). V povědomí pravidelných recipientů biblického textu v meziválečné době reálně existoval (a do jisté míry aspoň v některých křesťanských skupinách existuje modifikovaně dodnes). V obecnosti jej vymezuje především očekávání nebo alespoň tolerování určitých specifických jazykových prvků a stylistických schémat (zvláště archaismů a syntaktických kalků zakotvených ve starších prekladech) právě při recepci biblického textu.

¹¹⁷ Základní porovnání s kralickým a Sýkorovým textem bylo provedeno na stanoveném vzorku (viz výše pozn. 41) a doplněno dalšími sondami.

¹¹⁸ Viz výše subkap. 4.4.3.1.

¹¹⁹ Viz výše subkap. 4.4.4. (autoreferát pro Naši řeč 1935).

¹²⁰ Otázkou, nakolik zřetelně překladatel zohlednil osobní styl jednotlivých autorů (srov. k tomu jeho auto-prezentace v subkap. 4.4.4 a naopak recenze v subkap. 4.4.5), není možno se v rozsahu této kapitoly zabývat.

¹²¹ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě (bez označení) verze ŽIL 1933, značka SÝK tu znamená SÝK 1922/1923BČ, značka KRAL bibli Kralickou (1613).

ochrnutého; L 14,28 *maje v úmyslu stavěti věž*; ojedinělý doklad přechodníku minulého: Sk 15,40 *odešel, poručen byv od bratří do milosti Páně*);

Mt 2,8 *abych i já šel a poklonil se mu* (KRAL *ať i já přijda, pokloním se jemu* – SÝK *abych i já přijda poklonil se jemu*)

L 10,31 *ač jej viděl, šel mimo dál* (KRAL *uzřev jej pomínul* – SÝK *uzřev jej pomínul*)

J 21,14 *se... zjevil... po vzkříšení z mrtvých* (KRAL *ukázal se... vstav z mrtvých* – SÝK *zjevil se... vstav z mrtvých*)

Sk 8,39 *Jel tedy svou cestou a radoval se* (KRAL *nebo jel cestou svou, raduje se* – SÝK *jel tedy svou cestou raduje se*)

- velmi hojné využívání českého **prézentu historického**, patrně jako prostředku k podtržení „živosti děje“ (originální a velice nápadná Žilkova inovace: za řecký historický prézens užívá Kralická bible a ještě více pak Sýkora¹²² absolutně přednostně minulých dokonavých tvarů):¹²³

Mt 3,1 *V těch dnech se objevuje Jan Křtitel* (KRAL *V těch pak dnech přišel Jan Křtitel* – SÝK *V tom čase vystoupil Jan Křtitel*)

Mt 3,13 *Tehdy přichází Ježíš z Galileje* (KRAL *Tehdy přišel Ježíš od Galilee* – SÝK *Tehdy přišel Ježíš z Galilee*)

J 21,3 *Šimon Petr jim řekne* (KRAL *Dí jim Šimon Petr* – SÝK *Šimon Petr řekl jim*)

J 21,9 *Když vystoupili... vidí... (KRAL A jakž vystoupili... uzřeli... – SÝK Jak vystoupili... spatřili...)*

J 21,13 *Ježíš přijde, bere chléb, dává jim... (KRAL I přišel Ježíš, a vzal ten chléb, a dával jim... – SÝK I přišel Ježíš a vzav chléb dával jim...)*

- časté **rozbití komplikované souvětí konstrukce** přestylizováním do několika samostatnějších celků:¹²⁴

1K 1,10 *Bratří, napomínám vás jménem našeho Pána Ježíše Krista, abyste všichni mluvili stejně. Ať mezi vámi není roztržek! Buďte utvrzeni v témž smýšlení a v témž názoru. (KRAL Prosímť pak vás, bratří, skrze jméno Pána našeho Jezukrista, abyste jednostejně mluvili všickni, a aby nebylo mezi vámi roztržek, ale buďte spojeni jednostejnou myslí, a jednostejným smyslem. – SÝK Zapřísahám vás, bratři, skrze jméno Pána našeho Ježíše Krista, abyste*

¹²² K vzácnému výskytu historického prézentu v Sýkorově textu (a odtud i v Sýkorově-Hejčlově) srov. subkap. 4.1.6.3.

¹²³ Srov. též ukázkou v apendixu 2 na konci kapitoly.

¹²⁴ Srov. též ukázkou v apendixu 3 na konci kapitoly.

všichni mluvili jednomyslně, a aby nebylo mezi vámi roztržek, nýbrž abyste byli dokonalí v jednotném smýšlení a v jednotném mínění.)

- tendence k **vypouštění signálů návaznosti** (konektorů):

Mk 1,27 Všichni užasli (KRAL I lekli se všichni – SÝK I podivili se všichni)

L 16,25 Abraham odpověděl (KRAL I řekl Abraham – SÝK Ale Abraham řekl jemu)

Sk 8,32 Odstavec Písma, jež četl, byl tento (KRAL Místo pak toho Písma, kteréž četl, toto bylo – SÝK Bylo pak místo Písma, které četl, toto)

- využívání **modifikujících slov** (především částic, ale i dalších slovních druhů) k dosažení větší plastičnosti výsledného českého textu:¹²⁵

Sk 17,28 jak i někteří z vašich vlastních básníků pověděli (KRAL jakož i někteří z vašich poetů pověděli – SÝK jakož i někteří z vašich básníků pravili)

Jk 2,22 Zde vidíš přec, že víra působila... a že teprve ze skutků se víra stala úplnou. (KRAL Vidíš-li, že víra napomáhala... a z skutků víra dokonalá byla?¹²⁶ – SÝK Vidíš, že víra spolupůsobila... a že ze skutků víra se dokonala.)

- využívání běžné české konstrukce s **dativem přivlastňovacím**¹²⁷ (místo staré přivlastkové konstrukce s genitivem či s posesívním adjektivem nebo zájmenem kopírující řeckou/latinskou předlohu):

Mk 14,3 vylila mu mast na hlavu (KRAL vylila ji na hlavu jeho – SÝK vylila ji na hlavu jeho)

L 16,24 svlaží mi jazyk (KRAL svlaží jazyk můj – SÝK ochladí jazyk můj)

- výrazné potlačení **vazebných genitivů a genitivů záporových** (avšak nikoli důsledně, např.:

L 16,29 Necht' jich poslouchají; Jk 2,14 ale nemá skutků):

L 16,23 když zdvihl... oči (KRAL pozdvihl očí svých – SÝK Když... pozdvihl očí svých)

2J 10 nepřináší toto učení (KRAL tohoto učení nepřináší – SÝK nepřináší-li tohoto učení)

- systémové prosazování „živějšího“ **slovosledu**:¹²⁸

Mt 2,12 odebrali se jinou cestou do své vlasti (KRAL jinou cestou navrátili se do krajiny své – SÝK navrátili se jinou cestou do země své)

¹²⁵ K důležitosti užívání těchto (genericky různorodých) prostředků v překladu srov. Jiří LEVÝ, *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998³ (1. vyd. 1963), s. 151: *Pro umělecký styl mají význam mnohá celkem bezobsažná slůvka jako „pak“, „jen“, „když“, „tedy“, „přece“, „třeba“ apod., která odstiňují a subjektivně podbarvují význam a shlazují, vyrovnávají rytmus věty, prostě činí řeč plynou a živou. Protože pro ně v originále není podklad, vyhýbá se jim pedantský překladatel a jeho styl je pak suchý a tvrdý.*

¹²⁶ Kralická svůj překlad konstruuje formou otázky.

¹²⁷ K méně obvyklému, ale podle mého názoru vhodnému termínu *dativ přivlastňovací* viz Miroslav GREPL – Petr KARLÍK, *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986, s. 275–276.

¹²⁸ Projevuje se hlavně v uplatnění modernějšího úzu kladení příklonek, v téměř důsledném kladení shodného přivlastku před substantivum a také v poměrně častém (intuitivním) zohlednění aktuálního větného členění.

J 4,9 *Žena samarská mu řekne* (KRAL *I řekla jemu žena ta Samaritánka* – SÝK *I řekla mu ta žena Samaritánka*)

Mk 6,20 *neboť Heródes se Jana bál* (KRAL *Nebo Heródes ostýchal se Jana* – SÝK *neboť Heródes bál se Jana*)

Mk 6,27 *a dívka ji dala své matce* (KRAL *a děvečka dala ji mateři své* – SÝK *a dívka dala ji matce své*)

J 21,7 *„To je Pán!“* (KRAL *Pán jest.* – SÝK *„Pán jest to!“*)

Zj 22,16 *Já Ježíš jsem poslal svého anděla, aby...* (KRAL *Já Ježíš poslal jsem anděla svého, aby...* – SÝK *Já, Ježíš, poslal jsem anděla svého, aby...*)

- uměnění výskytu českého **antepreterita** (někdy je však Žilka užívá: Sk 8,27 *jakýsi Ethiop... byl přišel*; dokonce jako prostředek k překladu ř. participia $\pi\alpha\rho\alpha\sigma\chi\iota$ ve Sk 17,31: *když byl všem poskytl možnost*):

Mk 6,17 *protože se s ní oženil* (KRAL *že ji byl za manželku pojal* – SÝK *že ji pojal za manželku*)

Mt 2,9 *hvězda, již viděli* (KRAL *hvězda, kterouž byli viděli* – SÝK *hvězda, kterou byli uzřeli*)

- časté užití progresivnějšího tvaru **je za starší jest** (distribuce dubletních tvarů snad zohledňuje motivaci vyhnout se kakofonii při hlasitém čtení, např. 1K 15,55 *kde je tvůj osten* nebo 1K 3,11 *to jest Ježíš*; avšak ani v takovýchto pozicích není Žilka důsledný, starší tvar zůstal např. v J 1,19 *Toto jest svědectví* nebo 1J 5,6 *Ježíš Kristus jest ten, který*)

- všeobecně výrazná volba **modernějšího lexika a frazeologie** (včetně znatelného vyhýbání se schématům doslovně kopírujícím řeckou či latinskou předlohu), např.:

Mk 6,21 *uspořádal hostinu* (KRAL *učinil večeri* – SÝK *učinil... hostinu*)

L 10,34 *pečoval o něj* (KRAL *péči o něj měl* – SÝK *měl o něj péči*)

Sk 17,32 *jedni se pošklebovali* (KRAL *někteří se posmívali* – SÝK *jedni se posmívali*)

J 21,12 *Niko z učedníků si netroufal zeptati se ho* (KRAL *Žádný pak z učedníků nesměl se ho otázati* – SÝK *A nikdo z těch učedníků... neodvážil se ho otázati*)

Sk 8,35 *vypravoval mu zvěst o Ježíšovi* (KRAL *zvěstoval jemu Ježíše* – SÝK *zvěstoval mu Ježíše*)

Ga 1,23 *Náš bývalý pronásledovatel* (KRAL *ten, kterýž se nám někdy protivil* – SÝK *Ten, jenž nás někdy pronásledoval*)

Sk 8,27 *kteřý byl správcem celého jejího pokladu* (KRAL *kteřýž vládl všemi poklady jejími* – SÝK *kteřý byl nade všemi poklady jejími*)

Mt 1,24 *nežil s ní jako manžel* (KRAL *nepoznal ji* – SÝK *nepoznal ji*)

J 1,18 *v náručí Otcově* (KRAL *v lůnu Otce* – SÝK *v lůně Otcově*)

- L 16,23 *Abrahama a Lazara v jeho náručí* (KRAL ...v lůnu jeho – SÝK ...v lůně jeho)
- Ga 1,16 *na... člověka* (KRAL s tělem a krví – SÝK k tělu a krvi)
- Sk 8,27 *jakýsi Ethiop* (KRAL muž Mouřenín – SÝK muž Ethiop)
- Sk 17,22 *Athéňané* (KRAL Muži Atenští – SÝK Muži athénští)
- Ga 1,11 *evangelium... není lidská věc* (KRAL evangelium... není podle člověka – SÝK evangelium... není podle člověka)
- Mt 2,10 *zaradovali se velice* (KRAL zradovali se radostí velmi velikou – SÝK zaradovali se radostí velmi velikou)
- L 16,22 *Žebrák umřel* (KRAL I stalo se, že ten žebřák umřel – SÝK I stalo se, že ten žebřák zemřel)
- zvláště svobodnější **zacházení s verby dicendi** (oprošřování se od schémat předlohy, využívaní české synonymie), např.:
- Mk 6,25 *žádala* (KRAL prosila, řkuci – SÝK prosila ho řkouc)
- L 16,24 *I zvolal* (KRAL I zvolav... řekl – SÝK I zvolal)
- Mk 6,38 *Zeptá se jich* (KRAL I dí jim – SÝK A on řekl jim; ř. ∟ δ λ γει α λ τ ο φ)

Vedle toho je samozřejmé (vyplývá to ostatně z překladatelova vymezení obecné stylistické platformy i z faktu, že nevytváří „revizi kralického textu“, nýbrž svébytný nový překlad), že se Žilka prostě vyhýbá mnoha výrazně **archaickým prvkům**, které právě považoval za překážku v porozumění staré Kralické bibli. Jde v zásadě o tytéž jazykové jevy, s nimiž zápasil (s větší či menší důsledností) první nový katolický překlad dvacátého století, text Sýkorův (především: formy **pasivního perfekta** konstruovaného podle latiny, „český **subjunktiv**“, ¹²⁹ překládání **participií doplňkových předmětných** slovesnými adjektivy, užívání **vztažného zájmena v navazovací funkci**, užívání **delších tvarů zájmen** v nedůrazové pozici, užívání staré částice **aj**, vysoká frekvence postponovaných **částic -ž, -ť**, užití **archaických lexikálních forem**).¹³⁰

4.4.6.2 Inspirace v překladu Jana L. Sýkory

Na svém zbrusu novém překladu pracoval František Žilka velmi samostatně, přičemž je pochopitelné, že nenechal bez povšimnutí výsledky analytické a zčásti i překladatelské práce

¹²⁹ Specifická užití kondicionálu daná zpravidla kopírováním latinských konjunktivních konstrukcí a výrazně rozvinutá v době humanistické i v původní české próze. Srov. Vladimír KYAS, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad, 1997, s. 155.

¹³⁰ Ke všem uvedeným jevům srov. subkap. 4.1.6.1 a 4.1.6.2.

svých souvěrců Jana Karafiáta a Jaroslava Konopáska.¹³¹ V textu lze nicméně vystopovat také některá jednotlivá místa¹³² svědčící o tom, že Žilka promýšlel i nedávno publikovaný překlad svého katolického kolegy-biblisty Jana L. Sýkory a tu a tam se rozhodl přímo převzít jeho textové řešení (v lexiku, frazeologii, konstrukci věty – výjimečně i v delší sekvenci):¹³³

L 16,31 *Neposlouchají-li Mojžíše a proroků, nedají se přesvědčiti, ani kdyby někdo vstal z mrtvých.* (SÝK *Neposlouchají-li Mojžíše a proroků, neuvěří, ani kdyby někdo vstal z mrtvých.* – KRAL *Poněvadž Mojžíše a proroků neposlouchají, ani byť kdo z mrtvých vstal, uvěří jemu.*)

L 1,2 *ti, kteří od počátku byli očitými svědky* (SÝK *ti, kteří byli od počátku očitými svědky* – KRAL *ti, kteříž od počátku sami viděli*)

J 1,3 *a bez něho nepovstalo nic, co povstalo* (SÝK *a bez něho nepovstalo nic (z toho), co povstalo* – KRAL *a bez něho nic není učiněno, což učiněno jest*)

Sk 17,29 *zlatu... výrazu lidského umění a výmyslu* (SÝK *zlatu... výrazu lidského umění neb důmyslu* – KRAL *zlatu... řemeslem aneb důvtipem lidským vyrytému*)

Ga 1,14 *jsa mnohem víc než oni horlitem* (SÝK *jsa úsilnějším horlitem* – KRAL *byv velmi horlivý milovník*)¹³⁴

2J 4 *že jsem shledal mezi tvými dětmi takové, které žijí v pravdě* (SÝK *že jsem shledal mezi dětmi tvými takové, kteří žijí v pravdě* – KRAL *že jsem našel některé z synů tvých, an chodí v pravdě*)

4.4.6.3 Zbytky „biblického stylu“ v Žilkově překladu

V jednotlivých případech ovšem nezůstal ani Žilkův překlad zcela nedotčen prvky „biblického stylu“. Někdy se dá oprávněně uvažovat přímo o autorově úmyslu přece jen alespoň symbolicky zachovat jemné napojení na starou (kralickou) tradici:

- užívání archaické plurální **formy bratří** (běžný prvek dobového „protestantského mikrosciolektu“ a současně malý signál návaznosti na Kralickou bibli):

¹³¹ Srov. článek Pavla Váši výše v subkap. 4.4.5.

¹³² Shod, u nichž se celkem bezpečně dá přímo odkázat na SÝK 1922/1923, není mnoho, v základním vzorku je jich okolo patnácti.

¹³³ Pro srovnání je uvedeno také výrazně odlišné znění kralické.

¹³⁴ Tento příklad je výmluvný mj. užitím pro Žilku naprosto výjimečného přechodníku. Např. Jan Hejčl ve svém novém překladu listu Galaťanům, který vyšel současně s Žilkovým Novým zákonem (*Do Soluně a do Galatie. Dva listy sv. Pavla Thessaloničanům a jeden list Galatům*, podle originálu přeložil a stručně vyložil Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1933) už místo překládá větnou konstrukcí (*vždyť jsem nadmíru horlil*), ač v revizi celého apoštoláře (SÝK-HEJ 1933) ponechal vazbu polovětnou: *jsa... horlitem*.

Ga 1,11 *Prohlašuji vám, bratří* (KRAL *Oznamujiť pak vám, bratří* – SÝK *Oznamuji vám, bratři*)

Sk 15,32 *Judas pak a Sílas... povzbudili a utvrdili bratří* (KRAL *...napomínali bratří a potvrzovali* – SÝK *...bratry potěšili*)

- místy preferenční volba některých **lexémů korespondujících s kralickým textem** (třeba i s nádechem knižnosti):

L 16,19 *oblékal se do šarlatu a kmentu* (KRAL *obláčel se v šarlat a v kment* – SÝK *se odíval v purpur a jemné plátno*)

L 16,24 *a svlaží mi jazyk, neboť se mučím* (KRAL *a svlaží jazyk můj; nebo se mučím* – SÝK *a ochladí jazyk můj, neboť se trápím*)

Je však možno nalézt i místa, kde Žilkovo řešení vyzrazuje patrně bezděčné (asi za spolupůsobení ideje „biblického stylu“) podlehnutí tlaku předlohy – navzdory obecné autorově snaze o „současnou češtinu“. Svědčí o tom především některé „reliktní“ výrazné **frazeologické a syntaktické semitismy a grécismy**:

Mt 1,21 *nazveš jeho jméno Ježíš* (KRAL *nazůveš jméno jeho Ježíš* – SÝK *nazveš jméno jeho Ježíš*)¹³⁵

Mt 1,23 *nazvou jeho jméno Emanuel* (KRAL *nazůveš¹³⁶ jméno jeho Emmanuel* – SÝK *nazvou ho jménem Emanuel*)

Mk 6,17 *Tento Heródes totiž poslal, dal zatknouti Jana* (KRAL *Ten zajisté Heródes poslav, jal Jana* – SÝK *Herodes ten totiž dal Jana zajmouti*; ř. *᾽ποστε λαφ κρ<=θησεν*¹³⁷)

4.4.7 Význam Žilkova překladu

František Žilka ve své době podnikl úspěšný pokus relativizovat v českém protestantském prostředí velmi dlouhou tradici obecného užívání překladu doby reformační a zároveň předložit modernímu, do jisté míry už nenáboženskému člověku vstřícně srozumitelný novozákonní překlad. Provedl to způsobem na svou dobu razantním (od počátku pracuje s moderním jazykovým materiálem a jeho překlad je vůči starším českým překladům vskutku velmi nezávislý) a současně profesionálně povoláním (sám jako zkušený novozákoník měl k této práci dobré předpoklady, a navíc jako první z moderních českých překladatelů Nového zákona na práci

¹³⁵ Analogické místo L 1,31 Žilka překládá: *dej mu jméno Ježíš*.

¹³⁶ Kralická bible vychází z odlišné textové varianty (καλ σειφ).

¹³⁷ Tzv. *participium „graphicum“*: *qui per alium aliquid facit ᾽ποστε λαφ facit* (Maximilianus ZERWICK, *Graecitas Biblica Novi Testamenti*. Roma: Pontificium Institutum Biblicum, 1966, s. 125). Analogickou konstrukci v Mt 2,16 Žilka překládá standardně: *dal pobíti*.

přímo zainteresoval také přední filology) i teoreticky reflektovaným (jeho prezentace patří k nepodrobnějším reflexím českého novozákonního překládání vůbec). Podařilo se mu tak viditelně předstihnout soudobé katolické počiny (text Jana L. Sýkory i Hejčlovo přepracování), které se teprve postupně zbavovaly starých postupů a schémat, děděných ze starších období a přenášených kontinuální překladatelskou návazností. Žilkovo dílo sice zůstalo – měřeno rozsahem širokého „lidového“ užívání – v podstatě exkluzivní záležitostí, v postupně vydávaných edicích se však průběžně připomínalo po čtyři desítky let a pro práci na českém Novém zákoně bylo nepominutelnou metodologickou výzvou po celý zbytek dvacátého století. Stopy Žilkových postupů, a někdy i významné přímé textové inspirace, je možno nalézt u řady dalších překladatelů.

Appendix 1: Ukázka textu (Mt 6,9–13)

Poměrně radikální překladové řešení vzhledem k „tradičnímu znění“ textu specificky exponovaného (především tím, že žije svým samostatným životem mimo původní literární kontext jakožto liturgická nebo osobní modlitba).¹³⁸

ŽIL 1933

9. *Náš Otče, jenž jsi v nebesích! Svaté budiž Tvé jméno! 10. Přijď Tvé království! 11. Staň se Tvá vůle, jako v nebi tak i na zemi! Náš chléb vezdejš¹³⁹ dej nám dnes! 12. Odpusť nám naše viny, jako i my jsme odpustili těm, kdož se provinili proti nám, 13. a neuvod' nás v pokušení, ale vysvobod' nás od zlého.*¹⁴⁰

Appendix 2: Ukázka textu (J 13,3–10)

Ukázka především ilustruje, jak významně František Žilka ve svém textu rozvinul užití českého prézentu historického, a to v kontrastu k jednotlivým izolovaným výskytům (*Dí...*) v překladu Kralickém a Sýkorově (u Sýkory jde v podstatě jen o zbytky starého, velmi omezeného užívání historického prézentu, spíše setrvačností zachované ještě ze Svatojanské bible 1888/1889, která je opět převzala z textů starších).

KRAL 1613

3. *Věda Ježíš, že jemu Otec všecko v ruce dal, a že od Boha vyšel a k Bohu jde, 4. Vstal od večere, a složil rouchu, a vzav rouchu, přepásal se. 5. Potom nalil vody do medenice, i počal umývati nohy učedníků a vytírat rouchou, kterouž byl přepásán. 6. Tedy přišel k Šimonovi Petrovi, a on řekl jemu: Pane, ty mi chceš*

¹³⁸ Srov. Žilkův referát pro Naši řeč 1935 (viz výše subkap. 4.4.4). Vašica ještě mnohem později ostře glosuje právě toto místo v Žilkově překladu: *Proto překládá-li F. Žilka v Otčenáši: „Náš otče, jenž jsi v nebesích...“, je to sotva víc než schválnost...* (Josef VAŠICA, *Český biblický styl*, Akord, 8 (1940–41), s. 14.)

¹³⁹ Vydání ŽIL 1934 upravuje na: *Náš denní chléb...*

¹⁴⁰ Zde Žilka odkazuje na poznámku pod čarou: *Textus receptus dodává: „Neboť tvé jest království, moc i sláva na věky. Amen.“ To je pozdější liturgické zakončení modlitby.*

nohy mýti? 7. Odpověděl Ježíš a řekl jemu: *Co já činím, ty nevíš nyní, ale potom zvíš.* 8. Dí jemu Petr: *Nebudeš ty mýti noh mých na věky.* Odpověděl jemu Ježíš: *Neumyji-li' tebe, nebudeš míti dílu se mnou.* 9. Dí jemu Šimon Petr: *Pane, netoliko nohy mé, ale i ruce i hlavu.* 10. Řekl jemu Ježíš: *Kdož jest umyt, nepotřebuje, než aby nohy umyl; nebo čist jest všecken. I vy čistí jste, ale ne všickni.*

SÝK 1922

3. (*Ježíš*) *jsa vědom si toho, že Otec dal mu v ruce všecko, a že vyšel od Boha a jde k Bohu,* 4. *vstal od večere a odložil roucha svá a vzav šat lněný přepásal se.* 5. *Potom nalil vody do umyvadla a počal umývati učedníkům nohy a utíráti je šatem, kterým byl přepásán.* 6. *Přišel tedy k Šimonu Petrovi. I řekl mu Petr: „Pane, ty mně myješ nohy?“* 7. *Ježíš odpověděl a řekl jemu: „Co já činím, ty nevíš nyní, ale zvíš potom.“* 8. *Dí mu Petr: „Nebudeš mně mýti nohou na věky.“* *Ježíš mu odpověděl: „Neumyji-li tebe, nebudeš míti dílu se mnou.“* 9. *Dí jemu Šimon Petr: „Pane, netoliko nohy mé, nýbrž i ruce a hlavu.“* 10. *Dí mu Ježíš: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje leč jen nohy si umýti, ale jest čist celý; i vy jste čistí, ale ne všichni.“*

ŽIL 1933

3. (*– poněvadž věděl Ježíš, že mu Otec všecko dal do rukou, a že vyšel od Boha a odchází k Bohu –*), 4. *vstane od večere, svlékne šat, vezme zástěru a přepásá se jí.* 5. *Potom nalije vody do umyvadla a začne umývati učedníkům nohy a vytíráti zástěrou, kterou byl přepásán.* 6. *Přijde tedy k Šimonovi Petrovi. Ten mu řekne: „Pane, ty mi myješ nohy?“* 7. *Ježíš mu odpověděl: „Ty nyní nechápeš, co já činím, ale potom tomu porozumíš.“* 8. *Petr řekne: „Nikdy, až na věky, mi nebudeš mýti nohy!“* *Ježíš odpověděl: „Neumyji-li tě, nebudeš míti podílu se mnou.“* 9. *Šimon Petr řekne: „Pane, pak nejen mé nohy, ale i ruce a hlavu!“* 10. *Ježíš mu odpoví: „Kdo je vykoupán, nepotřebuje, aby se ještě umyl,¹⁴¹ nýbrž je celý čistý. I vy jste čistí, ale ne všichni.“*

Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)

Ukázka představuje Žilkovo úsilí o zpřehlednění textu rozdělením komplikovaného souvětí do kratších celků.

KRAL 1613

19. *Majíce tedy, bratří, plnou svobodu k vjití do svatyně skrze krev Ježíšovu,* 20. *(Tou cestou novou a živou, kterouž nám způsobil skrze oponu, to jest tělo své,)* 21. *A kněze velikého nad domem Božím,* 22. *Přístupmež s pravým srdcem, v plné jistotě víry, očištěná majíce srdce od svědomí zlého,* 23. *A umyté tělo vodou čistou, držmež nepochybné vyznání naděje; (nebo věrnýť jest ten, kterýž zaslíbil.)* 24. *A šetřme jedni druhých, k rozněcování se v lásce a dobrých skutcích,* 25. *Neopouštějíce společného shromáždění svého, jako někteří obyčej mají, ale napomínajíce se, a to tím více, čím více vidíte, že se ten den přibližuje.*

SÝK 1923BČ

19. *Majíce tedy, bratři, důvěru k vejítí do velesvatyně v krvi Kristově,* 20. *které nám zasvětila jako cestu novou a živou (vedoucí) skrze oponu, to jest skrze tělo jeho,* 21. *a (majíce) kněze velikého nad domem Božím,* 22. *přístupujme s opravdovým srdcem v plné víře, skropeni jsouce na srdci od svědomí zlého a*

¹⁴¹ Zde Žilka odkazuje na poznámku pod čarou: *Dodatek: „kromě nohou“.*

umytí na těle vodou čistou; 23. držíme vyznání své naděje nezvratným, (neboť věrný je ten, jenž zaslíbil), 24. mějme pozor jedni na druhé, bychom se povzbudili k lásce a k dobrým skutkům, 25. a neopouštějme shromáždění svého, jakož někteří mají obyčej, nýbrž napomínejme, a to tím více, čím více spatřujeme,¹⁴² že den se blíží.

ŽIL 1933

19. Bratří, když tedy máme důvěru, že smíme vejíti do Svatyně Ježíšovou krví, touto novou a živou cestou, 20. kterou nám zasvětil skrze oponu (to jest skrze své tělo), 21. a když máme velikého kněze nad domem Božím, 22. přicházejme s opravdovým srdcem, v plné jistotě víry; naše srdce jsou pokropením očištěna od zlého svědomí, naše tělo omyto čistou vodou. 23. Podržujme neúchylně naději, kterou vyznáváme (vždyť ten, kdo nám ten slib dal, je věrný!). 24. Všímejme si jeden druhého a podněcujme se k lásce a k dobrým skutkům; 25. neopouštějme našich shromáždění, jak někteří mají ve zvyku, ale povzbuzujme se, a to tím více, že vidíte, jak se ten Den blíží.

---

¹⁴² Ve v. 25 je chyba z přehlédnutí (*spatřujeme* místo správného *spatřujete*, které bylo ještě v SÝK 1914). Ta pak přešla ze SÝK 1923BČ do SÝK-HEJ 1933 a odtud do všech vydání SÝK-HEJ a pak do COL 1947 (*vidíme*), opravena byla až v COL 1961 (*vidíte*). Chyba není ve ŠKR 1948 (*pozorujete*).

4.5 Pavel Vladimír Škrabal

4.5.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Škrabalova Nového zákona

Nový zákon Pavla Vladimíra Škrabala byl publikován až na podzim převratového roku 1948, ačkoli byl překlad hotov již více než dva roky předtím.¹ Průtahy spojené s vydáním šly na vrub rozhodnutí českých biskupů,² a zvláště pak vleklého odporu olomouckého arcibiskupství, které novému překladu nepřálo.³ Toto jinak sotva pochopitelné dvouleté zdržení způsobil patrně zejména osobní tlak olomouckého světícího biskupa Stanislava Zely, který polevil až s nástupem nového arcibiskupa Josefa Karla Matochy.⁴ Jednou z vnějších záminek pak byla okolnost, že těsně po válce se v prostředí české katolické církve objevilo několik vydání Nového zákona v těsném časovém sledu. Škrabalova verze byla totiž během tří let (1946–1948) již třetím vydaným katolickým překladem,⁵ přesněji pátou (respektive sedmou či osmou) edicí v pořadí.⁶

---

¹ Řádové *imprimi permittitur* od české provincie dominikánů dostal text již 10. 6. 1946. Během čekání na biskupské schválení byl pak text ještě upravován (srov. níže subkap. 4.5.3).

² Časopis Dobrý pastýř (spíše prakticko-pastoračně orientovaný týdeník pro katolické kněze vydávaný redemptoristy ve Frýdku – ti sami posléze r. 1946 vydali a vzápětí ještě znovu r. 1947 reeditovali Nový zákon verze Sýkora-Hejčl) referoval 10. listopadu 1946 přímo v úvodníku (bez uvedení autora, nejspíše ale přímo z pera vedoucího redaktora, redemptoristy Rudolfa Schikory): *Když jsme zjistili, že Dr Škrabal má překlad NZ hotový, domluvili jsme se s Otcí dominikány, že vydáme jeho překlad. Byli jsme však od církevní vrchnosti upozorněni, že biskupská konference v listopadu 1945 zdůraznila nutnost překladu Sýkora-Hejčl*. (Rudolf SCHIKORA [?], *O českém vydání Nového Zákona*, Dobrý pastýř, 2 (1946), s. 689.)

³ Arcibiskupské *imprimatur* je datováno až 21. 5. 1948.

⁴ Spor shrnuje Pavel ČERNUŠKA ve svých člancích *Sto let od narození českého biblisty*, Oldin 14 (2004), č. 11, s. 9, a *ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 4, s. 29. Stanislav Zela (arcibiskupský sekretář, posléze generální vikář) v rámci rozhodování o *imprimatur* patrně nedokázal odhlédnout od svých negativních emocí vůči dominikánům, přitom *měl značný vliv na stárnoucího arcibiskupa* Leopolda Prečana, který v březnu 1947 zemřel. V březnu 1948 byl novým olomouckým arcibiskupem jmenován Josef Karel Matocha, který Škrabalův překlad vybavil přejnou předmlouvou a z jehož rozhodnutí pak právě biskup Zela (*ex delegatione archiepiscopi*) textu konečně udělil *imprimatur*. Svoji úlohu tu sehrál také úmysl dominikánů opatřit si dovození k tisku v Římě i Matochovo vědomí, že jakékoli další odklady by v popřevratové atmosféře (kdy už bylo mj. nuceně zastaveno vydávání řady katolických časopisů) mohly toto vydání zmařit definitivně.

⁵ Jde o překladové verze Sýkora-Hejčl, Col, Škrabal.

⁶ V r. 1946 vycházejí nezávisle na sobě dvě vydání (v pražském nakladatelství Vyšehrad a ve Frýdku u redemptoristů) Hejčlova přepracování Sýkorova Nového zákona, r. 1947 pak ještě další vydání této Hejčlovy revize (ve Frýdku; počítají-li se soubory výtisků s chybným vrocením v tiráži a s chybným vrocením v titulu zvlášť, byly tyto edice během r. 1947 vlastně tři; srov. subkap. 4.2.3) a také první vydání Colova překladu (proklamovaného ještě jako úprava Sýkory-Hejčla; tento Colův překlad se pak objevil ještě v r. 1948 v další, nepatrně odlišné verzi, srov. subkap. 4.3.3). Preference českých a moravských biskupů v negativním vymezení vzhledem ke Škrabalovi měl starší, ale tehdy mezi katolíky nejvíce rozšířený překlad Sýkorův-Hejčlův, přičemž Colův text byl patrně biskupskou konferencí vnímán – arciť ne zcela právem – jako pouhá jeho novější varieta.

Skutečnost, že Škrabalův překladový text se objevuje až ve chvíli, kdy je katolické prostředí⁷ alespoň pro nejbližší dobu víceméně saturováno nabídkou zmíněných nedávných „konkurenčních“ edicí, byla také významným důvodem jeho poměrně malého dopadu mezi věřícími.⁸ Kromě toho překlad vlastně zůstal v jistém smyslu exkluzivním podnikem samotného dominikánského řádu (autor i spoluautor byli řádoví kněží, vydavatelem olomoucký dominikánský Krystal, jediná výraznější odborná prezentace se odehrála na stránkách dominikánského časopisu Na hlubinu) a jako takový mohl také pozornosti široké veřejnosti snadno unikat. Hlavně ale přichází do politicky a kulturně velmi nepříznivé situace, kdy právě nastoupivší komunistická moc už rychle omezuje vnější působení církví (v první řadě právě církve katolické) a následně drasticky zasahuje i do osobní svobody mnoha jejich představitelů a aktivistů včetně samotného Škrabala, který byl na jaře r. 1950 jakožto řeholní kněz uvězněn. Na jeho dílo je tudíž ve vlasti velmi brzy (necelý rok a půl po vydání!) uvalena faktická „damnatio memoriae“, takže ani v případě hypotetického velkého zájmu čtenářů rozhodně nebyla reálná naděje na reedici.⁹ A tak, přestože jde o dosti zásadní počín – především je tento Nový zákon první z publikovaných kompletních českých katolických překladů dvacátého století, který nezakrytě proklamoval, že vychází z řeckého originálu bez závislosti na Vulgátě¹⁰ –, nedostalo se mu většího rozšíření a vlivu. Přes všechnu nepřízeň se mu nicméně podaři-

⁷ Nekatolíci čtou stále především Kralickou bibli (průběžně vydávanou ve vysokých nákladech) a v r. 1946 navíc vyšlo nové (čtvrté) vydání překladu Žilkova (v relativně malém nákladu deseti tisíc, tj. stejném, jakého potom dosáhl katolický Nový zákon Škrabalův; to však je třeba posuzovat s ohledem na podstatně menší počet potenciálních čtenářů, tj. nekatolíků, případně i zájemců církevně nevyhraněných).

⁸ Navíc Škrabalův překlad vyšel v dosti malém nákladu: tiráž uvádí 10 000, zatímco např. Colův text (1947) má v tiráži uveden počet 100 000. Pro závěr, že náklad Škrabalova Nového zákona byl v dobovém kontextu velkého zájmu o českou bibli spíš nízký (možná byl z opatrnosti zvolen zatím nižší náklad s případnou pozdější možností dotisku, ale spíš se zde již projevil politický tlak restringující vydávání náboženské literatury), postačí zpráva, kterou podávají v lednu 1947 redemptoristé z Frýdku o odbytu svého vydání, jehož expedice začala počátkem prosince 1946: *Přihlásilo se nad očekávání mnoho subskribentů. Ačkoliv různé překážky zdržovaly a dokonce ohrožovaly podnik, podařilo se nám do vánoc rozeslati 20.000 váz. N. Z., pokračujeme v rozesílání a týdně expeduujeme asi 5.000 exemplářů.* (Rudolf SCHIKORA [?], *O našem vydání Nového zákona*, *Dobry pastyř*, 3 (1947), s. 16.). V každém případě byla u těchto o málo starších vydání alespoň možnost (nevíme, zda byla nakonec beze zbytku využita) mnohem vyššího nákladu než u textu Škrabalova: každý z obou vydavatelů Sýkory-Hejčla, frýdečtí redemptoristé i pražský Vyšehrad, měl *od ministerstva informací dovolený náklad 100.000* (Rudolf SCHIKORA [?], *O českém vydání Nového Zákona*, *Dobry pastyř*, 2 (1946), s. 689.).

⁹ Ještě začátkem šedesátých let, když Česká katolická charita usiluje o vydání Nového zákona pro katolíky, nesmí sáhnout po textu Pavla Škrabala (ten byl sice už několik let na svobodě, ale neměl „státní souhlas“ k výkonu duchovenské činnosti). Jan Merell o tom později píše Zdislavu Škrabalovi (dopis z 5. 5. 1968): *Vždy jsem dával přednost překladu P. Pavla před druhými, ale v minulosti bylo nutno z důvodů vám známých při nové edici NZ dát přednost na př. NZ Colovu, protože byl t. č. ve veřejné duchovní správě.* (Celý dopis uvádí ve svých tiskem nepublikovaných strojopisných memoárech Zdislav ŠKRABAL, *Dominikán Pavel Škrabal, theologiae doctor a licenciát Písma svatého*. 4. díl. Staré Město u Uherského Hradiště, 1981, s. 7.)

¹⁰ Možná i toto byl jeden z (nikoli otevřeně přiznaných) důvodů dlouhotrvající nepřejcnosti olomouckého arcibiskupství vůči Škrabalovu textu.

lo v rámci české biblické překladatelské tradice sehrát velice závažnou roli alespoň tím, že se stal prvním článkem druhé (mladší) řady katolických překladů dvacátého století s výraznou návazností: Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner. Vedle toho se v jisté míře otiskl i do posledního článku starší katolické návazné řady (Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col) – v novější verzi Nového zákona Rudolfa Cola (1961) lze totiž vysledovat poměrně hojně konkrétní „škrabalovské“ textové inspirace.¹¹

V krátkém období politického uvolnění (1968–1969) se děly některé pokusy vydat znovu Škrabalův novozákonní text, jak o tom svědčí korespondence překladatelova bratra Zdislava Škrabala s dominikánem Reginaldem Dacíkem a s profesorem novozákonní bibliistiky na litoměřické bohoslovecké fakultě Janem Merellem, nakonec však byla dána přednost překladu Rudolfa Cola.¹² Vposledku jen jako určitá epizodická pozdní připomínka Škrabalova překladatelského díla se dnes jeví samostatně vydaný sešit (1969) s jeho Matoušovým evangeliem.¹³ Další stopou z téže doby naznačující, že Škrabalův překlad dostal jakousi šanci proniknout také do povědomí širší kulturní veřejnosti, je skutečnost, že pražské divadlo Viola pro nastudování svého hudebně dramatického pořadu Čtení z Nového zákona (1969–1971) vybralo k předčítání textů přednostně právě perikopy ve Škrabalově verzi. Tento ve své době dost mimořádný kulturní počin byl pak publikován na gramofonových deskách – ovšem až po pádu komunismu v r. 1990,¹⁴ kdy již situace v nabídce českých biblických textů byla zásadně

---

¹¹ Viz subkap. 4.3.6.4.

¹² Zdislav Škrabal začal s Janem Merellem (1904–1986), tehdy už děkanem litoměřické bohoslovecké fakulty, v této záležitosti korespondovat v dubnu 1968. Reginald Dacík se ve prospěch vydání vyslovil za dominikány (listopad 1968), přitom ještě informuje Zdislava Škrabala o jiném tehdejší pokusu o edici (který se však také neuskutečnil): *Pavlův NZ začne nyní znovu vycházet po částech v kapesním vydání. Vydává Pastorační rada v Olomouci, tiskne se v Bratislavě.* Merell, který byl Škrabalovu překladu nakloněn, nakonec s politováním sděluje Zdislavu Škrabalovi (dopis z 19. 2. 1969), že v *těchto dnech, jak se zdá zvítězil Col v úpravě laika !!/ p. Sokola. Otec biskup* (tj. František Tomášek, jehož imprimatur k posmrtnému vydání Colova překladu je z 31. března 1969, pozn. Josef Bartoň) *před odjezdem prý slíbil Imprimatur.* (Dopisy jsou přepsány v tiskem nevydaných strojopisných memoárech Zdislava ŠKRABALA, *Dominikán Pavel Škrabal, theologiae doctor a licenciát Písma svatého.* Staré Město u Uherského Hradiště, 1981, 4. díl, s. 1–19.)

¹³ *Evangelium podle sv. Matouše.* Olomouc: Česká katolická charita, 1969. Jde o přesný (byť nově vysázený) text Mt z r. 1948 včetně poznámek a předmluv. Nejedná se tedy o verzi upravenou a vydanou Ondřejem Petrů v Římě r. 1951 (ŠKR-PETRŮ 1951).

¹⁴ *Čtení z Nového zákona I, 2.* Scénář dr. Vladimír JUSTL, CSc. podle překladu dr. Pavla Škrabala z r. 1948 a různých novozákonních překladů. Odborná spolupráce univ. prof. ThDr. Jan Merell. Hudba Karel Skleňníčka. Čte Václav Voska. Praha: Supraphon, 1990. Pořad měl od ledna 1969 do prosince 1970 celkem 41 představení ve Virole, ze 4 repríz mimo Violu se poslední konalo v září 1971 v Olomouci. Pořad byl natočen na začátku r. 1969, měl být publikován v r. 1970, vlivem politické nepříznivé doby se vydání mohlo realizovat až r. 1990. Vladimír Justl (informace na obalu desek) říká: *Při přípravě Čtení z Nového zákona... jsme vyšli... z jednoho z posledních překladů, který je dílem Pavla Škrabala (vydání z roku 1948). Přihlíželi jsme však i k překladům dalším, včetně znění kralického, a to především v takzvaných textech epištoliálních, které jsou v našem podání nejednou kontaminací několika překladů.* Přednostní volba pro Škrabalův text (v obdobném pořadu Čtení ze Starého zákona byl použit text v českém jazykovém prostředí „nejtradičnější“ –

jiná (především díky masívnímu rozšíření Českého ekumenického překladu v osmdesátých letech). A tak tuto malou, po svízelné stezce osudu na světlo přivedenou připomínku více než čtyři desítky let starého překladu nelze považovat za víc než za svého druhu čestný Škrabalův epitaf.

4.5.2 Vydání Nového zákona Pavla V. Škrabala

Škrabalův novozákonní překlad vychází poprvé a jakožto celek také naposled v roce 1948.¹⁵ V době, kdy už byl Škrabal v internaci, se jeho jméno jakožto překladatele objevuje ještě v třísvazkovém emigračním římském vydání Nového zákona z let 1951/1954/1955.¹⁶ Na této verzi Nového zákona (Škrabal-Petrů) měl však již podstatně větší (v případě apoštoláře přímo zásadní) autorský podíl Ondřej M. Petrů, a bude tedy podrobněji pojednána v samostatné kapitole.¹⁷

4.5.3 Geneze překladu a spolupracovníci

Mezi řádky stručné Škrabalovy předmluvy k novozákonnímu překladu (1948) prosvítá sdělení, že autor se překládání Nového zákona věnoval již více let, a to nejprve z latinské předlohy. Encyklika papeže Pia XII. *Divino afflante Spiritu* (1943) mu pak byla přímou inspirací k tomu, aby definitivně obrátil pozornost primárně k řeckému originálu: *Vydání encykliky... přispělo k rozhodnutí, aby to byl překlad z původního textu. Podle toho bylo předěláno, co už bylo do té doby přeloženo.*¹⁸ Práce byla v zásadě hotova už na konci jara r. 1946, ale úpravy ještě dále pokračovaly během dlouhého čekání na biskupské imprimatur.¹⁹

V několikaletém období zrodu překladového textu autor dbal i na určitou zpětnou vazbu, alespoň uvnitř řádové komunity (*spolubratři na řádovém vysokém bohovědném učilišti*

Kralická bible!) byla patrně dána určitou osobní afinitou hlavního konzultanta pořadu, katolického novozákonníka Jana Merella. Ten totiž mezi českými Novými zákony *preferoval Škrabala*. (Miroslav Zedníček, někdejší asistent Jana Merella na bohoslovecké fakultě v Litoměřicích; pouze ústně pronesená přednáška v rámci konference u příležitosti stého výročí narození Jana Merella na KTF UK v Praze 11. května 2004.)

¹⁵ ŠKR 1948.

¹⁶ ŠKR-PETRŮ 1951 (evangelia), ŠKR-PETRŮ 1954 (apoštolář I. část), ŠKR-PETRŮ 1955 (apoštolář II. část). Evangelia je prezentován jako revize (a výslovně jako *II. vydání*) Škrabalova překladu, ve dvou svazcích apoštoláře Ondřej M. Petrů již Škrabalovo jméno vynechává právě z důvodu, že text považuje v podstatě už za své vlastní samostatné dílo.

¹⁷ Viz kapitola 4.6.

¹⁸ ŠKR 1948, s. 7.

¹⁹ Ze zmínky Ondřeje M. Petrů o soustavné spolupráci s Pavlem V. Škrabalem *od léta 1946* vyplývá, že překladový text byl upravován ještě po řádovém *imprimi potest* (10. 6. 1946). Petrů dále uvádí, že při práci na překladu měli on a Škrabal k dispozici texty Colův (1947) a Zlatoše-Šurjanského (1946/1947). (Ondřej Maria PETRŮ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, Na hlubinu, 22 (1948), s. 331–334.)

projevovali o něj živý zájem, četli jej a upozorňovali na určité nedostatky²⁰). Ze spolubratří dominikánů poskytl pravděpodobně významnější konzultativní pomoc Jiří Maria Veselý. K textu se měli vyslovovat i básník Václav Renč a prozaik Jan Čep, které Škrabal také *žádal o posouzení jazykové úrovně svého překladu*.²¹

Pavel V. Škrabal ke své překladatelské práci na novozákonních textech v podstatě od samého počátku přibral svého přítele a řádového spolubratra Ondřeje M. Petru. Ten v té době navíc působil jako dominikánský řádový cenzor, a měl tedy jistě podíl i na „církevněpolitické“ podpoře vydání tohoto díla, tj. na proražení bariér kladených překladu do cesty ze strany biskupů. Škrabal jeho spoluúčast týkající se zvláště závěrečného *vybrušování* českého textu poněkud upřesňuje: *Zvláštní zásluhu si ... získal ThDr Ondřej M. Petru O. P., který po pět let pracoval s překladatelem o vytríbení jazykové stránky překladu; mimořádnou péči věnoval přesnosti výrazů a odstínění významů*.²²

Petru sám pak na toto téma ve svém publikovaném referátu k Škrabalovu překladu sděluje: *Dostalo se mi té cti a radosti, že jsem mohl být od samého začátku při té těžké, ale krásné práci, nejdříve jen jako pozorovatel, od r. 1943 pak jako jazykový spolupracovník. Od léta 1946 byla to spolupráce podrobná a soustavná*.²³

Škrabalův Nový zákon v sobě nese dosti zřetelné otisky předchozích překladových verzí (ve svém referátu se o nich zmiňuje Škrabalův nejbližší spolupracovník Ondřej M. Petru²⁴), zvláště se to týká překladů Sýkorova-Hejčlova, Žilkova a Colova.²⁵

4.5.3.1 Další osudy Škrabalova překladu

Cesty obou přátel se však rozcházejí v důsledku politického vývoje v Československu směrem ke komunistické diktatuře. Petru už v r. 1948 pobývá studijně v Římě, kde se také nakonec rozhodne zůstat. V zahraničí se pak už jako emigrant dále věnuje upravování Škrabalova textu, které vyústí do edice třísvazkového Nového zákona v první polovině padesátých let

---

²⁰ ŠKR 1948, s. 7.

²¹ Viz Pavel ČERNUŠKA, *ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 4, s. 29; k angažmá Jiřího Maria Veselého OP viz *tamtéž*. Autor článku Pavel Černuška tyto informace získal ústně od překladatelova bratra, kněze Zdislava Škrabala (1910–2007), a přímou korespondencí s Jiřím M. Veselým (osobní dopis Jiřího M. Veselého Pavlu Černuškově z 24. června 1997; v majetku Pavla Černušky).

²² ŠKR 1948, s. 7.

²³ Ondřej Maria PETRŮ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, *Na hlubinu*, 22 (1948), s. 331.

²⁴ Viz níže subkap. 4.5.4.

²⁵ Podrobněji viz níže subkap. 4.5.6.1.

(ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955)²⁶ a posléze i do jeho další intenzivní samostatné práce na překladu Nového zákona.²⁷

Sám Škrabal je naopak v rámci nejrozsáhlejšího úderu komunistického režimu proti řeholím v dubnu 1950 zatčen a následujících pět let internován. Po propuštění (1955) je mu potom až do smrti (1964) zcela znemožněna veřejná kněžská služba a samozřejmě i akademická teologická práce (je nucen pracovat ve fyzicky a časově náročných víceméně manuálních zaměstnáních). Přesto se v soukromí ve volných chvílích zabýval mimo jiné překladem Starého zákona²⁸ a zpráva jeho bratra Zdislava potvrzuje, že také stačil připravit revizi svého Nového zákona (překladového textu i komentářové části) pro případné budoucí nové vydání,²⁹ které však nikdy nebylo realizováno.³⁰

4.5.3.2 Rozsah výkladové části³¹

Pro Nový zákon ŠKR 1948 jsou charakteristické poměrně rozsáhlé komentující poznámky (pod čarou).³² Do prostoru poznámek jsou zařazeny také shrnující stručné nadpisy tematických oddílů, které jsou jinak v katolických vydáních obvykle vkládány přímo do textové části. Dále obsahuje stručné úvody k jednotlivým novozákonním spisům, navíc společný úvod k evangeliím (*Evangelia*) a k listům pavlovským (*O listech apoštola Pavla*) a poučení o dvou tradičních podskupinách pavlovských listů (*O listech apoštola Pavla z vězení, O pastýřských listech apoštola Pavla*).

---

²⁶ Viz kap. 4.6.

²⁷ Výsledkem budou jednosvazkové Nové zákony PETRŮ 1969, PETRŮ 1970 a další (již posmrtná) vydání až do začátku devadesátých let.

²⁸ *Když se odtamtud* (tj. z internace v Broumově, pozn. Josef Bartoň) *po letech mohl vrátit, uchýlil se k svému bratrovi na Moravu a hned se zase pustil do vědecké práce: připravoval svůj překlad Starého zákona z původních jazyků. Nevíme, jak daleko jeho práce pokročila...* (Ondřej M. PETRŮ, *Zemřel P. Pavel Škrabal*, *Nový život*, 16 (1964), č. 4, s. 99.)

²⁹ *Zemřelý P. Pavel doplnil své původní vydání Nového Zákona. Zkorigoval text a rozšířil poznámky... Pořídil jsem si opis korektur ještě za jeho života.* (Zdislav ŠKRABAL, *Dominikán Pavel Škrabal, theologiae doctor a licenciát Písma svatého*. 4. díl. Staré Město u Uherského Hradiště, 1981, s. 5–6.) Když Zdislav Škrabal zahájil kroky k nové edici (srov. výše subkap. 4.5.1 a pozn. 12), chtěl v ní zmíněné bratrovy úpravy uplatnit: *Vydat nové vydání bez uvedených oprav, by nebylo vhodné* (s. 12, dopis Janu Merellovi ze 4. 12. 1968).

³⁰ Viz výše subkap. 4.5.1.

³¹ Tato studie se soustředí na překladový text, nikoli na obsah komentářové části, zůstává tedy u jejího vnějšího popisu.

³² Poznámková část (v petitu a hustším řádkování) zabírá v průměru třetinu tiskové strany, přitom v apoštoláři má poznámková část o něco více prostoru než v části evangeliijní.

4.5.4 Škrabalův překlad očima autora a spoluautora (předmluva 1948, autoreferát 1948)

Sám Pavel V. Škrabal bohužel představuje svou překladatelskou práci velmi zběžně, ba dá se říci povrchně. Bez velké nadsázky se pohybuje zcela v linii extrémně stručných sebeprezentací všech předcházejících katolických verzí (Sýkora, Sýkora-Hejčl, Col). Naštěstí je k dispozici ještě časově souběžně publikovaný referát „spolupřekladatale“, řádového kolegy Ondřeje Maria Petru.

Předmluva 1948

Pouze jednostránková *Předmluva* k Novému zákonu (1948)³³ ve své větší části jen všeobecně připomíná hodnotu Písma svatého, zvláště Nového zákona, a podtrhuje význam četby biblických textů pro duchovní život a vzdělání věřících katolíků. Ve zdůvodňování snah o kvalitní překlad má pak Škrabalova argumentace navíc spíš teologické než filologické zabarvení (*Knihy byly napsány za zvláštního řízení a působení Božího na lidské spisovatele, na jejich spisovatelské schopnosti a možnosti. To třeba mít na mysli, když jsou překládány do mateřštiny. Nejde totiž jen o to, aby byl vystižen pravý smysl, ale také o to, aby nebyly opominuty mnohé jemnosti svatopisců. Vždyť ve všem je uchováván duch Boží. Proto třeba býti v překládání co nejvěrnější, zároveň však přizpůsobivý jazykovým potřebám doby.*) a přitom se opírá o nedávnou encykliku Pia XII. *Divino afflante Spiritu* (1943), zvláště v otázce důležitosti překládat Písmo z původních jazyků – oproti v katolické církvi dosud tradičně preferované latinské vulgátní předloze. K textové předloze svého překladu (a zčásti i jako naznačení inspiračního zdroje pro své komentářové pasáže) Škrabal uvádí: *Za základ si vzal překladatel text, který podává výklad k jednotlivým knihám Nového zákona v Études bibliques³⁴ a Novum Testamentum graece et latine od E. Nestle³⁵ a Nov. Test. graece et latine od August. Merka*

³³ ŠKR 1948, s. 7.

³⁴ Jde o dodnes probíhající rozsáhlý badatelsko-vydavatelský projekt, který r. 1903 založila dominikánská L'École biblique et archéologique française de Jérusalem (z osobní iniciativy jejího prvního ředitele Marie-Josepha Lagrange). Zahrnuje vydávání speciálních monografií z různých biblických oborů a především velké komentářové řady k biblickým knihám (tyto svazky obsahují podrobné komentáře spolu s kritickým překladem textu z originálních jazyků do francouzštiny a s edicí originálního textu). V době Škrabalovy práce na překladu Nového zákona ve čtyřicátých letech byla už většina novozákonních knih v rámci Études bibliques zpracována (do r. 1948 chyběly tyto knihy: Ef, F, Ko, 1Te, 2Te, Fm, Žd, Jk, 1Pt). Škrabal sám na jeruzalémské L'École biblique studijně pobýval v letech 1935–1937. K badatelským a publikačním aktivitám L'École biblique v oblasti novozákonního bádání v daném období viz Jerome MURPHY-O'CONNOR, O. P., *The École Biblique and the New Testament: A Century of Scholarship (1890–1990)*. Freiburg: Universitätsverlag, 1990.

³⁵ Mohlo jít o třinácté řecko-latinské vydání z r. 1943 (*Novum Testamentum Graece et Latine*. Utrumque textum cum apparatu critico curavit Eberhard NESTLE, novis curis elaboravit Erwin NESTLE. Stuttgart: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1943. Editio tertia decima.) nebo čtrnácté z r. 1944. Patnácté vydání se objevilo až r. 1951.

S. J.³⁶ Na závěr je pak vyzdvížen významný podíl Ondřeje M. Petru na výsledné podobě textu a aspoň náznakem zmíněna soustavná práce s odbornou literaturou bohemistickou: *Při tom vybrušování byl nám výbornou pomůckou akademický Příruční slovník jazyka českého.*³⁷

Ondřej M. Petru 1948 (Na hlubinu)

Referát, který publikoval v předposledním čísle³⁸ dominikánské revue Na hlubinu Ondřej Maria Petru,³⁹ nejbližší spolupracovník Pavla Vladimíra Škrabala, také není rozsáhlý, avšak informačně, hlavně pokud jde o cíle překladu a metody jejich uskutečňování, je o mnoho obsažnější než lakonická Škrabalova předmluva. Článek se objevil v podstatě časově souběžně s vydáním prezentovaného Nového zákona (v listopadu 1948). Měl patrně posloužit především katolíkům z tehdy poměrně početného (a spíše intelektuálně orientovaného) kulturně duchovního proudu soustředěného okolo dominikánského řádu a podrobněji jim prezentovat Škrabalův text: je zde řečeno mnohé z toho, co se z jakýchkoli důvodů „nevešlo“ do strohé překladatelské předmluvy.

Ondřej M. Petru několika řádky představuje osobnost překladatele a jeho odborné vzdělání (s patrným podtónem apologie⁴⁰) i svou vlastní roli při tvorbě textu.⁴¹ Že to byla úloha nezanedbatelná, autor vícekrát bezděky přiznává také plurálními formulacemi (*překládali jsme*), v nichž se tak vlastně staví přímo po bok Škrabalovi.⁴²

Hlavní část referátu nejprve předestírá úskalí spojená s naplňováním základní obecné maximy (tj. *podat co nejvěrnější český obraz původního znění*): jde o text *starý devatenáct set let*; pojednává se v něm *často o věcech velmi vysokých a záhadných*; autoři jsou *lidé se židovským způsobem myšlení a vyjadřování*; jejich řečtina *není čistá klasičtina, nýbrž je to obecný*

---

³⁶ Mohlo jít o čtvrté vydání z r. 1942 (*Novum Testamentum Graece et Latine*. Edidit Augustinus MERK, S. J. Roma: Sumptibus Pontificii Institutii Biblici, anno 1942. Editio quarta.) nebo páté z r. 1944. Šesté vydání se objevilo až v r. 1948.

³⁷ *Příruční slovník jazyka českého*. Díl 1–8. Praha: Státní nakladatelství / SPN, 1935—1957. V roce vydání Škrabalova Nového zákona (1948) ovšem nebyl ještě zdaleka kompletní: k dispozici byly díly 1–4 (v pěti svazcích), chyběly díly 5–8.

³⁸ Časopis Na hlubinu byl o měsíc později s posledním desátým (prosincovým) číslem ročníku 1948 nuceně zastaven v rámci hlavní (druhé) vlny poúnorové systematické likvidace katolických periodik. (K této otázce přehledově včetně odkazů na příslušné výnosy a zákony: Vojtěch NOVOTNÝ, *Teologie ve stínu. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2007, s. 97–100.)

³⁹ Ondřej Maria PETRŮ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, Na hlubinu, 22 (1948), č. 9, s. 331–334.

⁴⁰ Záměrem několika slov podtrhujících Škrabalovu erudici (studium v Jeruzalémě a skutečnost, že *složil přísné zkoušky před papežskou Biblickou komisí v Římě*) bylo patrně odstranit zbytky podezření, které mohlo na Škrabalově díle lpět z doby nedávného boje o biskupské *imprimatur* v letech 1946–1948.

⁴¹ Viz výše subkap. 4.5.3.

⁴² O jiných spolupracovnících či konzultantech (Veselý, Renč, Čep – srov. výše subkap. 4.5.3) se naopak vůbec nezmiňuje. Je tedy pravděpodobné, že jejich podíl nebyl nijak markantní.

dialekt koine, promíšený aramejskými prvky; protože jde o inspirované slovo Boží, nelze z textu nic ubírat ani k němu nic přičiňovat, že by si tím překladatel snad usnadňoval práci. Jako nejdůležitější metodologickou zásadu (která do jisté míry již leccos napovídá o základním překladatelském přístupu a o charakteru výsledného textu) si překladatelé stanovili: *stále se těsně přidržívatí textu, i kdyby to snad někdy mělo za následek jistou jazykovou neuhlazenost. Zřetel věcný je zde první, kdežto hledisko estetické nemá takovou rozhodující důležitost.* Přece je však (na příkladu evangelií) naznačena snaha alespoň poněkud respektovat stylovou stránku originálu: *Evangelia, zvláště synoptická... představují nám prosté katechese pro obyčejný lid. Mluví řečí jadrnou, lidovou, dávají přednost souřadným spojením.* Pro překlad to znamenalo: *nevybírat... slova neobvyklá, povznesená, knižní, na místě je (zde se Petřů dovolává Masarykových slov z Čapkových Hovorů: evangelia vonějí realitou) spíše řeč nestrojená, lidová, názorná.* Dnes snad na filologa působí až trochu naivně, když referent pokládá za potřebné čtenáři objasňovat, proč *jazyk vědecký s přiměřenou dávkou slov knižních* ve výkladových poznámkách do jisté míry kontrastuje s prostotou překladového textu – nicméně je to jen extrémní ilustrace toho, jak nesamozřejmě tehdy ještě byla jemná práce s různými stylistickými kódy při překládání biblického textu.

Překladatelé pracovali s řeckou předlohou, ale současně (ovšem jen aby vystihli *přesný smysl*⁴³) považovali za nutné *neustále mít zřetel k vědeckým překladům a výkladům bible* (zmiňovány jsou některé konkrétní texty a komentáře francouzské, italské, německé – na prvním místě opět *sbírka Études bibliques*), stálý ohled věnovali také Vulgátě, jež *podává řecký text materiálně přeložený do latiny.* Významná pro určení místa mezi moderními českými překladatelskými počiny je informace o tom, že *ustavičně... pilně sledovali* také novější české novozákonní texty kompletní nebo částečné⁴⁴ (*Sýkoru*,⁴⁵ *Hejčla*,⁴⁶ *Žilku*, *Merella*,⁴⁷ *Cola*,⁴⁸

---

⁴³ Nemůžeme tedy asi ve zmíněných jinojazyčných moderních překladech hledat nějaké jasné vzory přímo pro překladatelskou metodu Pavla V. Škrabala.

⁴⁴ O knižně (v některých případech původně také časopisecky) publikované překlady jednotlivých knih Nového zákona jde v případě Hejčlově (listy), Merellově (listy) a Miklíkové (Zjevení).

⁴⁵ Petřů tu má s nejvyšší pravděpodobností na mysli Hejčlovo přepracování Sýkorova překladu (SÝK-HEJ 1933/1934 a další vydání), které se často označovalo prostě jako „Sýkora“.

⁴⁶ Petřů má zjevně na mysli nikoliv Hejčlovu revizi Sýkorova Nového zákona, nýbrž samostatné Hejčlovy překlady jednotlivých knih Nového zákona: *Pastýřský okružní list prvního biskupa jerusalemského. List sv. Jakuba.* Podle řeckého kritického znění rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Moravská Ostrava: Kolej redemptoristů, 1931; *Tři listy Miláčka Páně.* Podle řeckého kritického znění rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1932; *List sv. Judy Tadeáše a Nejstarší dva okružní listy biskupa římského (1 a 2 Petr).* Podle kritického znění řeckého rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1933; *List sv. Pavla apoštola Filemonovi.* Podle kritického znění řeckého přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: soukromý tisk autora, 1933; *Do Soluně a do Galatie. Dva listy sv. Pavla Thessaloničanům a jeden list Galatům.* Podle originálu přeložil a stručně vyložil Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1933; *Dvakrát do*

Miklíka⁴⁹) a čerstvý slovenský překlad Štefana Zlatoše a Antona Šurjanského.⁵⁰ Když Petru sděluje, že se snažili *neodchylovat se zbytečně od naší biblické jazykové tradice*, má patrně na mysli především určité lexikální prvky či frazeologické obraty v (tehdejší) běžném povědomí ustálené, pro český biblický text obecně považované za typické a obvykle z překladu do překladu přebírané. V té souvislosti má za potřebné osvětlit, že k *samostatnějšímu postupu* (tj. k odpoutávání od této tradice) jeho a Škrabala přiměl *zřetel věcný* (ilustruje příkladem: *lupičský pelech* místo *peleš lotrovská*), *jazykový* (autorovi tu jde patrně prostě o ohled na aktuální českou jazykovou normu a o volbu spíše stylisticky neutrálních prostředků, jak napovídají příklady: *ohavná spoušť* místo *ohavnost zpuštění*; *ochrnutý* místo *ochrnulý*), *estetický* (*chlapcomilci* místo *ti, kdo smilní se stejným pohlavím*) nebo *aspekt jasnosti* (*poklesnete přese mne* místo *pohoršíte se nade mnou*). Díky uvedeným příkladům je jasné, že textem, vůči kterému především referent vymezuje novost Škrabalových (a svých) řešení, je překlad Sýkora-Hejčl (a ten je pro něj tedy také hlavním nositelem oné *naší biblické jazykové tradice*).⁵¹ Alespoň dílčí význam pro lepší nahlédnutí metodologického přístupu překladatelů má sdělení, že se *zásadně vyhýbali přechodníkům* (Petru dodává: *jen asi dvakrát třikrát⁵² nám proklouzl*), *protože jsou to tvary, které v lidové mluvě (a z Nového zákona hlavně evangelia jsou tak psána) už téměř nadobro vymizely*. Nicméně přesto, že dávali přednost vyjadřování prostšímu, *občas připustili i slova knižní, jako na př. »nýbrž«, »jej«, »poněvadž«, a to hlavně kvůli střídání, aby se vyhnuli jisté jednotvárnosti*. Překlad do jisté míry vědomě zohlednil i *zřetel libozvučnosti* (jako příklad se uvádí forma *jest*, které překladatelé použili *obyčejně jen tam, kde následující slovo začíná souhláskou j*), aby se text dal lépe hlasitě předčítat.

Korintu: první a druhý list sv. Pavla Korinťanům. Z řeckého přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1934.

⁴⁷ Jan MERELL, *Slovo Boží. Překlad a výklad listů sv. Pavla ze zajetí*. Praha: Kropáč & Kucharský, 1942. Jde o komentovaný překlad listů Efezanům, Kolosanům, Filipanům a Filemonovi.

⁴⁸ Jde o text COL 1947 (nebo prakticky totožný COL 1947α, srov. subkap. 4.3.2 a 4.3.3.1).

⁴⁹ *Zjevení svatého Jana Apoštola*. Přeložil a vysvětluje Dr. Konstantin MIKLÍK. Tasov: Marie Rosa Junova, 1947.

⁵⁰ *Písmo sväté Nového zákona sv. I: Evanjeliá*. Preložili a poznámkami opatřili Štefan ZLATOŠ – Anton Ján ŠURJANSKÝ. Trnava: SSV, 1946. *Písmo sväté Nového zákona sv. II: Skutky Apoštolské, Listy Apoštolské a Zjavenie sv. Jána*. Preložili a poznámkami opatřili Štefan ZLATOŠ – Anton Ján ŠURJANSKÝ, Trnava: SSV, 1947.

⁵¹ Porovnáme-li v daných pěti příkladech moderní (kompletní) české překlady, které byly v době vydání ŠKR 1948 k dispozici (Sýkora, Sýkora-Hejčl, Col, Žilka), Škrabalem odmítané znění tu ukazuje jasně k typu výrazně „sýkorovskému“, konkrétně k textům Sýkora-Hejčl nebo „původní“ Sýkora (Žilka, ale i poslední ze „sýkorovské řady“ Col mají většinou jiná řešení).

⁵² Tato informace není přesná, srov. níže subkap. 4.5.6.2.

Referát se podrobněji věnuje několika příkladům míst, která se překladatelé rozhodli „nově vyjádřit“⁵³ (volba výše už zmíněného obratu *poklesnete přese mne místo pohoršíte se nade mnou* je zdůvodněna významem řeckého σκλνδαλον, které označuje *překážku, přes kterou člověk zakopne a klesne*; podobně se zde ř. σκανδαλ ζειν překládá jako *být kamenem úrazu*; výraz *vějačka* ve smyslu speciální dřevěné lopaty je zvolen místo *vějička*, známého dnes běžně jen v kontextu chytání ptáků *na vějičku*; Škrabalův text zavádí výraz *vykladatelé Písma* místo dosud obvyklého *zákoníci*; v listě Galat’anům se nově překládá ř. στοιχε α jako *abeceda světa*, protože se na daném místě vychází z významu »základ nějaké vědy«, »prvouka«, proti dosavadnímu překladovému »živly«, »počátky«, »prvopočátky«).

Rozhodnutí autorů českého textu Nového zákona zařadit nadpisy, odkazy k souběžným místům a vysvětlivky do poznámek pod čarou je zdůvodněno záměrem, aby *svatý text nebyl nikterak rušen lidskými dodatky*. Referent také neopomněl vyjmenovat jazykové *pomůcky*, jichž překladatelé *nejčastěji užívali*, totiž konkrétní slovníky pro spisovný český jazyk a novozákonní řečtinu.⁵⁴

V závěru autor článku připouští, že ačkoliv překladu *byla věnována léta usilovné práce a mimořádné péče*, bude možné text i výklady vylepšit. Když píše, že to bude úkol *pro druhé – bohdá – vydání*, nepochybně si již uvědomoval obtíže spojené s případným pokusem vydat biblický text v tehdejší popřevratové atmosféře narůstajícího tlaku vůči církvi. Snad už tehdy dokonce mohl pomýšlet na případné vydání reedice v zahraničí, protože se sám vzápětí rozhodl nevracet se ze svého studijního pobytu v Římě do komunistického Československa.⁵⁵

---

⁵³ Také v této skupince příkladů *nových vyjádření některých míst* je negativní vymezení stanoveno hlavně vzhledem k překladům Sýkora-Hejčl a Sýkora, i když Petřů se tu ohrazuje i vůči řešením některých dalších překladů. Např. odmítaný výraz *vějička* se vyskytuje od mladšího typu Sýkorova překladu (SÝK 1921E4) po překlad Colův včetně Svatojanská a SÝK 1909 mají totiž spolu s Kralickou *věječka*, Žilka má *lopata*; odmítaný výraz *počátky* má Svatojanská, *prvopočátky* Sýkora a Sýkora-Hejčl, *živly* Žilka a Col.

⁵⁴ *Příruční slovník jazyka českého (A–Ř, 5 svazků), přebohatá to studnice dnešního spisovného jazyka a poučení o něm; Vášův – Trávníčkův Slovník jazyka českého (III. vydání); ten sloužil pro rychlou informaci hlavně u hesel, ke kterým ještě nedospěl PSJČ; hodně nám pomáhal i Jankův-Siebenschneinův (správně: Jankův, pozn. Josef Bartoň) Příruční slovník německo-český, zvláště svým přehojným výběrem synonym, rčení a obrátů. Z cizojazyčných slovníků to byl Zorellův Novi Testamenti lexicon graecum, Bauerův Wörterbuch zum Neuen Testament a The vocabulary of the Greek Testament, Moulton-Milligan.*

⁵⁵ Srov. Ondřej Maria PETRŮ, *Nový překlad Apoštoláře*, Vinculum řada III, č. 3–4 (červenec–srpen 1953), s. 6: *O překladu Nového Zákona jsem pracoval s Dr Škrabalem pět let. Ale hned po vyjití jsme si byli vědomi, že v dalším vydání leccos bude třeba poopravit, protože zvláště poslední vylepšování překladu bylo konáno ve značném spěchu, aby kniha mohla vůbec ještě vyjít (na podzim roku 1948!). Dr Škrabal se z té námahy tehdy dokonce roznemohl. K římskému vydání evangelií (ŠKR-PETRŮ 1951) zde Petřů říká: Ale protože zase bylo třeba publikovat Písmo co nejrychleji (Evangelia dána do tiskárny roku 1950), nebylo času provést důkladnější přepracování.*

4.5.5 Škrabalův překlad v odborné reflexi

4.5.5.1 Škrabalův překlad v dobové odborné reflexi

Politicky málo příznivé okolnosti, především komunistický převrat v únoru 1948, s nímž ruku v ruce přišly konkrétní kroky zaostřené proti církvím, hlavně proti většinové církvi katolické (v první řadě postupně, ale rychlé zastavení všech katolických teologických časopisů⁵⁶), volba emigrace ze strany Ondřeje M. Petru a posléze Škrabalova internace byly bez pochyb také hlavní příčinou toho, proč jeho dílo nebylo v dobové odborné literatuře téměř vůbec reflektováno.

Drobné ohlasy

Alespoň jednu malou recenzní zprávu⁵⁷ stačil otisknout prestižní evangelický časopis Křesťanská revue, a to shodou okolností ve dnech likvidace posledního katolického odborně teologického periodika⁵⁸ (a necelý rok před Škrabalovým zatčením). Její autor, novozákoník Josef Bohumil Souček⁵⁹ s povděkem přijímá, že nové české katolické překlady Písma *už nejsou pořizovány podle latinské Vulgáty, nýbrž ve smyslu novějších pokynů papežských na základě původních textů*. S výtkou konstatuje, že Škrabalův Nový zákon čtenáře nijak neupozorňuje na textově kritické problémy ani u *případů tak zřejmých jako je závěr evangelia Markova nebo Jan 8,1–11, ač katolická vydání řeckého textu na tyto problémy upozorňují*. Také k úvodům novozákonních knih se vyjadřuje spíše kriticky (drží se v *tradičním nazírání*), podobně jako k poznámkám (jsou *stručné a namnoze kusé*). Překlad sám ovšem prohlašuje za *zdařilý* s tím, že se může *dobře postavit vedle staršího katolického překladu Sýkorova, vedle dílčích překladů Hejčlových a Merrelových⁶⁰ i vedle překladu Žilkova*.

⁵⁶ V květnu r. 1949 bylo zastaveno poslední katolické teologické periodikum Časopis katolického duchovenstva. Od listopadu 1949 se jako jediná katolická teologická revue objevuje silně prorežimně zbarvený *Duchovní pastýř*. Zanedlouho se však Škrabal ocitá v internaci (od dubna 1950 až do roku 1955), takže jeho text, na němž spočívala politická „damnatio memoriae“, byl nerecenzovatelný.

⁵⁷ Tvrzení, že *písemných ohlasů ve formě recenzí a kritik se Pavel Škrabal nikdy nedočkal* (Pavel ČERNUŠKA, *ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno*, *Studia theologica* 7 (2005), č. 4, s. 30), není tedy zcela oprávněné, nicméně žádná opravdová diskuse k překladu se už skutečně rozvinout nestačila.

⁵⁸ Tj. Časopisu katolického duchovenstva (viz výše pozn. 56).

⁵⁹ Josef B. SOUČEK, *Nový zákon. Z původního textu přeložil a vyložil Dr Pavel Škrabal O. P., licenciát Písma svatého. Dominikánská edice Krystal v Olomouci 1948. Stran 496, 2 mapy. Cena neuvedena*, *Křesťanská revue*, 16 (1949), s. 128 [signováno šifrou -č-].

⁶⁰ Tisková chyba – správná podoba příjmení zní: *Merell*. Souček má na mysli překlady jednotlivých apoštolských listů, které Jan Hejčl a Jan Merell vydali knižně nebo časopisecky ve třicátých a čtyřicátých letech (srov. výše pozn. 46 a 47) a jejichž vydávání bylo v nekatolických teologických časopisech průběžně sledováno. V případě *překladu Sýkorova* míní pravděpodobně souhrnně všechny „sýkorovské“ texty, včetně

4.5.5.2 Škrabalův překlad v moderní odborné reflexi

Osobnost Pavla Vladimíra Škrabala byla poněkud oceněna alespoň v nové době a jeho překladatelské dílo se dočkalo (byť se zpožděním téměř šedesáti let) první podrobnější publikované odborné reflexe: překladateli a jeho práci byla věnována malá konference na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (27. dubna 2005), jejímž plodem je také (dosud jediný) obsáhlejší článek, monograficky pojednávající o Škrabalově Novém zákoně.⁶¹ Nese sice místy charakteristiky ústně přednášeného textu (méně propracovaná argumentace a spíše nadhození otázek než pokus o jejich řešení), ale jeho přínos je nesporný už v tom, že problémy nahlíží aspoň zčásti v moderním diskursu (ve srovnání s dobou vzniku překladu), to jest probleskuje v něm autorova obeznámenost s novějšími gramatickými přístupy a teorií překladu.

Ladislav Tichý 2005

Článek olomouckého novozákoníka Ladislava Tichého v katolickém teologickém časopise *Studia theologica*⁶² si jako hlavní úkol stanovil zodpovědět otázku, v čem spočívá význam tohoto překladu, a odpověď by podle autora měla dát *pokud možno výstižná a vyvážená charakteristika Škrabalova překladu, zjištění, v čem je specifický a v čem se liší od svých předchůdců*. Spíše mimochodem pak zmiňuje jednu z důležitých okolností nepříznivě provázajících Škrabalův text: poměrně malý náklad a skutečnost, že *byl trh už aspoň relativně nasycen, protože od r. 1945 vyšla již dvě jiná katolická vydání Nového zákona* (zde se ovšem dopouští nepřesnosti nebo aspoň matoucí formulace, poněvadž těchto poválečných předškrabalovských katolických edicí bylo striktně vzato vlastně šest či sedm).⁶³ Tichý však chce především podtrhnout fakt, že Škrabal na rozdíl od zmíněných katolických počínů vychází už výslovně z řeckého textu, nikoli z Vulgáty. Ze Škrabalovy předmluvy osvětluje okolnosti to-

---

Hejčlova přepracování a patrně i textu Colova, který sám sebe prezentoval (arcit' ne docela právem) také jako pouhou úpravu překladu Sýkora-Hejčl.

⁶¹ Druhým publikovaným referátem z této konference je výše citovaný biografický článek Pavla ČERNUŠKY *ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 4, s. 26–31.

⁶² Ladislav TICHÝ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 4, s. 32–37.

⁶³ Tichý v poznámce registruje verzi Sýkora-Hejčl jen v jediném vydání (frýdeckém; přesně vzato se jeho bibliografický odkaz týká jen SÝK-HEJ 1947Fα); ve skutečnosti postupně vyšly čtyři varianty frýdecké (SÝK-HEJ 1946F, 1947Fα, 1947Fβ, 1947F) a jedno vydání pražské-vyšehradské (SÝK-HEJ 1946V). U vydání Colova překladu pak správně (i když formulačně trochu rozostřeně) dodává, že *toto vydání... bylo vydáno nejméně dvakrát* (jde o edice COL 1947 a COL 1947α). Snad tedy chtěl Tichý hovořit spíš o dvou „katolických předškrabalovských překladových verzích“: pak by se skutečně čtyři frýdecká a jedno vyšehradské vydání dala shrnout dohromady, podobně i dvojí Col.

hoto rozhodnutí (Škrabal původně také překládal z latiny – a následně se přiklonil k řečtině pod dojmem encykliky *Divino afflante Spiritu*)⁶⁴ a zběžně připomíná, že katolické překlady do živých jazyků pořízené z řečtiny existovaly již v tehdejší i dřívejší době, byť v malém procentu. Článek také trefně odkazuje na některá konkrétní textová místa dobře ilustrující, že základní předlohou pro Škrabala byl skutečně řecký, nikoli vulgární text.

Tichý se odvolává jenom na málo sdílnou Škrabalovu předmluvu⁶⁵ (i podle dalších skutečností vyplývajících z formulací článku neměl k dispozici spoluautorskou prezentaci překladu od Ondřeje M. Petru, v níž se přece jen dá nalézt alespoň několik pevných orientačních bodů), a tak mu nezbyvá než se smířit s tím, že v ní není řečeno *nic přesného o tom, jakými teoretickými zásadami se P. Škrabal při překládání řídil*, a že se z ní nedá dovodit, *zda a jaké vzory měl*. Konstatuje, že tedy nevíme, *zda se překladatel opíral o určitou teorii překladu, zvláště o názory na překládání Nového zákona, které se začaly uplatňovat už v širší míře v první polovině 20. století* (v této spojitosti Tichý asi právem spekuluje o dobově rozšířeném vlivu myšlenek Adolfa Deißmanna⁶⁶ na rozvoj překladů do srozumitelného, „hovorového“ jazyka, mezi něž by se do určité míry dal zařadit právě i text Škrabalův). Autor článku se tedy odhodlává k pokusu samostatně uchopit překladatelova přístupu k práci. Svou snahu zachytit podstatné rysy Škrabalova překladu opřel o několik sond.

Nejprve se zaměřuje na hledisko *úrovně jazyka* (má zjevně na mysli jakési orientační zařazení výsledného českého textu podle prestižnosti použitých stylových prostředků) a konstatuje, že text *odpovídá asi vyšší rovině tehdejšího běžného spisovného českého jazyka, který se užíval při polooficiálních nebo veřejných projevech, v učebnicích apod.* Hmatatelný doklad vidí ve značné četnosti infinitivů na -ti, přičemž analogický stav nalézá právě v dobových *oficiálnějších jazykových projevech, včetně učebnic, i když u některých spisovatelů (jako např. u K. Čapka) byly... poměrně vzácné už v předcházejících desetiletích*. Přestože u Škrabala lze najít *některé příklady staršího jazykového úzu* (kromě infinitivu na -ti je upozorněno také na občasné – nikoli důsledně – použitý genitiv záporový), *ani z dnešního hlediska nemůžeme...*

---

⁶⁴ Srov. výše subkap. 4.5.3.

⁶⁵ Cituje z předmluvy větu: *Nejde totiž jen o to, aby byl vystižen pravý smysl, ale také o to, aby nebyly opominuty mnohé jemnosti svatopisců. Vždyť ve všem je uchováván duch Boží. Proto třeba být i v překládání co nejvěrnější, zároveň však přizpůsobivý jazykovým potřebám doby.* (Srov. též výše subkap. 4.5.4.)

⁶⁶ Adolf Deißmann (1866–1937), německý evangelický biblista-novozákoník, výrazný reprezentant mínění rozšířeného hlavně okolo přelomu 19. a 20. století (v důsledku tehdejších početných nálezů papyrů s texty neliterárního charakteru), že Nový zákon byl napsán jazykem, kterým se běžně hovořilo v římské říši v prvním století po Kr., tj. jazykem víceméně neliterárním. Tichý odkazuje především na jeho knihu *Licht von Osten, Das Neue Testament und die neu entdeckten Texte der hellenistisch-römischen Welt*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1908.

jazyk překladu P. Škrabala označit za archaický. Pozoruhodné je, že Tichý právě v této souvislosti nechává docela bez povšimnutí jeden (v tehdejší jazykovém a překladatelském kontextu dost nápadný) znak tohoto novozákonního překladu, totiž nevyužití přechodníkových konstrukcí. Snad jejich absenci považoval již za automatickou věc, avšak názorový boj „o odstranění přechodníků“ v biblickém překladu trval ještě přinejmenším v padesátých letech.⁶⁷ Tichého článek dále ukazuje, že *především slovosled... se jeví jako velmi živý, vědomě se vyhýbá jakékoliv archaičnosti* (uvedené příklady: Mk 15,34 a Mt 27,46 „*Můj Bože, můj Bože, proč jsi mne opustil?*“ – v kontrastu i proti mnohem mladším verzím Bognerově a ekumenické, které mají „*Bože můj...*“; Mk 12,29–30 „*Slyš, Izraeli! Pán, náš Bůh, jest jediný Pán, a miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou myslí a vši svou silou*“ – Škrabal se nesnaží naznačit, že jde o citát ze Starého zákona, tj. ze staršího textu než evangelní vyprávění, *starší jazyk připomíná jen tvar... „jest“*;⁶⁸ podobně Mk 12,10, kde citát ze žalmu také *nevypadá nijak archaicky*: „*Kámen, který zavrhli stavitelé, ten se stal kamenem úhelným? Pán to učinil a je to podivuhodné v našich očích?*“⁶⁹).

Oblast *věrnosti překladu vůči originálu* (Tichý míní nejspíše nikoli jen „věcnou správnost“: lexikální stránkou, která by pro toto starší pojetí „věrnosti“ byla určující, se tu vlastně vůbec nezabývá, spíše je zde patrná snaha soustředit na to, co se v novější teorii překladu nazývá stylistickou translační ekvivalencí, tj. funkční rovnocenností prvků originálu a překla-

⁶⁷ Např. Josef Bohumil Souček s užitím přechodníků pro český Nový zákon, byť jako s prostředkem jisté archaizace pro zdůraznění „vyššího“ řeckého standardu v některých novozákonních textech, počítá ještě v polovině padesátých let (srov. Josef Bohumil SOUČEK, *O potřebě a způsobu revise Kralického překladu*, Theologická příloha Křesťanské revue, 21 (1954), s. 61–69). K „boji o přechodníky“ v českém biblickém textu ve třicátých letech srov. kap. 4.4.3, 4.4.4 a 4.4.5. Sám Škrabalův spolupracovník Ondřej M. Petřů toto nevyužití českých přechodníků uvádí jako jeden z hlavních prostředků stylového přiblížení „prostému“ řeckému textu (srov. výše subkap. 4.5.4). Těsně před Škrabalem vydané katolické překlady (1946–1947) přechodníky mají: překlad Sýkora-Hejčel užívá hojně i přechodníků minulých, Col sice téměř úplně potlačuje minulé přechodníky, ale dost často ponechává přechodníky přítomné (včetně občasného užití přechodníku budoucího, tj. přítomného přechodníku od slovesa dokonavého vidu).

⁶⁸ Forma *jest* zde ovšem podle Škrabalova úmyslu asi vůbec neměla signalizovat „archaičnost“, tedy jakkoli připomínat *starší jazyk*. Patrně je zde pouze z prostého důvodu snahy o libozvučnost – kvůli snazšímu hlasitému předčítání (následující slovo totiž začíná souhláskou *j*), jak o tom explicitně mluví ve své prezentaci Škrabalova překladu Ondřej M. Petřů (viz výše subkap. 4.5.4).

⁶⁹ Tichý potom poněkud odbočuje a myšlenku „přijatelného slovosledu“ dále rozvíjí a mírně problematizuje: *Tento na první pohled docela přijatelný slovosled bychom však po rozlišení tzv. tématu a rématu spíše opravili na „Kámen, který stavitelé zavrhli...“, jak mají snad všechny novější české překlady... Škrabal se zde drží ve skutečnosti slovosledu řeckého textu (ἕδος μαρμάρου οὗ κδομοδντεφ), který odpovídá přesně také znění Septuaginty.* S autorem článku však asi nelze zcela souhlasit: slovosled, který navrhuje (*stavitelé zavrhli*), by byl právě z hlediska umístění tématu a rématu výrazně příznakový a zdůrazňuje sloveso (*zavrhli*). Východisko výpovědi je na slově *kámen*, a pak by asi „normálně“ následovalo spíše bezpříznakové uspořádání (*zavrhli stavitelé*), u kterého případně (při hlasitém čtení) navíc možno lépe položit důraz na *stavitelé* (v daném kontextu jsou právě *stavitelé* jasný obraz pro přední kněze, znalce zákona a starší).

du⁷⁰) je zúžena na dva příkladné okruhy: řecké *historické prezenty* a jejich tlumočení do češtiny a s tím zčásti propojený problém *vyjadřování slovesného vidu*. Škrabal historické prezenty *pravidelně jako takové vyjadřoval také v češtině*, a ve většině případů je *převádí pomocí dokonavého vidu* (z Tichého dokladů např. Mk 15,24 „*I ukřižují ho a rozdělí si jeho šaty; losují o ně, co si má kdo vzítí.*“), někdy překlad stejného řeckého tvaru obměňuje na několikerý způsob (λ γει má české ekvivalenty „*řekne*“, „*řekl*“, „*praví*“, „*pravil*“). Tichý celou problematiku uzavírá trochu zkratkovitě: *Proti obměně sloves nelze snad vznést závažnější námitku, ale historický prézens bychom v češtině asi spíše nedoporučili. Působí aspoň na některých místech poněkud zvláště, zejména ve formě dokonavého vidu*⁷¹ (zde je uveden ještě příklad Mk 3,13 „*Potom vystoupí na horu a zavolá k sobě ty, které sám chtěl...*“).

K samotné otázce vztahu řeckého a českého pojetí vidu je řečeno, že *to není jednoduchý problém*, podle článku však *můžeme minimálně konstatovat, že Škrabal i tuto oblast měl přinejmenším na zřeteli*, což je vzápětí ilustrováno (Sk 20,35 „*Blaženější je dávatí než brátí*“ – ř. διδ@νοι... λαμβ@νειν; přičemž Kralická bible a ještě i Sýkora-Hejčl 1946 mají „*dátí... brátí*“). Když potom Tichý naopak probírá některé případy nedokonavého vidu v českých ekvivalentech volených Škrabalem za řecká aoristní participia (Mk 15,35 „*když to slyšeli...*“ – ř. 'κονσαντες; Mk 15,39 „*když viděl...*“ – ř. δ@ν), infinitivy (Mt 25,35 „*dali jste mi jísti*“ – ř. φαγε ν) a imperativy (Mt 28,19 „*učte...*“ – ř. μαθητε@σατε), bez podrobnějšího komentáře je srovnává s pozdějšími dokonavými formami u Ondřeje M. Petru, jež zpravidla považuje za příhodnější. Výslovně jen v případě aoristního konjunktivu zabraňovacího (s příkladem Zj 22,10: „*nezapečeťuj*“ – Petru má „*nezapečeť*“) přitakává Škrabalovi (který zde *samozřejmě respektuje vyjadřování češtiny*), protože *v češtině je bezpříznakový záporný rozkaz (zákaz) ve vidu nedokonavém*. Tichého článek se ovšem nepokouší o hlubší vysvětlování „*problémových*“⁷² překladových nedokonavých forem. Není tu ani zmíněna vcelku pravděpodobná

⁷⁰ Srov. Anton POPOVIČ a kol., *Originál. Preklad*. Bratislava: Tatran, 1983, s. 195.

⁷¹ Důvodem k většinovému používání dokonavého vidu při převodu řeckého (a latinského!) prézentu historického je s nejvyšší pravděpodobností prostě desítky let mechanicky opakovaná poučka ve školských grammatikách, např.: *V živém vypravování klade se zhusta praesens za aorist – t. zv. praesens historické, a překládá se obyčejně slovesy jednodobými.* (Jindřich NIEDERLE, *Mluvnice řeckého jazyka pro gymnasia česká, díl II.: Skladba*. 6. vyd., Praha: Ed. Grégr, 1898, s. 282). Podobně pro latinu (a pro dobu o půl století pozdější): *V živém vypravování vyjadřujeme praesentem často děje minulé, které takto zpřítomňujeme. Je to t. zv. praesens historicum, jež překládáme praesentem sloves dokonavých; trvacích sloves užíváme v češtině jen tehdy, když se má zdůrazniti delší trvání děje.* (Kamil FÜRST, *Latinská mluvnice pro školy střední. Pro gymnasia a reálná gymnasia*. 2. vyd., Praha: I. L. Kober, 1942, s. 210).

⁷² Český nedokonavý tvar ovšem může za jistých podmínek dobře vystihovat příslušnou funkci („*dokonavost*“) řeckého aoristního kmene: české *nedokonavé préteritum lze někdy hodnotit... dokonavě*, a to např. *u sloves projevu (pravil, kázał, říkal...) nebo vnímání (slyšel, viděl...)* – což jsou částečně přímo případy, na něž se kriticky soustředil Tichý (viz František KOPEČNÝ, *Slovesný vid v češtině*. Praha: Nakladatelství Čes-

možnost, že Škrabalovy nedokonavé formy (za řecký aorist) ve zmíněných (i jiných) případech mohly do textu proniknout nejen setrvačným převzetím ze starších překladů, ale třeba i tak, že do výsledného textu „prosáky“ z fáze, kdy překladatel ještě pracoval s Vulgátou⁷³ (záměny vidů u předchozích překladů, včetně Sýkory-Hejčla, přitom jistě padají často právě na vrub prostě skutečnosti, že překladatel měl před očima latinskou, nikoli řeckou předlohu).

V článku je pak znovu letmo naznačeno porovnání s mladším překladem Ondřeje Petru (který na Škrabala vcelku zřetelně navázal),⁷⁴ a Tichý tu prezentuje své základní hodnotící stanovisko, že *překlad P. Škrabala má viditelné plus v tom, že je mnohem strážlivější a snaží se opravdu věrně držet řeckého textu* (Petru má zbytečné opisy, např. v 1K 12,28n. a Ef 4,11 „(kazatelé) mluvící pod vlivem vnuknutí“, zatímco Škrabal má jednoduše „proroky“). Ve prospěch Škrabala (v Tichého hodnocení) hovoří i jednotlivost spíše technického (grafického) rázu, že se v něm jen *málo objevují závorky*,⁷⁵ opět na rozdíl od pozdější verze Ondřeje M. Petru – podle Tichého by totiž měly být jen tam, kde v řecké větě *např. není obsazeno některé tzv. povinné valenční místo, a ne tam, kde v češtině musíme nějaké slovo přidat, ale řečtina to nevyžaduje*. Je nicméně uveden i příklad situace, kdy u Škrabala *snaha o přesnost nemusela být vždy korunována nejlepším výsledkem* (poněkud krkolomně konstruované řešení „v tom ve všem více než vítězíme“ za řecké $\text{---}\pi\epsilon\rho\nu\iota\kappa\iota\mu\epsilon\nu$ v Řím 8,37; Tichý navrhuje: „*naprosto vítězíme*“).

Ladislav Tichý nakonec ještě podtrhává, že do Škrabalova díla provedl *jenom určité „sondy“*, a pokouší se formulovat závěr, tj. onu *určitou charakteristiku jeho překladatelské práce*. Shledává zde jako závažné dva hlavní body: 1. jde o *první publikovaný katolický překlad Nového zákona, který vědomě a důsledně vychází z řeckého textu Nového zákona*. 2. je zde *patrné úsilí o živý a srozumitelný jazyk překladu, který se neváže na tradiční obraty a formulace, ale snaží se být věrný originálu*. První bod považuje za důležitější (z *historického hlediska*), ale ani druhý nemá za nepodstatný, protože každý překlad, i biblický, je sice do jisté míry provizorní (*vždy může existovat překlad, který je ještě lepší*), avšak *důležité počiny na této cestě k lepšímu překladu* je třeba si připomínat. Proto také Škrabalův překlad, i když

---

koslovenské akademie věd, 1962, s. 56). Tichý pak podobnou problematiku v témž duchu pojednává i ve svém pozdějším článku k překladu Ondřeje M. Petru (Ladislav TICHÝ, *Ondřej Maria Petru a jeho překlad Nového zákona*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 1, s. 64–68).

⁷³ Srov. výše subkap. 4.5.3.

⁷⁴ Tichý zde výslovně hovoří o kompletním překladu Nového zákona z ruky Ondřeje M. Petru (tj. PETRŮ 1969), v článku je však otištěno mylné vnočení 1968.

⁷⁵ To je ostatně zcela v duchu záměru prezentovaného spoluautorským referátem Ondřeje M. Petru (1948) ke Škrabalovu překladu, aby *svatý text nebyl nikterak rušen lidskými dodatky*, kterému také odpovídá zmí-

pro nepřízeň doby zůstal jaksi ve stínu dalších překladů, by měl zůstat důležitým pomocníkem (samozřejmě také varovným) a významnou oporou při snaze co nejlépe tlumočit poselství Nového zákona.

4.5.6 K charakteristice Škrabalovy překladatelské práce

Záměrem Pavla V. Škrabala (a také jeho domovského dominikánského řádu, který jeho dílo podporoval, zaštilil a ve svém nakladatelství vydal) bylo prostě předložit katolické veřejnosti nový český novozákonní překlad – z původního řeckého textu,⁷⁶ a to v souladu s dobovým trendem, podpořeným tehdy aktuální (1943) encyklikou Pia XII. *Divino afflante Spiritu*. Překlad byl přitom jistě určen na prvním místě pro soukromou četbu a rozjímání (o tom svědčí mj. poměrně podrobné výkladové poznámky), ale autor počítal i s jeho využitím při liturgickém předčítání.⁷⁷ Za cíl si Škrabal stanovil vytvořit český text hledící do určité míry vstříc pólu doslovnosti (překlad se chce *těsně přidržovati textu* originálu, a to i za cenu určité „jazykové neuhlazenosti“⁷⁸), avšak současně jazykově moderní – otevřený *jazykovým potřebám doby*.⁷⁹ Na rozdíl např. od překladu Žilkova, který podobně usiloval o „modernost“ jazyka, ale vědomě a proklamativně se orientoval hlavně na češtinu *vědy a filosofie*,⁸⁰ Škrabalovu textu měla být (aspoň podle autorské prezentace⁸¹) základním zdrojem řeč spíše *nestrojená, lidová, názorná*, což by znamenalo výběr stylistických prostředků asi ze středu, někdy i z levé strany osy hovorovost–neutrálnost–knižnost (to je navíc jaksi podtrženo tvrzením, že jednotlivé knižnější prvky se připouštějí spíše výjimečně, hlavně kvůli synonymii). Při tom všem pak tu byl úmysl *zbytečně se neodchylovat od naší biblické jazykové tradice*, nepochybně představované staršími texty „sýkorovské“ linie, zvláště nejrozšířenějším Sýkorou-Hejčlem.⁸² Nicméně ve skutečnosti se stylové zařazení většiny využívaných prostředků Škrabalova textu právě od Žilkova „překladatelského klíče“ liší poměrně dost málo, a dá se tudíž celkem souhlasit se

---

něné rozhodnutí autorů českého textu Nového zákona odsunout i nadpisy, odkazy k souběžným místům a vysvětlivky do poznámek pod čarou (viz výše subkap. 4.5.4).

⁷⁶ *Tato snaha, poříditi český překlad Písma sv. podle původního textu, byla rozhodujícím důvodem pro toto zcela nové vydání Nového zákona, péčí Dominikánské edice Krystal v Olomouci. (Z úvodního slova Josefa Karla Matochy, olomouckého arcibiskupa, ŠKR 1948, s. 5.)*

⁷⁷ Ondřej M. Petrů v prezentaci z r. 1948 zmiňuje otázku libozvučnosti právě s ohledem na předčítání (srov. výše subkap. 4.5.4).

⁷⁸ Prezentace Ondřeje M. Petrů (1948), viz výše subkap. 4.5.4.

⁷⁹ Škrabal ve své předmluvě (1948), viz výše subkap. 4.5.4.

⁸⁰ Žilka ve svém referátu v *Naší řeči* (1935), viz subkap. 4.4.4.

⁸¹ Prezentace Ondřeje M. Petrů (1948), viz výše subkap. 4.5.4.

⁸² Srov. výše subkap. 4.5.4.

soudem Ladislava Tichého:⁸³ *odpovídá vyšší rovině tehdejšího běžného spisovného českého jazyka*. Náznaky proklamované „lidovosti“ se tu projeví jen zřídka, jaksi navíc, v jednotlivých až ojedinělých volbách patřících většinou do lexikálně-frazeologického plánu.⁸⁴

Škrabal se jako na předlohu pro svůj překlad odvolává jednak na edici řeckého textu publikovanou ve svazcích novozákonní komentářové řady jeruzalémských Études bibliques (před r. 1948 ještě ne úplně kompletní),⁸⁵ jednak na přesněji neurčená vydání standardních edicí Eberharda a Erwina⁸⁶ Nestleových a Augustina Merka.⁸⁷

Ke stanovení podstatných souřadnic díla Pavla J. Škrabala je záhodno pokusit se nejprve vymezit polohu jeho verze mezi několika předchozími (o málo staršími) moderními českými překlady Nového zákona s cílem zjistit, zda se jimi nějak nechala ovlivnit. Na druhém místě pak bude především právě na tomto pozadí předchozí české překladatelské práce předložen vlastní soubor hlavních jazykových charakteristik, které jsou pro výslednou podobu Škrabalova textu typické.

4.5.6.1 Škrabalův český text: základní východisko a další návaznosti

Sám autor ani jiní referenti nehovoří o přímém navázání na některý z dosavadních překladů, a spolu s faktem, že se Škrabal primárně opírá o předlohu řeckou, nikoli vulgátní (na rozdíl od všech ostatních předcházejících českých překladů dvacátého století z katolického prostředí), to může vést k automatické presumpci, že jeho práce bude výrazně nezávislá, jako to bylo např. u verze evangelíka Františka Žilky. V prezentaci Škrabalova Nového zákona z pera překladatelova spolupracovníka Ondřeje M. Petru⁸⁸ však přece jen nalézáme dvě důležité stopy, které nad takovouto domněnku zavěšují otazník. Jednak Petru vyslovuje Škrabalovu a svoji zásadu *neodchylovat se zbytečně od naší biblické jazykové tradice* a vůči téže tradici zároveň pocítuje nutnost se v určitých momentech metodologicky vymezovat, jednak přímo hovoří o třech kompletních novozákonních překladech českých (Sýkora-Hejčl, Žilka, Col) a jednom slovenském (Zlatoš-Šurjanský), vedle toho pak ještě o třech českých překladech dílčích (Hejčl

---

⁸³ Srov. výše subkap. 4.5.5.

⁸⁴ Viz níže subkap. 4.5.6.2.

⁸⁵ Viz výše subkap. 4.5.4 a pozn. 34.

⁸⁶ Škrabal uvádí *E. Nestle*: je víceméně jisté, že jde o některou novější verzi, v níž figuruje již Erwin Nestle (tj. od 10. vydání 1914).

⁸⁷ Pravděpodobné určení přesných edicí viz výše subkap. 4.5.4, pozn. 35 a 36.

⁸⁸ Viz příslušné pasáže v subkap. 4.5.4, včetně bibliografických odkazů (v poznámkách) k příslušným novozákonním překladům kompletním i dílčím.

a Merell u některých apoštolských listů, Miklík u knihy Zjevení), které Škrabal a Petru měli při práci po ruce a které průběžně *pilně sledovali*.

Při zohlednění časových souvislostí (Škrabal se překládání Nového zákona věnoval už asi od počátku čtyřicátých let, přitom podstatná práce byla vykonána mezi roky 1943–1946⁸⁹) bylo tedy třeba provést v první řadě porovnání⁹⁰ se dvěma kompletními překlady, které měl náš autor k dispozici nejspíš hned od začátku: s katolickým (církevně preferovaným a nejpoužívanějším) textem, který v té době nejvíce reprezentoval (poněkud modernizovanou) „biblickou jazykovou tradici“, tj. s verzí Sýkora-Hejčl,⁹¹ a s výrazně samostatným „jazykově moderním“ evangelickým překladem Žilkovým.⁹² Další srovnání se vztahovalo ke kompletnímu překladu Colovu, který se ovšem objevil poměrně pozdě (v říjnu 1947, tj. půl druhého roku po udělení řádového *imprimi permittitur* pro ŠKR 1948, pouhý půl rok před arcibiskupským *imprimatur* a rok před jeho fyzickým vydáním) a který je současně sám textově dost blízký verzi Sýkora-Hejčl, protože z něj přímo vzešel.⁹³ Alespoň na menších vzorcích jsem Škrabalův text porovnal i s dílčími pracemi Jana Hejčla, Jana Merella a Konstantina Miklíka.⁹⁴ Pro úplnost byl v rozsahu základního vzorku⁹⁵ do porovnání zahrnut i zmíněný čerstvý slovenský překlad Zlatoše-Šurjanského⁹⁶ (evangeliář vyšel r. 1946, apoštolář r. 1947, tj. také poměrně pozdě na to, aby z něj mohlo být průběžně čerpáno už v době hlavních prací na ŠKR 1948).

Ukázalo se, že v pozadí Škrabalova textu se dá vskutku poměrně dobře vysledovat souvislá linie základní návaznosti na verzi Sýkora-Hejčl – ta pro našeho překladatele byla podle všeho rámcovým východiskem (podobně jako např. pro Jana L. Sýkoru byla východiskovým textem starší Svatojanská bible – přestože Sýkora svou práci nechápal jako pouhou

---

⁸⁹ Viz výše subkap. 4.5.3.

⁹⁰ Texty jednotlivých kompletních edicí jsem vždy porovnával na tomto základním vzorku: Mt 1,18–25; Mt 2,1–12; Mk 6,17–29; L 1,1–4; L 10,30–37; L 16,19–31; J 1,1–18; J 21,1–14; Sk 1,1–3; Sk 6,8–15; Sk 8,26–40; Sk 17,16–34; Ř 5,1–21; 1K 15,1–19; Ga 1,11–24; Jk 2,14–26; 2J; Zj 22,1–21. Celkem: 236 veršů a cca 4200 českých slov.

⁹¹ Porovnával jsem s nejbližším vydáním, které mohl mít Škrabal už na počátku práce k dispozici, tj. s edicí SÝK-HEJ 1940 (ta je přitom v základním vzorku prakticky shodná s edicí „poslední ruky“ SÝK-HEJ 1933/1934).

⁹² Porovnával jsem s prvním vydáním ŽIL 1933.

⁹³ Srov. subkap. 4.3.6.1.

⁹⁴ Bibliografické odkazy k jednotlivým dílčím překladům viz výše subkap. 4.5.4, pozn. 46, 47, 49. Z Hejčlových překladových textů jsem k porovnání použil 1K 15,1–19; Ga 1,11–24; Jk 2,14–26; 2J; z Merellových Ef 1–2; z Miklíkova překladu pak Zj 1 a 2.

⁹⁵ Viz výše pozn. 90.

⁹⁶ Bibliografický odkaz viz výše subkap. 4.5.4, pozn. 50.

její „revizi“⁹⁷). Dále je zde také velmi nápadná řada zjevných specifických shod (tj. takových, které nejsou zároveň společné se SÝK-HEJ), nejčastěji v lexikálním a frazeologickém plánu (ponecháme-li stranou některé systémové podobnosti, jako je vymýcení přechodníků nebo hojně užívání prézentu historického), mezi Škrabalem a Žilkou – ze Žilkova textu tedy Škrabal bez pochyb při práci soustavně a vydatně čerpal. Výrazně menší, ale přesto nezanedbatelný počet specifických shod (tj. shodných míst, která se však nekryjí se zněním SÝK-HEJ, případně ŽIL) je mezi Škrabalem a překladem Colovým (1947) – je dobře představitelné, že náš autor ještě před definitivní redakcí svůj text s Colovou verzí porovnával a tu a tam z něj jednotlivá řešení převzal. Zmíněné dva (až tři) hlavní inspirační zdroje se znatelně uplatňují v celém vzorku (tj. pravděpodobně v celém Škrabalově Novém zákoně),⁹⁸ přičemž se občas vyskytnou i delší sekvence mající až charakter kompilačního překladu, složeného z těchto zdrojových textů (SÝK-HEJ a ŽIL s případným doplněním ze COL):⁹⁹

Sk 6,14 *Tenhle Ježíš Nazaretský zruší toto místo a změni ustanovení, která nám dal Mojžíš.* (SÝK-HEJ *Ten Ježíš Nazaretský zkaží toto místo a změni ustanovení, které nám dal Mojžíš.* – ŽIL ... *že tenhle Ježíš Nazorejský zruší toto místo a přemění řády, jež nám dal Mojžíš.* – COL *Ten Ježíš Nazaretský zničí toto místo a změni ustanovení, která nám dal Mojžíš*)

2J,12 *Ačkoli vám mám mnoho co psáti, nechtěl jsem to (učiniti) na papíře a inkoustem: ale doufám, že k vám přijdu a promluví od úst k ústům, aby vaše radost byla úplná.* (SÝK-HEJ *Ačkoli mám mnoho psáti vám, nechci (to učiniti) papírem a inkoustem, ale doufám, že k vám přijdu a promluví od úst k ústům mluviti budu, aby radost vaše byla úplná.* – ŽIL *Ačkoli vám mám mnoho co psáti, nechtěl jsem to učiniti papírem a inkoustem, ale doufám, že k vám přijdu a promluví od úst k ústům, tak aby byla naše radost dovršena.* – COL *Ačkoliv mám mnoho vám psáti, nechci (to učiniti) inkoustem na papyru. Doufám totiž, že k vám přijdu a promluví si osobně, aby vaše radost byla dokonalá.*)

Prokazatelné inspirace slovenskou verzí a ostatními (dílčími) českými překlady jsou celkem vzácné a týkají se spíše jen ojedinělých voleb v lexiku (výjimečně ve struktuře vět):¹⁰⁰

Sk 8,36 *Jak pokračovali v cestě* (ZLATOŠ-ŠURJANSKÝ¹⁰¹ *Ako pokračovali v ceste* – SÝK-HEJ a COL *A jak jeli cestou* – ŽIL *Jak jeli cestou dál*)

⁹⁷ Srov. subkap. 4.1.6.1.

⁹⁸ Srov. ukázkou v apendixu 1 na konci kapitoly.

⁹⁹ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě (bez označení) verze ŠKR 1948; značka ŽIL tu znamená ŽIL 1933, značka SÝK-HEJ edici SÝK-HEJ 1940, značka COL edici COL 1947.

¹⁰⁰ K jedné pravděpodobné drobné inspiraci slovenským překladem (*oznamte mi* v Mt 2,8) viz také ukázkou v apendixu 1 na konci kapitoly.

Zj 22,15 *každý, kdo miluje a páchá lež* (ZLATOŠ-ŠURJANSKÝ *tí, čo milujú a pášu lož* – SÝK-HEJ *každý, kdo miluje a činí lež* – COL *všichni, kdož rádi lžou* – ŽIL *všichni, kdož milují a činí lež*)

Zj 22,9 *Bohu se pokloň!* (MIKLÍK¹⁰² *Pokloň se Bohu!* – SÝK-HEJ *Bohu se klaněj.* – COL *Bohu se klaněj!* – ŽIL *Klaněj se Bohu!*)

Zj 1,18 *klíče od smrti a od záhrobí* (MIKLÍK *klíče od smrti i od záhrobí* – SÝK-HEJ *klíče od smrti a od místa zemřelých* – COL *klíče od smrti a k místu mrtvých* – ŽIL *klíče smrti i podsvětí*)

Jk 2,15 *Jsou-li bratr nebo sestra nazí a mají-li nedostatek denního živobytí* (HEJČL¹⁰³ *Jsou-li bratr neb sestra nazí a mají-li nedostatek denní výživy* – SÝK-HEJ *A kdyby bratr nebo sestra byli nazí a měli nedostatek denní výživy* – COL *A kdyby bratr nebo sestra byli nazí a neměli na denní výživu* – ŽIL *Budou-li bratr nebo sestra nazí a budou-li míti nedostatek denní obživy*)

Ef 2,12 *odloučení od izraelského společenství, cizinci úmluvám zaslíbení* (MERELL¹⁰⁴ *oddělení od společenství Izraele, cizinci od úmluv zaslíbení* – SÝK-HEJ *oddálení od občanství izraelského a cizí od úmluv zaslíbení* – COL *vyloučení ze společnosti izraelského národa a bez účasti na úmluvě zaslíbení* – ŽIL *odloučení od společnosti izraelské a neúčastni úmluv zaslíbených*)

4.5.6.2 Jazykové prostředky Škrabalova překladu

Při popisu a třídění charakteristických jazykových jevů a trendů patrných ve Škrabalově výsledném českém textu bude pozadí tvořit volné porovnání s tehdejšími hlavními reprezentanty (katolické) „biblické jazykové tradice“, tj. s textem Sýkora-Hejčl, a průběžné přihlížení k překladu Žilkovu, případně Colovu, jakožto zdrojům jazykově „modernějších“ vlivů. Jak vyplývá už z autorských prezentací překladu, náš překladatel (se svými spolupracovníky) patřil v rámci českého prostředí – nehledě na jeho výslovné ohledy k „tradici“ a na tendenci *těsně se přidržovati originálu* – ve věci výběru konkrétních jazykových prostředků

---

¹⁰¹ *Písmo sväté Nového zákona sv. I: Evanjelíá.* Preložili a poznámkami opatřili Štefan ZLATOŠ – Anton Ján ŠURJANSKÝ, Trnava: SSV, 1946. *Písmo sväté Nového zákona sv. II: Skutky Apoštolské, Listy Apoštolské a Zjavenie sv. Jána.* Preložili a poznámkami opatřili Štefan ZLATOŠ – Anton Ján ŠURJANSKÝ, Trnava: SSV, 1947.

¹⁰² *Zjevení svatého Jana Apoštola.* Přeložil a vysvětluje Dr. Konstantin MIKLÍK. Tasov: Marie Rosa Junova, 1947.

¹⁰³ *Pastýřský okružní list prvního biskupa jerusalemského. List sv. Jakuba.* Podle řeckého kritického znění rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL, Moravská Ostrava: Kolež redemptoristů, 1931.

¹⁰⁴ Jan MERELL, *Slovo Boží. Překlad a výklad listů sv. Pavla ze zajetí.* Praha: Kropáč & Kucharský, 1942. Jde o komentovaný překlad listů Efezanům, Kolosanům, Filipanům a Filemonovi.

k progresivnějšímu proudu¹⁰⁵ a navíc znal a pečlivě promýšlel i zcela recentní výsledky práce na novozákonním českém překladu (především verze Františka Žilky a Rudolfa Cola). Není tedy divu, že leckteré otázky spojené s jazykovou stránkou výsledného českého textu, které s sebou nesla konfrontace se starší tradicí (tj. s překlady devatenáctého století nebo staršími) a s nimiž se překladatelé postupně vyrovnávali od počátku století, mohl Pavel V. Škrabal, využívaje jejich zkušeností, v podstatě překročit, respektive vůbec se jimi nezabývat. Šlo by tu o některé výrazně **archaické jevy** typické pro starší biblický překladový text, s nimiž zápasil (s větší či menší důsledností) už překlad Sýkorův (především: formy **pasivního perfekta** konstruovaného podle latiny, „český **subjunktiv**“, překládání **participií doplňkových předmět-
ných** slovesnými adjektivy, užívání **vztažného zájmena v navazovací funkci**, užívání **delších tvarů zájmen** v nedůrazové pozici, užívání staré částice **aj**, vysoká frekvence postponovaných **částic -ž, -ť**, užití řady **archaických lexikálních forem**).¹⁰⁶ Další problémy spojené s archaickými či výrazně knižními jazykovými prvky vyřešily překlady Žilkův a Colův (odstraňování zbytků **antepreterita**, odbourání větných konstrukcí se **zájmenem/spojkou an**, prosazení konstrukce s **dativem přivlastňovacím** místo latinizující/grecizující přivlastkové konstrukce s genitivem či posesivním adjektivem).¹⁰⁷ Některé významné tendence a jazykové prvky ovšem Škrabal ve srovnání se svými předchůdci a patrně také s větší či menší mírou návaznosti na ně (hlavně na Žilku a Cola) dále samostatně rozvíjí nebo modifikuje. Je to především:¹⁰⁸

- důsledné potlačení, resp. neužívání **přechodníků** (je to nejviditelnější znak Škrabalova překladu; „spolupřekladatel“ Ondřej M. Petruš sám říká,¹⁰⁹ že přechodník do výsledného textu

---

¹⁰⁵ Z textů, které měl Škrabal při práci v ruce, lze pro danou dobu (čtyřicátá léta) za „relativně konzervativně“ vystavěné považovat (vedle „klasického“ Sýkory-Hejčla) epištolní překlady Jana Merella, který využíval ještě např. přechodníků minulých, archaického slovosledu, knižních lexémů (*všeliký, knížetstvo*) či postponovaných částic (*bud'mež, jsout*). Merell u *českých překladů požadoval, jak tomu sám říkal, „pel starobylosti“* (Miroslav ZEDNÍČEK, někdejší asistent Jana Merella na bohoslovecké fakultě v Litoměřicích; pouze ústně pronesená přednáška v rámci konference u příležitosti stého výročí narození Jana Merella na KTF UK v Praze 11. května 2004). Zmíněnými poněkud zastaralými jazykovými prvky se ovšem Škrabal neinspiroval. Zcela stranou ponechávám ideje výrazně konzervativní skupiny reprezentované Josefem Vašicou, která se v téže době (ve 40. letech) ohlížela daleko zpět, ještě před texty Sýkorovy (srov. narážku Oldřicha Králíka na tyto dobové názorové proudy, viz výše subkap. 4.3.4).

¹⁰⁶ Ke všem uvedeným jevům srov. subkap. 4.1.6.1 a 4.1.6.2.

¹⁰⁷ K uvedeným jevům srov. subkap. 4.4.6.1 a 4.3.6.1.

¹⁰⁸ Není podstatné, zda se takový jev realizuje v místě, které je „originální“ (tj. prokazatelně nezávislé na předchozích překladech), nebo v úseku více či méně převzatém z jiného překladu, protože taková přejatá řešení jsou v zásadě zcela integrovaná do Škrabalova textu. Snažil jsem se však vybírat zpravidla takové příklady, u nichž je zřejmé, že jde o výsledek samostatné tvůrčí práce Škrabalovy.

¹⁰⁹ Ve svém referátu z r. 1948, viz výše subkap. 4.5.4.

proklouzl pouze asi dvakrát třikrát; případů je ve skutečnosti o něco více,¹¹⁰ např. přímo ve srovnávacím vzorku a těsném sousedství jsou dva výskyty: L 10,29 *Ale on, chtěje se ospravedlniti, řekl*; Sk 8, 35 *a vycházeje od onoho místa z Písma*¹¹¹):

Mt 2,12 *poněvadž dostali ve snu pokyn* (SÝK-HEJ *A dostavše napomenutí ve snách* – COL *A protože dostali napomenutí ve snách* – ŽIL *Když se jim dostalo ve snu zjevení*)

L 8,16 *Nikdo nepřeklopuje rozžatou lampu* (SÝK-HEJ *Nikdo pak rozsvítiv svíci nepřikrývá ji* – COL *Nikdo nerozsvěcuje svíci a nepřikrývá ji* – ŽIL *Nikdo, když zapálí lampu, nepřikrývá ji*)

J 20,31 *a vírou abyste měli život v jeho jménu* (SÝK-HEJ *a věříce abyste měli život věčný ve jménu jeho* – COL *a věříce, abyste měli život věčný ve jménu jeho* – ŽIL *a abyste vírou měli život v jeho jménu*)

Sk 23,28 *Poněvadž jsem chtěl zvědět* (SÝK-HEJ *A chtěje seznati* – COL *A chtěje poznati* – ŽIL *Chtěl jsem vyšetřiti...*)

- hojně využívaný **prézens historický**, patrně jako prostředek k podtržení „živosti děje“ (užívaný hojně jako nápadná inovace již u Žilky, méně u Cola 1947; u Škrabala se tento prostředek vyskytuje asi v tak vysoké míře jako u Žilky, ne-li častěji – a přitom mnohdy není užíván shodně, ani co do distribuce,¹¹² ani co do vidu a lexikálních voleb; za jeho vysokou frekvencí asi stojí Škrabalova inklinace k doslovnosti):¹¹³

Mt 18,29: *A jeho spoluslužebník padne na kolena a prosí ho* (SÝK-HEJ *Padl tedy spoluslužebník jeho před ním a prosil ho řka* – COL *Padl tedy jeho spoluslužebník před ním a prosil ho* – ŽIL *Jeho spoluslužebník se vrhl na zem a prosil ho*)

J 1,29 *Druhého dne vidí Ježíše, jak k němu přichází, a praví* (SÝK-HEJ *Druhého dne uzřel Ježíše, an jde k němu; i řekl* – COL *Druhého dne uzřel Jan, jak Ježíš přichází k němu. I řekl* – ŽIL *Druhého dne spatřil Ježíše, jak k němu přichází, a řekne*)

Mt 8,20 *A Ježíš mu praví* (SÝK-HEJ *a COL I řekl mu Ježíš* – ŽIL *Ježíš mu odpověděl*)

¹¹⁰ Kromě dále uvedených dvou příkladů jsem namátkou narazil na další tři výskyty: Mk 10,16 *žehnal jim, vkládaje na ně ruce*; J 11,44 *jsa ovázán*; a 2K 13,10 *Proto píšu toto, jsa nepřítomen*.

¹¹¹ Je zajímavé, že oba tyto výskyty souvisejí s návaznostmi na jiné překlady: do L 10,29 přešel z textu SÝK-HEJ nebo COL *Ale on, chtěje se ospravedlniti, řekl*; do Sk 8,35 se dostal jistě z verze COL *a vycházeje od toho Písma* (jiné je řešení SÝK-HEJ *a počav od toho Písma*). Přinejmenším druhý výskyt je asi dokladem toho, že rozhodnutí definitivně odstranit všechny přechodníky bylo mladší než fáze, kdy do sebe překlad absorboval inspirace z čerstvě vyšedšího Colova překladu.

¹¹² Příklad místa, kde má naopak Škrabal minulý čas oproti Žilkovu přítomnému: Mt 3,1 *V těch dnech přišel Jan Křtitel* (SÝK-HEJ *a COL V tom čase vystoupil Jan Křtitel* – ŽIL *V těch dnech se objevuje Jan Křtitel*). Příklad místa, kde Škrabal pro změnu podržel ještě vzácné užití přítomného ze starší tradice (stereotypní formule uvozující přímou řeč *dí, řkou se* někdy zachovaly prostřednictvím SÝK a SÝK-HEJ ještě ze Svatojanské bible, ač tento starý prézens historický už Sýkora často nahrazoval tvary minulými, srov. subkap. 4.1.6.3), zatímco Žilka použil minulý čas: J 11,34 *Řkou mu* (SÝK-HEJ *Řkou jemu* – COL *Praví mu* – ŽIL *Odpověděli mu*).

¹¹³ Srov. též ukázkou v apendixu 2 na konci kapitoly.

Mt 9,14 *Tu k němu přistoupí Janovi učedníci se slovy (SÝK-HEJ Tu přistoupili k němu učedníci Janovi řkouce – COL Tu přistoupili k němu učedníci Janovi a řekli – ŽIL Potom přišli k němu učedníci Janovi a ptali se)*

Mk 3,20 *Potom přijdou do domu. A sešel se opět zástup (SÝK-HEJ I přišli do domu, a opět sešel se zástup – COL I přišli do domu; a opět se sešel zástup – ŽIL Vejde¹¹⁴ do domu, a zase se shromáždí zástup)*

Mk 7,1 *A sejdou se k němu farizeové (SÝK-HEJ I sešli se k němu fariseové – COL I scházejí se k němu farizeové – ŽIL Shromáždí se k němu farizeové)*

Sk 25,24 *I řekne Festus (SÝK-HEJ, COL a ŽIL I řekl Festus)*

Sk 26,24 *Festus hlasitě zvolá (SÝK-HEJ Festus pravil hlasem velikým – COL pravil mocným hlasem Festus – ŽIL zvolal Festus hlasitě)*

- práce s **komplikovanější souvětňou konstrukcí** přestylováním do několika samostatnějších celků (Škrabal bývá v této věci zdrženlivější než Žilka či Col, a někdy dokonce i než Sýkora-Hejčl, tj. souvětí tak výrazně nesegmentuje – pravděpodobně je to projev jeho inklinace k doslovnosti):¹¹⁵

Ř 5,13–14 *Byl sice hřích na světě až do Zákona; ale hřích se nepřičítá, když není zákona. Přesto smrt kralovala od Adama až do Mojžíše i nad těmi, kdo se neprovinili podobným proviněním jako Adam, který je předobraz toho budoucího. (SÝK-HEJ Až do zákona totiž hřích byl na světě, ale hřích se nepřičítal, poněvadž nebylo zákona. Přece však smrt panovala od Adama až do Mojžíše, a (to) nad těmi, kteří nezhřešili přestoupením podobným (přestoupení) Adama, jenž jest předobrazem (Adama) příštího. – COL Až do zákona totiž byl hřích na světě, ale poněvadž nebylo zákona, hřích se (lidem) nepřičítal. Přece však smrt panovala od Adama až do Mojžíše také nad těmi, kdož nezhřešili podobným přestoupením jako Adam. Ten byl předobrazem budoucího (Adama). – ŽIL Hřích byl na světě již před zákonem. Hřích se sice nepočítá, dokud není zákona. Ale přece smrt kralovala od Adama až po Mojžíše i nad těmi, kteří nezhřešili tímž způsobem, jako Adam přestoupil příkaz; Adam byl obrazem toho, co mělo přijíti.)*

- další potlačení **vazebných genitivů** a **genitivů záporových**:

L 16,29 *ať je poslouchají (SÝK-HEJ těch ať poslouchají – COL ty ať poslouchají – ŽIL Necht' jich poslouchají)*

L 16,31 *Jestliže neposlouchají Mojžíše a proroky (SÝK-HEJ, ŽIL Neposlouchají-li Mojžíše a proroků – COL Neposlouchají-li Mojžíše a proroky)*

¹¹⁴ Řecké rukopisy kolísají mezi ρηεται a ρχονται.

Sk 17,25 *jako by něco potřeboval* (SÝK-HEJ, COL, ŽIL *jako by něčeho potřeboval*)

- systémové prosazování „živějšího“ **slovosledu** (leckdy je zde možno vidět přímou inspiraci u Žilky nebo Cola):¹¹⁶

2J 3 *od Ježíše Krista, Otcova Syna* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *od Ježíše Krista, Syna Otcova*)

Ř 5,21 *k věčnému životu skrze Ježíše Krista, našeho Pána* (SÝK-HEJ – COL *k životu věčnému skrze Ježíše Krista, Pána našeho* – ŽIL *k věčnému životu skrze Ježíše Krista, Pána našeho*)

Mk 10,14 *takovým patří Boží království* (SÝK-HEJ a COL *takovým patří království Boží* – ŽIL *takovým náleží království Boží*)

1K 15,9 *poněvadž jsem pronásledoval Boží církev* (SÝK-HEJ a COL *poněvadž jsem pronásledoval církev Boží* – ŽIL *protože jsem pronásledoval církev Boží*)

Jk 2,14 *Co prospěje, moji bratři* (SÝK-HEJ *Co prospěje, bratři moji* – COL *Co prospěje, moji bratři* – ŽIL *Co je platno, moji bratři*)

Sk 16,16 *Jednou pak na cestě do modlitebny nás potkala jakási služebná* (SÝK-HEJ *Když jsme šli do modlitebny, potkala nás jedna služebná* – COL *Na cestě do modlitebny potkala nás jedna služebná* – ŽIL *Když jsme jednou šli do modlitebny, potkala nás otrokyně*)

2J 2 *pro pravdu, která v nás zůstává a bude s námi na věky* (SÝK-HEJ *pro pravdu, která v nás zůstává a na věky s námi bude* – COL *pro pravdu, která v nás zůstává a bude s námi na věky* – ŽIL *pro pravdu, jež v nás zůstává a s námi bude na věky*)

Sk 17,15 *Když dostali... příkaz, aby za ním co nejdříve přišli* (SÝK-HEJ *dostavše... příkaz, aby co nejrychleji přišli k němu* – COL *A když obdrželi... příkaz..., aby co nejrychleji přišli k němu* – ŽIL *se vzkazem..., aby k němu co nejdříve přišli*)

Sk 8,34 *Prosím tě, o kom to prorok mluví?* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *Prosím tě, o kom to mluví prorok?*)

Mk 7,32 *prosili jej, aby na něho vložil ruku* (SÝK-HEJ *prosili ho, aby vložil na něj ruku* – COL *prosili ho, aby vložil na něho ruku* – ŽIL *prosí ho, aby naň vložil ruku*)

- velmi znatelný ústup staršího **tvaru jest ve prospěch progresivního je** (distribuce tvarů v zásadě vychází vstříc úsilí vyhnout se kakofonii při hlasitém čtení,¹¹⁷ např.: 1K 3,11 *a tím jest Ježíš Kristus*; Jk 2,19 *že jest jeden Bůh*; Ř 5,15 *který jest od jednoho člověka*):

---

¹¹⁵ Srov. též ukázkou v appendixu 3 na konci kapitoly.

¹¹⁶ Projevuje se nejviditelněji v téměř důsledném kladení shodného přívlasku před substantivum (hojněji než u Žilky a Cola, a to i ve frekventovaných ustálených spojeních typu *království Boží – Boží království*), v uplatnění modernějšího úzu kladení příklonek a také v poměrně častém (intuitivním) zohlednění aktuálního větného členění (přitom zvláště otázky kladení příklonek, ale i problémy aktuálního členění jsou ve vysoké míře vyřešeny již u Žilky a Cola).

¹¹⁷ Srov. referát Ondřeje M. Petrů (viz výše subkap. 4.5.4). Z dokladů je vidět, že tvaru *jest* je užito i nad rámeček, který Petrů vymezuje (pozice před náslovným *j-*).

Ř 14,23 *je odsouzen* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *jest odsouzen*)

J 7,27 *víme, odkud jest. Ale až přijde Mesiáš, nikdo nebude vědět, odkud je.* (SÝK-HEJ *víme, odkud jest; o Mesiáši však, až přijde, nikdo nebude vědět, odkud jest.* – COL *víme, odkud je; avšak o Mesiáši, až přijde, nikdo nebude vědět, odkud jest.* – ŽIL *víme, odkud jest. Když Kristus přijde, nikdo nebude vědět, odkud jest.*)

- obecně volba **modernějšího lexika a frazeologie** (platí to spíše v porovnání se starším překladem Sýkora-Hejčl, celkově se totiž nedá říci, že by Škrabal sahal po výrazně modernějších lexikálních a frazeologických ekvivalentech než Žilka nebo Col; nepříliš často se u Škrabala objevují jednotlivá specifická řešení volená snad jako pokusy signalizovat „lidovost“,¹¹⁸ přičemž však jde spíše jen o „civilnější“ volby, nikoli o prvky nějak těsně hraničící se substandardem), např.:

L 21,29 *Podívejte se na fíkovník a všechny stromy!* (SÝK-HEJ *Patřte na fíkový strom a na všecko stromoví* – COL *popatřte na fíkovník a na všechno ostatní stromoví!* – ŽIL *Vizte fíkovník a všechny stromy*)

Mk 10,1 *Opět se k němu sejdou zástupy a jak obvykle je zas učil.* (SÝK-HEJ *I scházely se k němu opět zástupy, a on je učil, jak činíval.* – COL *I scházely se k němu opět zástupy a On je učil, jak to měl ve zvyku.* – ŽIL *Zase se k němu scházejí zástupy a on je zas učil, jak byl zvyklý.*)

J 21,1 *Potom se Ježíš zase zjevil učedníkům* (SÝK-HEJ *Potom zjevil se Ježíš opět učedníkům* – COL *Potom se zjevil Ježíš opět učedníkům* – ŽIL *Potom se Ježíš zjevil znova svým učedníkům*)

J 11,44 *jsa ovázán na rukou i na nohou ovinkami* (SÝK-HEJ *svázán jsa obvazky na rukou i na nohou* – COL *jsa svázán obvazy na rukou i na nohou* – ŽIL *svázán na rukou i na nohou prostěradly*)

L 21,2 *Spatřil i jednu chudičkou vdovu, jak tam vhadzuje dva měďáčky* (SÝK-HEJ *Uzřel také jednu nuznou vdovu, ana tam vrhá dvě lepty.* – COL *Uzřel také, jak tam jedna chudičká vdova hází dva grošíky* – ŽIL *Spatřil také jednu nuznou vdovu, jak tam vhodila dvě lepty*)

Mk 12,43 *a vhodila dvě lepty, to je čtyráček* (SÝK-HEJ *a hodila tam dvě lepty, to jest (asi) jeden halěr* – COL *hodila tam dva grošíky, to jest jeden halír* – ŽIL *vhodila dvě lepty, což je quadrans*)

- vyhýbání se frazeologickým spojením **výrazně kopírujícím schéma řecké předlohy:**

Sk 6,13 *neustále mluví* (SÝK-HEJ a ŽIL *nepřestává mluvit* – COL *ustavičně mluví*; ř. ολ πανετοι λαλ(ν))

¹¹⁸ Viz výše v úvodu subkapitoly 4.5.6.

Sk 8,35 *Filip tedy počal mluvit* (SÝK-HEJ *A tu Filip otevřev ústa svá* – COL *Filip otevřel svá ústa* – ŽIL *Filip otevřel rty*)

Ga 1,16 *k žádnému člověku* (SÝK-HEJ *k tělu a krvi* – COL *na lidi* – ŽIL *na žádného člověka*)

- svobodnější **zacházení s verby dicendi** (oprošťování se od schémat předlohy, využívání české synonymie), např.:

Mk 6,25 *a přednesla mu žádost* (SÝK-HEJ *a prosila ho řkouc* – COL *a prosila ho* – ŽIL *a žádala* ř. Ἰταίσατο λ γουσα)

L 9,41 *Ježíš odpověděl* (SÝK-HEJ *Odpověděv Ježíš řekl* – COL *Odpověděl Ježíš* – ŽIL *Ježíš odpověděl*; ř. $\text{Ἰποκριθε φ... ε πεν}$)

Mk 6,24 *A ta odpověděla* (SÝK-HEJ *Ta řekla* – COL *Ta odpověděla* – ŽIL *Ona odpověděla*; ř. $\neq \delta \text{ ε πεν}$)

Jiné víceméně systémové inovace (ať už se kloní směrem progresivním nebo konzervativnějším) jsou v relevantně vysoké míře svého užití charakteristické právě pro sám text Škrabalův:

- specifické zacházení se **signály návaznosti** (u Škrabala zvláště ve srovnání se Žilkou nebo Colem, ale leckdy i se Sýkorou-Hejčlem znatelně stoupla četnost konektorů, včetně „tradičnejších“, tj. knižnějších *I* nebo *pak*; jde asi o promítnutí překladatelovy inklinace k určité doslovnosti):

J 21,1 *Zjevil se pak takto* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *Zjevil se takto*)

Sk 6,8 *Štěpán pak, plný milosti a síly, činil* (SÝK-HEJ a COL *Štěpán, jsa pln milosti a síly, činil* – ŽIL *Štěpán, pln milosti a moci, dělal*)

L 2,38 *I přišla právě v tu hodinu, velebila Boha a mluvila* (SÝK-HEJ *Ta přišedši v touž hodinu, velebila Boha a mluvila* – COL *Ta přišla v touž hodinu, velebila Boha a vyprávěla* – ŽIL *V tu hodinu přistoupila, velebila Boha a mluvila*)

Sk 6,12 *I pobouřili lid* (SÝK-HEJ a COL *A (tak) pobouřili lid* — ŽIL *Tak pobouřili lid*)

Sk 8,32 *A to místo z Písma, které četl, bylo toto* (SÝK-HEJ *Bylo pak místo Písma, které četl, toto* – COL *Místo Písma, které četl, bylo toto* – ŽIL *Odstavec Písma, jež četl, byl tento*)

- časté nahrazování **predikátového instrumentálu nominativem**:

J 1,8 *On nebyl světlo* (SÝK-HEJ *On nebyl světlem* – COL *On nebyl Světlem* – ŽIL *On nebyl tím světlem*)

Sk 17,24: *poněvadž on je Pán* (SÝK-HEJ *ten jsa pánem* – COL *ten, jsa Pánem* – ŽIL *protože jest pánem*)

Sk 17,29: *Poněvadž jsme tedy rod Boží* (SÝK-HEJ *Jsouce tedy rodem Božím* – COL *Jsme-li tedy z rodu Božího* – ŽIL *Jsme-li tedy rodem Božím*)

Ř 5,14 *Adam, který je předobraz toho budoucího* (SÝK-HEJ *jenž jest předobrazem (Adama) budoucího* – COL *Ten byl předobrazem budoucího (Adama)* – ŽIL *Adam byl obrazem toho, co mělo přijíti*)

Ef 2,14 *on je náš pokoj* (SÝK-HEJ *on jest pokojem naším* – COL *On je náš pokoj* – ŽIL *on je naším pokojem*)

- poměrně vysoké procento¹¹⁹ užití progresivnějších forem **infinitivu na -t** vedle stále ještě poměrně hojných **forem na -ti** (patrně bez ohledu na nějaký eufonický princip; Škrabal zdá se využívat tvarové synonymie nejspíš pro pouhé zpestření, snad i jako signál určité „lidovosti“¹²⁰):

J 10,9 *I bude volně vcházet a vycházet* (SÝK-HEJ a COL *a vejde i vyjde* – ŽIL *bude bezpečně vcházeti a vycházeti*)

J 16,26 *budete prosit ve jménu mém* (SÝK-HEJ *budete prositi ve jménu mém* – COL *budete ve jménu mém prositi* – ŽIL *budete prositi v mém jménu*)

Sk 15,29 *zdržovat se toho* (SÝK-HEJ a COL *abyste se zdržovali od věcí* – ŽIL *zdržovati se masa*)

Mt 16,21 *že musí jít do Jerusalema* (SÝK-HEJ a COL *že musí jíti do Jerusalema* – ŽIL *že musí odejíti do Jeruzaléma*)

J 16,20 *Vy budete plakati a naříkati, ale svět se bude radovat.* (SÝK-HEJ *Vy budete kvíliti a plakati, ale svět se bude radovati* – COL *Vy budete kvíleti a plakati, ale svět se bude radovati* – ŽIL *budete plakati a naříkati, ale svět se bude radovati*)

Sk 15,37 *chtěl s sebou vzíti i Jana* (SÝK-HEJ a COL *chtěl s sebou vzíti také Jana* – ŽIL *chtěl přibrati s sebou také Jana*)

- některé (v porovnání s předchozí tradicí) **specifické lexikální ekvivalenty** za frekventované výrazy (nejčastější: za ř. $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\epsilon\nu\phi$ je důsledně *vykladatel Písma*, za ř. $\epsilon\lambda\alpha\gamma\gamma\ \lambda\iota\omicron\nu$ je velmi často *zvěst, radostná zvěst*):

Mt 24,14 *Tato zvěst o království* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *toto evangelium o království*)

Sk 15,7 *slovo radostné zvěsti* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *slovo evangelia*)

Mt 8,19: *jeden vykladatel Písma* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *jeden zákoník*)

Sk 4,5: *starší a vykladatelé Písma* (SÝK-HEJ, COL a ŽIL *starší a zákoníci*)

---

¹¹⁹ Ve sledovaném základním vzorku je poměr výskytů zhruba 1:1.

4.5.7 Význam Škrabalova překladu

Pavel Vladimír Škrabal se jako první z českých katolických překladatelů dvacátého století odhodlal sáhnout po řecké předloze – bez Vulgáty jako prioritního textu. V jeho práci je také otisknuto relativně hodně z textových řešení předcházejících českých překladů. Škrabalova verze je (ve srovnání s překladem Žilkovým a Colovým) specifická větším programovým tíhnutím k doslovnosti, které se však nerealizuje nějakým mechanickým přejímáním schémat originálu zásadně neúnosných pro moderní český jazykový projev. Současně při své práci na výsledné podobě textu dokázal využít jako tvůrčího východiska téměř všech hlavních progresivních systémových momentů v přístupu k českému jazykovému materiálu, k nimž ve své práci postupně dospěli jeho předchůdci, překladatelé Nového zákona první poloviny dvacátého století, a ještě je samostatně dále rozšířil.

Ač se Škrabalův text sám o sobě dočkal (v důsledku nešťastných politických okolností) jen nevelkého fyzického rozšíření a nepatrné reflexe v odborném tisku, mezi českými biblisty nezůstal zapomenut. Jeho několikerým přepracováním byla založena mladší katolická návazná řada Nových zákonů, jež časem vyústila do katolického liturgického překladu (Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner), nehledě na přímou i nepřímou inspiraci, kterou poskytoval i dalším pokusům o novozákonní překlad.

Apendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–10)

Ukázka jednoduchého narativního textu v mechanickém porovnání několika verzí poměrně věrně ilustruje, jak se ve Škrabalově práci uplatnil vliv předchozích překladů. Verze jsou uspořádány v pořadí, které zohledňuje pravděpodobnou posloupnost vrstvení převzatých textových prvků.

SÝK-HEJ 1940 (=1934)

1. Když se tedy Ježíš narodil v Betlemě judském za dnů Heroda krále, hle, mudrci od východu přišli do Jerusalema, 2. řkouce: „Kde je ten novorozený král židovský? Neboť viděli jsme hvězdu jeho na východě, i přišli jsme poklonit se jemu.“ 3. Uslyšev to král Herodes, vzrušil se, a všecken Jerusalema s ním. 4. I shromáždil všechny velekněze a znalce Písma v lidu, tázal se jich, kde se má Mesiáš naroditi. 5. Oni mu řekli: „V Betlemě judském; neboť takto je psáno skrze proroka: 6. A ty, Betleme, území judské, nikoli nejsi nejmenší mezi knížecími městy judskými: neboť z tebe vyjde vévoda, který bude spravovati lid můj israelský.“ 7. Tu Herodes povolal tajně mudrce, vyptal se jich bedlivě na čas, kdy hvězda svítala, 8. poslal je do Betlema a řekl: „Jděte a ptejte se pilně po dítěti, až pak je naleznete, zvěstujte mi, abych i já šel a poklonil se jemu.“

---

¹²⁰ Viz výše v úvodu subkapitoly 4.5.6.

9. Oni vyslechše krále, odjeli; a hle, hvězda, kterou byli uzřeli na východě, předcházela je, až přišedši stá-
nula nad místem, kde bylo dítě. 10. Uzřevše hvězdu, zaradovali se radostí velmi velikou.

ŽIL 1933

1. Když se Ježíš narodil v Betlémě v Judei v době krále Heróda, hle, mágové od východu přišli do Jeruzalé-
ma 2. a ptali se: „Kde je ten narozený král židovský? Viděli jsme totiž jeho hvězdu na východě a přišli jsme
se mu poklonit.“ 3. Jakmile to uslyšel král Heródes, znepokojil se, a s ním celý Jeruzalém. 4. I svolal všechny
velekněží a zákoníky lidu a vyptával se jich, kde se má Kristus naroditi. 5. Oni mu odpověděli: „V Betlémě
v Judei, neboť u proroka je psáno: 6. »A ty, Betléme v zemi Judské, nejsi nikterak poslední mezi judskými
vůdčími městy, neboť z tebe vzejde vůdce, který bude pastýřem mého izraelského lidu.«“ 7. Tu Heródes
tajně zavolal mágy, zjistil si od nich čas, kdy se objevila hvězda, 8. poslal je do Betléma a řekl: „Jděte,
přesně vypátrejte všecko o tom dítěti; až to vyšetříte, podejte mi zprávu, abych i já šel a poklonil se mu.“ 9.
Když krále vyslechli, odešli. A hle, hvězda, již viděli na východě, šla před nimi, až se zastavila nad místem,
kde bylo to dítě. 10. Jakmile uviděli hvězdu, zaradovali se velice.

COL 1947

1. Když se tedy narodil Ježíš v Betlémě judském za panování krále Heroda, hle, mudrci od východu přišli do
Jerusalema 2. a tázali se: „Kde je ten novorozený král židovský? Neboť viděli jsme hvězdu jeho na výcho-
dě, i přišli jsme se mu poklonit.“ 3. Když to uslyšel král Herodes, vzrušil se a všechen Jerusalem s ním. 4. I
dal shromážďiti všechny velekněze a zákoníky lidu a vyzvídal na nich, kde se má Kristus naroditi. 5. Řekli
mu: „V Betlémě judském; neboť tak to je napsáno prorokem: 6. „A ty, Betleme na území judském, nijak
nejsi nejmenší mezi knížecími městy judskými; neboť z tebe vyjde vévoda, aby spravoval můj lid izraelský.““
7. Tu Herodes povolal tajně mudrce a vyptal se jich podrobně na čas, kdy se jim hvězda ukázala. 8. Pak je
poslal do Betlema se slovy: „Jděte tam a pátrejte bedlivě po dítěti! Až je naleznete, zvěstujte mi, ať i já se
mu přijdu poklonit!“ 9. Oni vyslechli krále a odjeli. A hle, hvězda, kterou předtím spatřili na východě, šla
před nimi, až došla a zastavila se nad místem, kde bylo dítě. 10. Když opět uviděli hvězdu, zaradovali se
radostí velmi velikou.

ŠKR 1948 (SÝK-HEJ 1940 = 1934, ŽIL 1933, COL 1947, ZLATOŠ-ŠURJANSKÝ 1946)¹²¹

1. Když se tedy narodil Ježíš v Betlémě v Judeji za dnů krále Heroda, hle, přišli do Jerusalema mudrci od
východu 2. a pravili: „Kde je ten narozený král židovský? Viděli jsme totiž jeho hvězdu na východě a přišli
jsme se mu poklonit.“ 3. Sotva to Herodes uslyšel, vzrušil se a celý Jerusalem s ním. 4. I svolal všechny
velekněze a vykladatele Písma v lidu a vyzvídal na nich, kde se má Mesiáš narodit. 5. Oni mu tedy řekli:
„V Betlémě v Judeji; neboť tak psal prorok: 6. A ty, Betleme, země Judova, naprosto nejsi nejmenší mezi
předními městy Judovými, neboť z tebe vyjde vůdce, který bude vládnout mému lidu izraelskému.“ 7. Tu si
Herodes tajně zavolal mudrce a vyptal se jich přesně na dobu hvězdy, která se jim ukázala. 8. Poslal je

¹²¹ Základem je text ŠKR 1948, podtržení označuje místa, jejichž znění je společné se zněním SÝK-HEJ 1940 (=1934). Kontinuální podtržení několika slov značí shodu v celé sekvenci (v daném slovosledu, třeba i přes hranici versetu). Tučností jsou vyznačena místa, jejichž znění je shodné se ŽIL 1933 (tam, kde se zároveň neshoduje se SÝK-HEJ 1940). Bezpatkové písmo označuje místa, jejichž znění je shodné s COL 1947 (tam, kde se zároveň neshoduje se SÝK-HEJ 1940 nebo se ŽIL 1933). Možná stopa překladu Zlatoše-Šurjanského v rámci této perikopy je vysvětlena u příslušného místa v poznámce pod čarou.

pak do Betlema se slovy: „Iděte a dobře se vyptejte na dítě, a až je naleznete, oznamte¹²² mi, abych se mu šel poklonit i já.“ 9. Když to od krále vyslechli, odešli. A hle, hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až přišla nad místo, kde bylo dítě, a zastavila se. 10. Jakmile uviděli hvězdu, nesmírně se zaradovali.

Apendix 2: Ukázka textu (J 13,3–10)

Ukázka ilustruje, jak Škrabal užívá českého prézentu historického ve svém překladu ve srovnání s textem Sýkorovým-Hejčlovým, Žilkovým a Colovým – především co do frekvence jevu a synonymie užitých sloves (případně i jejich vidu).

SÝK-HEJ 1940 (= 1934)

3. (Ježíš) jsa vědom si toho, že Otec dal mu v ruce všecko, a že vyšel od Boha a jde k Bohu, 4. vstal od večere a odložil roucha svá a vzav šat lněný přepásal se. 5. Potom nalil vody do umyvadla a počal umývati učedníkům nohy a utíratí je šatem, kterým byl přepásán. 6. Přišel tedy k Šimonu Petrovi. I řekl mu Petr: „Pane, ty mně myješ nohy?“ 7. Ježíš odpověděl a řekl jemu: „Co já činím, ty nevíš nyní, ale zviš potom.“ 8. Dí mu Petr: „Nebudeš mně mýti nohou na věky.“ Ježíš mu odpověděl: „Neumyji-li tě, nebudeš míti podílu se mnou.“ 9. Dí jemu Šimon Petr: „Pane, netoliko nohy mé, nýbrž i ruce a hlavu.“ 10. Dí mu Ježíš: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje leč jen nohy si umýti, ale jest čist celý; i vy jste čisti, ale ne všichni.“

ŽIL 1933

3. (– poněvadž věděl Ježíš, že mu Otec všecko dal do rukou, a že vyšel od Boha a odchází k Bohu –), 4. vstane od večere, svlékne šat, vezme zástěru a přepásá se jí. 5. Potom nalije vody do umyvadla a začne umývati učedníkům nohy a vytíratí zástěrou, kterou byl přepásán. 6. Přijde tedy k Šimonovi Petrovi. Ten mu řekne: „Pane, ty mi myješ nohy?“ 7. Ježíš mu odpověděl: „Ty nyní nechápeš, co já činím, ale potom tomu porozumíš.“ 8. Petr řekne: „Nikdy, až na věky, mi nebudeš mýti nohy!“ Ježíš odpověděl: „Neumyji-li tě, nebudeš míti podílu se mnou.“ 9. Šimon Petr řekne: „Pane, pak nejen mé nohy, ale i ruce a hlavu!“ 10. Ježíš mu odpoví: „Kdo je vykoupán, nepotřebuje, aby se ještě umyl, nýbrž je celý čistý. I vy jste čisti, ale ne všichni.“

COL 1947

3. Jsa si (Ježíš) vědom toho, že mu Otec dal do rukou všechno a že vyšel od Boha a jde k Bohu, 4. vstává od večere a odkládá svůj šat. Pak vzal lněné roucho a přepásal se. 5. Potom nalil vody do umyvadla a počal umývati učedníkům nohy a utíratí je rouchem, kterým byl přepásán. 6. Přišel tedy k Šimonu Petrovi. I řekl mu Petr: „Pane, ty mně myješ nohy?“ 7. Ježíš mu odpověděl: „Co já činím, ty nevíš nyní, ale pochopíš později.“ 8. Dí mu Petr: „Nebudeš mi mýti nohy na věky!“ Ježíš mu odvětil: „Jestliže tě neumyji, nebudeš míti podíl se mnou.“ 9. Dí jemu Šimon Petr: „Pane, nejen mé nohy, nýbrž i ruce a hlavu!“ 10. Dí mu Ježíš: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje si umýti víc než nohy, neboť je celý čistý; i vy jste čisti, ale ne všichni.“

¹²² ZLATOŠ-ŠURJANSKÝ: *Keď ho nájdete, oznámte mi, aby...* Volba lexému *oznamte* byla asi inspirována právě slovenským překladem a ve prospěch této domněnky (o mechanickém přejetí) hovoří i fakt, že Škrabal tu ponechává nezaplněnou valenční pozici, která je v moderní češtině obligatorní.

ŠKR 1948

3. – on pak věděl, že Otec mu dal všechno do rukou a že vyšel od Boha a odchází k Bohu –, 4. vstane od večeře, odloží svrchní šat, vezme lněné plátno a přepáše se. 5. Potom nalije vody do umyvadla a počne učedníkům mýti nohy a utíratí plátnem, kterým byl přepásán. 6. Přejde tedy k Šimonu Petrovi. Ale on mu řekne: „Pane, ty mi chceš mýti nohy?“ 7. Ježíš mu odpověděl: „Co já činím, ty nyní nechápeš, ale poznáš později.“ 8. Petr mu řekne: „Nikdy, na věky mi nebudeš mýti nohy!“ Ježíš mu odpověděl: „Jestliže tě neumyji, nebudeš mítí podílu se mnou.“ 9. Šimon Petr mu praví: „Pane, nejen mé nohy, nýbrž i ruce a hlavu.“ 10. Ježíš mu řekne: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje se umývat, nýbrž je celý čistý. I vy jste čistí, ale ne všichni.“

Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)

Ukázka syntakticky komplikovanějšího textu ve Škrabalově znění (1948) a ve verzích, kterými se překladatel při své práci nejvíce inspiroval. Škrabalovo řešení je poměrně dosti konzervativní – ve smyslu respektování struktury předlohy. Náš autor tu ze všech nejméně využil překladatelské možnosti zpřehlednění textu jeho rozčleněním do kratších samostatnějších celků.

SÝK-HEJ 1940 (= 1933)

19. Máme tedy, bratři, důvěru ve vstup do velesvatyně v krvi Kristově, 20. který nám zasvětila jako cestu novou a živou, (vedoucí) skrze oponu, to jest skrze tělo jeho. 21. (Máme) také kněze velikého nad domem Božím. 22. Přistupujme proto s opravdovým srdcem v plné víře, skropení jsouce na srdci od svědomí zlého a umyti na těle vodou čistou; 23. držíme vyznání své naděje nezvratným, – neboť věrný je ten, jenž zaslíbil,¹²³ – 24. mějme pozor jedni na druhé, bychom se povzbudili k lásce a k dobrým skutkům. 25. Neopouštějme shromáždění svého, jakož někteří mají obyčej, nýbrž napomínejme, a to tím více, čím více spatřujeme,¹²⁴ že den se blíží.

ŽIL 1933

19. Bratří, když tedy máme důvěru, že smíme vejít do Svatyně Ježíšovou krví, touto novou a živou cestou, 20. kterou nám zasvětil skrze oponu (to jest skrze své tělo), 21. a když máme velikého kněze nad domem Božím, 22. přicházíme s opravdovým srdcem, v plné jistotě víry; naše srdce jsou pokropením očištěna od zlého svědomí, naše tělo omyto čistou vodou. 23. Podržujeme neúchylně naději, kterou vyznáváme (vždyť ten, kdo nám ten slib dal, je věrný!). 24. Všimějme si jeden druhého a podněcujme se k lásce a k dobrým skutkům; 25. neopouštějme našich shromáždění, jak někteří mají ve zvyku, ale povzbuzujme se, a to tím více, že vidíte, jak se ten Den blíží.

COL 1947

19. Máme tedy, bratří, pro krev Kristovu důvěru, že můžeme vstoupiti do velesvatyně. 20. Ta krev nám otevřela vstup jako novou cestu k životu (vedoucí) skrze oponu, to jest skrze jeho tělo. 21. Také (máme)

¹²³ V SÝK-HEJ 1933 zde byla chybně tečka (zaslíbil.), SÝK-HEJ 1940 opravuje na čárku.

¹²⁴ Ve v. 25 je chyba z přehlédnutí (spatřujeme místo správného spatřujete, které bylo ještě v SÝK 1914). Ta pak přešla ze SÝK 1923BČ do SÝK-HEJ 1933 a odtud do všech vydání SÝK-HEJ a pak do COL 1947 (vidíme); opravena byla až v COL 1961 (vidíte). Chyba není ve ŠKR 1948 (pozorujete).

vznešeného velekněze, který spravuje dům Boží. 22. Přistupujme proto s upřímným srdcem plni důvěry, očištění v srdci od zlého svědomí a umyti na těle čistou vodou! 23. Neohroženě se držíme vyznání své naděje, neboť věrný je Ten, jenž dal zaslíbení! 24. Snažme se, abychom jeden druhého povzbuzovali k lásce a k dobrým skutkům! 25. Nezanedbávejme své shromáždění, jak to mají někteří ve zvyku, nýbrž se navzájem povzbuzujme, a to tím více, čím více vidíme,¹²⁵ že se (ten) den blíží.

ŠKR 1948

19. Když se tedy, bratři, smíme odvážiti vejíti do velesvatyně krví Kristovou, 20. cestou novou a živou, kterou nám obnovil skrze oponu, totiž skrze své tělo, 21. a když máme velikého kněze nad Božím domem, 22. přistupujme s opravdovým srdcem, s plnou vírou, se srdcem, které bylo pokropením zbaveno zlého svědomí, a s tělem umytým čistou vodou. 23. Držíme naději, kterou vyznáváme, ať se neviklá – vždyť je věrný ten, kdo dal ten slib –, 24. a hledme jeden na druhého, abychom se pobízeli k lásce a k dobrým skutkům, 25. a neopouštějme naše shromáždění, jak to mají někteří ve zvyku, nýbrž povzbuzujme se, a to tím více, čím více pozorujete, jak se ten den blíží.

---

¹²⁵ Ve v. 25 je chyba z přehlédnutí (*vidíme* místo správného *vidíte*), přejatá ze SÝK 1923BČ (*spatřujeme*) do všech vydání SÝK-HEJ a odtud pak do COL 1947 (*vidíme*), opravena byla až v COL 1961 (*vidíte*). Chyba není ve ŠKR 1948 (*pozorujete*).

4.6 Pavel Vladimír Škrabal – Ondřej Maria Petru

4.6.1 Dobové kontexty, rozšíření a vliv Nového zákona Škrabal-Petru

V letech 1951–1955 vydává římská exilová Křesťanská akademie ve třech malých svazcích Nový zákon (evangelia a apoštolář rozdělený do dvou částí), určený především pro nasycení naléhavé duchovní potřeby české pouťorové emigrace na Západě. Překlad byl autorsky signován jmény dvou dominikánů, Pavla Škrabala (tou dobou internovaného v komunistickém Československu) a Ondřeje M. Petru (v římském exilu). Pro zahraniční Bohemii, nedávno významně početně posílenou přílivem exulantů, to byl v danou chvíli jediný dostupný novozákonní text splňující poměrně přísné „katolické parametry“ (tj. schválení příslušné církevní autority a alespoň základní výkladové poznámky).

Ve vlasti se po někdejších masívních vydáních textu Sýkora-Hejčl (1946 a 1947)¹ a Col (1947 a 1948)² a menší Škrabalově edici (1948)³ Nový zákon pro katolíky objeví po dlouhé přestávce způsobené soustavným tvrdým protináboženským útlakem, zaměřeným hlavně právě na katolickou církev, teprve v době počínajícího politického uvolnění na začátku šedesátých let (nová verze překladu Rudolfa Cola v r. 1961). Koncem padesátých let, ale spíše v letech šedesátých, se také do českých zemí dostává (většinou ilegální cestou) jistý počet „římských“ třísvazkových Nových zákonů Škrabal-Petru. Ty se zde ovšem nešířily nijak masově – hlavně pro rizika a technické obtíže spojené s pašováním nebo zasíláním ze Západu a s riskantní ilegální distribucí, zčásti potom snad i z důvodu dočasné dostupnosti nově vydaného Colova textu. Po zklamání politických nadějí Pražského jara a v souvislosti s novou početnou vlnou emigrace pak římská Křesťanská akademie vydá v r. 1969 opět celý Nový zákon, již jednosvazkový a ve zbrusu novém znění⁴ – z ruky Ondřeje M. Petru, muže, který měl velký autorský podíl i na třísvazkové edici z padesátých let. Tento nový text (a několik jeho dalších vydání⁵) se pak díky již stabilizované duchovní správě v zahraniční Bohemii i díky lepšímu (do značné míry samozřejmě opět ilegálnímu) komunikačnímu propojení s Československem a v neposlední řadě díky prostému faktu, že šlo o jediný maloformátový svazek, mohl v následujících dvaceti letech šířit mezi Čechy v zahraničí i ve vlasti ve znač-

¹ K problematice poválečných edicí Sýkora-Hejčl viz subkap. 4.2.2 a 4.2.3.

² K problematice prvního vydání textu Rudolfa Cola viz subkap. 4.3.2 a 4.3.3.

³ Viz subkap. 4.5.2 a 4.5.3.

⁴ PETRŮ 1969.

⁵ Nový zákon Ondřeje Petru se za překladatelova života objevuje ještě r. 1970 (ve výrazně revidované verzi vydané ve Vídni). Posmrtně je vydán r. 1976 (v Římě, v podobě blízké vydání z r. 1969), potom znovu ve Vídni r. 1983 a 1988, r. 1992 je vydán už ve vlasti v Českém Těšíně (všechny edice 1983–1992 jsou reprinty vydání z r. 1970).

ném počtu, tedy daleko úspěšněji než jeho předchůdce, Nový zákon verze Škrabal-Petrů z let padesátých.

Hovoří-li se o rozšíření a vlivu překladu Škrabal-Petrů (1951/1954/1955), neměla by být opomenuta skutečnost, že tento text (s nepatrnými úpravami) byl také zařazen do prvního exilového malého českého misálu (1957),⁶ který připravil Zdeněk Švéda.⁷ Důvodem k tomu byla mimo jiné několikaletá předchozí praxe exilových duchovních, kteří příslušné bohoslužebné perikopy (jež římskokatolická církev dovolovala předčítat při liturgii česky vždy po přečtení znění latinského) vybírali často právě z třísvazkového římského Nového zákona.⁸ Přijetí verze Škrabal-Petrů do misálu dále napomohlo tomu, že se mešní novozákonní lekce po řadu let veřejně prezentovaly většinou v tomto znění⁹ – hlavně v emigrantských komunitách, a po uvolnění od počátku šedesátých let zčásti i ve vlasti.¹⁰

Základním úkolem edice „přechodného textu“¹¹ Škrabal-Petrů – a jak se zdá, úkolem vcelku úspěšně splněným – bylo tedy v první řadě poskytnout pomoc duchovním potřebám první vlny poválečné české emigrace. Přímo v českých zemích se z výše zmíněných příčin (nepříznivé politické okolnosti, ale i méně vhodné technické parametry – vydání ve třech svazcích) nemohla fyzicky příliš rozšířit (dnes ho nacházíme spíše jen v majetku nebo pozůstalosti některých jednotlivých duchovních). Vliv této verze se tedy vposledku projevil především zprostředkovaně: zaujal místo druhého členu v katolické návazné překladové řadě Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner, z níž širokého přijetí došel člen třetí (v masívním rozšíření během sedmdesátých a osmdesátých let v zahraničí i ve vlasti, a to i mezi nekatolíky) a čtvrtý (jakožto katolický liturgický překlad, tj. text závazně užívaný při katolických bo-

---

⁶ *Římský misál pro neděle a významnější svátky*. [Překlad] a doslov Zdeněk ŠVÉDA. Řím: Křesťanská akademie, 1957.

⁷ Zdeněk Švéda, S. S. L. (1925–1968), římskokatolický kněz, exulant poúnorové generace, licenciát biblických věd získal na Papežském biblickém institutu v Římě. Významně spolupracoval s Ondřejem M. Petrů při tvorbě jeho jednosvazkového Nového zákona (1969). Byl také v písemném kontaktu s Josefem B. Součkem a nějakou dobu (asi 1966–1968) se dokonce aktivně (korespondenčně, ale i osobně – při návštěvách Československa) účastnil práce Součkovy ekumenické novozákonní překladatelské skupiny. Do své předčasné smrti (1968) žil ve Stuttgartu v Německu.

⁸ Petrů přímo píše (v předmluvě k jednosvazkovému Novému zákonu z r. 1969) o vydání Škrabal-Petrů (1951/1954/1955): *Ale sotvaže vyšlo, začali ho kněží v duchovní správě používat veřejně v kostele*.

⁹ V r. 1960 vychází v Římě druhé vydání Švédova misálu a to pak bylo několikrát reprintováno (s dalšími připojenými dodatky). Novozákonní lekce jsou v něm ve srovnání s misálem z r. 1957 celkem znatelně pozměněny (více v evangeliích, dosti málo v apoštoláři). Posun se odehrál v zásadě směrem k budoucímu textu jednosvazkového Nového zákona Ondřeje M. Petrů (1969).

¹⁰ Švédovy exilové misály se samozřejmě musely (až do otevření západní hranice 1968–1969) do Československa většinou nelegálně pašovat nebo posílat, ve vlastnictví kněží i církevních institucí ve vlasti se (ovšem s výjimkou vzácného prvního vydání z r. 1957) vyskytují celkem běžně.

¹¹ Totiž: mezi „původním“ textem Škrabalovým a novým kompletním textem Nového zákona Ondřeje M. Petrů.

hoslužbách¹²). Mimo to se dá určitá poměrně dobře sledovatelná stopa vlivu verze Škrabal-Petrů (ruku v ruce se stopou starší verze Škrabalovy) překvapivě nalézt také v posledním článku starší katolické návazné řady (Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col) – v novější verzi Nového zákona Rudolfa Cola (1961 a 1970).¹³

4.6.2 Vydání Nového zákona Škrabal-Petrů

Evangelia ve Škrabalově překladu, ovšem nově upravená právě někdejším Škrabalovým spolupracovníkem Ondřejem M. Petrů, vycházejí v Římě již r. 1951.¹⁴ V r. 1954 a 1955 se potom objevují dva svazky apoštoláře označené už jako samostatný překlad Ondřeje M. Petrů.¹⁵ Tento apoštolář svou výpravou – co do formátu, sazby a grafické úpravy – jasně signalizuje, že byl vydán jako součást českého Nového zákona, za jehož první část je třeba považovat zmíněný svazek evangelií z r. 1951 (přestože sám společný titul Nový zákon nefiguruje na obálce ani na titulním listě žádného ze tří svazků).

4.6.3 Geneze překladu a spolupracovníci

Ondřej M. Petrů svou překladatelskou aktivitou v exilu přímo navazuje na původní dílo Pavla V. Škrabala. Petrů vlastně v průběhu čtvrtstoletí plynule přechází od přímé spolupráce se Škrabalem¹⁶ (s publikovaným výsledkem ŠKR 1948) přes revidování jeho díla (již v Římě) až ke své vlastní „autonomní“ verzi celého Nového zákona. Pro římské období Ondřeje Petrů je tak účelné v jeho překladatelské činnosti ostřeji oddělit dvě základní fáze: práci na vydání Škrabal-Petrů (tj. vydání ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955), kde je návaznost na Škrabalův Nový zákon ještě do značné míry proklamovaná a textově poměrně dost viditelná (hlavně v evangeliích, o poznání méně už v apoštoláři), a práci na vlastní verzi Petrů (jednosvazková vydání od r. 1969¹⁷), kde se překladatel již definitivně a velmi zřetelně vydal (vzhledem k předchozí verzi ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955) vlastní cestou, a to jednak radikálně novým

---

¹² Tento novozákonní text se objevuje v lekcionářích od druhé poloviny sedmdesátých let, jako celek vyšel poprvé r. 1989 (*Nový zákon*. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Praha: Česká liturgická komise, 1989 [přeložil Václav BOGNER]).

¹³ Viz subkap. 4.3.6.4.

¹⁴ ŠKR-PETRŮ 1951 (evangelia).

¹⁵ ŠKR-PETRŮ 1954 (apoštolář I. část), 1955 (apoštolář II. část).

¹⁶ Srov. subkap. 4.5.3 a 4.5.4.

¹⁷ PETRŮ 1969, PETRŮ 1970, a další, již posmrtná vydání.

zpracováním evangeliáře, jednak ještě dalšími změnami v apoštoláři. Tato kapitola je ze závažných důvodů věnována pouze výsledku fáze první – překladu Škrabal-Petrů.¹⁸

Úmysl připravit opravené druhé vydání Škrabalova Nového zákona existoval a byl proklamován už ve chvíli jeho prvního kompletního vydání v Československu (1948).¹⁹ Petrů pak již jako emigrant v Římě pracoval na revizi textu, aby mohl být co nejdříve vydán *pro duchovní potřeby našeho exilu*.²⁰ Nejprve upravil evangelia a zpočátku v té věci i písemně komunikoval se Škrabalem²¹ (ten však byl na jaře 1950 v rámci komunistického zásahu proti řeholím internován). Římská redakce evangelních textů proběhla poněkud ve spěchu, *nebylo času provést důkladnější přepracování*, a tak bylo *změněno jen to, co se zdálo nutné, a kromě toho text i poznámky byly přehlédnuty po jazykové stránce*.²² V roli autora tohoto svazku, který je textově dosti blízký evangeliím z r. 1948, jistě oprávněně figuruje ještě Pavel V. Škrabal. Na druhou stranu by se alespoň tentokrát Ondřej M. Petrů dal již právem označit za skutečného druhého autora (přestože v rozporu se skutečností svou úlohu v podtitulu knihy umenšuje: *K tisku znova připravil P. Dr Ondřej M. Petrů O. P.*), a to za prvé pro jeho podíl jakožto „upravovatele“ této nové verze, za druhé s přihlédnutím k jeho nezanedbatelné roli už při práci na původním československém vydání.²³

Apoštolář pak již lze považovat v zásadě za samostatné dílo Ondřeje M. Petrů, který je tu také uveden jako jediný autor, i když k tomuto kroku přistoupil až *po jistém váhání*.²⁴ Sám pak v předmluvě vysvětluje, že sice původně vzal *za základ* vydání Škrabalovo z r. 1948 (*z toho prostého důvodu, že mi ten text byl nejbližší, protože jsem měl na něm určitý podíl*), ale výsledkem jeho práce nakonec byl už text hodně nezávislý. Výslovně mluví o *dvojím úplném přepracování*, po kterém z původní verze zůstaly *vlastně jen úryvky některých úvodů... a část*

---

¹⁸ Další práce Ondřeje M. Petrů (jeho Nové zákony ve vydání z r. 1969 a pozdější) si vyžaduje zcela samostatné pojednání také s ohledem na významně nové okolnosti: mezitím se totiž v Československu zrodil a úspěšně rozběhl velkolepý projekt Českého ekumenického překladu, přičemž překladatelský kolektiv komunikoval poměrně čile i s českou katolickou emigrací a některé části tohoto ekumenického Nového zákona byly již během šedesátých let publikovány.

¹⁹ Srov. Ondřej Maria PETRŮ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, Na hlubinu, 22 (1948), s. 334: článek je uzavřen výslovně výhledem na *druhé – bohdá – vydání*.

²⁰ Alexander HEIDLER, *Nový překlad Apoštoláře*, Nový život, 7 (1955), s. 112.

²¹ Petrů sám podává svědectví, že mezi podzimem 1948 (kdy vyšel Škrabalův Nový zákon) a jarem 1950 (Škrabalovo zatčení) jakási komunikace ohledně revize textu probíhala: *Když jsem přišel do Říma, ještě nějaký čas jsem si o tom dopisoval s P. Škrabalem*. Ondřej Maria PETRŮ, *Nový překlad Apoštoláře*, Vinculum, řada III, 3–4 (červenec–srpen 1953), s. 6.

²² Ondřej Maria PETRŮ, *Nový překlad Apoštoláře*, Vinculum, řada III, 3–4 (červenec–srpen 1953), s. 6.

²³ Srov. kap. 4.5.3 a 4.5.4.

²⁴ *Přijal jsem proto – po jistém váhání – radu obou censorů i některých kněžských spolubratří, a vydávám Apoštolář pod vlastním jménem.* (ŠKR-PETRŮ 1954, s. 7.)

poznámek.²⁵ Je jisté, že se na závěrečné podobě tohoto textu apoštoláře (a možná koneckonců už i evangelií²⁶) v jisté míře podíleli také dva autorovi spolubratři-dominikáni, kteří jinak měli za úkol provést oficiální církevní cenzuru textu, Rakušan Augustin Scherzer a Chorvat Augustin Pavlović. Oba byli dobře zblhlí v češtině, *protože dlouhá léta žili u nás a přednášeli na dominikánském bohovědném učilišti v Olomouci. Zvláště Pavlović srovnával náš text i výklad se slovníky a biblickou literaturou, a tak mnoho přispěl ke zlepšení textu i poznámek.*²⁷

Alespoň za zmínku na okraj stojí jedna skutečnost technicko-materiálního rázu: na vydání apoštoláře měla zásadní finanční zásluhu²⁸ pozoruhodná osobnost „staré“ zahraniční Bohemie. Opat benediktinského kláštera sv. Prokopa v Lisle u Chicaga, americký Čech Ambrož Lev Ondrák²⁹ totiž nepatřil k „novému“ (poúnorovému) exilu, nýbrž byl potomkem českých vystěhovalců z devatenáctého století.

4.6.3.1 Vztah Pavla V. Škrabala k římské edici Škrabal-Petrů

Bylo již řečeno, že Pavel V. Škrabal se na římské revizi evangelií, a tím méně pak na tvorbě nového apoštoláře, nemohl podílet, s výjimkou nikoli intenzivního korespondenčního spojení (ukončeného ostatně nejpozději na jaře r. 1950 jeho zatčením). Když Petrů vysvětluje, proč na titulním listu dvou svazků apoštoláře už nefiguruje Škrabalovo jméno, na okraj uvádí: *Má to i tu výhodu, že jednou Dr Škrabal sám bude moci připravit II. vydání svého překladu, a nijak nebude vázán tímto zpracováním, při kterém nemohl mít žádnou účast.*³⁰ Zřetelně tak signalizuje i vědomí skutečnosti, že zde (a nejspíš – samozřejmě v menší míře – už dříve při revizi evangelií) již odbočil z intencí někdejšího základního Škrabalova překladatelského přístupu. V souladu s tím je i pozdější svědectví Zdislava Škrabala: *P. Pavel dal souhlas k prvnímu vydání v Římě, ovšem nesouhlasil, když výše jmenovaný³¹ provedl o své újmě některé změny*

---

²⁵ ŠKR-PETRŮ 1954, s. 7. Ve skutečnosti je tato radikální formulace poněkud nadsazená: v apoštoláři existují i některé delší a komplikovanější úseky přímo v překladovém novozákonním textu, kde je východisková verze Škrabalova dobře čitelná, srov. ukázkou v appendixu 4 na konci kapitoly.

²⁶ Není k tomu žádný přímý důkaz, ale zdá se pravděpodobné, že tito mužové, pověřeni jako cenzoři právě už u prvního, evangelního svazku, nějakým způsobem zasahovali do závěrečné podoby i tohoto textu.

²⁷ ŠKR-PETRŮ 1954, s. 8–9.

²⁸ *S pomocí Boží a s přispěním dobrodinců, hlavně ndp. Ambrože Ondráka, opata českého benediktinského kláštera v Lisle, se podařilo vydati tento druhý díl Písma svatého Nového zákona.* (ŠKR-PETRŮ 1954, s. 7.)

²⁹ Ambrož Lev Ondrák (1892–1961), americký Čech druhé generace, čtvrtý opat kláštera sv. Prokopa v Lisle u Chicaga, organizátor intelektuálního, duchovního a dobročinného života a podporovatel českých krajanů a poúnorových emigrantů.

³⁰ Předmluva ke ŠKR-PETRŮ 1954, s. 7–8.

³¹ Tj. Ondřej M. Petrů.

v překladu.³² Pavel V. Škrabal ostatně po r. 1955, kdy byl propuštěn z internace, připravil vlastní revizi svého textu, která nicméně nebyla publikována.³³

4.6.3.2 Rozsah výkladové části³⁴

Svazek evangeliáře (ŠKR-PETRŮ 1951) má poměrně rozsáhlé komentující poznámky (pod čarou),³⁵ stručné úvody k jednotlivým evangeliím a navíc společný úvod k evangeliím (*Evangelia*). Poznámky i úvody jsou rozsahem i obsahem téměř shodné s výchozí edicí ŠKR 1948, nápadné jsou hlavně jazykové inovace.³⁶

Ve dvou svazcích apoštoláře (ŠKR-PETRŮ 1954 a ŠKR-PETRŮ 1955) je poznámková část rozsahem zhruba stejná jako v odpovídajícím oddíle ŠKR 1948, tj. o něco rozsáhlejší než v evangeliáři (ŠKR-PETRŮ 1951).³⁷ Struktura poznámek je podobná jako ve ŠKR 1948, ale jsou výrazně upraveny, z velké části jsou zpracovány nově. V úvodech k jednotlivým spisům, společném úvodu k listům pavlovským (*O listech apoštola Pavla*) a v poučení o dvou tradičních podskupinách pavlovských listů (*O listech apoštola Pavla z vězení, O pastýřských listech apoštola Pavla*) je znatelná velmi podobná struktura a mnohé shodné formulace i delší pasáže převzaté z východiskového ŠKR 1948. Úvody jsou však samostatně přepracovány, přestylizovány a poněkud zkráceny,³⁸ některé informace naopak doplněny, rozšířeny nebo upřesněny.³⁹

4.6.4 Překlad Škrabal-Petrů očima autora (předmluvy 1951, 1954, autoreferáty 1953, 1954)

Všechny autorské prezentace překladu Škrabal-Petrů musely být samozřejmě z politických důvodů publikovány mimo Československo.

---

³² Dopis překladatelova bratra Zdislava Škrabala Janu Merellovi ze dne 4. 12. 1968, v souvislosti s úvahami o novém vydání Škrabalova Nového zákona (Zdislav ŠKRABAL, *Dominikán Pavel Škrabal, theologiae doctor a licenciát Písma svatého*. 4. díl. Staré Město u Uherského Hradiště, 1981, s. 7 [strojopis]). Toto Škrabalovo nesouhlasné stanovisko se snad týkalo již podoby evangeliáře (1951) – a mohl to být i jeden z důvodů, proč se Petrů v apoštoláři rozhodl Škrabalovo jméno jakožto autora zcela vypustit.

³³ Viz subkap. 4.5.3.1.

³⁴ Tato studie se soustředí na překladový text, nikoli na obsah komentářové části, zůstává tedy u jejího vnějšího popisu.

³⁵ Poznámková část (v petitu a hustším řádkování) zabírá v průměru téměř třetinu tiskové strany.

³⁶ Poměrně hojně zásahy v poznámkách a úvodech jdou směrem jazykové modernizace: především jsou to změny slovosledu, formulací, volby lexikálních forem. Vcelku nečetné jsou věcné inovace jako vynechání či doplnění poznámky.

³⁷ Poznámková část (v petitu a hustším řádkování) zabírá v průměru téměř polovinu tiskové strany.

³⁸ Proti ŠKR 1948 se vynechávají hlavně „obsahy“ jednotlivých spisů (resp. jsou nahrazeny zhuštěným shrnutím hlavního poselství).

³⁹ To se týká novějších údajů o pravděpodobných okolnostech vzniku, přehledu zmínek starých autorů o daném spise apod.

Předmluvy 1951 a 1954

*Předmluva k II. vydání*⁴⁰ (text evangelií je tu prezentován jako druhé vydání Škrabalova překladu) je pouze jednostránková. Sděluje, že text je *vpodstatě stejný* jako ve vydání kompletního Škrabalova Nového zákona (1948; to je chápáno jako vydání první), že byly *opraveny tiskové chyby, sem tam vyměněno některé slovo za výraz přiléhavější, zastarávající rčení nahrazována obraty obvyklejšími, občas zčeštěn slovosled, hlavně ve výkladech*, v malé míře byly rozšířeny poznámky a přidány některé odkazy k textovým paralelám. Podle Ondřeje M. Petru bylo *to všechno ve shodě se zásadami, podle kterých se postupovalo už v I. vydání* – a autor zde také přímo odkazuje na svou někdejší prezentaci v časopise Na hlubinu (1948).⁴¹ Vysvětlena je funkce závorek kulatých (*doplněk překladatelův, aby lépe vynikl smysl*) a hranatých (*slova, o nichž není dosud úplně jisto, zdali patří k posvátnému textu, či zdali je to pozdější dodatek, i když namnoze velmi starý*).

Předmluva publikovaná v prvním svazku apoštoláře⁴² výslovně říká, že v této edici apoštoláře jde o *druhý díl Písma svatého Nového zákona*, čímž se přimyká k evangeliári z r. 1951 (evangeliář i oba svazky apoštoláře měly jednotnou úpravu, ale v nikde v titulu není uvedeno, že se jedná o jednotlivé díly jediného Nového zákona). Autor vysvětluje důležité okolnosti vzniku apoštoláře, zejména vztah nového textu k původnímu Novému zákonu Pavla V. Škrabala z r. 1948: byl dvakrát důkladně přepracován a výsledný text (s uvedením jediného autora Ondřeje M. Petru) je výrazně odlišný. Pokud jde o uplatněné překladatelské zásady, odkazuje hlavně na svůj článek v časopise Vinculum,⁴³ ale přece se k této záležitosti alespoň ve stručnosti vyjadřuje. Základním pravidlem mu bylo: *Zachytit pokud možno přesně smysl, a pak ho vyjádřit tak, aby tomu bez větších potíží mohl porozumět průměrně inteligentní neodborník*. Jako důsledek této zásady vidí Petru skutečnost, že *na rozdíl od řečtiny a ve shodě s českou skladbou bývala tvarům slovesným často dáována přednost před vyjádřením podstatnými jmény*, čímž se překladový text stává *pro českého čtenáře srozumitelnějším, aniž ztrácí na přesnosti*. Překladatel si uvědomuje riziko tendence k příliš subjektivním přístupům, kterou s sebou může přinášet práce na novém překladu, a je tedy vděčný dvěma řadovým cenzorům Scherzerovi a Pavlovičovi, že se osobně zapojili dokonce přímo do úpravy textu a

⁴⁰ ŠKR-PETRU 1951, [s. 5].

⁴¹ Viz subkap. 4.5.4.

⁴² ŠKR-PETRU 1954, s. 7–10. Druhá část apoštoláře, která vyšla r. 1955, už žádnou předmluvu neobsahuje.

⁴³ Jde o tento článek: Ondřej Maria PETRU, *Nový český překlad Apoštoláře*, Vinculum, řada III, 3–4 (červenec–srpen 1953), s. 6–8. Petru ve své předmluvě uvádí poněkud zmatečně odkaz na *červnové číslo* r. 1953. Dané číslo (dvojčíslo) oběžníku Vinculum má sice na titulní straně uvedeno *V Římě, v červnu 1953*, v záhlaví stránek pak už je však *červenec–srpen 53*.

poznámek. Podobně jako už ve svém referátu ke Škrabalovu překladu z r. 1948 Petřů závěrem jmenuje *odborné slovníky* (tj. slovníky pro spisovný český jazyk a novozákonní řečtinu).⁴⁴ Jako předlohy pro své překládání jmenuje Petřů tato kritická vydání řeckého textu Nového zákona: *Boverův (Matriti 1950)*, *Merkův (Romae 1951)*, *Vogelsův (Friburgi Brisgoviae 1950)* a *Nestlův (Stuttgart 1951)*.⁴⁵

Autoreferát 1953 (Vinculum)

Tento článek publikovaný v kněžském časopise české emigrace Vinculum⁴⁶ doprovázel (přesně vzato vlastně předcházel) vydání apoštoláře 1954/1955. Sám Petřů na něj výslovně odkazuje ve své předmluvě k apoštoláři (1954), a je to tedy autentická autorská prezentace jeho díla, arciť je určena především *kněžským spolubratřím* a je publikována v periodiku spíše „nouzovém“, nikoli v odborném teologickém časopise (Vinculum vycházelo jen jako několikastránkový věstník tištěný malotirážní cyklostylovou technikou; dostávalo se nicméně do rukou katolickým duchovním prakticky ve všech základnách zahraniční Bohemie).

Stat' nejprve krátce shrnuje někdejší autorovu spolupráci s Pavlem V. Škrabalem na překladu Nového zákona (1948) a nedávnou rychlou, poměrně zběžnou revizi evangeliáře pro emigrační římské vydání (1951), jíž se ovšem Škrabal mohl účastnit už asi jen symbolicky (prostřednictvím dopisů, a to ještě pouze dočasně, protože byl na jaře 1950 zatčen a na dlouhých pět let internován).

Petřů však chce především představit metodu práce na svém českém apoštoláři (na rozdíl od zmíněných evangelií jde o *vydání přepracované*), *který je už připraven k tisku*. Konstatuje, že vedle *obtíží, jaké musí překonávat každý překladatel, má překládání Písma svoje těžkosti vlastní* – a na některé takové specifické problémy, se kterými *se musí dobrý překlad vypořádat*, chce upozornit: Nový zákon je text starý mnoho set let; byl napsán *řeckým náře-*

---

⁴⁴ Jedná se o tytéž příručky, jaké cituje ve spoluautorském referátu k Novému zákonu z r. 1948 (viz subkap. 4.5.4), jen doplňuje bibliografické údaje (vesměs jde o čerstvá vydání), v nichž mj. zjevně signalizuje, že zohledňuje nejnovější bohemistické slovníkové práce, které zatím vyšly ve vlasti. Proti r. 1948 už neuvádí slovník Moultonův-Miliganův, naopak se zmiňuje o tehdejší „římské novince“ (arciť určené spíš pro studenty, ale navazující na Zerwickovu kvalitní gramatickou práci zaměřenou hlavně na novozákonní řeckou syntax): *Za nejednen cenný postřeh jsem vděčen Zerwickovi (M. Zerwick, S. I., Analysis philologica Novi Testamenti graeci. Romae 1953)*.

⁴⁵ Jde patrně o tyto konkrétní edice: Joseph Maria BOVER, S. J., *Novi Testamenti Biblia Graeca et Latina*. Matriti: Typographia Rivadeneyra, 1950²; Augustinus MERK, S. J., *Novum Testamentum Graece et Latine*. Roma: Sumptibus Pontificii Instituti Biblici, 1951⁷. Henricus Joseph VOGELS, *Novum Testamentum Graece et Latine. 1. Evangelia et actus apostolorum. 2. Epistuale et Apocalypsis*. Friburgii Brisgoviae: Herder, 1949–1950³; Eberhard NESTLE – Erwin NESTLE, *Novum Testamentum Graece et Latine*. Stuttgart: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1951¹⁵.

⁴⁶ Ondřej Maria PETŘŮ, *Nový překlad Apoštoláře*, Vinculum řada III, 3–4 (červenec–srpen 1953), s. 6–8.

čím koiné, které se někdy (hlavně ve významu slov) dost liší od řečtiny klasické; autory jednotlivých novozákonních knih jsou nikoli Řekové, nýbrž Židé (vnesli tam proto často svůj způsob myšlení a vyjadřování, orientální stavbu vět atd.).

Důležité je, že se autor článku výslovně vymezuje vůči tomu, jak se *dosud vydávalo Písmo svaté*. Má na mysli překládání do češtiny *doslova* (což chápe takto: *podstatnému jménu v originálu odpovídalo podstatné jméno v překladu, přídavnému jménu v řečtině přídavné jméno v češtině atd.*) a skutečnost, že se *namnoze ponechávaly obraty čistě dobové a místní, nesrozumitelné pro průměrného dnešního čtenáře*. Ten se pak musel obracet na komentáře (a tak měl dvojí práci: *prokousat se textem, který mu byl často nesrozumitelný..., a pak studovat výklady*), pokud byly jen stručné, *byly pro něj celé pasáže listů „hortus conclusus, fons signatus“*.

V čem tedy Petřů vidí jádro své *methody překladu*: *Nejdříve jsem vždy usiloval – s pomocí odborných slovníků a biblické literatury, i nejnovější – zachytit přesně smysl každé věty, a pak ji vyjádřit tak, aby tomu bez větších potíží mohl porozumět průměrný inteligentní člověk*. Pokud jde o výkladové poznámky, ty odkazují na souvislosti, vysvětlují biblické reálie a někdy upozorňují na jinou možnost překladu, pamatují však i *na přímou aplikaci pro duchovní život*.

Když Petřů vysvětluje, proč se zříká snahy překládat „doslovně“ (ve výše uvedeném extrémním chápání: slovní druh za slovní druh), jeho argumentace (ve prospěch obecně správné ideje) je vlastně trochu zmatená a lingvisticky nepříliš korektní: *... skladba češtiny se značně liší od skladby řečtiny. V češtině totiž, jak je známo, hlavní dějový důraz je na slovese, kdežto v řečtině (a stejně tak i v latině) skoro celá tíha děje spočívá na substantivu*. Zkratkovitá teze o „tíze děje na substantivu“ v takto předložené formulaci však obecně pro řečtinu ani latinu neplatí. Snad zde Petřů myslel prostě na nepoměrně vyšší procento různých jmenných-polovětných konstrukcí v řečtině a také na podstatně četnější užívání konstrukcí s dějovými substantivy (zvláště v řečtině Septuaginty i Nového zákona, potažmo i ve vulgátní latině) v porovnání s tendencí češtiny upřednostňovat vazby obsahující verbum finitum – a vyjádřil se neobratně a nepřesně. Svě překládání „volně“ *v duchu češtiny* nicméně dále obhájí už vcelku přijatelně tím, že výsledek dokáže *vyvolat v čtenáři přesnější představu toho, co chtěl svatopisec říci*, a dokládá to ukázkou (1K 13,1–7).⁴⁷

---

⁴⁷ Je zajímavé, že předložený krátký úsek textu se poměrně značně liší od definitivní knižní verze (ŠKR - PETRŮ 1954), mj. v jednotlivostech stojí blíže verzi ŠKR 1948. Přestože autor tvrdí, že text je již *připraven k tisku*, zjevně před vydáním samým následovalo ještě další přepracování.

Na jednom případě (příklad „*přepásána bedra myslí své*“ v sobě skrývá několik úskalí: moderní čeští čtenáři mají tendenci chápat „*bedra*“ spíš jako „*ramena*“, „*záda*“, nikoli už „*boky*“; „*mít bedra přepásána*“ znamená „*být... připraven*“; a nakonec je zde ještě spojení „*bedra myslí své*“, tj. *metafora metafor*) Petřů vtipně ukazuje úskalí překladu u některých metafor. Takováto komplikovaná místa se tedy autor snažil tlumočit tak, *aby člověk alespoň věděl, o čem je řeč, a v poznámce se to pak podrobněji vysvětlilo.*

Petřů patrně považoval za potřebné zaštitit své *nové překládání* církevními autoritami, a tak i zde (podobně jako v samé předmluvě k apoštoláři) s povděkem podtrhuje jako určitou záruku proti sklouznutí do překladatelského *subjektivismu a osobních koníčků* podíl dominikánských cenzorů Scherzera a Pavloviče na závěrečné podobě apoštoláře. Z poněkud apologetického rejstříku asi vzešla také zmínka o tom, že ke svým zásadám došel *delší překladatelskou praxí a poradami s kněžími v těch věcech zkušenými.*

Článek také ve zkratce a vtipně upozorňuje na skutečnost, že *se v každé živé řeči význam slov neustále, i když pomalu, mění*, s využitím příkladu z 1K 7,31: dosavadní české verze zde řecké „*hoi chrómenoi ton kosmon*“ překládají „*ti, kteří užívají tohoto světa*“, i když smysl originálního textu je „*ti, kdo mají co dělat s tímto světem*“ (fráze „*užívat světa*“ totiž dnes znamená „*vyhazovat si z kopytka*“).

Závěr stati obsahuje důležité postřehy, které dále pomáhají odkrýt něco z autorovy překladatelské koncepce, hlavně pro oblast závěrečného stylizování českého textu. Petřů se tu totiž poměrně radikálně distancuje od postulátu *biblické češtiny*, který je jedním z klíčových (a neuralgických) témat odborných i „lidových“ diskusí o českých biblických překladech jistě ještě přes polovinu dvacátého století (a občas, byť v nepatrné míře, takové hlasy zaznívají i po vítězném masovém rozšíření textu Českého ekumenického překladu v osmdesátých a devadesátých letech): *Snad se bude někomu zdát, že je tento překlad příliš prosaický, zbavený namnoze oné „biblické posvátnosti“, „unkce“, kterou někteří katolíci (a snad ještě více naši protestanté) od překladu Písma vyžadují. Ale jsem přesvědčen, že tento požadavek „biblické češtiny“ musí ustoupit všude tam, kde by zatemňoval smysl textu dnešnímu čtenáři. Tuto ztrátu (je to vůbec ztráta?) vyváží obecná srozumitelnost – pokud je to možno – a přístupnost apoštolských listů širokému čtenářskému okruhu.*

Autoreferát 1954 (Nový život)

Na stránkách katolického exilového časopisu *Nový život*, který vycházel v Římě, byla publikována kratší obecná úvaha o tom, jak by mělo vypadat moderní české překládání bible (ze

stanoviska spíše konzervativnějšího).⁴⁸ Jako autor je podepsán Jindřich Středa.⁴⁹ Ondřej M. Petřů, který dostal v témže čísle příležitost se k tématu vyjádřit, jí využil do značné míry k představení i určité obhajobě své vlastní nové práce – překladu apoštoláře.⁵⁰ Na malém prostoru tu prezentuje několik celkem pronikavých myšlenek, jež jsou důležité nejen pro pochopení jeho konkrétních autorských postojů, ale i jakožto střípky svědectví dobového stavu českého (katolického) uvažování o biblickém překladu vůbec. V té souvislosti je na místě připomenout, že hlavní probírané body (otázky tradice, „biblického stylu“ a srozumitelnosti pro čtenáře bez zázemí v živém křesťanství) řešil – ve velmi podobném duchu – již o dvacet let dříve evangelík František Žilka.⁵¹

Jako vstupní příklad podává Petřů porovnání přístupnosti a srozumitelnosti originálních textů pro většinu primárních adresátů Pavlových epištol do Korintu (převážně *otroků a přístavních dělníků*) s obtížemi v porozumění překladu, který se čte v kostele při liturgii,⁵² pro moderního českého čtenáře (*porozumění epištolám se tak dnes stalo výsadou tenké vrstvy lidí, kteří mají vyšší obecné vzdělání, prohloubené nadto ještě soukromým studiem skripturistickým*). Potom zkráceně proklamuje⁵³ své *základní pravidlo* (ke kterému dospěl *po poradách s kněžskými spolubratry*): *překládati tak, aby bez větších obtíží tomu mohl porozumět průměrně inteligentní neodborník*.

Na dvou příkladech pak Petřů ukazuje, jak nevhodné a iluzorní bylo by usilovat o převod jediným výrazem ($\chi\leq\rho\iota\phi$ – *milost*; $\delta\iota\kappa\alpha\iota\sigma\upsilon\nu\eta$ – *spravedlnost*), jak se to leckdy v českých překladech dělo, bez ohledu na skutečný význam v daném místě. Zajímavým detailem je, že své stanovisko (za příklad *namátkou* si bere 2K 9,9–10 s citací Ž 112,9; řešením Ondřeje M. Petřů je tu za ř. $\delta\iota\kappa\alpha\iota\sigma\upsilon\nu\eta$ slovo *štedrost* proti význam zatemňujícímu *spravedlnost*, přebíranému do té doby do *všech českých vydání*) také zaštiťuje nedávno vydaným (1945) novým latinským překladem žaltáře,⁵⁴ který zde již nepřebírá vulgární semitismus *iustitia*, nýbrž překládá *munificentia*.

---

⁴⁸ Jindřich STŘEDA, *Něco o překladech Bible*, Nový život, 6 (1954), s. 120–121.

⁴⁹ Pseudonym Karla Schwarzenberga (1911–1986), významého činitele a kulturního pracovníka českého katolického exilu, především v okruhu římské Křesťanské akademie.

⁵⁰ Ondřej M. PETŘŮ, *Tento problém s druhé strany*, Nový život, 6 (1954), s. 121–122.

⁵¹ Srov. subkap. 4.4.4.

⁵² Do tohoto negativní vymezení je patrně třeba zahrnout všechny do té doby používané katolické překlady (SÝK, SÝK-HEJ, COL, ale i ŠKR), zejména pak vlastního SÝK, který byl (s mírnými úpravami) zařazován do lekcí v rozšířených českých nebo latinsko-českých misálcích až do počátku padesátých let.

⁵³ Srov. výše k autoreferátu v časopise Vinculum (1953).

⁵⁴ *Nový úřední překlad žaltáře*, na nějž se Petřů odvolává, je tzv. Psalterium Pianum: *Liber Psalmorum cum Canticis Breviarium Romani*. Nova e textibus primigeniis interpretatio Latina cum notis criticis et exegeticis cura professorum Pontificii instituti Biblici edita. Romae: Pontificium Institutum Biblicum, 1945.

Druhá maxima Ondřeje M. Petru je tato: *první účel překladu bible musí vždycky být.., aby vyvolal v čtenáři stejné myšlenky a pojmy, jaké měli první adresáti při čtení toho neb onoho listu.*⁵⁵

Autor článku konstatuje, že s uvedenými všeobecnými zásadami jistě *budou vcelku souhlasit skoro všichni*, ale v praxi se projeví názorové rozdíly. Ondřej M. Petru tedy polemizuje s míněním zveřejněným v příspěvku Jindřicha Středy, že u textů předčítaných při liturgii (pašije nebo nedělní a sváteční perikopy) *je jistý posvátný starobylý nádech velmi důležitý pro kázání a bohoslužbu* – Petru tento názor připouští jen zčásti (např. u pašijových textů je porozumění archaicky zabarvenému překladu usnadněno už faktem, že posluchači děj znají z kázání a z jiných zdrojů), protože u *převážné části epištol* by takový starobylý ráz překladu přímo *škodil přesnému pochopení*. U překladů určených pro *soukromou duchovní četbu a studium* pak Petru trvá jednoznačně na stanovisku, že *»sakrální sloh«* je už *mnoha lidem těžko srozumitelný* (a zvláště to platí pro toho, kdo *neměl to štěstí, aby vyrostl v křesťanské věřící rodině*). Z uvedených skutečností Petru vyvozuje, že takové *»doslovné«* překlady *bývají... někdy méně přesné než překlady »volné«*, a dodává: *to platí tím více, čím je od nás vzdálenější doba, kdy to neb ono literární dílo vzniklo*.

Ještě jednou pak Ondřej M. Petru připomíná nové vydání latinského žaltáře (je vidět, jak velkou ideovou vzpruhou a „politickou“ podporou byl v té době pro překladatele bible v katolickém prostředí počin garantovaný samým papežem!) jakožto *událost nedozírného významu*, která podle jeho slov *dala nový směr v překládání Písma*. Starý vulgátní žalmový text, kde každé slovo *bylo takřka promodlené miliony a miliony křesťanů více než patnácti věků* (a také *celá patristická literatura latinská je na tomto překladu závislá*), byl překlad *ctihodný a posvátný*, avšak Pius XII. jej neváhal *nahradit novým, přesnějším a srozumitelnějším*.

Na závěr náš autor formuluje souhrnnou směrnicí *pro všechny překladatele Písma: nerušit zbytečně jazykovou souvislost s překlady staršími – ale zase v zájmu srozumitelnosti a přesnosti obětovat – třeba někdy s těžkým srdcem – i sebepěknější starobylou patinu*. V přátelsky smířlivém vyznění vůči Středovu článku nicméně přitakává jeho aforisticky nadsazenému výroku, že *s rejžákem se na to zrovna jít nemusí*.

4.6.5. Překlad Škrabal-Petru v odborné reflexi

4.6.5.1 Překlad Škrabal-Petru v dobové odborné reflexi

---

⁵⁵ Srovnej velmi podobnou formulaci (přejatou od „průkopnického“ překladatele Nového zákona do němčiny Karla Weizsäckera) v Žilkově předmluvě k Nového zákona z r. 1933 (viz subkap. 4.4.4).

Politická situace v Československu po převratu 1948 byla velmi ztěžující překážkou pro možnosti diskuse o českém novozákonním překladu vůbec, a zvláště o překladu Škrabal-Petrů, který vyšel z kulturně náboženského centra českých exulantů v Římě. Tato verze, publikovaná v letech 1951–1955, byla pro domácí českou odbornou scénu i pro populárně orientovaná náboženská periodika fakticky tabu: východiskový text měl za autora Pavla V. Škrabala, toho času politického vězně, a upravovatel (respektive – v případě apoštoláře – hlavní autor překladu), byl politický emigrant Ondřej M. Petrů.⁵⁶ Recenzní ohlasy se neobjevují (tj. nejspíš se ani nesmějí objevit) ani v represemi méně devastovaném protestantském prostředí, které právě během padesátých let začíná hledat výchozí body k práci na novém českém biblickém textu a počátkem let šedesátých ustavuje své překladatelské skupiny (z nichž pak velmi rychle vzniknou skupiny široce ekumenické).⁵⁷ Pro případnou debatu o překladu Škrabal-Petrů tedy zůstávaly k dispozici jen stránky exilových časopisů,⁵⁸ které si nicméně této edice všímají jen vcelku zběžně.

Verzi Škrabal-Petrů se ve skutečnosti trochu podrobněji věnovala pouze jediná recenze, navíc nikoli v odborném periodiku, ale v poněkud populárněji zaměřené náboženské revui – napsal ji však jeden z předních mužů tehdejšího českého katolického exilu.

Drobné ohlasy

Kulturně zaměřená revue Sklizeň (vydávaná velmi skromně v německém Hamburku – malotirážním cyklostylovým tiskem) postupně otiskla jednu kratičkou zprávu o římském vydání evangeliáře a dva příspěvky upozorňující na edici apoštoláře, které se ovšem nesou spíše v rovině obecných úvah o potřebě nových biblických překladů a samotného díla Ondřeje M. Petrů (o němž se vyjadřují veskrze pochvalně) se dotýkají jen velmi málo.⁵⁹

⁵⁶ V r. 1956 (Škrabal byl propuštěn 1955) se Jan Merell ve své nové knížce jen naprosto letmo zmiňuje o tom, že r. 1948 vyšel Nový zákon *P. Škrabala – P. Petrů* s odkazem na poznámku: *Nové vydání v Římě 1951–1955 je novým překladem O. Petrů* (Jan MERELL, *Bible v českých zemích*. Praha: Česká katolická charita 1956, s. 66 a 68). Poznámka je ovšem nepřesná, neboť přinejmenším evangeliář (1951) byl v zásadě ještě text Škrabalův, přepracovaný nikoli radikálně. Merell ji ovšem možná takto formuloval záměrně, aby nepřitížil Škrabalovi, nedávno propuštěnému z internace, spojením jeho jména s exulantskou publikací.

⁵⁷ Novozákonní skupina Josefa B. Součka se utvořila v září 1961, Bičova starozákonní skupina začala pracovat o něco dříve, v lednu 1961. Srov. Miloš BIČ, *Zásady, průběh a očekávané plody práce na novém ekumenickém překladu bible*, *Křesťanská revue*, 47 (1980), s. 101.

⁵⁸ Po „politickém oteplení“ od druhé poloviny šedesátých let se pak objeví několik recenzí nebo jiných (malých) ohlasů na emigrační překladatelskou práci také přímo z vlasti – ty se však už budou týkat čerstvého díla Ondřeje M. Petrů, jednosvazkového Nového zákona z r. 1969.

⁵⁹ Jaroslav JÍRA, *Evangelia. Z původního textu přeložil a vyložil P. Dr. Pavel Škrabal O. P., k tisku znovu připravil P. Dr. Ondřej M. Petrů O. P.* Vydala *Křesťanská akademie v Římě*, *Sklizeň*, 2 (1954), č. 5, s. 13; Pavel ŽELIVAN, *Nový překlad apoštoláře*, *Sklizeň*, 3 (1955), č. 4, s. 9–11; Alexander HEIDLER, „*Apoštolář*“ *Dr. Petrů*, *Sklizeň*, 4 (1954), č. 2, s. 8–10. Pavel Želivan (pseudonym katolického kněze a filozofa

Alexander Heidler 1955

Méně rozsáhlá, ale nikoli nezajímavá recenze týkající se verze Škrabal-Petrů, konkrétně prvního svazku apoštoláře (1954), vznikla na pracovním stole Alexandra Heidlera⁶⁰ a byla otištěna v římském Novém životě.⁶¹ Překlad sám nerozebírá do hloubky, spíše se snaží osvětlit kulturní a teologické pozadí a některé další okolnosti související s jeho vznikem a vydáním. Svoji cenu má i její první část, která ve zkratce rekapituluje *dějiny novějších novozákonních překladů, pokud byly tvořeny českými katolickými odborníky*. Problematiku předlohy katolických novozákonních překladů doprovázejí některé trefné postřehy, mj. potvrzující autorovu vcelku dobrou povšechnou teoretickou vybavenost ohledně úskalí biblického překládání jako takového: do počátku dvacátého století se většinou vycházelo z katolického úředního textu Vulgáty, který sice *tlumočí původní znění bible co do podstatného obsahu věrně, stírá přece jen nejednu svěží podrobnost výrazy příliš povšechnými nebo ne zcela přesnými, a v některých maličkostech je překonána textovou kritikou dnešní doby*; problémy se pak násobí překládáním z překladu a působení latinské předlohy bylo také jednou z příčin, že české bible měly *povahu jazykově zastaralou, protože latinská stavba věty je moderní češtině cizí*.⁶² Na počátku dvacátého století tedy Sýkora již hleděl *míti ohled na původní řecké texty*, podobně pak Hejčl při přepracování jeho díla a potom ještě více Col,⁶³ ale jejich překlady byly přece jen ještě závislé na Vulgátě, *při nejmenším po stránce slohové*. Heidler ukazuje, jakou roli měla encyklika Divino afflante Spiritu (1943) Pia XII., v níž papež *povzbuzuje katolické překladaatele, aby vycházeli přímo z původních textů Písma, jak nám je zjistila moderní textová kritika* (díky čemuž *vyvstal také pro české katolické biblisty nový úkol, totiž vytvořit takový překlad, který by záměrně opominul všechny dosavadní způsoby biblického vyjadřování a bez předsudků tlumočil řecký originál Nového zákona přímo do současné spisovné češtiny*), při vzniku překladu Pavla V. Škrabala (1948), na němž již *spolupracoval jeho mladší řádový spolubratr Ondřej Petrů*. Stručně je připomenut pobyt Ondřeje M. Petrů v Římě od r. 1948, internace

---

Karla Vrány, významné postavy českého exilu v Itálii) ve svém článku nicméně alespoň pro srovnání předkládá (bez komentáře) textovou ukázkou Sk 17,16–23 ve třech překladech: kralickém, Colově (1947) a verzi Škrabal-Petrů (1954).

⁶⁰ Alexander Heidler (1916–1980), katolický kněz, publicista, redaktor rozhlasu Svobodná Evropa (pod pseudonymem „otec Křišťan“), hlavní organizátor české duchovní služby v Německu.

⁶¹ Alexander HEIDLER, *Nový překlad apoštoláře*, Nový život, 7 (1955), s. 111–112 (signováno šifrou A. H.).

⁶² Významnou tezi o „latinském slohu“ kralické češtiny v prezentacích svého překladu mnohokrát opakoval František Žilka (srov. subkap. 4.4.4).

⁶³ Heidlerův článek tu má u Colova překladu chybné vnočení 1946 (místo 1947).

Pavla V. Škrabala ve vlasti r. 1950 a vydání mírně upraveného textu evangelií v Římě (Škrabal-Petrů 1951).

Další řádky se pak již soustředí přímo na recenzi aktuálně vyšedší první části apoštoláře (1954). Podtrhuje se, že text je (na rozdíl od evangeliáře) zcela přepracován, jde tedy o *nové, samostatné dílo*. Delší pasáž o pracovním postupu a zásadách je doslovně citována z předmluvy⁶⁴ a výsledek komentován jako *biblický text neobyčejně svěží a plný života*. Podle Heidlerera se z vyprávění *Skutků místy stává ona humorná a napínavá reportáž, jakou jistě tyto odstavce byly pro své první čtenáře*, a také *nejtěžší místa z Pavlových listů k nám začínají výmluvně hovořit už při prvním čtení*. K metodě překládání recenzent ještě doplňuje, že z množství více příbuzných, ale ne totožných českých významů, které mohou odpovídat výrazu v originále, překladatel samozřejmě musí vybrat jen jeden – takový, jaký *nejlépe odpovídá obsahové souvislosti, jak ji pochopil odborným studiem*, a v tomto smyslu tedy *je dobrý překlad i výkladem*. Proti předpokládaným námitkám případných kritiků práce Ondřeje M. Petrů, že tu vznikla *pouhá parafráze*, oponuje, že naopak *teprve takto byl původní text opravdu přetlumočen*. Recenze je velmi spokojena i s *obsažným, důkladným a zajímavě podaným poznámkovým aparátem*.

Heidler ještě vyslovuje naději, že se najdou finanční prostředky, aby bylo možné brzy vydat i druhou část apoštoláře (*to ovšem záleží hlavně na tom, jak obětavý bude náš katolický exil*). Také doufá, že Petrů bude moci *svým znamenitým způsobem znovu přepracovat i Evangelia a jejich poznámkový aparát* a římská Křesťanská akademie pak vydá celý Nový zákon jako jednosvazkový. Tento druhý cíl se ovšem podařilo realizovat až po šestnácti letech.⁶⁵ Možnost splnění Heidlerovy další nadějně vize, že takováto edice (celého Nového zákona v jedné knize) přinejmenším bude *jeden z předních vydavatelských úkolů českých katolíků, až bude svobodná naše vlast*, se díky dalšímu politickému vývoji odsunula o mnoho později – až do devadesátých let, tedy do doby, kdy i novější verze Ondřeje M. Petrů již svým významem ustoupily do pozadí.

4.6.5.2 Překlad Škrabal-Petrů v moderní odborné reflexi

Sám třídílný římský Nový zákon Škrabal-Petrů nebyl ani v moderní době předmětem odborného zájmu ze strany filologů či teologů. Je mu věnována pouze menší část článku jinak celkově zasvěceného osobnosti a dílu Ondřeje M. Petrů.

---

⁶⁴ Srov. výše subkap. 4.6.4.

⁶⁵ Edicí PETRŮ 1969.

Ladislav Tichý 2005

Olomoucký novozákoník Ladislav Tichý publikoval v katolickém teologickém časopise *Studia theologica*⁶⁶ kratší stat', která se snaží přehledově – v celé šíři – představit dlouholetou práci Ondřeje M. Petru na českém novozákonním překladu. Stěžejní část Tichého studie se věnuje pozdějšímu a významnějšímu období, to jest té části překladatelova díla, jejímiž plody byly exilové jednosvazkové *Nové zákony* s prvním vydáním v r. 1969. Vedle toho však připomíná i jeho podíl na vzniku staršího překladu Škrabalova (1948) a několikrát stručně zmiňuje také právě třísvazkový *Nový zákon* z padesátých let (ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955), který výstižně definuje takto: *byl zčásti (evangelia) revidovaným či opraveným nebo i upraveným překladem P. Škrabala a zčásti (Apoštolář) dílem O. Petru, v jehož práci se samozřejmě odrážela zkušenost, kterou získal při spolupráci na Škrabalově překladu.*

Autor stati jistě právem zařazuje celou práci Ondřeje M. Petru do širšího *procesu, který se odehrával od konce 19. století a především v první části druhé poloviny 20. století ukázal nepřehlédnutelné výsledky. Jedná se o snahu překládat Nový zákon do běžného, srozumitelného až hovorového jazyka.* Jako hybnou sílu tohoto proudu uvádí významný badatelský názor týkající se podstatných charakteristik řečtiny Nového zákona (jakožto řeči, kterou se běžně hovořilo v Římské říši v 1. stol. po Kr.), rozšířený od přelomu devatenáctého a dvacátého století a výrazně reprezentovaný zvláště Adolfem Deißmannem.⁶⁷ Z anglosaských překladů patřících do starší fáze působení zmíněné linie⁶⁸ je tu zmíněna novozákonní verze Goodspeedova (1923),⁶⁹ metodicky založená na tom, že *Nový zákon byl napsán v „běžném jazyce každodenního života“.* Potom článek obrací pozornost k českým překladům, které se dají zařadit *aspoň do jisté míry do tohoto procesu:* zmiňuje Žilku⁷⁰ (*třebaže jeho překlad má znatelně akademický charakter*) a především „původního“ Škrabala (*usilujícího tlumočit do současného, třebaže ne přímo hovorového jazyka*). Se Škrabalem už spolupracoval právě Ondřej M. Petru, jehož následující samostatné úpravy v římském vydání evangeliáře (1951) *naznačují směr, kterým se potom ubírala práce na jeho vlastním překladu:* Tichý připomíná

⁶⁶ Ladislav TICHÝ, *Ondřej Maria Petru a jeho překlad Nového zákona*, *Studia theologica*, 7 (2005), č. 1, s. 64–68.

⁶⁷ Srov. Tichého článek k Škrabalovu překladu, viz subkap. 4.5.5.

⁶⁸ Tj. do období, do něž se dá zařadit také vznik českých překladů od Žilky až po text Škrabal-Petru. Tichý zmiňuje i pozdější anglojazyčné překladatelské počiny z 60. a 70. let, ty však už časově překračují dobu vzniku překladu Škrabal-Petru.

⁶⁹ *The New Testament: An American Translation*. Translated by Edgar J. GOODSPEED. Chicago: University of Chicago Press, 1923.

svědectví samého Ondřeje M. Petřů (v předmluvě k evangeliáři) o *náhradě některých slov*, dále zdůrazňuje typickou záměnu infinitivu na *-ti* novější formou na *-t*, naproti tomu konstatuje, že Petřů *ponechal historické prezenty i častý překlad konektoru κα na začátku věty či výpovědi pomocí spojky i – přičemž obojí později ve svém vlastním překladu odstranil.*⁷¹ S odkazem na překladatelův záměr vyslovený v předmluvě apoštoláře z r. 1954 („*zachytit pokud možno přesně smysl, a pak ho vyjádřit tak, aby tomu bez větších potíží mohl porozumět průměrně inteligentní neodborník*“)⁷² pak autor stati říká, že je tu sice naznačeno *něco z překladatelské metody O. Petřů – ovšem pravděpodobně se vědomě nějakou soustavnou a přesně vymezenou teorií překladu neřídil.*⁷³

Ještě jedna krátká pasáž se týká římské třísvazkové edice. Tichý reprodukuje překladatelskou informaci (z předmluvy Ondřeje M. Petřů ke kompletnímu Novému zákonu z r. 1969) o tom, že vydání z padesátých let bylo původně určeno pro soukromou duchovní četbu, ale brzy se začalo předčítat i v liturgii a text byl také přijat do Švédova českého misálku⁷⁴ – a že ohled na veřejné čtení byl pak důležitým důvodem k řadě dalších úprav, které se souhrnně projeví ve vydání jednosvazkovém (PETŘŮ 1969).

4.6.6 K charakteristice textu Škrabal-Petřů

Ondřej M. Petřů si pro evangeliářový svazek (1951) stanovil jako záměr pouze mírnou revizi původního Škrabalova textu (1948), tj. opravit tiskové chyby, *sem tam* nahradit zastaralé nebo neobvyklé slovo či obrat výrazem běžnějším nebo pro porozumění vhodnějším, místy modernizovat slovosled. Nicméně přes to, že Petřů výslovně odkazuje⁷⁵ na zásady inklinující spíše

---

⁷⁰ Patrně přehlédnutím autora či redaktora článku je Žilkův Nový zákon zařazen do *dvacátých let 20. století*. Žilka se sice překladu věnoval již v druhé polovině dvacátých let a r. 1931 jej měl kompletní, ale pak na něm ještě dále pracoval, a celek Nového zákona vyšel poprvé až 1933. Srov. subkap. 4.4.3.

⁷¹ Přesněji řečeno: znatelná tendence vynechávat konektor *i* (jinak typický pro verzi ŠKR 1948, srov. subkap. 4.5.6.2) nebo jej nahrazovat jinými prostředky se objevuje právě už v evangeliáři ŠKR-PETŘŮ 1951, viz níže subkap. 4.6.6.

⁷² Srov. výše subkap. 4.6.4.

⁷³ Tichý ovšem podle všeho nepracoval s autorskou prezentací Ondřeje M. Petřů, která byla zveřejněna v časopise Vinculum v r. 1953 (srov. výše subkap. 4.6.4), ač na ni upozorňuje sám Petřů ve zmíněné předmluvě k apoštoláři. Je pravda, že ani v ní není představena precizní metodika překládání, ale přece jen už se tam poodhaluje řada podstatných momentů pro osvětlení překladatelské práce.

⁷⁴ Tichého komentář k tomuto místu, že totiž Švédův misál vyšel v Římě začátkem 60. let minulého století, není zcela přesný. Ve skutečnosti se první vydání objevilo už 1957: *Římský misál pro neděle a významnější svátky*. [Překlad] a doslov Zdeněk ŠVÉDA. Řím: Křesťanská akademie, 1957. V r. 1960 pak vyšlo již druhé přepracované a doplněné vydání (a jeho lekciónářová část obsahuje novozákonní texty poněkud přepracované – směrem k budoucímu jednosvazkovému Novému zákonu Ondřeje M. Petřů z r. 1969). Viz též výše subkap. 4.6.1.

⁷⁵ Ve své předmluvě k evangeliáři, srov. výše subkap. 4.6.4.

k doslovnosti,⁷⁶ na nichž ve čtyřicátých letech vyrostl východiskový Škrabalův text, tato revize přece jen už „via facti“ alespoň zpovzdálí naznačuje jiný směr, jímž se pak velmi otevřeně ubírala překladatelova práce ve druhém a třetím svazku římského Nového zákona – v apoštoláři.

U apoštoláře (1954/1955), kterému Petřů věnoval daleko více pozornosti, píle a vlastní invence, jsou už cíl i prostředky formulovány odlišně. Na prvním místě je pro autora čtenářská srozumitelnost, která si vynucuje jistou „volnost“ ve srovnání se staršími překlady více „doslovnými“. Dost jednoznačně se také zřiká požadavku „biblické češtiny“, což zdůvodňuje především zájmem na přístupnosti obsahu pro čtenáře.

Zdá se, že římský trojdílný Nový zákon zamýšlel Petřů spíše pro soukromou četbu, nikoli k liturgickému využití.⁷⁷ Je však sotva myslitelné, aby si ve skutečnosti dobře neuvědomoval, že jako jediný kompletní novozákonní text v zahraniční Bohemii běžně dostupný, bude záhy také předčítán při bohoslužbách.⁷⁸

Ondřej M. Petřů neudává textovou předlohu, se kterou pracoval, když prováděl svou poměrně nehlubokou úpravu Škrabalova textu evangelií. Pokud jde o překlad apoštoláře, měl při práci k ruce pět tehdy čerstvých kritických vydání řeckého textu Nového zákona: José M. Bovera (1950), Augustina Merka (1951), Heinricha J. Vogelse (1950), Eberharda a Erwina Nestle (1951).⁷⁹

Pro vystižení hlavních charakteristických rysů výsledného textu Škrabal-Petřů je nej-přirozenější a nejvýhodnější vyjít od srovnání s Novým zákonem Pavla V. Škrabala (1948).⁸⁰ Ten byl jednak pro Ondřeje M. Petřů skutečně textem výchozím (ač se od něj náš autor v případě většiny pasáží apoštoláře velmi vzdálil), jednak v sobě do značné míry integroval výsledky jazykových úvah předchozích českých překladatelů (a jejich spolupracovníků), a

---

⁷⁶ Ondřej Maria PETRŮ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, Na hlubinu, 22 (1948), č. 9, s. 332, proklamoval Škrabalovu a svoji zásadu: *stále se těsně přidržovati textu, i kdyby to snad někdy mělo za následek jistou jazykovou neuhlazenost.*

⁷⁷ Nasvědčovalo by tomu pozdější tvrzení Ondřeje M. Petřů v předmluvě jeho jednosvazkového Nového zákona (1969): *I. vydání bylo zamýšleno hlavně jakožto pomůcka pro duchovní četbu a rozjímání.* Toto prohlášení je však publikováno spíše mimochodem – v kontextu zdůvodňování dalších změn, které autor vnesl do své aktuální překladové verze.

⁷⁸ Srov. výše subkap. 4.6.1.

⁷⁹ Viz výše subkap. 4.6.4, pozn. 45.

⁸⁰ Texty jsem porovnával na tomto vzorku: Mt 1,18–25; Mt 2,1–12; Mk 6,17–29; L 1,1–4; L 10,30–37; L 16,19–31; J 1,1–18; J 21,1–14; Sk 1,1–3; Sk 6,8–15; Sk 8,26–40; Sk 17,16–34; Ř 5,1–21; 1K 15,1–19; Ga 1,11–24; Jk 2,14–26; 2J; Zj 22,1–21. Celkem: 236 versetů a cca 4200 českých slov (Škrabalovy verze; text Škrabal-Petřů má vzhledem ke svému jazykovému charakteru slovních jednotek výrazně více). Z toho evangelia 90 versetů, apoštolář 146 versetů.

konečně je díky své specifické přimknutosti k originálu vůči inovačnímu, značně „volnému“ překladu Škrabal-Petrů (hlavně v apoštoláři) výrazně kontrastní.

4.6.6.1 Škrabal-Petrů 1951: mírná revize Škrabalova evangeliáře

Příkladem poměrně dobře ve zkratce ukazujícím, jak mnoho zachovala revize Ondřeje M. Petrů z původního Škrabalova textu evangelií, může být souvislé vyprávění Mt 2,1–10.⁸¹ Jen vzácně se ve verzi Škrabal-Petrů objevují výrazněji **nová řešení větné konstrukce**, a to mj. také v souvislosti s důsledným **odstraněním posledních přechodníků**:⁸²

Mk 14,69: *Když ho služka znovu uviděla, počala říkati kolemstojícím – Když ho služka uviděla, počala znova říkat kolemstojícím*

L 16,25: *Dítě, vzpomeň si, že se ti dostalo v tvém životě dobrých věcí a Lazarovi podobně zlých věcí. – Dítě, vzpomeň si, že jsi (už) dostal své dobré věci ve svém životě, kdežto Lazar podobně zlé.*

Mk 14,37: *Přijde pak k učedníkům a nalezne je spící. – Přijde pak (k učedníkům) a najde je, že spí.*

Mk 10,16: *žehnal jim, vkládaje na ně ruce – s žehnáním vkládal na ně ruce*

L 10,29: *Ale on, chtěje se ospravedlniti, řekl – Ale on, protože se chtěl ospravedlnit, řekl*

J 11,44: *A vyšel mrtvý, jsa ovázan na rukou a na nohou – A mrtvý vyšel, ovázaný na nohou a na rukou*

Na pozadí výchozího textu evangelií Škrabalových se dají jako významnější inovační jazykové tendence identifikovat především tyto jevy:⁸³

- při zachování širokého využití **prézentu historického** (v zásadě zůstává stav stejný jako ve ŠKR 1948 co do frekvence a většinou i lexikálních voleb) nahrazení forem **dí, řkou**⁸⁴ (zjevně pocitovaných jako neúnosně knižní) jiným lexémem či tvarem, výjimečně změna i v jiných případech:

J 13,37: *Dí mu Petr – Řekne mu Petr*

⁸¹ Viz ukázka v appendixu 1 na konci kapitoly.

⁸² Ve Škrabalově Novém zákoně šlo už jen o „zapomenuté“, naprosto nesystémové ojedinělé výskyty (srov. subkap. 4.5.6.2). Podobně jako v evangeliích Škrabal-Petrů byly potom odstraněny takové ojedinělé přechodníky i v apoštoláři: Sk 8, 35: *a vycházeje od onoho místa z Písma, zvěstoval mu Ježíše – zvěstoval mu radostnou zvěst o Ježíšovi, a vycházel přitom od onoho místa z Písma*; 2K 13,10: *Proto píšu toto, jsa nepřítomen – Proto píšu tohle z dálky.*

⁸³ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě (bez označení) verze ŠKR 1948, na druhém místě ŠKR-PETRŮ 1951.

⁸⁴ Zpravidla zděděné z tradice starších překladů (Svatojanská, Sýkora, Sýkora-Hejčl), tj. ještě z doby před Žilkovým výrazně inovačním systémovým rozšířením českých prezentů historických.

J 21,12: *Dí jim Ježíš – Řekne jim Ježíš*

J 21,16: *Dí mu – Práví mu*

J 11,34: *Řkou mu – Řeknou mu*

Mk 14,30: *I praví mu Ježíš – I řekne mu Ježíš*

Mk 14,37: *Přijde pak k učedníkům a nalezne je spící. – Přijde pak (k učedníkům) a najde je, že spí.*

- časté změny u **signálů návaznosti** (nejběžnější je nahrazení knižnějšího konektoru *I* nebo *pak* progresivnějším *A*, jehož frekvence se tak dosti viditelně zvyšuje; někdy se také konektor vypouští bez náhrady):

L 16,20: *Jeden žebrák pak – A jeden žebrák*

J 21,1: *Zjevil se pak takto – A zjevil se takto*

J 12,20: *Někteří pak z těch, kdo vystoupili – A někteří z těch, kdo vystoupili*

Mk 6,21: *I přišel příhodný den – A přišel příhodný den*

L 16,24: *I zvolal – A zvolal*

J 1,14: *I patřili jsme na jeho slávu – A patřili jsme na jeho slávu*

J 9,11: *I šel jsem, umyl jsem se a prohlédl. – Šel jsem tedy, umyl se a prohlédl.*

Mk 13,1: *Když pak vycházel z chrámu – Když vycházel z chrámu*

J 21,8: *Ostatní pak učedníci přijeli – Ostatní učedníci přijeli*

- opouštění **genitivu časového** ve prospěch časového **akuzativu**:

L 1,59: *A potom osmého dne přišli – A potom osmý den přišli*

L 10,35: *Druhého dne – Druhý den*

J 21,3: *ale té noci nic neulovili – ale tu noc neulovili nic*

- další případy nahrazování **predikátového instrumentálu nominativem**:

J 1,4: *a ten život byl světlem lidí – a ten život byl světlo lidí*

L 1,2: *ti, kdo byli od počátku sami očitými svědky – ti, kdo byli od počátku sami očití svědci*

Mk 10,40: *to není mou věcí dát – to není má věc dát*

J 10,12: *námezdník a ten, kdo není pastýřem – námezdník a ten, kdo není pastýř*

- další doladování jednotlivostí ve **slovosledu**:⁸⁵

Mt 2,2: *Kde je ten narozený král židovský? – Kde je ten narozený židovský král?*

L 16,22: *do lůna Abrahamova – do Abrahamova lůna*

J 1,18: *Jednorozený Bůh, který je v lůně Otcově – Jednorozený Bůh, který je v Otcově lůně*

J 1,12: *státí se dětmi Božími – státí se Božími dětmi*

⁸⁵ Projevuje se nejviditelněji v téměř důsledném kladení shodného přívlastku před substantivum a v dalším (patrně intuitivním) zohlednění aktuálního větného členění.

J 21,1: *u moře Tiberiadského – u Tiberiadského moře*

L 1,46: *I řekla Maria – A Maria řekla*

L 2,48: *I řekla mu jeho matka – A jeho matka mu řekla*

L 16,29 *A řekl Abraham – A Abraham řekl*

J 13,24: *Tomu tedy pokyne Šimon Petr a praví mu – Šimon Petr mu tedy pokyne a praví mu*

L 10,37: *Řekl mu Ježíš: Jdi a jednej i ty podobně!“ – A Ježíš mu řekl: „Jdi a jednej podobně i ty!“*

- jasná převaha progresivnější **formy infinitivu na -t** nad **formou na -ti** (většinou asi Petřů chápe tvarovou synonymii, tj. občasné užití infinitivu na -ti, jen jako prostředek pro slohové zpestření; v ojedinělých případech, kdy je tvar na -ti v porovnání se ŠKR 1948 užit nově, lze snad uvažovat o ohledech na eufonický princip⁸⁶):

J 10,21: *může zlý duch otevřít oči – může zlý duch otevřít oči*

Mk 6,7: *počal je posílati po dvou – počal je posílat po dvou*

Mk 9,41: *Kdokoli vám dá napítí vody z číše – Kdokoli vám dá napít z číše vody*

Mk 10,38: *Můžete pít kalich, který já piji, nebo býti pokřtěni – Můžete pít kalich, který já piji, nebo býti pokřtěni*

Mt 20,23: *to není mou věcí dát, nýbrž – to není mou věcí dáti to, nýbrž*

Mt 16,21: *že musí jít do Jerusalema – že musí jíti do Jerusalema*

- tendence občas použít některé další jednotlivé progresivní („civilnější“) prvky v morfologickém plánu, snad i jako určitou **stylizaci „lidovosti“** (přičemž nejnápadnější inovací je **apokopovaná forma na -m** v 1. pl. ind. prez.):⁸⁷

L 16,24: *v tomto plameni – v tomto plamenu*

L 16,28: *pět bratří – pět bratrů*

Mt 6,32: *Neboť to vše vyhledávají pohané. – Vždyť to všechno vyhledávají pohani.*⁸⁸

J 20,16: *Maria! – Marie!*

Mt 26,65: *Nač ještě potřebujeme svědky? – Nač ještě potřebujem svědky?*

---

⁸⁶ Srov. uvedené příklady Mt 20,23 a Mt 16,21, kde se chtěl autor pomocí infinitivu na -ti chtěl patrně vyhnout styku artikulačně shodných nebo téměř shodných souhlásek.

⁸⁷ Tyto formy (srov. též příklady pro apoštolář níže v subkap. 4.6.6.2) byly v době vzniku překladu zcela jistě v české próze všeobecně považovány za signál substandardu (k dnešnímu stavu srov. Marie ČECHOVÁ a kol., *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, s. 117: *koncovka -m má hovorový ráz s tendencí k neutrálnosti*). Není však úplně jisté, zda je tak chápal sám Ondřej M. Petřů. Narazil jsem totiž na tuto formu také v komentářové části (!) jeho evangeliáře, tj. v oblasti, jíž je samozřejmě vlastní styl populárně-odborný (ŠKR-PETŘŮ 1951, s. 409): *Když přejdem od synoptických evangelií ke čtení evangelia podle Jana, jsme jím uvedeni do nového, povzneseného prostředí, vytvořeného novými ději a hlavně řečmi a úvahami, které se ve způsobu podání liší od řečí Páně u synoptiků.*

⁸⁸ Forma *pohani* se nicméně důsledně vyskytuje už u Cola (1947), kde patrně o stylizaci „lidovosti“ nejde.

- všeobecně volba **modernějšího lexika a frazeologie** (nejčastěji jde o nikoli důsledné posuny k „civilnějším“ volbám typu *učinit – udělat, zemřít – umřít, zde – tu, již – už, znovu – znova, poněvadž – protože*; někdy se odstraňuje kopírování schématu předlohy, vzácně je užito i českého idiomu), např.:

Mt 1,24: *učinil, jak mu přikázal anděl Páně – udělal, jak mu přikázal anděl Páně*

Mk 12,18: *Přijdou k němu saduceové, kteří praví, že není vzkříšení, a tázali se ho – Přijdou k němu také saduceové, kteří říkají, že není vzkříšení, a zeptali se ho*

J 21,12: *Dí jim Ježíš: „Pojďte snídat!“ A nikdo z učedníků se neodvážil tázat se ho – Řekne jim Ježíš: „Pojďte snídat!“ A nikdo z učedníků se ho neodvážil zeptat*

L 10,21: *V té chvíli zaplesal – V té chvíli zajásal*

J 11,25–26: *kdo věří ve mne, i kdyby zemřel, živ bude; a nikdo, kdo žije a věří ve mne, nezemře na věky – kdo věří ve mne, bude živ, i kdyby umřel, a nikdo, kdo žije a věří mne,⁸⁹ neumře na věky*

L 16,25: *on se zde těší – on se tu těší*

J 21,4: *Když se již rozednívalo – A když už bylo ráno*

J 20,21: *Ježíš jim tedy znovu řekl – Ježíš jim tedy znova řekl*

L 2,48: *Dítě, co jsi nám tak učinil? – Dítě, proč jsi nám to udělal?*

L 16,28: *ať jim svědčí – ať jim naléhavě domluví*

L 16,16: *a každý se do něho tlačí – a každý se do něho stůj co stůj tlačí*

L 16,30: *budou činiti pokání – dají se na pokání*

4.6.6.2 Škrabal-Petrů 1954/1955: radikální vykročení z „tradice“

Apoštolář Škrabal-Petrů ve větší části svého textu prodělal velmi výrazný vývoj⁹⁰ vůči původně východiskovému textu Škrabalovu, což se projevuje ve vysokém procentu zcela nových překladových řešení,⁹¹ ačkoli se místy vyskytují i pasáže, kde původní znění zůstalo víceméně zachováno.⁹²

⁸⁹ Nejspíše chyba tisku, patrně má být: *věří ve mne*.

⁹⁰ Sám Petrů mluví o dvojím důkladném přepracování Škrabalova textu (srov. výše úvodní část subkap. 4.6.3 a subkap. 4.6.4).

⁹¹ Srov. ukázky v apendixech 2 a 3 na konci kapitoly.

⁹² Srov. ukázku v apendixu 4 na konci kapitoly.

V apoštoláři Škrabal-Petrů se dá sledovat uplatnění většiny jazykových jevů (často v hojnější míře a s případnými modifikacemi), které autor jakožto inovační zařadil již do své revize evangeliáře.⁹³

- časté změny u **signálů návaznosti** (dobře sledovatelné je tu další nahrazování knižnějšího konektoru *I* různými jinými progresivnějšími prostředky, běžné je také vynechávání různých konektorů bez náhrady):

Sk 17,19: *I chopili ho – Vzali ho tedy s sebou*

Jk 2,23: *I naplnilo se Písmo, které praví – Tak se splnilo, co říká Písmo*

Zj 22,17: *I ukázal mi – Pak mi ukázal*

Sk 3,7: *I uchopil ho za pravici – A vzal ho za pravou ruku*

Sk 6,8: *Štěpán pak, plný milosti a síly – Štěpán, plný milosti a síly*

Sk 6,11: *A on pravil – On odpověděl*

Sk 17,18: *A někteří říkali – Jedni říkali*

- opouštění **genitivu časového** ve prospěch časového **akuzativu**:

1K 15,4: *třetího dne – třetí den*

Zj 22,2: *každého měsíce dává svůj plod – měsíc co měsíc přináší svoje ovoce*

- vyhýbání se **predikátovému instrumentálu** (ve prospěch predikátového nominativu nebo velmi často i ve prospěch jiné konstrukce):

Ř 9,25: *ty, kdo nebyli mým lidem – Z těch, kdo nebyli můj národ*

Žd 1,5: *Já mu budu otcem a on mi bude synem – Já budu jeho otec a on bude můj syn*

Ef 5,8: *Byli jste ovšem kdysi tmou – Byli jste kdysi ovšem ve tmě*

- další doladování **slovosledu**.⁹⁴

Jk 2,23: *byl nazván přítelem Božím – a dostal jméno Boží přítel*

Zj 22,3: *Ale bude v něm trůn Boží a Beránkův – Boží a Beránkův trůn tam bude stát*

Zj 22,14: *aby měli právo na strom života a aby mohli branami vejít do města – aby měli nárok na strom života a mohli vejít bránou do města*

Jk 2,23: *Uvěřil Abraham Bohu, a bylo mu to započteno jako spravedlnost – Abraham Bohu uvěřil, a byl za to (učiněn a) uznán jako spravedlivý*

1K 15,15: *poněvadž jsme nesprávně svědčili o Bohu, že vzkřísil Krista, kdežto ho nevzkřísil – proti pravdě jsme svědčili o Bohu, že Krista vzkřísil, a on ho zatím nevzkřísil*

⁹³ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě verze ŠKR 1948, na druhém místě ŠKR-PETRŮ 1954/1955. Platí to pro celou tuto subkapitulu 4.6.6.2.

⁹⁴ Projevuje se nejviditelněji v téměř důsledném kladení shodného přívlastku před substantivum a v dalším (patrně intuitivním) zohlednění aktuálního větného členění.

Sk 8,34: *Komoří se otázal Filipa – Komoří se Filipa zeptal*

- jasná převaha progresivnější **formy infinitivu na -t** nad řídkou **formou na -ti** (většinou asi Petru využívá této tvarové synonymie jen jako prostředku pro slohové zpestření anebo tvar opomněl upravit; když je ojediněle forma na -ti v porovnání se ŠKR 1948 užitá nově, lze snad uvažovat o ohledech na eufonický princip⁹⁵):

1K 7,39: *může se vdáti, za koho chce – může se vdát, za koho chce*

Zj 10,5: *anděl, kterého jsem viděl státi na moři – anděl, kterého jsem viděl stát na moři*

Zj 22,14: *branami vejíti do města – vejíti bránou do města*

1J 5,11: *A toto svědectví je – A toto (Boží) svědectví můžeme vyjádřiti takto*

- v rámci tendence občas použít některé jednotlivé progresivní („civilnější“) prvky v morfologickém plánu, snad i jako určitou **stylizaci „lidovosti“**, jsou nejnápadnější občasné **apokopované formy na -m** v 1. pl. ind. prez.:⁹⁶

Sk 17,29: *nesmíme se domnívati – nemůžem se přece domnívat*

Sk 17,32: *Poslechneme si tě – Poslechnem si tě*

1K 8,8: *nebudeme bohatší, budeme-li jísti, aniž budeme zkráceni, nebudeme-li jísti – Když to jíst nebudem, nic neztratíme, a když to jíst budeme, nic nezískáme*

1K 15,11: *tak kážeme a tak jste uvěřili – tak to my kážem a tak jste to vy přijali*

Žd 6,11: *Přejeme si však, aby – Přejem si jen, aby*

- všeobecně volba **modernějšího lexika a frazeologie** (často jde o ne zcela důsledné posuny k „civilnějším“ volbám typu *činit – dělat/konat, patřit – hledět, zemřít – umřít, otázat se – zeptat se, již – už, nyní – teď, poněvadž – protože*; někdy se preferují formy hovorovější či hraničící se substandardem a snad signalizující „lidovost“ jako u dvojic *znovu – znova, brzy – brzo, také – taky*; místy se překlad snaží vyhýbat výrazům, které autor patrně považoval za vzdálené moderním reáliím jako *rouhat se, kralovat, zjevit se*), např.:

Sk 6,8: *činil veliké divy – dělal... veliké divy*

Sk 1,1: *co Ježíš činil – co Ježíš konal*

Zj 22,4: *budou patřit na jeho tvář – Budou hledět na jeho tvář*

1K 15,3: *že totiž Kristus zemřel za naše hříchy – že Kristus umřel za naše hříchy*

Sk 8,34: *Komoří se otázal Filipa – Komoří se Filipa zeptal*

Sk 17,23: *to já vám zvěstuji – o tom bych vám chtěl něco povědět*

Sk 17,17: *s těmi, kdo byli právě přítomni – s těmi, kdo tam právě byli*

⁹⁵ Srov. uvedený příklad 1J 5,11, kde se autor pomocí infinitivu na -ti chtěl patrně vyhnout styku artikulačně shodných souhlásek.

⁹⁶ K hodnocení tohoto jevu viz výše subkap. 4.6.6.1.

Sk 8,36: *Hle, voda – Podívej se – tady je voda!*

Zj 22,7: *A hle, přijdu rychle – Také (tady platí): ‚Přijdu brzo!’*

2J 7: *kteří nevyznávají – kteří nechtějí připustit*

Sk 8,39: *takže ho již komoří nespatriil – takže ho už komoří nespatriil*

Ř 5,9: *když jsme byli nyní ospravedlnění jeho krví – teď, když jsme ospravedlnění jeho krví*

1Te 3,1: *Poněvadž jsme to už nemohli vydržet – Protože jsme to už nemohli vydržet*

Ga 1,17: *a zase jsem se vrátil do Damašku – a pak zase znova jsem se vrátil do Damašku*

Zj 22,20: *Ano, přijdu brzy. – Ano, přijdu brzo!*

Sk 17,23: *nalezl jsem i oltář – přišel jsem taky na jeden oltář*

Sk 6,11: *rouhavé řeči na Mojžíše – neuctivé řeči proti Mojžíšovi*

Sk 19,37: *nejsou... ani rouhači naší bohyně – ani nemluvili proti naší bohyni*

Zj 22,5: *A budou kralovati – A budou vládnout*

Ř 5,14: *smrt kralovala – smrt uplatňovala svou moc*

1K 15,5: *a že se zjevil Petrovi – že se ukázal Kéfovi*

1K 15,7: *Potom se zjevil Jakobovi – Potom ho viděl Jakub*

- v oblasti frazeologické další, jemnější **odpoutávání se od schémat předlohy**, např.:

Ř 5,1: *ospravedlnění z víry – ospravedlnění na základě víry*

Sk 6,10: *ale nemohli odolati moudrosti a Duchu, v kterém mluvil – Nemohli však obstát před jeho moudrostí a Duchem, s jakým mluvil*

Ř 5,11: *nýbrž se i chlubíme v Bohu – Povznáší nás také radost z Boha*

2J 4: *kteří žijí v pravdě – které žijí podle pravdivé nauky (evangelia)*

2J 2: *a bude s námi na věky – a bude s námi navždycky*

2J 9: *netrvá v učení Kristově – nedrží se pevně Kristova učení*

Sk 6,11: *navedli muže – Navedli tedy některé lidi*

2J 12: *a promluví od úst k ústům – a pak si to řekneme ústně*

Zj 22,10: *Nezapečeťuj prorocká slova – Nedrž v tajnosti prorocká slova*

Sk 17,16: *rozněcoval se v něm duch – naplňovalo ho to nevolí*

Ga 1,20: *hle, před Bohem to pravím – Dovolávám se Boha za svědka*

- také svobodnější **zacházení s verby dicendi** (využívání české synonymie), např.:

Sk 17,28: *jak řekli i někteří – Tak to vyjádřili i někteří*

Sk 8,36: *pravil komoří – zvolal komoří*

Sk 25,24: *I řekne Festus – Festus je oslovil*

- poměrně časté využívání českých **frazeologických spojení a idiomů**, např.:

Jk 2,19: *a třesou se – a přesto se třesou hrůzou*

Ga 1,20: *že nelžu – že je to čistá pravda*

Ga 6,7: *Nemylte se, Bohu se nelze posmívati! – Nemylte se, s Bohem nejsou žerty!*

1K 15,17: *marná je vaše víra – vaše víra nemá žádnou cenu*

Zj 22,7: *kdo zachovává prorocká slova – kdo si vezme k srdci prorocká slova*

1K 15,10: *jeho milost... nebyla marná – jeho milost... nezůstala ležet ladem*

1K 15,14: *prázdné je naše kázání – všechno naše kázání visí jen ve vzduchu*

Sk 26,24: *Blouzníš, Pavle? – Pavle, ty mluvíš z cesty!*

Sk 17,30: *Bůh přehlédl ty doby nevědomosti – Bůh však zamhouřil oči nad touto dobou nevědomosti*

Překladový text ukazuje, že do něj Ondřej M. Petřů metodicky včlenil i další důležité inovace, které ještě více přispěly k tomu, že jeho český apoštolář výrazně vystupuje z linie předchozích moderních překladů (právě ve světle novátorských přístupů Ondřeje M. Petřů se totiž ukazuje jistá sevřenost celé této nové české „překladové tradice“ první poloviny dvacátého století, bez ohledu na mnohá specifika a tvůrčí osobitosti každého z překladů):

- velmi vysoká frekvence struktur obsahujících **verbum finitum** (je to nejnápadnější ze systematických inovací Ondřeje M. Petřů; spočívají v tom, že infinitivní vazby a dějová substantiva nahrazuje vedlejšími větami a i v jiných případech volí opisná vyjádření):⁹⁷

1K 15,9: *nejsem hoden nazývati se apoštolem – nejsem ani hoden, abych si říkal apoštol*

Ga 1,15–16: *Ale když se zalíbilo tomu... zjeviti ve mně – A on rozhodl, že mi zjeví*

Ga 1,13: *o mém někdejší životě v židovství – jak jsem si kdysi počínal, když jsem byl ještě žid*

Jk 2,25: *Nebyla ospravedlněna skutky – Což nebyla ospravedlněna za to, jak jednala*

2J 6: *podle jeho příkázání – tak, jak on nám to nařídil*

Ř 5,18: *provinění jednoho – to, že se jeden provinil*

Ř 5,18: *spravedlivý skutek jednoho – to, že jeden splnil uložený úkol*

Ř 5,21: *hřích kraloval ve smrti – hřích projevoval svou vládu tím, že působil smrt*

Žd 6,11: *aby každý z vás ukazoval stejnou horlivost pro naplnění naděje až do konce – aby každý z vás ukazoval stejnou horlivost, takže se potom zcela vyplní vaše naděje (na spásu)*

Zj 12,17: *a drží svědectví Ježíšovo – a veřejně se přiznávají k tomu, co Ježíš prohlásil*

Sk 17,26: *hranice jejich přebývání – hranice, kam až se mohou prostírat jejich sídla*

Ř 5,2: *i se chlubíme nadějí v Boží slávu – Naše chloubka je také v tom, že máme naději dosáhnout slávy u Boha*

---

⁹⁷ V zásadě jde o tendenci, kterou sám Petřů (v předmluvě k apoštoláři 1954, viz výše subkap. 4.6.4) pro svůj překlad zkratkou formuluje takto: *na rozdíl od řečtiny a ve shodě s českou skladbou bývala tvarům slovesným často dáována přednost před vyjádřením podstatnými jmény.*

Jk 2,15: *mají-li nedostatek denního živobytí – bude jim chybět, co potřebují každý den k jídlu*

Sk 17,24: *v chrámech rukama udělaných – v chrámech, které vystavěly lidské ruce*

Ř 5,7: *za dobrého – za toho, kdo dělá dobro*

Ř 12,15: *Radujte se s radujícími; plačte s plačícími. – Když se někdo raduje, radujte se s ním, když pláče, plačte taky!*

- ústup od užívání **prézentu historického**.⁹⁸

Sk 25,24: *I řekne Festus – Festus je oslovil*

Sk 26,24: *Festus hlasitě zvolá – Festus hlasitě zavolal*

- časté **rozbití komplikované souvětí** přestylizováním do většího množství samostatnějších celků (Petrů je ve věci segmentace souvětí zpravidla radikálnější než Žilka i Col):⁹⁹

1K 1, 10: *Ale napomínám vás, bratří, jménem našeho Pána Ježíše Krista, abyste všichni mluvili stejně a aby nebylo mezi vámi roztržek, ale abyste byli vyučeni v témže chápání a v témže smýšlení. – A tak vás, bratři, napomínám a odvolávám se přitom na našeho Pána Ježíše Krista: Bud'te všichni zajedno a ať nejsou mezi vámi roztržky! Stejně usuzujte a stejně smýšlejte!*

- velmi časté využívání genericky různorodých **modifikujících a determinujících výrazů** (částic, adverbí, adjektiv, zájmen) k dosažení větší plastičnosti výsledného českého textu:¹⁰⁰

⁹⁸ Pro texty apoštoláře je obtíž v tom, že v celém rozsahu základního srovnávacího vzorku (ŠKR 1948 a ŠKR-PETRŮ 1954/1955) se vůbec české prézenty historické nevyskytují (na rozdíl od vzorku evangelií). Dalšími sondami (konkrétně vyhledáním českých ekvivalentů za všechny výskyty ř. φησ v celé knize Sk) se nicméně podařilo zjistit nejen uvedené dva příklady (Sk 25,24 a 26,24), ale ještě jiná tři místa (Sk 10,31, Sk 22,3, Sk 25,22), kde Škrabal (ŠKR 1948) tohoto prostředku využil jako protějšku řeckého prézentu historického. Petrů (ŠKR-PETRŮ 1954) zde pak už volí překlad pouze pomocí minulých tvarů. Že jde skutečně o trend (a ne o náhodná ojedinělá řešení), je možno oprávněně vyvozovat z faktu, že Petrů pak v jednosvazkovém Novém zákonu (PETRŮ 1969) od užití prézentu historického skutečně (a to nejspíš důsledně) upouští i v evangeliích – a to se také koneckonců ukázalo již mnohem dříve v evangelních lekcích prvního Švédova misálu (např. perikopa J 13,1–15: *Římský misál pro neděle a význačnější svátky*. [Překlad] a doslov Zdeněk ŠVÉDA. Řím: Křesťanská akademie, 1957, s. 171). V jakémsi kontrastu k této jasné tendenci definitivně potlačit prézens historický se nicméně v knize Zjevení právě u verze ŠKR-PETRŮ 1955 (a odtud potom i ve verzi PETRŮ 1969) najednou objevuje několikrát překlad formule κα ε δον, κα δον konstrukcí *I podívám se – a vidím* (např. Zj 6,2: ŠKR-PETRŮ 1955 *I podívám se – a vidím bílého koně, a ten, co na něm seděl, držel luk. – ŠKR 1948 I pohleděl jsem, a hle, bílý kůň, a ten, který na něm seděl, měl luk*), tj. český prézens historický (který nicméně nemá formální oporu v předloze!) blízký typu *prézens historický mluvený* (pokus o systemizaci českých historických prezentů viz François ESVAN, *Historický prézens v současné češtině: možnosti a meze jeho jazykových a komunikativních funkcí*, in: *Možnosti a meze české gramatiky*. Praha: Academia, 2006, s. 232–235). Snad tu jde o jakousi stylizaci diskursu „pro-rockého vidění“.

⁹⁹ Srov. též ukázkou v appendixu 3 na konci kapitoly.

¹⁰⁰ K důležitosti užívání těchto (genericky různorodých) prostředků v překladovém textu srov. Jiří LEVÝ, *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998³ (1. vyd. 1963), s. 151: *Pro umělecký styl mají význam mnohá celkem bezobsažná slůvka jako „pak“, „jen“, „když“, „tedy“, „přece“, „třeba“ apod., která odstíňují a subjektivně podbarvují význam a shlazují, vyrovnávají rytmus věty, prostě činí řeč plynou a živou. Protože pro ně v originále není podklad, vyhýbá se jim pedantský překladatel a jeho styl je pak suchý a tvrdý. Určité cílené využívání těchto prvlů se dá pozorovat už u Žilky (srov. subkap. 4.4.6.1), ale v textu Škrabal-Petrů*

Sk 17,29: *nesmíme se domnívati – nemůžem se přece domnívat*

Sk 17,23: *Co tedy neznáte a ctíte – Co vy tedy neznáte, a přece to ctíte*

Sk 8,32: *A to místo z Písma, které četl – A to místo z Písma, které právě četl*

1K 15,1: *evangelium, které jsem vám hlásal – tu radostnou zvěst, co jsem vám už hlásal*

Ga 1,17: *k těm, kdo byli apoštoly přede mnou – k těm, kterým se dostalo apoštolského úřadu již přede mnou*

Jk 2,16: *a někdo z vás jim řekne – A teď někdo z vás jim řekne*

Sk 8,39: *Jel tedy svou cestou – Jel tedy dál svou cestou*

Jk 2,18: *Ty máš víru, a já mám skutky. – Ty máš víru, a já zase mám skutky!*

Jk 2,16: *zahřejte se a najezte – Jen se pěkně ohřejte a dosyta se najezte!*

2J 9: *ten nemá Boha – ten vůbec nemá Boha*

1K 15,12: *že není vzkříšení mrtvých – že vzkříšení mrtvých vůbec žádné není*

Sk 17,31: *bude... soudit svět skrze muže – bude... soudit celý svět skrze muže*

Zj 22,5: *ani nebude třeba světla lampy – ani nebude třeba nějakého světla lampy*

Jk 2,18: *Ukaž mi svou víru – Ukaž mi tu svou víru*

Sk 1,1: *V první knize jsem pojednal – Ve své první knize jsem pojednal*

- některé (v porovnání s celou předchozí tradicí) **specifické lexikální ekvivalenty** za frekventované výrazy (nejčastější případy: ř. $\pi\rho\phi\approx\tau\eta\phi$ a slova odvozená Petřů velmi často převádí jinak než tradičními výrazy *prorok, prorokovat, proroctví, prorocký*, s nimiž sám pracoval ještě v revizi evangeliáře):

Žd 1,1: *skrze proroky – skrze lidi shůry osvětlené*

Zj 18,20: *svatí, apoštolové a proroci – Boží věrní, kazatelé víry i Boží hlasatelé*

Zj 22,6: *Pán, Bůh prorockých duchů, poslal svého anděla – Od Pána Boha pochází to, že někdo má dar promlouvat z vnuknutí. A on poslal svého anděla*

Sk 19,6: *a prorokovali – a pronášeli věty pod vlivem vnuknutí*

Sk 15,32: *byli i proroky – měli dar promlouvat z vnuknutí*

1K 11,4: *Každý muž, který se modlí nebo prorokuje – Když se proto muž modlí nebo promlouvá z vnuknutí*

- překladová řešení mnoha pasáží velmi **komunikativní**, někdy však **příliš interpretující** (tj. „volné“ ve smyslu zúžení nebo naopak rozostření smyslu):

Ga 1,16: *zjeviti ve mně svého Syna – že mi zjeví tajemství o svém Synu*

Ř 5,10: *budeme zachráněni jeho životem – nás zachrání teď, když je vzkříšen*

---

jsou výrazně hojnější. Některé z těchto prvků plní také funkci prostředků návaznosti v textu, na tu se však tento oddíl nechce soustředit.

Ř 5,7: *za dobrého – za toho, kdo dělá dobro*

Jk 2,20: *prázdný člověče – člověče s prázdnýma rukama*

Žd 5,11: *protože jste se stali netečnými k slyšení – protože máte o poslouchání malý zájem*

Ga 1,14: *pro podání svých otců – pro zvyklosti, jak jsem se jim naučil od svých rodičů*

Zj 19,10: *Neboť svědectví o Ježíšovi je z prorockého ducha. – Že někdo mluví pod Božím vlivem se totiž projevuje právě tím, když se veřejně přiznává k tomu, co Ježíš prohlásil.*

4.6.6.3 Staronová inspirace: František Žilka a Rudolf Col

Sledováním inovačních míst vůči východiskovému Škrabalovu Novému zákonu v textu evangeliaře i apoštoláře verze Škrabal-Petrů se ukázalo, že vedle množství nových řešení, k nimž Ondřej M. Petrů dospěl patrně zcela samostatně,¹⁰¹ je zde také nikoli dominující, ale viditelná linie drobnějších přejímek z překladů Rudolfa Cola a Františka Žilky¹⁰² (především v plánu lexikálně-frazeologickém, někdy i v konstrukci věty, přičemž vzácně se to týká i víceslovných sekvencí). Znamená to tedy už druhou (byť slabší) vrstvu elementů z těchto dvou překladů,¹⁰³ která se otiskla do textů škrabalovské překladové řady. Příklady:¹⁰⁴

Mt 2,4: *vyzvídal na nich – vyptával se jich* (= ŽIL)

L 16,21: *nasytit se drobty, které padaly – nasytit se z toho, co padalo* (ŽIL *se nasytiti z toho, co padalo*)

Sk 8,38: *I rozkázal zastaviti vůz. – I poručil, aby se vůz zastavil.* (= ŽIL)

Ga 1,11: *Oznamuji vám totiž, bratři – Prohlašuji vám totiž, bratři* (ŽIL *Prohlašuji vám, bratří*)

Ga 1,15: *již v lůně mé matky – už před narozením* (ŽIL *již před narozením*)

Jk 2,25: *propustila je jinou cestou – vypustila je jinou cestou* (= ŽIL)

Mk 6,19: *Herodias mu proto strojila úklady – Herodias (proto) na něj nevrážila* (COL *Herodias proto nevrážila na něho*)

L 10,36: *Který z těchto tří podle tebe byl bližním – Který z těch tří se ti zdá že jednal jako bližní* (COL *Kdo z těch tří se ti zdá, že jednal jako bližní*)

¹⁰¹ Výše v subkap. 4.6.6.1 a 4.6.6.2 jsem drtivou většinou vybíral takové příklady, u nichž je víceméně zřejmé, že jde o výsledek samostatné tvůrčí práce Ondřeje M. Petrů, a to přesto, že pro věc samu (ilustraci příslušného jazykového jevu) není podstatné, zda se dané systémové tendence realizují v místě, které je „zcela originální“ (tj. prokazatelně nezávislé na předchozích překladech), nebo v sekvenci více či méně převzaté z jiného překladu, protože taková přejatá řešení jsou v zásadě úplně integrovaná do textu Škrabal-Petrů.

¹⁰² Vycházím z porovnání materiálu v základním srovnávacím vzorku (viz výše pozn. 80).

¹⁰³ K vlivu Žilkova a Colova překladu na Nový zákon Škrabalův (1948) srov. subkap. 4.5.6.1.

¹⁰⁴ V uváděných příkladech je vždy na prvním místě (bez označení) verze ŠKR 1948, na druhém ŠKR-PETRŮ 1954/1955; značka ŽIL tu znamená ŽIL 1933, značka COL edici COL 1947.

J 21,1: *Tomáš, řečený Didymus – Tomáš příjmením Bláženec* (= COL)

Ř 5,16: *rozsudek nad jedním – rozsudek nad proviněním toho jednoho* (COL *Rozsudek totiž nad proviněním toho jednoho*)

Ga 1,22: *judským církvím v Kristu – Křesťanským obcím v Judsku* (= COL)

2J 6: *Láska je pak to, že – Láska záleží v tom, že* (COL *V tom záleží láska, abychom*)

4.6.7 Význam překladu Škrabal-Petrů

Jak bylo ukázáno, byl Nový zákon Škrabal-Petrů vlastně účelovým, relativně volným¹⁰⁵ spojením dvou částí, poměrně nápadně navzájem odlišných co do základního pojetí překladatelské metody. Evangelista je i přes revizi Ondřeje M. Petrů (ten do něj vnesl svou invenci, kterou pak využil i při tvorbě českého textu apoštoláře) ještě celkem velmi blízký původnímu textu Škrabalovu, který byl ve smyslu ohledů na formální stránku předlohy dosti konzervativní. Apoštolář je naopak z větší části už dílem samotného Ondřeje M. Petrů a ve srovnání se Škrabalem a koneckonců i všemi předchozími překlady se na formální struktury předlohy ve všech plánech váže jednoznačně nejméně. Autorovo tvůrčí novátorství, jak se projevilo právě hlavně v apoštoláři, je radikalitou své vynalézavosti pro českojazyčné prostředí padesátých a šedesátých let významné patrně v obdobné míře, jako tomu bylo u odvážné přelomové práce Františka Žilky pro léta třicátá a čtyřicátá. Sám třídílný římský Nový zákon nicméně v praxi sehrál svoji roli hlavně jako publikovaná „přechodová verze“ mezi Škrabalem a plodem další fáze překladatelské práce¹⁰⁶ Ondřeje M. Petrů – jednosvazkovým Novým zákonem (první vydání v r. 1969), který se posléze (i v dalších vydáních) velmi rozšířil mezi čtenáře v zahraničí i ve vlasti, ale především se stal také hlavním východiskem pro oficiální liturgický překlad české katolické církve.¹⁰⁷

Appendix 1: Ukázka textu (Mt 2,1–10)

Ukázka představuje srovnání poměrně nekomplikovaného narativního textu ve Škrabalově znění (1948) a v evangeliáři Škrabal-Petrů (1951). Inovace ŠKR-PETRŮ 1951 zde nejsou příliš rozsáhlé (malé úpravy ve slovosledu, lexiku a prostředcích napojení).

¹⁰⁵ Tato volnost se projevila např. v tom, že tři svazky překladu nenesou společné označení Nový zákon a jsou navenek spojeny hlavně formátem a grafickou úpravou (srov. též výše subkap. 4.6.2).

¹⁰⁶ Zjednodušeně možno říci, že v evangeliích pokračoval proces „rozvolňování“, naopak v apoštoláři došlo do jisté míry k revizi opět více zohledňující strukturu předlohy.

¹⁰⁷ Tj. překlad Václava Bognera.

ŠKR 1948

1. Když se tedy narodil Ježíš v Betlemě v Judeji za dnů krále Heroda, hle, přišli do Jerusalema mudrci od východu 2. a pravili: „Kde je ten narozený židovský král? Viděli jsme totiž jeho hvězdu na východě a přišli jsme se mu poklonit.“ 3. Sotva to Herodes uslyšel, vzrušil se a celý Jerusalems s ním. 4. I svolal všechny velekněze a vykladatele Písma v lidu a vyzvídal na nich, kde se má Mesiáš narodit. 5. Oni mu tedy řekli: „V Betlemě v Judeji; neboť tak psal prorok: 6. A ty, Betleme, země Judova, naprosto nejsi nejmenší mezi předními městy Judovými, neboť z tebe vyjde vůdce, který bude vládnout mému lidu izraelskému.“ 7. Tu si Herodes tajně zavolal mudrce a vyptal se jich přesně na dobu hvězdy, která se jim ukázala. 8. Poslal je pak do Betlema se slovy: „Jděte a dobře se vyptejte na dítě, a až je naleznete, oznamte mi, abych se mu šel poklonit i já.“ 9. Když to od krále vyslechli, odešli. A hle, hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až přišla nad místo, kde bylo dítě, a zastavila se. 10. Jakmile uviděli hvězdu, nesmírně se zaradovali.

ŠKR-PETRŮ 1951

1. Když se tedy narodil Ježíš v Betlemě v Judeji za dnů krále Heroda, hle, přišli do Jerusalema mudrci od východu 2. a pravili: „Kde je ten narozený židovský král? Viděli jsme totiž jeho hvězdu na východě a přišli jsme se mu poklonit.“ 3. Sotva to Herodes uslyšel, vzrušil se a celý Jerusalems s ním. 4. I svolal všechny velekněze a vykladatele Písma v lidu a vyptával se jich, kde se má Mesiáš narodit. 5. A oni mu řekli: „V Betlemě v Judeji; neboť tak psal prorok: 6. A ty, Betleme, Judova země, naprosto nejsi nejmenší mezi předními městy Judovými, neboť z tebe vyjde vůdce, který bude vládnout mému izraelskému lidu.“ 7. Tu si Herodes tajně zavolal mudrce a vyptal se jich přesně na dobu hvězdy, která se jim ukázala. 8. Poslal je pak do Betlema se slovy: „Jděte a důkladně se vyptejte na to dítě, a až je naleznete, oznamte mi, abych se mu přišel poklonit i já.“ 9. Když to od krále vyslechli, odešli. A hle, hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až přišla na místo, kde bylo dítě, a zastavila se. 10. Jakmile uviděli hvězdu, nesmírně se zaradovali.

Apendix 2: Ukázka textu (Sk 17,16–20)

Ukázka jednoduššího narativního textu ve Škrabalově znění (1948) a v apoštoláři Škrabal-Petrů (1954) představuje perikopu, kde jsou překladová řešení významně rozdílná. Jsou zde patrná některá specifika práce Ondřeje M. Petrů (nová syntaktická řešení – zvláště konstrukce upřednostňující verbum finitum, rozdílné prostředky napojení, „civilnější“ lexikum a frazeologie, infinitivní formy na -t).

ŠKR 1948

16. Když je Pavel očekával v Athénách, rozněcoval se v něm duch při pohledu na město, jak je plno model. 17. Rozmlouval tedy v synagoze se Židy a se ctiteli Boha a na náměstích denně s těmi, kdo byli právě přítomni. 18. Při tom se s ním utkali i někteří epikurejští a stoičtí filosofové. A někteří říkali: „Co asi chce tento mluvka povídati?“ Jiní zase: „Zdá se, že je to hlasatel cizích božstev“; hlásal totiž Ježíše a vzkříšení z mrtvých. 19. I chopili ho a zavedli na Areopag se slovy: „Smíme zvěděti, jaké je to nové učení, o kterém mluvíš? 20. Vždyť podáváš našemu sluchu cosi podivného. Chceme totiž zvěděti, co to je.“

ŠKR-PETRŮ 1954

16. Když na ně Pavel v Athénách čekal a díval se na město plné model, naplňovalo ho to nevolí. 17. Rozmlouval proto v synagoze se židy i bohabojnými muži a na náměstí den co den s těmi, kdo tam právě byli.

18. Přitom se s ním pouštěli do řeči i někteří učení epikurejci a stoikové. Jedni říkali: „Co chce tenhle mluvka vykládat?“ Jiní zase: „Zdá se, že hlásá cizí bohy.“ Kázal totiž o Ježíšovi a o zmrtvýchvstání. 19. Vzali ho tedy s sebou, dovedli na Areopag a zeptali se ho: „Smíme vědět, co je to za nové učení, které hlásáš? 20. Doslycháme se to od tebe věci úplně překvapujících! Rádi bychom se proto dověděli, jak to vlastně je.“

Apendix 3: Ukázka textu (Žd 10,19–25)

Ukázka syntakticky komplikovanějšího textu ve Škrabalově znění (1948) a ve verzi Škrabal-Petrů (1955). Extrémní rozdílnost řešení co do strukturace výsledného českého textu je patrná na první pohled. Petrů zde využil překladatelské možnosti zpřehlednění textu jeho rozčleněním do kratších samostatnějších celků ve velmi vysoké míře.¹⁰⁸

ŠKR 1948

19. Když se tedy, bratři, smíme odvážiti vejíti do velesvatyně krví Kristovou, 20. cestou novou a živou, kterou nám obnovil skrze oponu, totiž skrze své tělo, 21. a když máme velikého kněze nad Božím domem, 22. přistupujme s opravdovým srdcem, s plnou vírou, se srdcem, které bylo pokropením zbaveno zlého svědomí, a s tělem umytým čistou vodou. 23. Držme naději, kterou vyznáváme, ať se nevíklá – vždyť je věrný ten, kdo dal ten slib –, 24. a hledme jeden na druhého, abychom se pobízeli k lásce a k dobrým skutkům, 25. a neopouštějme naše shromáždění, jak to mají někteří ve zvyku, nýbrž povzbuzujme se, a to tím více, čím více pozorujete, jak se ten den blíží.

ŠKR-PETRŮ 1955

19. A tak máme, bratři, volný přístup do svatyně, a to pro Ježíšovu krev. 20. Je to cesta, jaká tu ještě nebyla, a vede k životu. Otevřel nám ji (Ježíš) tím, že rozhrnul onu oponu, to znamená: tím, že vydal v oběť svoje tělo. 21. Když tedy máme tak vynikajícího kněze, který vládne nad Božím domem, 22. přistupujme (k Bohu) s opravdovostí v srdci a s plnou vírou; musíme však mít přitom svědomí očištěné od špatných skutků a tělo omyté v očištné vodě. 23. Pevně se držme našeho náboženství, které nám dává vyhlídku na veliká dobra! Tomu, kdo nám to slíbil, můžeme věřit! 24. Dbejme na to, abychom se vzájemně pobízeli k lásce a k dobrým skutkům. 25. Nesmíme vynechávat naše společná shromáždění, jak to mají někteří ve zvyku. Spíše se navzájem povzbuzujme, a to tím více, když už pozorujete, jak se ten (soudný) den blíží.

Apendix 4: Ukázka textu (Sk 1,1–5)

Ukázka řešení syntakticky komplikovanějšího textu ve Škrabalově znění (1948) a ve verzi Škrabal-Petrů (1954) ilustruje skutečnost, že i v apoštoláři lze nalézt (i když poměrně vzácně) delší úseky, kde je návaznost na východiskový text poměrně velmi těsná. Do jisté míry se tak relativizuje radikální distance Ondřeje M. Petrů¹⁰⁹ od původního Škrabalova textu.

¹⁰⁸ Pro porovnání s předchozími překlady (SÝK-HEJ, COL, ŽIL) viz appendix 3 v závěru kapitoly 4.5.

¹⁰⁹ Srov. výše v úvodu subkap. 4.6.3.

Zároveň zde jsou (v kontrastu vůči jinak blízké východiskové verzi) vidět některé typické postupy Ondřeje M. Petru, jimiž chtěl docílit jazykové modernizace a větší čtenářské srozumitelnosti („civilnější“ volby v lexiku, širší užití různých modifikujících výrazů, úprava slovosledu, rozdělení souvětí do samostatnějších segmentů, preference konstrukce obsahující verbum finitum).

ŠKR 1948

1. V první knize jsem pojednal, Theofile, o všem, co Ježíš činil a čemu učil od počátku 2. až do dne, kdy dal nařízení skrze Ducha svatého svým vyvoleným apoštolům a byl vzat do nebe; 3. jim také podal po svém utrpení mnoho důkazů, že žije, když se jim ukazoval po čtyřicet dní a mluvil o věcech Božího království. 4. A když s nimi dlel, přikázal jim, aby neodcházeli z Jerusalema, ale očekávali Otcovo zaslíbení, „o kterém jste slyšeli ode mne: 5. Jan křtil vodou, ale vy budete pokřtěni Duchem svatým po nemnoha těchto dnech.“

ŠKR-PETRŮ 1954

1. Ve své první knize jsem pojednal, Theofile, o všem, co Ježíš konal a čemu učil od začátku 2. až do dne, kdy skrze Ducha svatého dal nařízení svým vyvoleným apoštolům a pak byl vzat do nebe. 3. Po svém utrpení jim dal mnoho důkazů, že žije, neboť po čtyřicet dní se jim ukazoval a mluvil o záležitostech Božího království. 4. A když s nimi jedl, přikázal jim, aby neodcházeli z Jerusalema, ale aby čekali na to, co Otec slíbil, „jak jste o tom slyšeli ode mne: 5. Jan křtil vodou, ale vy budete pokřtěni Duchem svatým po nemnoha těchto dnech.“

5. Závěrem

5.1 Edice novozákonních překladů a osoby autorsky zainteresované na překladech

Podařilo se fyzicky opatřit s velkou pravděpodobností všechna vydání celých Nových zákonů (a částí konkrétních celých Nových zákonů) nově vzniklých a poprvé publikovaných ve vymezeném období. Základním východiskem byl autorovi bibliografický soupis Františka Vernerera (1987), který však bylo vposledku nutno v několika bodech korigovat a doplnit. Výsledkem je 35 položek podrobně popsanych ve druhém (bibliografickém) oddílu této práce (*Edice českých překladů Nového zákona*), které reprezentují šest překladů (resp. překladových typů) v různých edicích.

Ani mezi biblisty či filology není zcela známá skutečnost, že se na výsledné podobě pojednávaných českých Nových zákonů autorsky podílelo kromě šesti obvykle uváděných hlavních autorů (Jana L. Sýkory, Jana Hejčla, Rudolfa Cola, Františka Žilky, Pavla V. Škrabala, Ondřeje M. Petru) ještě dalších čtrnáct osob v roli spolupracovníků nebo přepracovatelů. Podstatné údaje o všech těchto dvaceti osobách byly shromážděny v medailonech třetího oddílu práce (*Překladaťelé a spolupracovníci*) a jejich podíl nastíněn v příslušných kapitolách věnovaných jednotlivým překladům.

5.2 Shrnutí přínosu jednotlivých překladů

V daném období vzniklo šest nových překladů (překladových typů). Jeden evangelický překlad (Žilka) stojí výrazně nezávisle vůči předchozí tradici, pět typů vzniklých v katolickém prostředí se dá na základě jasně zřetelných blízkých vztahů přímé návaznosti rozdělit do dvou skupin:

1. Starší katolická návazná řada: Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col (přitom u Sýkory je přes mnohé významné inovace patrná návaznost na text bible Svatojanské),
2. Počátek mladší katolické návazné řady: Škrabal – Škrabal-Petrů (celá řada pak dosahuje až do katolického liturgického překladu: Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner)

Prvním překladem (překladovým typem), který vznikl po roce 1900, byl Nový zákon katolíka Jana L. Sýkory (první vydání v letech 1909/1914, poslední ještě r. 1985 péčí českých emigrantů ve Spojených státech). Právě jeho verze se do značné míry dokázala osvobodit z tehdy ještě dost sevřeného řečiště jazykových stereotypů starší „české biblické překladové tradice“ (do té doby reprezentované na katolické straně hlavně Svatojanskou biblí), a stala se tak jasným mezníkem počáteční fáze moderního českého novozákonního překládání. Součas-

ně se Sýkorovu textu dostalo oficiální církevní podpory, a tak poměrně rychle nahradil předchozí verzi Svatojanské bible (z devatenáctého století).

Počátkem třicátých let se objevuje překlad evangelíka Františka Žilky (1933). Byl to razantní a úspěšný pokus relativizovat v českém protestantském prostředí dlouhou tradici obecného užívání překladu doby reformační (Kralické bible) a zároveň předložit modernímu člověku, do jisté míry už náboženství odcizenému, vstřícně srozumitelný novozákonní překlad. Jeho překlad je vůči starším verzím (především vůči Kralické bibli) velmi nezávislý a navíc Žilka jako první z moderních českých překladatelů Nového zákona na práci přímo zainteresoval také přední filology. Žilkovo dílo sice zůstalo do jisté míry exkluzivní záležitostí, v postupně vydávaných edicích se však průběžně připomínalo po čtyři desítky let (naposledy r. 1970) a pro české novozákonní překládání bylo nepominutelnou metodologickou výzvou minimálně do konce dvacátého století. Stopy Žilkových postupů, a někdy i významné přímé textové inspirace, je možno zaznamenat u řady dalších překladatelů.

Podobně jako text Jana L. Sýkory se katolické církevní podpoře těšila i revize tohoto překladu z pera Jana Hejčla (poprvé v letech 1933/1934, poslední vydání r. 1947), která vznikla téměř současně s novátorským překladem Františka Žilky. Přinesla jen jisté relativně nerozsáhlé mírně modernizující jazykové úpravy, nicméně pomohla o dalších více než dvacet let „prodloužit život“ pomalu zastarávajícímu textu Jana L. Sýkory.

Hejčlova revize připravila cestu radikálnímu přepracování z ruky Rudolfa Cola (poprvé r. 1947, v druhém vydání r. 1961, naposledy posmrtně r. 1970), který tuto „sýkorovskou“ návaznou linii (Sýkora – Hejčl-Sýkora – Col) přenesl hluboko přes polovinu dvacátého století. Col posunul české novozákonní překládání o další významný krok kupředu, a to především svou promyšlenou hloubkovou modernizací českého textu, což podnikl – jako první z katolických překladatelů dvacátého století – v úzké odborné spolupráci s přizvanými kolegy filology. Colův Nový zákon svébytně a s úspěchem navázal na starší texty Sýkorovy a Sýkorovy-Hejčlovy, římskokatolickou církví otevřeně preferované, a nejspíš právě on by se časem (po reformě mešního řádu r. 1969 a následném zavedení češtiny do celé liturgie ruku v ruce s reformou lekcionáře) mohl stát také textem nejprestižnějším – liturgickým. Zabránilo tomu však politické okolnosti v Československu po komunistickém převratu 1948. V důsledku dlouhodobého oslabení církevních struktur byla kontinuita církevně favorizovaných překladů v padesátých a šedesátých letech přetržena a církevní preferenci při jednáních o volbě definitivního textu pro nový lekcionář (a pro další liturgická užití) v sedmdesátých letech nakonec získal časově poslední text z druhé (mladší) katolické návazné řady Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner.

Pavel Vladimír Škrabal se jako první z katolíků ve dvacátém století rozhodl pracovat s řeckým textem jako s primární předlohou. Škrabalova verze (1948) se vyznačuje větší inklinací k doslovnosti, což však neznamenal návrat k mechanickému přejímání schémat originálu zásadně neúnosných pro moderní český jazykový projev. Ve svém výsledném textu naopak překladatel zohlednil většinu hlavních progresivních systémových momentů v přístupu k českému jazykovému materiálu, k nimž ve své práci postupně dospěli jeho předchůdci (Sýkora, Hejčl, Col), a ještě je samostatně dále rozšířil. Sám Škrabalův text se sice nedočkal v důsledku tragických únorových událostí velkého rozšíření, právě jeho několikerým přepracováním ale vznikla druhá (mladší) katolická návazná řada Nových zákonů, jejímž posledním plodem se pak stal oficiální katolický liturgický překlad (Škrabal – Škrabal-Petrů – Petrů – Bogner).

Poslední z šestice překladů (překladových typů) daného období je třídílný exulantský Nový zákon Škrabal-Petrů (1951/1954/1955), relativně volné spojení dvou částí, poměrně dost od sebe odlišných co do základního pojetí překladatelské metody. Evangelista (1951) je i přes revizi Ondřeje M. Petrů ještě velmi blízký původnímu textu Škrabalovu, který byl ve smyslu ohledů na formální stránku předlohy dosti konzervativní. Apoštolář (1954/1955) je naopak z větší části už dílem samotného Ondřeje M. Petrů a ve srovnání se Škrabalem a koneckonců i všemi předchozími překlady se na formální struktury předlohy ve všech plánech váže jednoznačně nejméně. Autorovo tvůrčí novátorství směrem k překladové „volnosti“, jak se projevilo právě hlavně v apoštoláři, je mírou radicality své vynalézavosti pro českojazyčné prostředí padesátých a šedesátých let významně srovnatelně s přelomovým překladem Žilkovským o dvacet let dříve. Tento třídílný římský Nový zákon se nakonec ukázal být „přechodovou verzí“ mezi starším textem Škrabalovým a pozdějším jednosvazkovým Novým zákonem Ondřeje M. Petrů (poprvé r. 1969), který se pak ve více vydáních rozšířil mezi české čtenáře v zahraničí i ve vlasti, a stal se také hlavním východiskem pro oficiální český katolický liturgický překlad.

5.3 Charakteristika jazykových prostředků a vztahy mezi edicemi a překladovými typy

Podrobná srovnávací analýza překladových textů umožnila odhalit a popsat typické jazykové jevy a tendence u jednotlivých překladových typů (případně konkrétních edicí), což má smysl nejen jako zásadní soubor informací pro charakteristiku práce daného překladatele, ale může to mj. významně pomoci při případném budoucím pokusu o uchopení fenoménu tzv. českého biblického stylu. Díky analýze a komparaci (zčásti i u nepřekladových částí) bylo také možno

odhalit zvláštnosti některých edicí (např. skupina subtilních, ale zajímavých specifík edice SÝK-HEJ 1946V vůči SÝK-HEJ 1940, potažmo SÝK-HEJ 1946F, která pomohla odhalit pravděpodobného autora „vyšehradské“ revize), upřesnit vztahy mezi jednotlivými edicemi jednoho překladu (např. přesné pořadí edicí SÝK) a rozkrýt řadu nečekaných vlivů mezi edicemi různých překladových typů. Tak se např. ukázalo, že do Žilkova překladu prokazatelně pronikala jednotlivá řešení z textu Sýkorova. Doklady, že verze ŠKR 1948 absorbovala relativně hodně z textových řešení předcházejících českých překladů (SÝK-HEJ, ŽIL, COL 1947) nebo že vydání COL 1961 se ve vysokém procentu svých inovací inspirovalo v textech ŠKR 1948 a ŠKR-PETRŮ 1951/1954/1955, pak jsou překvapivým důkazem vzájemné interference obou katolických překladových řad (Sýkora – Sýkora-Hejčl – Col a Škrabal – Škrabal-Petrů).

5.4 Autorské prezentace a odborná reflexe jednotlivých překladů

Pokud jde o hodnocení autorské reflexe novozákonních překladů daného období, ukázalo se, že pro katolické překlady je příznačná až extrémní strohost a lakoničnost vůči čtenářskému publiku. Ta je daná nejspíš prostě tím, že cílem překladatele bylo v první řadě získat podporu a úřední schválení příslušné církevní autority, což pak už samo o sobě dílu zajistilo v katolické církvi (v Čechách a na Moravě většinové) potřebnou vážnost a publicitu, a nebyla zde tedy velká motivace pro subtilnější prezentaci například pro zájemce z řad laických intelektuálů-filologů. Určitou výjimku tvoří až celkem pozdní exulantský text Škrabal-Petrů, který byl (především ve své apoštolářové části) natolik novátorský, že překladatel patrně považoval za vhodné svou metodu a přístupy poněkud osvětlit a obhájit. Naopak evangelík František Žilka je ve svých prezentacích velice otevřený, v solidní argumentaci jde do podrobností, a co je nejdůležitější – publikuje nejen v církevním tisku, ale také v nejprestižnějších sekulárních časopisech filologických. Hlavní důvod je pravděpodobně skutečnost, že Žilka jednak musí sám za sebe hájit svůj nezvykle moderní překlad přímo před publikem vlastní církve (bez jednoznačné politické opory v církevní struktuře), navíc v konfrontaci s tradičním, staletými petrifikovaným textem kralickým, jednak má významnou ambici svůj Nový zákon předložit i té části veřejnosti, která je už církvím či samému náboženství vzdálena.

Vzhledem k poměrně značnému počtu nových překladů (šest překladových typů během necelých padesáti let!) a k velkému množství jejich edicí je dobový odborný ohlas dost malý – ve významnějších periodikách se podařilo nalézt jen sedm větších recenzních textů. V letech 1900–1948 to zčásti zřejmě obráží dobový poměrně malý zájem odborné veřejnosti (teologické i filologické) přímo o teoretické problémy biblického překladu, zčásti je tu vidět

jen velmi zvolna se rozvíjející komunikace mezi obory teologickými-biblickými a filologickými. V době po převratu r. 1948 je na vině bez pochyb hlavně nástup komunistické represe, především likvidace katolických teologických periodik, internace řady křesťanských intelektuálů a znemožnění kontaktů se zahraniční Bohemií – a také nová, politická bariéra postavená mezi filology a biblisty. Mezi autory zmíněných rozsáhlejších recenzních textů nicméně nacházíme některé významné osobnosti, především klasického filologa Františka Novotného, bohemistu Pavla Vášu a biblistu Josefa B. Součka.

Zájem o novozákonní překlady zkoumaného období se velmi nesměle obnovuje až v posledních letech. Z let 2004–2005 jsou k dispozici tři studie (publikované vždy v souvislosti s jubileem překladatele), které jsou informativní, ale ani v otázkách historických, ani textových a jazykových se nepouštějí do podrobných a soustavných zkoumání – jedna se zabývá překladem Rudolfa Cola, jedna prací Škrabalovou a jedna zčásti edicí Škrabal-Petrů.

5.5. Perspektivy dalšího bádání

Mám za to, že vedle zmíněných konkrétních výsledků může být tato práce základem a východiskem pro rozvinutí dalších dílčích témat, dosud téměř vůbec odborně nezpracovaných. Je to závažná otázka vymezení a vývoje tzv. biblického stylu v češtině, problematika aplikace kritérií moderních teorií překladu na biblický text nebo komplexní uchopení fenoménu české biblické překladatelské tradice. Předtím nebo současně s tím snad bude přinejmenším výhodné podrobněji zmapovat také český novozákonní překlad od Českého ekumenického překladu do roku 2000, novozákonní překlad devatenáctého století, překládání Starého zákona ve století devatenáctém i dvacátém a případně i nejnovější biblickou překladatelskou práci z posledních let.

Seznam literatury

1. Edice biblického textu a překlady

V seznamu nejsou zahrnuty české překlady Nového zákona, jež jsou přímým předmětem této studie; viz podrobný bibliografický soupis v oddílu 2.

Bibli česká čili Písmo Svaté Starého i Nového Zákona. Podle obecného latinského, od sv. církve římské schváleného výkladu přeložené, poznovu s pilností přehlédnuté a výkladem opatřené. Praha: Dědictví Svatojanské, 1888 (Díl II.) – 1889 (Díl I.).

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Praha: Česká liturgická komise, 1989 [přeložil Václav BOGNER].

Joseph Maria BOVER, S. J., *Novi Testamenti Biblia Graeca et Latina.* Matrity: Typographia Rivadeneyra, 1950².

Nový zákon. Překlad s poznámkami. Čtyři evangelia. Nový překlad Písma svatého sv. 15. Praha: Biblické dílo ERC pro edici Kalich, 1973 [Český ekumenický překlad, = ČEP 1973].

Nový zákon. Překlad s poznámkami. Skutky apoštolské, epištoly, kniha Zjevení. Nový překlad Písma svatého sv. 16. Praha: edice Kalich, 1978 [Český ekumenický překlad, = ČEP 1978].

Evangelium podle sv. Matouše. Olomouc: Česká katolická charita, 1969.

Písmo svaté Nového zákona a částky Písma svatého Starého zákona, které církev svatá, učitelka národů, ustanovila za liturgické čtení. Podle překl. Innocence FRENCLA a Jana DESOLDY. Praha: Monsg. Fr. Tichý, 1916.

The New Testament: An American Translation. Translated by Edgar J. GOODSPEED, Chicago: University of Chicago Press, 1923.

Písmo svaté Starého zákona. Přeložil Josef HEGER. Díl I.–III., Praha: Česká katolická charita, 1955–1958.

Pastýřský okružní list prvního biskupa jerusalemského. List sv. Jakuba. Podle řeckého kritického znění rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Moravská Ostrava: Kolej redemptoristů, 1931.

Tři listy Miláčka Páně. Podle řeckého kritického znění rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1932.

Do Soluně a do Galatie. Dva listy sv. Pavla Thessaloničanům a jeden list Galatům. Podle originálu přeložil a stručně vyložil Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1933.

List sv. Judy Tadeáše a Nejstarší dva okružní listy biskupa římského (1 a 2 Petr). Podle kritického znění řeckého rozčlenil, přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1933.

List sv. Pavla apoštola Filemonovi. Podle kritického znění řeckého přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: soukromý tisk autora, 1933.

Dvakrát do Korintu: první a druhý list sv. Pavla Korinťanům. Z řeckého přeložil a stručně vyložil Dr. Jan HEJČL. Olomouc: Sestry dominikánky v Řepčíně, 1934.

Novum testamentum Graece. Diligentissime recognovit P. Michael HETZNAUER. Oenipons [Innsbruck]: Wagner, 1904² (1. vyd. 1896–1898).

Nový zákon Pána a spasitele našeho Ježíše Krista. Text Kralický z roku 1613 podle původního textu opravený. Vydání jubilejní. Praha: nákladem Britické i zahraničné společnosti biblické, 1915 [upravil Jan KARAFIÁT].

Jan MERELL, *Slovo Boží. Překlad a výklad listů sv. Pavla ze zajetí.* Praha: Kropáč & Kucharský, 1942.

Novum Testamentum Graece et Latine. Edidit Augustinus MERK, S. J. Roma: Sumptibus Pontificii Institutii Bibliici, 1942⁴. 1951⁷. 1957⁸.

Zjevení svatého Jana Apoštola. Přeložil a vysvětluje Dr. Konstantin MIKLÍK. Tasov: Marie Rosa Junova, 1947.

Eberhard NESTLE, *Novum Testamentum Graece cum apparatu critico ex editionibus et libris manuscriptis collecto*. Stuttgart: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1898¹.

Eberhard NESTLE – Erwin NESTLE, *Novum Testamentum Graece et Latine. Utrumque textum cum apparatu critico curavit Eb. N., novis curis elaboravit Er. N.* Stuttgart: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 19431³. 19511⁵.

Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista na církevně-slovanském i českém jazyce. Petrohrad: Synodaľnaja tipografija, 1892/1897. (Svazek I: *Sv. evangelium*, 1892, svazek II: *Skutkové a epištoly sv. apoštolů se Zjevením sv. Jana*, 1897.)

Nový zákon. Z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. PETRŮ O. P. Řím: Křesťanská akademie, 1969 [= PETRŮ 1969].

Nový zákon. Z původního řeckého znění přeložil Dr. Ondřej M. PETRŮ O. P. Vídeň: vytiskl Stephan Szabo, 1970 [= PETRŮ 1970].

Bible česká. Redigoval dr. Antonín PODLAHA. Díl 1., 2. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1917–1925.

Písmo svaté Nového zákona. S výkladem dr. Františka SUŠILA. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1864–1872. Svazek I–VIII.

Listy apoštolské. V Anglii: Vojenská duchovní služba, 1944 [text převzat ze SÝK-HEJ 1933].

Henricus Joseph VOGELS, *Novum Testamentum Graece et Latine. 1. Evangelia et actus apostolorum. 2. Epistuale et Apocalypsis*. Friburgii Brisgoviae: Herder, 1949–1950³.

Das Neue Testament in der Übersetzung von Carl Weizsäcker. 5. neu bearbeitete Aufl. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1892.

Písmo svaté Nového zákona sv. I: Evanjelíá. Preložili a poznámkami opatřili Štefan ZLATOŠ – Anton Ján ŠURJANSKÝ. Trnava: SSV, 1946.

Písmo svaté Nového zákona sv. II: Skutky Apoštolské, Listy Apoštolské a Zjavenie sv. Jána. Preložili a poznámkami opatřili Štefan ZLATOŠ – Anton Ján ŠURJANSKÝ. Trnava: SSV, 1947.

2. Monografie

Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi. Romae: Typis Polyglottis Vaticanis, 1917 [CIC].

Marie ČECHOVÁ a kol., *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003.

Arnošt ČERVINKA, *Významné osobnosti Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži*. Kroměříž: Arcibiskupské gymnázium, 2007.

Jan DUS, *Za bratrem profesorem Dr. F. Žilkou*. Praha: Evangelické dílo, 1944.

Emil DVOŘÁK, *Přechodníkové konstrukce v nové češtině*, Praha: Univerzita Karlova, 1983.

Jaromír DVOŘÁK, *Prof. PhDr. Jan Springer, demokrat a vlastenec (1893-1978)*. Olomouc: vlastním nákladem, 1993.

Ján FINDRA, *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta, 2004.

Kamil FÜRST, *Latinská mluvnice pro školy střední. Pro gymnasia a reálná gymnasia*, 2. vyd., Praha: I. L. Kober, 1942.

Miroslav GREPL - Petr KARLÍK, *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986.

Jindřich HALAMA a kol., *75 let evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*. Praha: Karolinum, 1994.

Karel HORÁLEK, *Kapitoly z teorie překládání*. Praha: SPN, 1957.

Jaroslav HRDLIČKA, *Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007.

Čtení z Nového zákona 1, 2. Scénář dr. Vladimír JUSTL, CSc. podle překladu dr. Pavla Škrabala z r. 1948 a různých novozákonních překladů. Odborná spolupráce univ. prof. ThDr. Jan Merell. Hudba Karel Sklenička. Čte Václav Voska. Praha: Supraphon, 1990 (gramodesky).

Jan KARAFIÁT, *Rozbor kralického Nového zákona co do řeči i překladu. S hystorií našeho biblického textu.* Praha: nákladem spisovatelovým, 1878.

Bohumír KOLÁŘ a kol., *Slovanské gymnázium literární.* Olomouc: Slovanské gymnázium, 2000, s. 350.

Jaroslav KONOPÁSEK, *Bible a jazykozpyt.* Praha: Nakladatelský odbor spolku Evangelická jednota Žižkov, 1929.

Jaroslav KONOPÁSEK, *Biblické studie.* Praha: Nákladem spolku evangelických akademiků Jeronym, 1929.

Jaroslav KONOPÁSEK, *Řeckolatinská předloha Blahoslavova Nového zákona. Prolegomena textové kritiky kralického textu Nového zákona.* Praha: [b. n.], 1932.

František KOPEČNÝ, *Slovesný vid v češtině.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

František KOVÁŘ, *Malá bible. Výbor z hlavních míst z Písma sv. Starého i Nového zákona. Díl 1–6.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1953–1961.

František KOVÁŘ, *Výklad Evangelia Markova.* Praha: Ústřední rada církve českomoravské, 1941 (2. vyd. Praha: Blahoslav, 1946).

Vladimír KYAS, *Česká bible v dějinách národního písemnictví.* Praha: Vyšehrad, 1997 [Kyasův rukopis (zemřel 1990) byl doplněn a připraven k vydání M. Bohatcovou, E. Michálkem, J. Pečirkovou, D. Šlosarem a J. Vintrem].

Jiří LEVÝ, *České teorie překladu.* Praha: SNKLHU, 1957. 1996².

Jiří LEVÝ, *Umění překladu.* Praha: Ivo Železný, 1963. 1998³.

Liber Psalmorum cum Canticis Breviarium Romani. Nova e textibus primigeniis interpretatio Latina cum notis criticis et exegeticis cura professorum Pontificii instituti Biblici edita. Romae: Pontificium Institutum Biblicum, 1945.

Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích.* Praha: Katedra biblické teologie Husovy československé bohoslovecké fakulty v Praze, 1975.

Jan MERELL, *Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti.* Praha: Česká katolická charita, 1956.

Jan MERELL a kol., *Malý bohovědný slovník.* Praha: Česká katolická charita, 1963.

Jozef MISTRÍK, *Lingvistický slovník.* Bratislava: ŠPN, 1998.

Jozef MISTRÍK, *Štylistika.* Bratislava: ŠPN, 1997³.

Jerome MURPHY-O'CONNOR, O. P., *The École Biblique and the New Testament: A Century of Scholarship (1890–1990).* Freiburg: Universitätsverlag, 1990.

Augustin NAVRÁTIL, *Čtení z Písma sv. Nového zákona.* (I., II. *Evangelium*, Bílá Lhota: Augustin Navrátil, 1940; III. *Skutky a Listy apoštolské*, Přešov: Katolická akce, 1947; IV. *Zjevení svatého Jana apoštola*, Loštice: Severomoravské nakladatelství, 1946.)

Jindřich NIEDERLE, *Mluvnice řeckého jazyka pro gymnasia česká, díl II.: Skladba.* 6. vyd., Praha: Eduard Grégr, 1898.

Jindřich NIEDERLE – Václav NIEDERLE – Ladislav VARCL, *Mluvnice řeckého jazyka.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

František NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo.* Praha: KTF UK, 1999.

Vojtěch NOVOTNÝ, *Teologie ve stínu. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století.* Praha: Karolinum, 2007.

Tomáš PETRÁČEK, *Výklad Bible v době (anti-) modernistické krize. (Život a dílo Vincenta Zapletala OP).* Praha: Krystal, 2006.

- Anton POPOVIČ a kol., *Originál. Preklad*. Bratislava: Tatran, 1983.
- Zdeněk ROTREKL, *Skrytá tvář české literatury*. Brno: Blok, 1993.
- Římský misál. Přeložil a poznámkami liturgickými opatřil P. Marian SCHALLER, benediktin v Emauzích. Praha: Dědictví Svatojanské, 1928.
- Josef SMOLÍK, *Učitelé Evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, 1989.
- Josef B. SOUČEK, *Epištola Pavlova Filipským*. Praha: Kalich, 1937.
- Josef B. SOUČEK, *První epištola Pavlova Korintským*. Praha: Kalich, 1940.
- Josef B. SOUČEK, *Epištola Pavlova Kolosenským*. Praha: Kalich, 1947.
- Ferdinand STIEBITZ, *Apokalypsa čili Zjevení apoštola Jana zvaného Theologos. O Janově Apokalypse*. Brno: Arno Sáňka, 1929.
- Římský misál. Přeložil a poznámkami opatřil Dr. Antonín STRÍŽ, kanovník na Vyšehradě. Praha: Vyšehrad, 1945.
- Jan Ladislav SÝKORA, *Úvod do Písma sv. Nového zákona*. Praha: Dědictví sv. Prokopa, díl I. 1904, díl II. 1907.
- Perikopy čili výňatky Starého i Nového zákona, které církev sv. čísti velí o nedělích a svátcích i jiných důležitějších dnech v církevním roce*. Upravili Dr. Jan Lad. SÝKORA a Dr. Jan HEJČL. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1917.
- Zdislav ŠKRABAL, *Dominikán Pavel Škrabal, theologiae doctor a licenciát Písma svatého*. 4. díl. Staré Město u Uherského Hradiště, 1981 [strojopis].
- Římský misál pro neděle a význačnější svátky. [Překlad] a doslov Zdeněk ŠVÉDA. Řím: Křesťanská akademie, 1957.
- Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891–1939*. Diplomová práce obhájená na Katedře pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 1999.
- Maximilianus ZERWICK, *Graecitas Biblica Novi Testamenti*. Roma: Pontificium Institutum Biblicum, 1966.
- František ŽILKA, *Dějiny novozákonní doby. První část Začátků a základů křesťanského náboženství*. Praha: Kalich, 1925.
- František ŽILKA, *Podobenství Ježíšova. Překlad a výklad*. Praha: Kalich, 1930.
- František ŽILKA, *Ježíšovo kázání na hoře. Nový překlad s úvodem a výkladem pro přítomnou dobu*. Praha: Kalich, 1931.

3. Články a příspěvky ve sbornících

- Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensis, 1948, č. 5, 1. 5. 1948.
- Josef BARTOŇ, *Pozapomenutý překlad Nového zákona (příspěvek ke 40. výročí úmrtí českého biblisty Rudolfa Cola)*, Theologická revue, 75 (2004), s. 187–194.
- Josef BARTOŇ, *Jak 2,18: řecký konektor ἄλλε a moderní české novozákonní překlady*, in: Sborník Katolické teologické fakulty VIII. K 100. výročí narození Prof. ThDr. Jana Merella. Jaroslav Brož a Mlada Mikuřicová (editoři). Praha: Karolinum, 2006, s. 17–26.
- František BEDNÁŘ, *Professor Žilka*, in: Jubilejní ročenka Kalicha. Praha: Kalich, 1930, s. 9–15.
- Bibliofilské vydání Žilkova Nového zákona*, Křesťanská revue, 8 (1935), s. 89 [b. a.].
- Miloš BIČ, *Zásady, průběh a očekávané plody práce na novém ekumenickém překladu bible*, Křesťanská revue, 47 (1980), s. 101–103.

- František BÍLEK, *Dr. Jan Ladislav Sýkora, Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista (Novum Testamentum D. N. Iesu Christi)*, Slavorum litterae theologicae. Conspectus periodicus. Annus V. (1909), Praegae Bohemorum, s. 130–131.
- Marijan BIŠKUP OP, *Umro fr. Augustin Pavlović, svećenik-dominikanac* (14. 8. 2007 na internetové adrese chorvatské dominikánské provincie: http://www.dominikanci.hr/info/umro_fr_augustin_pavlovic.php).
- Václav BOGNER, *Lekcionář v knižní podobě*, Katolické noviny, 25 (1973), č. 13, s. 5.
- Antonín BOHÁČ, *Prof. Dr. Frant. Žilka, Český bratr*, 21 (1944), č. 3, s. 27–28.
- Silvestr BRAITO [?], *Nový zákon, z řečtiny přeložil F. Žilka. Jan Laichter, Praha 1933, cena 28 Kč*, Na hlubinu, 9 (1934), s. 127.
- Silvestr BRAITO, *Nový zákon, Vyšehrad, 1946 str. 800, cena 60 Kčs*, Na hlubinu, 21 (1947), s. 80.
- Pavel ČERNUŠKA, *Dílo, které nemohlo být završeno*, Katolický týdeník – příloha Perspektivy, 15 (2004), č. 31, s. 4.
- Josef ČIHÁK, *Za zemřelým dr. Janem Hejčlem*, Časopis katolického duchovenstva, 76 (1935), s. 113–116.
- Jiří DAÑHELKA, *Oldřich Králík šedesátiletý*, Listy filologické, 90 (1967), s. 180–181.
- François ESVAN, *Historický přezens v současné češtině: možnosti a meze jeho jazykových a komunikativních funkcí*, in: *Možnosti a meze české gramatiky*. Praha: Academia, 2006, s. 226–248.
- Milan HÁJEK, *První český ekumenický překlad Písma svatého*, Křesťanská revue, 40 (1973), s. 227–230.
- Josef HANUŠ, *Nové kapesní vydání evangelií*, Časopis katolického duchovenstva, 64 (1923), s. 102–103.
- Alexandr HAVRÁNEK, *Colův překlad Nového zákona*, Křesťanská revue, 29 (1962), s. 190.
- Jiří HEDÁNEK, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*. Přednáška pro Pražský lingvistický kroužek na zasedáních dne 16. a 30. května 2005 (2. 4. 2008 na internetové adrese: <http://www.nbk.cz/file.php?id=217>).
- Alexander HEIDLER, „Apoštolář“ *Dr. Petrů*, Sklizeň, 4 (1954), č. 2, s. 8–10.
- Alexander HEIDLER, *Nový překlad apoštoláře*, Nový život, 7 (1955), s. 111–112.
- Jan HEJČL, *Eurytmie listu sv. Judy*, Časopis katolického duchovenstva, 73 (1932), s. 273–280.
- Jan HEJČL, *K rytmické skladbě listu sv. Jakuba*, Časopis katolického duchovenstva, 73 (1932), s. 10–24, 154–165.
- Jan HEJČL, *Dr. J. L. Sýkora, Apoštolář či Skutky a Listy apoštolské se Zjevením sv. Jana. 16°, str. 632. 2. vyd. Upravil dr. J(an) H(ejčl). Praha 1933. Nákladem Dědictví sv. Jana Nep. v Praze IV*, Časopis katolického duchovenstva, 74 (1933), s. 537–538.
- Václav HOLAKOVSKÝ, *Dělník Boží (za ThDr. Lic. bibl. Jarolímem Adámkem)*, Via – časopis pro teologii, 3 (1970), č. 2, s. 17.
- Radislav HOŠEK, *Život a dílo Ferdinanda Stiebitze*, Listy filologické, 118 (1995), s. 129–140.
- Ferdinand HREJSA, *Bible a český národ*, in: *Bible a český národ*. Uspořádala Hana Humlová. Brno: Dobročinný komitét v Brně, 1935, s. 27–48.
- Tomáš HUDEC, *F. Žilka, Nový zákon. Nakl. Jan Laichter, Praha 1933. S. 423*, Hlídka, 51 (1934), s. 54–58.
- Jaroslav JÍRA, *Evangelia. Z původního textu přeložil a vyložil P. Dr. Pavel Škrabal O. P., k tisku znovu připravil P. Dr. Ondřej M. Petrů O. P. Vydala Křesťanská akademie v Římě*, Sklizeň, 2 (1954), č. 5, s. 13.
- Adolf KAJPR, *Je lépe býti nepolitickým?*, Katolík, 10 (1947), č. 16, s. 2.
- Adolf KAJPR, *Nová úprava překladu Písma sv.*, Katolík, 10 (1947), č. 42, s. 3.
- Jaroslav KONOPÁSEK, *Nové překlady bible*, Nové Čechy, 15 (1932), s. 138–141.
- Julius KOŠNÁŘ, *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil dr. Jan L. Sýkora, řádný professor theol. fakulty, kanovník atd.*

Část první: *Evangelia*. (Kniha Dědictví Svatojanského č. 108. Podíl údů na rok 1909.) V Praze. Tiskem V. Kotrby. Str. 432 malé 80. Krámská cena 1 K, Časopis katolického duchovenstva, 50 (1909), s. 244–245.

Julius KOŠNÁŘ, *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora, řádný professor české fakulty bohoslovecké a kanovníkkrál. kolleg. kapituly u všech Svatých na hradě pražském. Část druhá: Apoštolář či Skutky a listy apoštolské se Zjevením sv. Jana. Kniha „Dědictví Svatoj.“ čís. 128. Podíl údů za rok 1914, čís. 1. V Praze. Nákl. „Dědictví Svatoj.“ Tiskem V. Kotrby. 160 str. 636. Krámská cena 2 K 40, Časopis katolického duchovenstva, 55 (1914), s. 264.*

František KOVÁŘ, *Svobodné křesťanství a Bible*, Náboženská revue církve českomoravské, 12 (1940), s. 261–270.

František KOVÁŘ, *Za prof. dr. Frant. Žilkou*, Náboženská revue církve československé, 16 (1945), s. 21–25.

František KOVÁŘ, *K našim tradicím*, Náboženská revue církve československé, 27 (1956), s. 1–8.

Oldřich KRÁLÍK, *O překlad Nového zákona*, Věstník jednot duchovenstva, 35 (1946), s. 329–332.

Josef KREJČÍ, *Čtyři evangelia. Nový překlad Písma svatého sv. 15, Biblické dílo ERC pro edici Kalich, Praha 1973. Str. 255, Studie II/1974, s. 144–145.*

Helena KURZOVÁ, *Biblický jazyk v ekumenickém překladu*, in: *Teorie a empirie. Bichla pro Krčmovó. K vydání připravili Tomáš Hoskovec, Ondřej Šefčík a Radim Sova. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 91–101.*

František LAICHTER, *Nejkrásnější nadílka*, Křesťanská revue, 60 (1993), s. 49–53.

Jaroslav LUDVÍKOVSKÝ, *Ferdinand Stiebitz (1894–1961)*, Listy filologické, 85 (1962), s. 199–206.

Oto MÁDR, *Jarolím Adámek, biblista a mučedník*, Teologické texty, 3 (1992), s. 120.

Jindřich MÁNEK, *Zemřel dr. J. Adámek*, Český zápas, 50 (1970), č. 1.

Bohumil MATHESIUŠ, *Překladatelství – umění a technika*, České slovo, 21. 10. 1942.

Bohumil MATHESIUŠ, *O překládání Rozrušené země*, in: *Kniha o překládání*. Red. Jaroslav Moravec. Praha: Nakladatelství Československo-sovětského institutu, 1953, s. 107–123.

Josef MIKLÍK, *»Porodila syna svého prvorozeného« (Luk 3,7)*, Časopis katolického duchovenstva, 73 (1932), s. 520–521.

Peter C. A. MORÉE, *The making of the Czech Ecumenical Bible Translation (1961–1979). Shaping a new ecumenical community in times of communist oppression*, in: Henk de Roest & Wolfgang Wischmeyer (Hrsg.), *Heiliger Text. Die identitätsbildende Funktion klassischer Texte innerhalb einer Gemeinschaft. Vorträge der fünften Konferenz der mittelsüdosteuropäischen und niederländischen Theologischen Fakultäten in Leiden. Theologie zwischen Ost en West. Bd. 5. Groningen: University Press, 2007, s. 144–158. [V tisku].*

Arne NOVÁK, *Vánoční perikopa*, Lidové noviny, 41 (1933), 24. 12.

František NOVOTNÝ, *Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Část první: Evangelia. V Praze 1909, str. V a 430 za 1 K. Část druhá: Apoštolář čili Skutky a Listy apoštolské se Zjevením sv. Jana. V Praze 1914, str. III a 636 za 2.40 K. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem Dědictví svatojanského*, Listy filologické 42 (1915), s. 465–470.

František NOVOTNÝ, *Nový zákon problémem klassické filologie*, Listy filologické, 47 (1920), s. 153–161; 266–278.

Petr OVEČKA, *Zemřel P. Petřů*, Nový život 23 (1971), s. 16–17.

Jaroslava PEČÍRKOVÁ, *Czech Translations of the Bible*, in: *Interpretacija Svetega pisma / Interpretation of the Bible*. Jože Krašovec (ed.). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti / Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998, s. 1167–1200.

Ondřej Maria PETRŮ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, Na hlubinu, 22 (1948), s. 331–334.

- Ondřej Maria PETRŮ, *Nový český překlad Apoštoláře*, Vinculum, řada III, 3–4 (červenec–srpen 1953), s. 6–8.
- Ondřej Maria PETRŮ, *Tento problém s druhé strany*, Nový život, 6 (1954), s. 121–122.
- Ondřej Maria PETRŮ, *Zemřel P. Pavel Škrabal*, Nový život, 16 (1964), s. 99.
- Slavomír PÍCHA, *Osudy Písma v jazyce českém, jeho překlady, tisk a distribuce na Západě po roce osmačtyřicátém*, Theologická revue Církve československé husitské, 61 (1990), s. 129–135.
- Písmo svaté Nového zákona podle překladu Dr Sýkory a Dr Hejčla, upraveného docentem ThDr Rud. Colem*, Katolík, 9 (1946), č. 21, s. 4. [b. a.]
- Antonín PODLAHA, *Jan Ladislav Sýkora*, Časopis katolického duchovenstva, 69 (1928), s. 824–827.
- Martin C. PUTNA, „Summy“ a polemiky v rukopisném díle Bohdana Chudoby, Souvislosti 16 (2005), s. 216–237.
- Nový zákon, přeložil Rudolf Col*, Časopis katolického duchovenstva, 88 (1948), s. 185–186 [autorská šifra R].
- Petar Marija RADELJ, *Umro Augustin Pavlović*, Veritas – katolički magazin, 23. 4. 2004 (9. 2. 2008 na internetové adrese: http://www.veritas.com.hr/panorama/umro_augustin_pavlovic.php).
- Marie ROUDENSKÁ, *Znal jediný smutek. Deset let od smrti kanovníka A. Stríže*, Katolické noviny, 22 (1970), č. 32, s. 1–2.
- František RYŠÁNEK: *Za profesorem Emilem Smetánkou*, Naše řeč, 33 (1949), s. 1–7.
- Zdeněk SÁZAVA, *Prof. Jindřich Mánek*, Theologická revue Církve československé husitské, 49 (1978), s. 17–18.
- Zdeněk SÁZAVA, *Prof. Jindřich Mánek*, Theologická revue Církve československé husitské, 58 (1987), s. 116–122.
- Římský misál*. Přeložil a poznámkami liturgickými opatřil P. Marian SCHALLER, benediktin v Emauzích. Praha: Česká katolická charita, 1952⁵.
7. října 1969 zemřel ve Vídni P. Augustin Scherzer, OPusculum. Měsíčník České dominikánské rodiny, 2004, č. 10, s. 11 [b. a.].
- Rudolf SCHIKORA [?], *O českém vydání Nového Zákona*, Dobrý pastýř, 2 (1946), s. 689–690.
- Jan Sokol* (stránka dostupná 2. 4. 2008 na internetové adrese: <http://www.jansokol.cz/cv.php>).
- Vladimír SOKOL, *K Colovu překladu Nového zákona*, Časopis katolického duchovenstva, 89 (1949), s. 29–33.
- Josef Bohuslav SOUČEK, *O překládání Nového zákona, zvláště o novém překladu Žilkově*, Křesťanská revue, 7 (1934), s. 209–213; 234–239.
- Josef Bohuslav SOUČEK, *Nový zákon. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Vydal Jan Laichter v Praze 1933. Stran VIII a 422. Cena váz. 28 Kč*, Český bratr, 11 (1934), s. 11–13.
- Josef Bohuslav SOUČEK, *Nový zákon. Z řečtiny přeložil F. Žilka. Druhé vydání. Stran XII a 423. Vydal Jan Laichter v Praze 1934. Cena váz. 28 Kč*, Český bratr, 11 (1934), s. 257.
- Josef B. SOUČEK, *Nový zákon. Z původního textu přeložil a vyložil Dr Pavel Škrabal O. P., licenciát Písma svatého. Dominikánská edice Krystal v Olomouci 1948. Stran 496, 2 mapy. Cena neuvedena*, Křesťanská revue, 16 (1949), s. 128.
- Josef Bohuslav SOUČEK, *O potřebě a způsobu revise Kralického překladu*, Theologická příloha Křesťanské revue, 21 (1954), s. 61–69.
- Alois SPISAR, *Svobodný protestantismus a CČS*, Náboženská revue čsl. církve, 4 (1932), s. 224–226.
- Alois SPISAR, *Žilkův překlad Nového zákona*, Náboženská revue čsl. církve, 5 (1933), s. 333–335.
- Alois SPISAR, *Nový zákon. II. vydání. Z řečtiny přeložil F. Žilka. 1934*, Náboženská revue církve československé, 6 (1934), s. 359–360.

- Alois SPISAR, *Svobodný protestantismus a církev českomoravská (Ke knize prof. F. Žilky „Naše křesťanství“)*, Náboženská revue církve českomoravské, 13 (1941), s. 193–205, 257–262.
- Jindřich STŘEDA, *Něco o překladech bible*, Nový život, 6 (1954), s. 120–121.
- Josef Marcol SVOBODA, *Nový český překlad Nového zákona, pořízený Dr. R. Colem*, Archa, 31 (1947), s. 260–261.
- Ladislav TICHÝ, *Ondřej Maria Petrů a jeho překlad Nového zákona*, Studia theologica, 7 (2005), č. 1, s. 64–68.
- Ladislav TICHÝ, *Škrabalův překlad Nového zákona*, Studia theologica, 7 (2005), č. 4, s. 32–37.
- Josef VÁCLAVEK, *Překlad Písma z originálů*, Hlídka, 51 (1934), s. 398.
- Pavel VÁŠA, *Žilka a Kraličtí*, Kalich, 19 (1941), s. 105–113.
- Josef VAŠICA, *Český biblický stil*, Akord, 8 (1940–41), s. 12–15.
- Josef VAŠICA, *Bible v české kulturní tradici*, Logos – časopis pro homiletiku a katechetiku, 4 (1949), příloha Biblica, s. 1–20, 36.
- Josef VRAŠTIL, *České překlady biblické*, in: Antonín Podlaha (red.), *Český slovník bohovědný. Díl III.* Praha 1926, s. 338–339.
- Pavel J. VYCHODIL, *Nový zákon P. N. Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. Část I. Evangelia. Nákl. Dědictví Svatojanského, č. 108. Str. 430. Cena 1 K*, Hlídka, 26 (1909), Brno 1909, s. 26–27.
- Pavel ŽELIVAN, *Nový překlad apoštoláře*, Sklizeň, 3 (1955), č. 4, s. 9–11.
- František ŽILKA, *Nový překlad Nového zákona*, in: Jubilejní ročenka Kalicha. Praha: Kalich, 1930, s. 57–60.
- František ŽILKA, *O nový překlad Nového zákona. Prof. dru Emilu Smetánkovi k jeho 60. narozeninám*, Naše řeč, 19 (1935), s. 365–371.
- František ŽILKA, *Nový zákon v novém překladě*, in: Bible a český národ. Uspořádala Hana Humlová. Brno: Dobročinný komitét v Brně, 1935, s. 147–154.
- František ŽILKA, *Starý a nový překlad Nového zákona*, Slovo a slovesnost, 2 (1936), s. 106–112.
- František ŽILKA, *Redakční sdělení*, Kalich, 19 (1941), s. 160.
- Th. Dr. František Žilka*, in: Ročenka Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze za léta 1938–1946. Praha: nákladem Husovy fakulty, 1947, s. 46–47 [b. a.].

4. Archivní prameny

Jarolím Adámek. Osobní složka, Spisovna KTF UK Praha.

Jan Hejčl. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond Jan Hejčl, karton 1, složka Korespondence Čihák.

Antonín Kleveta. Osobní složka, Spisovna KTF UK Praha.

Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, fond Jan Merell, karton Korespondence přijatá.

Spisovna Centra dějin české teologie KTF UK Praha, fond Jan Merell, karton 1: Personalie, složka Publikační – smlouvy a záměry.

Jan Ladislav Sýkora. Osobní složka, Spisovna KTF UK Praha.

5. Bibliografie, databáze, encyklopedie, slovníky

Bohemikální autoři: křesťanství 1901–2000. Praha: Centrální katolická knihovna, 2001 (elektronická databáze).

Catalogus conventuum et fratrum sacri Ordinis Praedicatorum ad provinciam Bohemiae pertinentium anno Domini 1929. Pragae, 1929.

Česká národní bibliografie (2. 4. 2008 na internetové adrese: <http://aip.nkp.cz/>).

James Dixon DOUGLAS a kol., *Nový biblický slovník*. Přeložila Alena Koželuhová a kol. Praha: Návrat domů, 1996 (heslo *České překlady Bible* na s. 129–133).

Jan FILIPSKÝ a kol., *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: Libri, 1999.

Jiří GABRIEL a kol., *Slovník českých filozofů*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.

Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005.

Pavel JANOUŠEK a kol., *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1., 2. Praha: Brána, 1995–1998.

Ottova encyklopedie nové doby. Díl 6., svazek 1. Praha: Novina, 1940.

Jana PAPCUNOVÁ – Alena NEJEDLÁ – Eva HRACHOVÁ, *Bibliografie české lingvistiky*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006).

Helena PAVLINCOVÁ, Břetislav HORYNA a kol., *Judaismus–křesťanství–islám*. Olomouc: nakl. Olomouc, 2003.

Antonín PODLAHA, *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Část pátá. Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1923.

Příruční slovník jazyka českého. Díl 1–8. Praha: Státní nakladatelství / SPN, 1935–1957.

Souborný katalog České republiky CASLIN (2. 4. 2008 na internetové adrese: <http://sigma.nkp.cz/F>).

Josef TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník*. III. díl. Praha/Litomyšl: Paseka, 1999.

Pavel VÁŠA, František TRÁVNÍČEK, *Slovník jazyka českého*. Díl 1, 2. Praha: František Borový, 1937.

František VERNER, *Bibliografie českých překladů celé bible i jejich částí*. Praha: Česká katolická charita, 1987.

František VERNER, *Bibliografie české katolické literatury 20. století*, Praha: Centrální katolická knihovna, 2001 (lístkový katalog).

František VERNER, *Kartotéka katolických autorů 1913–2000* (rkp.).

Rejstřík osob

- Abraham, Abrahám 73–74, 95, 98, 113, 136, 143, 145, 204–205, 207
Adam 175, 179
Adámek Jarolím 23, 68, 83, 85
Akvila 52, 59
Akvinský Tomáš 27
Bar Jona 52
Barnabas, Barnabáš 117
Bartoň Josef 47, 92, 153, 156, 161
Bauer Walter 161
Bednář František 32
Beelzebub, Belzebub 52, 58
Bergson Henri 27
Bernard z Clairvaux 27
Bezruč Petr 26
Bič Miloš 197
Bílek František 44–45
Bíškup Marijan 26
Bitnar Vilém 118
Blahoslav Jan 41, 111, 118, 121–125, 134
Blíženec (Tomáš) 214
Bogner Václav 8, 40, 81, 100–101, 153, 165, 180, 186–187, 214, 218–220
Boháč Antonín 32
Bohatcová Miriam 10
Borový František 135
Bover Joseph Maria 192, 202
Braitto Silvestr 71, 127
Brož Jaroslav 47
Březina Otokar 26
Rudolf Col 8–11, 15, 19, 24, 33, 36, 64–65, 76, 79–94, 97–101, 103–104, 129, 151–155, 157, 159–161, 163, 165, 169–178, 180, 182, 185, 187, 198, 205, 211, 213, 218–222
Cyril Jeruzalémský 30, 37
Čapek Karel 159, 164
Čechová Marie 141, 205
Čep Jan 24, 155, 158
Černuška Pavel 31, 151, 155, 162–163
Červinka Arnošt 24, 25
Čihák Josef 24, 66, 71
Dacík Reginald 153
Daňhelka Jiří 25
Deißmann Adolf 164, 200
Desolda Jan 10
Dibelius Martin 126
Didymus 214
Dobrovský Josef 122
Doležal 112
Douglas James Dixon 9
Dus Jan 32, 108
Dvořák Jaromír 29
Eckhard 29
Emanuel, Emmanuel 147
Eneáš 49
Epafra, Epafras 52
Esvan François 211
Eusebios 139
Felix 55
Festus 175, 209, 211
Filip 58, 72–73, 75, 178, 208
Filipský Jan 26
Filolog 59
Findra Ján 141
Florian Josef 24, 30
Francl Gustav 37
Frencl Innocenc 10
Fürst Kamil 166
Gabriel Jiří 28, 32
Goodspeed Edgar J. 200
Grepl Miroslav 73, 143
Hájek Milan 19
Hála Rudolf 112
Halama Jindřich 32
Hanuš Jiří 27–28, 30, 32, 61
Hanuš Josef 35
Havránek Alexandr 92
Hedánek Jiří 8
Heger Josef 80, 82, 118
Heidler Alexander 188, 197–199
Hejčl Jan 10–11, 13, 15, 17–19, 24, 35–37, 40, 49, 51, 63–67, 69–80, 82–91, 93–95, 97–98, 100–101, 103, 114–115, 119, 126, 139–140, 142, 146, 148, 151–153, 155, 157, 159–163, 165–170, 172, 175, 177–178, 182, 185, 187, 198, 203, 218–221
Herodes, Heródes 76, 96, 101–102, 144, 147, 180–181, 215
Herodias 213
Hetzenauer Michael 37, 42, 54
Holakovský Václav 23
Horálek Karel 9
Horyna Břetislav 9
Hoskovec Tomáš 135
Hošek Radislav 29
Hrachová Eva 12
Hrdlička Jaroslav 109
Hrejsa Ferdinand 108, 118
Hudec Tomáš 119, 121, 129–131
Hugo Victor 24
Humlová 108, 118
Hus Jan 106
Christos, Christus 43, 52
Chudoba Bohdan 10
Isaiáš, Izaiáš 94, 95
Isák, Izák 74
Jair, Jairus 52
Jakob 52
Jakub (král) 115, 123
Jakub 52, 61–62, 77–78, 209

Jan (Křtitel) 142, 144, 147, 174, 217
 Jan 61–62, 121
 Jan Křtitel 142
 Jan (zvaný Marek) 179
 Janko Josef 161
 Janoušek Pavel 24–25, 27
 Jáson 56
 Jechoniáš 41
 Jezukrist 142
 Ježíš 26, 49, 52, 55, 73–76, 94–97, 101–103, 110, 112, 113, 142, 144, 147–150, 171, 174–178, 180–183, 203–206, 208, 210–211, 213, 215–217
 Jidáš 49
 Jíra Jaroslav 197
 Jonáš 52
 Josef 52
 Juda (patriarcha) 102, 181, 215
 Juda, Judas (Nový zákon) 52, 147
 Julie 59
 Junova Marie Rosa 160
 Justl Vladimír 153
 Kaiafas, Kaifáš 117
 Kajpr Adolf 71, 90
 Karafiát Jan 10, 106–107, 135, 138, 146
 Karel IV. 87
 Karlík Petr 73, 143
 Kefa, Kéfa, Kefas 51, 78, 113, 209
 Kleofáš 56
 Kleveta Antonín 25, 83, 87
 Kober Ignác Leopold 166
 Kolář Bohumír 24
 Konopásek Jaroslav 107, 121, 138, 146
 Kopečný František 166
 Kornelius 52
 Košnář Julius 34, 44–46
 Kotrba Václav 44–46
 Kovář František 32, 108, 109
 Koželuhová Alena 9
 Králík Oldřich 25, 83, 85–87, 93, 173
 Krašovec Jože 8
 Krčmová Marie 135
 Krejčí Josef 109–110
 Kristus 43, 50, 58, 77–78, 102, 104, 128, 142, 144, 149, 176–177, 181, 183–184, 207, 209, 211, 214, 216
 Kropáč 160, 172
 Kucharský 160, 172
 Kurzová Helena 135
 Kvas Vladimír 8, 10, 41, 55, 145,
 Lagrange Marie-Joseph 157
 Laichter František 108, 111–115
 Laichter Jan 20, 106–107, 126–129, 131
 Lazar 75, 95, 145, 203
 Lepař František 38
 Levý Jiří 9, 54, 123, 143, 211
 Ludvíkovský Jaroslav 29
 Lukl Jiří 92
 Luther Martin 115, 118, 121, 126
 Lysias, Lysiáš 49, 52
 Mádr Oto 23
 Mánek Jindřich 8–9, 23, 26, 34, 81, 106, 109, 112–114, 116–117, 139
 Marek (evangelista) 121
 Marek Luboš 109
 Maria (matka Ježíšova) 205
 Maria, Marie (z Magdaly) 205
 Masaryk Tomáš Garrigue 108, 159
 Mathesius Bohumil 121
 Matocha Josef Karel 19, 79–80, 84, 151, 168
 Matouš (evangelista) 43
 Merell Jan 8, 10, 34, 82, 89, 92, 107, 152–154, 156, 159–160, 162, 170, 172–173, 190, 197
 Merk Augustinus 88–89, 93, 157, 158, 169, 192, 202
 Mesiáš 76, 101, 102, 177, 180–181, 215
 Michálek Emanuel 10
 Miklík Josef 128
 Miklík Konstantin 10, 159–160, 169–170, 172
 Mikoláš 52
 Mikulicová Mlada 47
 Milligan George 161
 Mistrík Jozef 141
 Mohr Jakob Christian Benjamin 164
 Mojžíš 54, 146, 171, 175, 209
 Moravec Jaroslav 121
 Morée Peter C. A. 81
 Moulton James Hope 161
 Murphy-O'Connor Jerome 157
 Navrátil Augustin 64
 Nejedlá Alena 12
 Néreus 59
 Nestle Eberhard 116, 126–127, 132–133, 139, 157, 169, 192, 202
 Nestle Erwin 116, 139, 157, 169, 192, 202
 Nida Eugen A. 9, 54
 Niederle Jindřich 53, 166
 Niederle Václav 53
 Nikodém 51
 Novák Arne 108, 118
 Novák František 24, 63, 88
 Novák Miroslav 109
 Novotný František 46–49, 59–60, 70, 86, 107, 158, 222
 Novotný Vojtěch 8
 Olbracht Ivan 26
 Ondrák Ambrož Lev 189
 Ondřej 52, 61–62
 Optát Beneš 41
 Ovečka Petr 27, 36
 Papcunová Jana 12
 Papias 139
 Pavel 39, 47, 52, 59, 68, 71, 118, 125, 130, 131, 156, 190, 195, 199, 210, 215
 Pavlincová Helena 9

Pavlovič Augustin Šimun 26, 189, 191, 193
 Pečírková Jaroslava 8, 10
 Petr 51–52, 56, 77, 103, 142, 148–149, 182–183, 203, 205, 209
 Petráček Tomáš 35
 Petruž Ondřej Maria 8, 9, 11, 21, 23, 27, 31, 33, 40, 80–81, 99–101, 106, 153–162, 164–169, 173, 176, 180, 185–203, 205–208, 210–222
 Pícha Slavomír 17
 Pilát 136
 Pius X. 34
 Pius XII. 88, 154, 157, 168, 196, 198
 Platon 120
 Podlaha Antonín 15, 25, 30, 34–39, 42, 53, 63, 72, 80
 Popelka Jaroslav 36
 Popovič Anton 166
 Pražák Albert 118
 Prečan Leopold 19, 151
 Priska 52, 59
 Putna Martin C. 10
 Radelj Petar Marija 26
 Renč Václav 27, 155, 158
 Roest Henk de 81
 Rotrekl Zdeněk 27
 Roudenská Marie 30
 Ryšánek František 28
 Sánka Arno 29
 Sázava Zdeněk 26
 Sedláček Jaroslav 35
 Schaller Marian 36, 80
 Scherzer Augustin 28, 189, 191, 193
 Schikora Rudolf 64, 67, 82, 86, 89, 151, 152
 Schwarzenberg Karel 195
 Siebenschein Hugo 161
 Sílas 147
 Smetánka Emil 28, 108, 112, 117, 120, 122–123, 135
 Smolík Josef 32
 Sofokles 120
 Sokol Jan 28–29, 83, 153
 Sokol Vladimír 90–91
 Souček Josef B. 10, 26, 32, 106, 108, 110, 121, 126, 131–134, 162, 165, 186, 197, 222
 Sova Radim 135
 Spisar Alois 108–109, 127–128
 Springer Jan 29, 83, 87
 Stiebitz Ferdinand 10, 29, 108, 112, 117, 135
 Středa Jindřich 106, 195–196
 Stříž Antonín Ludvík 30, 36, 66, 75
 Sušil František 38, 44, 58–61
 Svoboda Josef Marcol 82–83
 Sýkora Jan Ladislav 7–11, 13, 15–19, 25, 30, 33–38, 40–46, 48–51, 53–54, 56–61, 63–77, 79–80, 82–87, 89–91, 93–95, 97–98, 100–101, 103, 106, 114–115, 119, 126–127, 131, 136, 139–142, 145–146, 148, 151–153, 155, 157, 159, 160–163, 165–170, 172–175, 177–178, 182, 185, 187, 198, 203, 218–221
 Šanda Vojtěch 88
 Šavel 49, 52
 Šefčík Ondřej 135
 Šílený Tomáš 120
 Šimon 51, 61–62, 103, 142, 148, 149, 182–183, 205
 Škrabal Pavel Vladimír 8, 11, 20, 31, 33, 40, 64, 79–80, 82–83, 88–89, 99–101, 108, 151–175, 177–180, 182–183, 185–192, 196–203, 206–207, 211, 213–216, 218–222
 Škrabal Zdislav 31, 152–153, 155–156, 189–190
 Šlosar Dušan 10
 Štěpán 51, 73, 178, 207
 Šurjanský Anton 154, 160, 169–171
 Šváb 112
 Švéda Zdeněk 186, 201, 211
 Theer Otakar 26
 Theofil 217
 Tichý František 10
 Tichý Ladislav 19, 27, 163–168, 200–201
 Tomáš 214
 Tomáš Akvinský 27
 Tomášek František 153
 Tomeš Josef 32
 Trávníček František 135, 161
 Trifósa 59
 Tryféna 59
 Urban 51
 Václavek Bedřich 118
 Václavek Josef 10
 Valach František Xaver 49–51, 53
 Vaňáč Martin 30
 Vančura Vladislav 26
 Varcl Ladislav 53
 Váša Pavel 135, 136–138, 146, 161, 222
 Vašica Josef 85–87, 106, 118, 124, 148, 173
 Verner František 10–12, 14–19, 23–25, 27, 30–31, 34, 63, 65, 218
 Veselý 158
 Veselý Jiří Maria Leopold 31, 155
 Vintr Josef
 Vogels Henricus Joseph 192, 202
 Voska Václav 153
 Vrána Karel 198
 Vraštil Josef 34
 Vychodil Pavel Julius 43–44, 60
 Weingart Miloš 118
 Weizsäcker Carl 116, 119, 196
 Wischmeyer Wolfgang 81
 Zapletal Vincent 35
 Zedníček Miroslav 154, 172
 Zela Stanislav 151
 Zerwick Maximilianus 147
 Zlatoš Štefan 154, 160, 169–171
 Zorell Francisco 161

Železný Ivo 123, 143, 211

Želivan Pavel 197

Žilka František 8, 10–11, 13, 20, 32–33, 40, 58,
63, 74–75, 79–81, 89, 92, 94, 97, 99–100, 106–

120, 122–142, 144–149, 152, 155, 159–162,
168–178, 180, 182, 195–196, 198, 200–201, 203,
211, 213–214, 218–221

Summary

Moderní český novozákonní překlad

(Nové zákony dvacátého století před Českým ekumenickým překladem)

Modern Czech New Testament Translations

(The 20th Century New Testaments before the Czech Ecumenical Translation)

PhDr. Josef Bartoň

Although a scriptural translation is an important phenomenon in the cultural and spiritual life of the Czech nation and also a part of the Czech theological work from the beginning of Christianity in the Czech lands to the present time, the work that can be hardly overlooked, the research interest had focused primarily on the older period. Biblical translations from the 19th and 20th centuries are not accounted for (nor the most recent attempts made after 2000). The present study set as its goal a characterization in a more detailed way Czech translations of the New Testament since 1900 and before the work on the Czech ecumenical translation started in 1961.

The author collected all editions of the integral New Testament prepared and published for the first time in the abovementioned period (there are 35 items which represent 6 translations, or translation types, in various editions), and he prepared their detailed bibliographical description – including rounding off and corrections of the most complete bibliography of Czech Bibles made by František Verner (1987).

The authors of the translations and their close collaborators (either known from the editions, or identified by further investigations) are represented in a separate part by dictionary profiles with respect to their intellectual background, spiritual environment from which they arose and their professional, possibly also literary activities, which could have had relations to their translation work.

The core of the thesis is a detailed presentation of Czech New Testament translations (or translation types – since most translations exist in more versions showing certain textual differences) in six extensive chapters. In introductory parts of each of these chapters, the conditions and the process of the genesis of the translations are outlined. The presentation of every translation is accompanied by all (wherever possible) substantial opinions and ideas,

which were formulated with respect to the text in question by the translator himself (in a preface or an article published in some other way) and by a published professional reflection (primarily by reviews in specialized literature). These insights into the contemporary approach to translation texts (rarely also later insights – in case of sporadic papers of the present time) make it possible to have a more complete idea of the position of the given translation in the context of Czech cultural, religious and research/professional context. They show in an indirect, but illustrative way the development and the state of the art of the level of reflexion of the Czech New Testament research (on the part of the biblical specialist or linguists) as such. A very important part of the present thesis is devoted to the characterization of working methods and approaches of individual translators (or teams of translators). These are based on the formulation of the main objective of each translator, the specification of the exact underlying text and especially on the linguistic analysis of the resulting translation text. Also, the detection and description of inspirational relations or direct filiations among the texts themselves, namely within the development of one translation in its editions or in close mutual relations from one translator to another in respect of the phenomenon referred to as the Czech tradition of biblical translations.

Thus the main contribution of the thesis consists mainly in that it - for the first time - identifies in exact bibliographical way all Czech New Testament translations of the delimited period, it also collects information about individual translators, collaborators and those who rewrote the translations, it presents crucial moments related to the genesis of individual translations and their subsequent use and/or publication, it specifies in detail possible drafts for a certain translation, it clarifies relations among editions and among the texts of the translations themselves on the basis of comparative analyses and it identifies significant linguistic properties of resulting Czech texts. The present work can also form the basis and point of departure for elaboration of further partial topics (either not yet elaborated at all, or only partially), such as the problem of the delimitation and evolution of the so-called biblical style in Czech, the problems associated with applying the criteria of modern translation theories to biblical texts or a complex characterization of the phenomenon of the Czech tradition of biblical translations.